

דע מה שתשיב!
סוגיית גיוס בני הישיבות

קונטרס
◆ חיל השם ◆

ובו סקירה כללית על:

מעלת לימוד התורה ולומדיה.

◆

המקורות ההלכתיים לפטור בני הישיבות משירות בצבא בצורה מורחבת ביותר, ומענה לכל הקושיות על גדולי ישראל החרדים ובני התורה.

◆

דעת הפוליטיקאים ואישי ציבור על הפטור. היסטורית דיחוי הגיוס של בני הישיבות.

◆

דעת רבני הציונות הדתית על הפטור. ישיבות ההסדר – הסדר מהו?

◆

המשתמטים החילונים. הנחל החרדי. עולם החסד החרדי, ועוד.

◆

גנות ועונש המבזה תלמידי חכמים.

חיברתיו בחסדי ה' עלי
שלמה בניזרי ס"ט

מהדורה ראשונה
טבת התשפ"ה

© כל הזכויות שמורות למחבר

שלמה בניזרי

שדרות גולדה מאיר 5 י-ם

אשמח לקבל באהבה כל הערה והארה, ובמידה ויהיו ראויות
אשלם במהדורות הבאות.

מייל למשלוח הערות והארות

Shlomob1961@gmail.com

ניתן לצלם לצורך זיכוי הרבים, אך לא למטרות רווח כספי.

לעילוי נשמת

מר אבי

מימון בן עישה ז"ל

נלב"ע י"א מנחם אב התשע"ה

מרת אמזי מורתני

עישה אליס בת רוחמה ע"ה

נלב"ע כ"ב כסלו התשע"ג

מר אחי הבכור

יצחק בן עישה אליס ז"ל

נלב"ע ו' טבת התשע"ד

ברכות לראש משביר

לידידי היקר והאהוב
אוהב התורה ולומדיה, רודף צדקה וחסד
עו"ד מר יוני כהן הי"ו
ורעייתו היקרה, מנשים באוהל תבורך
מרת מתניה בת מרים הי"ו
אשר סייע בהוצאת קונטרס זה
בעין יפה ורוח נדיבה
להצלחת כל משפחת כהן,
שיזכו לראות בחופת ילדיהם בקרוב,
יזכו להקים בתים נאמנים בישראל.

♦ ♦ ♦

לעילוי נשמת אביו
מר נתן בן נתן כהן ז"ל

דע מה שתשיב!

סוגיית גיוס בני הישיבות

הקדמה

בתפקידי, כאחד מדוברי היהדות והחרדים מזה עשרות שנים, הסוגייה הקשה ביותר להסברה היא, סוגיית 'גיוס או אי גיוס חרדים לצה"ל'. ברוב הדיונים בסוגייה זו יש פער גדול בין המתדיינים, וכמעט אין סיכוי להגיע להבנות, והטעם לכך הוא בעיקר, עולם המושגים השונה בין חרדים לשאר העם.

בעבר, בצעירותי, לפני היותי חרדי, גם אני סברתי כמו אלה הדורשים את גיוס החרדים (אך לא מתוך שנאה חלייה), שיש לגייס את החרדים, אך כיום, אני ועוד מאות אלפים מבעלי התשובה (ששרתנו בצה"ל), נהיינו מהלוחמים הגדולים בעד לומדי התורה שימשיכו בלימודם. למה השתנתה דעתנו? ההסבר לכך הוא פשוט, בעבר חונכנו רק על 'כוחי ועוצם ידי', וכל התמודדות מול האויב מצריכה רק כח ונשק. להרוג אויב זה רק עם רובה, להפיל מטוס זה ע"י טיל או מטוס וכד', וזה הדבר היחיד הגורם להצלחת המלחמה והכרעתה. אך מרגע שאורח חיינו השתנה, התחלנו ללמוד תורה ולקיים יותר מצוות, גילינו את היהדות שהוסתרה מאיתנו, גילינו את בורא העולם, את עוצמתו וגבורתו, שהוא כל יכול ואין עוד מלבדו, שהוא 'איש מלחמה וה' צבאות שמו', ואז הגענו לתובנות חדשות על החיים ועל הצבא. למדנו שעם ישראל זקוק לשני כוחות במלחמתו נגד האויב, כח צבאי וכח רוחני המורכב מלומדי התורה, וכן, ישנה מערכת גומלין בין חומר ורוח, ולא כפי התפיסה החומרית המקובלת בחברה החילונית. ראינו שלאורך כל ההיסטוריה היהודית, מאז היהודי הראשון - אברהם אבינו ע"ה (נולד לפני 3837 שנים), תמיד היה שילוב מנצח, בני התורה למדו תורה, ושאר העם לחמו בשדה הקרב, ובכך הייתה הצלחה גדולה. אמונתנו, שעיקר הניצחון במלחמה לא נעשה ע"י הלוחמים, אלא רק בעזרת ה' יתברך המסייע בידם לנצח, כמובא בחומש דברים (פרק ח', י"ח): **וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנִּתֵּן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חַיִּל**". וכן ראינו בצאת בני ישראל ממצרים, בהגיעם אל ים סוף, את הניסים שעשה ה' לבני ישראל, שהביאו להכנעת מצרים, כמובא בחומש שמות (פרק יד פסוק י"ג, י"ג - י"ד): **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַצְבוּ וְיָדָא אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר**

יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לְרֹאֲתֶם עוֹד עַד- עוֹלָם. ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְחַרְשׁוּן."

בשל הפערים הללו בין שתי השקפות העולם הקוטביות, נוצר קיטוב נוראי בין החרדים לשאר העם בישראל, ולקיטוב זה יש גם אבות רבים מ'עדת קרח' שדואגים להרחיבו ולהעמיקו כמה שיותר, ולצערנו הרב, מתקיים בנו מאמר חז"ל במסכת כתובות (דף קי"ב:): "דור שבן דוד בא, קטגוריא בתלמידי חכמים". (רש"י - הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם).

סוגיית הגיוס קורעת את החברה הישראלית, ולמעשה מסכנת את קיומנו כאן בארץ ישראל. ניסיתי ואני ממשיך לנסות להסביר את השקפת העולם החרדית, כדי למנוע את הקרע ולצמצם את הפערים, אך עבודתי קשה מנשוא וכמעט בלתי אפשרית, עד כדי הרמת ידיים. גל ההסתה נגד החרדים הוא כל כך עכור ומאסיבי ומלווה באמירות ומוטיבים אנטישמיים, כגון: 'משתמטים', 'פרזיטים', 'טפילים' ועוד, לא מותיר לנו כמעט כל סיכוי להידברות. כל דיון רציני מצידנו על ערכים ואמונה הופך למתקפה אמוציונאלית חסרת רסן, כאשר מוכנסים לוויכוח סיסמאות כמו 'אנחנו מתים בקרב, ואתם באוהלה של תורה'. 'אמא של חייל לא ישנה בלילה, ואמותיכם ישנות מתוך שלוה ונחת'. ברור שבדיון של שכל ואמונה מול רגש ודם, הדיון מוטה לצד אחד, ובטח בסיוע העיתונאים ואחרים ידינו על התחתונה.

הדרך היחידה שאני מצליח להגיע לכוונו שיה מעניין, פורה ואף מועיל, זה לא דרך התקשורת, אלא בשיחות אישיות או קבוצתיות מצומצמות, בהם אני מראה ביישוב הדעת ובניחותא, את כל העקרונות והערכים היהודיים המנחים אותנו מזה 3336 שנה, מאז היותנו לעם היהודי. אני לא בהכרח מצליח לשכנע ולהפוך את העומדים מולי לחסידי לומדי התורה, אבל הבנה והכלה כן, ובמקרים רבים גם להסכמה.

לפיכך, החלטתי להעלות על הכתב את העקרונות והמקורות היהודיים ההלכתיים, המכוונים אותנו מזה אלפי שנים שכך צריך לנהוג, ושהנהגותינו אינן נובעות מרצון להשתמש מגיס מצה"ל מחשש להיפגע, או מסתם עצלות לקחת חלק בנטל. להיפך, עצם לימוד התורה בישיבות הוא הכח המגן עלינו לא פחות מכל חייל וכלי נשק, ואם ניכנע ונסגור את הגמרא זה יביא לחורבננו, ולכן גדולי ישראל מתעקשים להמשיך בדרך זו ולא להיכנע לתכתיבי הרחוב, וזאת למרות השנאה הרבה שמופנית אלינו שמצערות אותנו רבות וגורמת לקיטוב, אך בהביננו שזה סוד קיומנו אנו ממשיכים לספוג ולהמשיך בדרכנו.

בקונטרס הזה, אתייחס לשאלות המרכזיות ששואלים אנשים, הן חילונים והן מהציונות הדתית. שאלות רוב החילונים נובעות בעיקר מרצונם האמיתי לשוויון בין כל אזרחי המדינה. לרוב הם באים מתוך טענות פשוטות והגיוניות, שוויון בנטל וכד', ולפעמים הם מביאים ציטוטים ממקורות חז"ל

ששמעו מאחרים. הציטוטים הינם חלקיים ומנותקים מההקשר הכללי של היהדות, ובכל זאת הם ראויים לקבל תשובות. אך אצל חלק מהחילונים, בעיקר פוליטיקאים ועיתונאים, ועוד חלק ששורשם בעמלק, השאלות נובעות מאינטרסים אישיים ומשנאה עצמית של אחיהם החרדים, ויותר מזה, מאוטו - אנטישמיות - שנאה עצמית של יהדותם, להם אינני מכוון, כי בוודאי שלא יועיל, כי אינם רוצים לשמוע, הם חיים ונבנים משנאה והסתה זו.

הסוג השני של השואלים - מתקיפים - משמיעים הם מאחינו מהציונות הדתית. לצערי, לרוב הם אינם שואלים, הם מתקיפים בבוטות ומביאים ציטוטים מדברי חז"ל (כי הם בקיאים יותר מהחילונים), ובטוחים שהחרדים הם ורבותיהם סתם פרזיטים, משתמטים מקיום מצוות 'לא תעמוד על דם רעך', מחובת השתתפות במלחמת מצוה, עוברים על חילול ה' ועוד. אצלם כולם יודעים ויודעות את התורה, ואילו גדולי ישראל, ראשי הישיבות, ענקי התורה החרדים שכל ימיהם עמלים בתורה, אינם יודעים ואינם מכירים את אותם ציטוטים מדברי התורה וחז"ל, או שמכירים אך מתעלמים מהם מתוך פשיעה, מתוך חשש שמא בניהם ותלמידיהם ייפגעו בשדה הקרב. ייפגעו - הכוונה לפגיעה פיזית או רוחנית.

אני מנסה ללמד זכות עליהם ולומר שהאשמות הללו נובעות מצד אחד מתוך כאב, שהרי חלק גדול מהנפגעים במלחמה האחרונה שנכתבה עלינו הם מטובי בני הציונות הדתית (וגם מעומס בימי המילואים), ו'חנה במר ליבה מדברת', ומצד שני הן נובעות לצערי הרב מתוך בורות, אטימות ואפילו שנאת החרדים שגדלו עליה משחר ילדותם ע"י מוריהם - רבניהם (אני יודע זאת מתוך שיחות עם בוגרי החינוך הציוני דתי שהתחזקו וסיפרו לי זאת, וגם מתוך כתיבה). הם מתעלמים מגדולי רבניהם (בעיקר מהדור הקודם) כפי שנציין בתוך הקונטרס, שראו עין בעין את סוגיית גיוס בני הישיבות כהרבנים החרדים, ואף קראו לפטור את בני הישיבות משירות צבאי מחמת חשיבות העניין לכלל ישראל. ועם כל זאת, כולם ראויים לקבל תשובות.

גם הציבור החרדי צריך לקבל הסברים בבחינת 'דע מה שתשיב', כי בגלל האויר המורעל בהסתה הפרועה הוא נבוך ולא תמיד יודע מה להשיב. גם לחזקו להמשיך בדרך ההשקפה החרדית שגדל עליה, ושלמעשה היא הדרך של אבותינו מאז היותנו לעם.

לפני כ-11 שנים הוצאתי שני קונטרסים, 'תורתנו אומנותו' ו'מלחמת מצוה' שב"ה עשו לאנשים רבים סדר רב, סייעו רבות בהסברה ונתנו תשובות גם לחרדים שלא היו בקיאים במקורות ההשקפה החרדית. כעת, בס"ד אני מוציא קונטרס שלישי, וזאת בשל אירועי השנה האחרונה, הטבח בשמחת תורה התשפ"ד (אירועי ה-7 באוקטובר) ומלחמת 'חרבות ברזל'. המציאות החדשה שנוצרה במדינת ישראל, מצב מלחמתי מתמשך (מצב שלא היה כמעט אף פעם, למעט מלחמת העצמאות, וקצת

במלחמת ההתשה. המציאות החדשה הזאת שונה מאוד מכל השנים שבהם הורגנו למלחמות קצרות או מבצעים קצרים וחזרה לשגרה, והתמודדות בעיקר רק עם טרור מקומי, אך בעיקר שקט בגבולות), מחסור בחיילים בצה"ל (בגלל פצועים והרוגים רבים הי"ד, וכן בגלל תפיסה מוטעית של המדינאים שדגלה בצבא קטן וחכם) ועוד, מצריכה התייחסות ומתן תשובות ברורות לחפצים באמת. הקונטרס הוא נחוץ ביותר, כי בשנה זו הגענו לשיא השיאים של ההסתה, ובשונה משנים עברו שבראש המסיתים עמדו החילונים, ואילו הדתיים לאומים גם ביקרו, אך באופן מינורי יותר, הפעם מי שעומד בראש מקהלת ההסתה הוא כמעט כל הציבור הדתי לאומי. וכשאני אומר כמעט כולם, זה אומר רוב רבניהם ותלמידיהם, עיתונאים, פוליטיקאים, קצינים בכירים בדימוס ובעצם מי לא. כל זה חייב אותי להוציא מהדורה חדשה ומעודכנת. במהדורה זו אני מוסיף ומרחיב בנושאים השונים ההלכתיים והטכניים, וכן מחדד נקודות שצריכות חיזוק והבהרה, ולמעשה זה קונטרס חדש.

חלק מהחומר שמובא כאן נלקח בחלקו מ'תורתנו אומנותו' ו'מלחמת מצוה', והרוצה להרחיב יעיין בהם (ניתן להורידם מהאינטרנט מאתר 'כיכר השבת', וכן הם מופיעים ב'אוצר החכמה').

קראתי לקונטרס זה בשם 'חיל השם', על פי דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, הלכה י"ב), ששם פסק ששבט לוי ובני התורה פטורים משירות צבאי, ונימק זאת בנימוקים הבאים: "... מפני שהובדל לעבוד את ה', לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר: "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך", כלומר, תפקיד בני לוי ובני התורה הוא לשרת את ה' בכך שהם מלמדים את בניו את התורה והמצוות, ולכן הם נקראים חיל השם. לעומתם, יש את צה"ל, שהם צבא הגנה פיזית של עם ישראל, ושם מבטא את מהותם, כפי שחיל השם מבטא את מהותם ותקפידם של בני התורה.

הצעת ייעול לקוראים!

חלקו הראשון של הקונטרס הוא תורני, ועוסק בעיקר במקורות ההלכתיים, ומטרתו לתת תשובה ברורה ומקיפה מבחינה הלכתית להשקפה החרדית, לפיכך, אם נושא זה כבד עבורכם, אז בסופו של הפרק יש סיכום קצר של כל הטענות והראיות ההלכתיות שהבאתי בהרחבה, ושם במספר דפים תוכלו לראות את כל ריכוז הדברים. או למפרע לדלג לנושאים הקלים והנוחים יותר לקריאה ולתועלת.

כמו כן, בסוף הקונטרס מופיע תקציר של כל הקונטרס, שכולל את רוב הנושאים, רק בקיצור רב.

הבהרה חשובה!

ברצוני להדגיש נקודה חשובה ביותר. אנחנו - הציבור החרדי ורבניו, אוהבים, מעריכים, מכבדים ומוקירים את כל חיילי צה"ל הי"ו, היהודים ושאינם יהודים. הם ראויים לכל הערכה על פעילותם, מסירות נפשם ואומץ ליבם למען הגנת המדינה ותושביה, מתוך אהבת עם ישראל. להבדיל, גם החמסניקים, החיזבאללה ודומיהם באים בחירוף נפש על מנת למות, אך אצלם זה נובע משני מניעים עיקריים: א. שנאה תהומית לעם ישראל. ב. מתוך תאוה חולנית, שאם ירצחו יהודים אז יקבלו תואר שהיד, וזה יקנה להם בעולם 72 בתולות!! מוח חולני וזדוני, בשונה מחיילנו המדהימים שאינם מצפים לדבר, וכן אינם מונעים מדלק של שנאה, אלא רק מתוך רצון להגן על עמם ומולדתם, שלא על מנת לקבל פרס.

כדי להמחיש את הערכתנו הרבה אל החיילים, אביא כעת שני סיפורים קצרים המשקפים זאת.

1. מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל היה נוהג לומר, "כשרואים חייל ברחוב צריך לחבקו ולנשקו, משום שבזה שהוא משרת בצבא ודואג לביטחון האזרחים, בני הישיבות יכולים לשבת וללמוד תורה בשקט, שאם החייל לא יעשה זאת אז בחורי הישיבה יצטרכו לעשות זאת, ואז יתבטלו מלימוד התורה".

2. מסופר, שכאשר בחרו בישיבה ביקש מכבוד הרב שלמה זלמן אוירבך זצוק"ל, רשות לנסוע לקברי צדיקים בצפון, השיבו הרב: "בשביל להתפלל על קברי צדיקים יש צורך לנסוע עד הגליל? כשאני מרגיש צורך להתפלל על קברי צדיקים אני הולך להר הרצל, לקברי החיילים שנפלו על קידוש השם". (בשם הרב ישראל מאיר לאו; מתוך ספרו של הרב יוסף צבי רימון, הלכה ממקורה - צבא (תש"ע); וכן בגרסה מעט שונה אצל הרב יוסף אליהו, אורו של עולם (תשס"ג) עמ' 380).

מיד לאחר פתיחת מלחמת 'חרבות ברזל' פרסם הרב הראשי לישראל, הרש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א (בשיעורו במוצ"ש ביזדים), שכל החיילים שנהרגים על קידוש ה', מעלתם גדולה ביותר והם נחשבים 'הרוגי מלכות', שידוע שמדרגתם גבוהה מאוד בשמים, שמבוצר עבורם מקום בגן עדן עליון, ושאיף בריה לא יכולה לעמוד במחיצתם, וזה בזכות מסירות נפשם בהגנה על עם ישראל, כמובא במסכת פסחים (דף נ').

לאורך כל מלחמת 'חרבות ברזל', בבתי הכנסת ובשיבות התפללו ולמדו להצלחתם וחזרתם בשלום לבתיהם של כל החיילים וכן החטופים (ואף לומדים ומתפללים כיום), וכן התפללו ולמדו לרפואת הפצועים הי"ו, ולעילוי נשמת הנהרגים על קידוש ה', הי"ד. בכל הארץ נעשו כנסים וכן ערבי הפרשת חלה למענן הצלחתם, ותרמו למאמץ המלחמתי בכל דרך שרק ניתן, מתוך הבנה ש"עת צרה היא ליעקב", וגם הציבור החרדי צריך לתרום את חלקו בדרכים שבהם הוא יכול.

בל נטעה ונחשוב, שמכיוון שחלק גדול מהציבור החרדי אינם מתגייסים לצבא אז החרדים נגד הצבא וחייליו, חלילה! (הוויכוח הוא עם הפוליטיקאים, ולא עם הצבא המיישם פקודות). אנו דוגלים ומאמינים שצריך שני סוגי צבא, צבא של לוחמים (צה"ל) וצבא של לומדי תורה (חיל השם), ורק בשילוב של שני הכוחות הללו, אנו יכולים להצליח במלחמותינו, וזה כמובא במסכת סנהדרין (דף מ"ט): "דאמר רבי אבא בר כהנא: אלמלא דוד - לא עשה יואב מלחמה, ואלמלא יואב - לא עסק דוד בתורה, דכתיב: 'ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא', מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו? משום דיואב על הצבא. ומה טעם יואב על הצבא? משום דדוד עשה משפט וצדקה לכל עמו". בספר 'יד רמ"ה' (שם) לרבי מאיר ב"ר טודרוס הלוי אבולעפיה (הרמ"ה) (נולד בערך בשנת ד"א תתק"ל (1170) בעיר בורגוס שבספרד, חברו של ר' אברהם ב"ר נתן (בעל ספר 'המנהיג'); נפטר בטולידו בשנת ה"א ד' (1244)). חידד לנו את הדברים: "אלמלא יואב שהיה נלחם לדוד, לא עסק דוד בתורה, לפי שהיה צריך ליבטל מדברי תורה ולהילחם, אלמלא עיקר מלחמתו של דוד על ידי יואב הייתה נעשית, ואלמלא דוד שהיה עוסק בתורה וזכויותיו עומדות לו ליואב במלחמה, לא עשה יואב מלחמה", דהיינו לא היה מצליח במלחמה, ומה שהצליח זה בזכות לימוד התורה של דוד.

ולאחינו מהציננות הדתית! בחיבורי זה הציבור הדת"ל מוזכר רבות, פעמים לטובה ופעמים מבוקר קשות. אני מאוד מלא הערכה למסירות הנפש שציבור זה מפגין למען מדינת ישראל, ארץ ישראל ועם ישראל, עד כדי הקרבת חיים, אך מאידך לא יכולתי להתעלם מפעילותם האקטיבית והמאסיבית נגד הציבור החרדי בכלל ובני התורה בפרט, ממש עד כדי רדיפה. זה התבטא בכך שקראו לגיוסם של בני הישיבות, הפגינו, התראיינו ואף קראו להטיל עליהם סנקציות קשות שיגרמו להפסקת לימודם בתורה. בביקורתי המובאת נגדם, אין כוונתי לפגוע בהם באופן אישי או נקמני, אלא רק כדי להגן על הציבור החרדי אליו אני משתייך, שהוקע ונרדף קשות בשנה האחרונה, ובליט ברירה השבתי מלחמה שערה כדרכה של תורה. כל ביקורתי עליהם היא לא אמוציונאלית, אלא ביקורת עניינית ובונה ממקורות חז"ל הנאמנים.

תודות

תודה מיוחדת לאחי הגדול, הרה"ג דוד בניזרי שליט"א, רב מושב שדות מיכה וראש כולל אור החיים בית שמש, אשר מסייע לי רבות בהשגת חומרים רבים לדרשותיי ולתכנתי 'חד וחלק' ברדיו 'קול ברמה', ועל שעבר על הקונטרס והעיר את הערותיו המחכימות ששולבו בקונטרס. יהי

רצון! שחפץ ה' בידו יצלח, וימשיך להגדיל תורה ולהאדירה, נחת מכל יוצ"ח מתוך בריאות איתנה, אמן.

תודה לבני יקירי, האברך החשוב הרב דניאל בניזרי הי"ו, אשר עבר על הקונטרס והאיר את עיניי בהערותיו החשובות אשר שולבו בתוך הקונטרס, עליו נאמר: 'בן חכם ישמח'. יהי רצון! שימשיך לעלות במעלות התורה והיראה, יפוצו מעיינותיו חוצה, נחת מכל בני משפחתו, ויזכו לראות פני משיח בקרוב.

תודה מיוחדת לנוות ביתי היקרה, אשר עומדת לימיני ומעודדת אותי כל השנים מאז נישואינו, ללמוד וללמד ולזכות את הרבים בע"פ ובכתב, תוך מסירות והקרבה אישית יוצאת דופן, והכל למען שמו באהבה. יהי רצון! שנהווה נחת מכל יוצ"ח, מתוך בריאות ויישוב הדעת, ונמשיך במפעלינו הגדול - 'זיכוי הרבים'.

תוכן

- 17.....הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל
- 19.....מעלת לימוד התורה
- 19.....חובה על כל יהודי ללמוד תורה
- 20.....מתי החלו ללמוד תורה?
- 22.....חשיבות ומעלת לימוד התורה
- 23.....מעלת לומדי התורה
- 28.....התורה מגנה ובזכותה מנצחים
- 34.....עונש על ביטול תורה
- 35.....אם כולם ילמדו תורה מה יהיה?
- 37.....לא תעמוד על דם רעך
- 39.....האחייכם יבאו למלחמה ואתם תישבו פה?
- 40.....ה' עושה את כל המלחמות והניצחונות
- 40.....האחייכם יבאו למלחמה ואתם תישבו פה?
- 41.....תקדים היסטורי לכך, שכולם למדו תורה וניצחנו את אויבינו ללא צבא
- 44.....הקב"ה נלחם את מלחמות ישראל
- 44.....מלחמת אברהם אבינו נגד ארבעת המלכים
- 45.....המרד בה' ובמשה עבדו לאחר חטא מרגלים
- 45.....קריעת ים סוף
- 46.....נס פורים
- 46.....נס חנוכה
- 47.....אפילו הגויים מבינים שה' הוא הנלחם לישראל
- 48.....אם התורה מגנה על עם ישראל, אז למה יש פיגועים ואסונות בצבא ובעם ישראל?
- 50.....הטענות ההלכתיות נגד החרדים
- ירא בעבר (בתקופת יהושע, שופטים, המלכים ועוד) יראי השמיים הם שהתגייסו, והיום, יראי השמיים החרדים אינם מתגייסים בכלל?
- 52.....בסכנת נפשות ההצלה נעשית ע"י גדולי ישראל, אז במלחמת מצוה האם לא כל שכן שבני התורה מחויבים בגיוס לצבא?
- 54.....
- 56.....מלחמת מצוה
- 56.....מהי הגדרת מלחמת מצוה?
- 57.....בימינו אין דין של מלחמת מצוה
- 59.....הפוסקים האחרונים דנו בסוגיה זו והעלו להלכה שגם במלחמת מצוה צריך אורים ותומים

63	דין מלחמת מצוה לא מוזכר בשולחן ערוך ובגדולי הפוסקים הראשונים
66	למנהיגים בימינו אין דין מלך
67	תנאים המחייבים יציאה של כולם למלחמת מצוה
69	תלמידי חכמים פטורים מלהתגייס אפילו למלחמת מצוה, והמגייסם חוטא ונענש בידי שמיים
69	אברהם אבינו עשה אנגריא בת"ח (גייס ת"ח למלחמתו) ונענש
	מלחמה זו שעשה אברהם נגד ארבעת המלכים להצלת אחיינו וגיסו לוט, הייתה מלחמת מצוה (עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם), כמשתמע מהמפרשים לקמן
70	אסא המלך עשה אנגריא (עבודת המלך) בת"ח ונענש
74	לגבי הקושיה מאסא
84	סיכום סוגיית המלך אסא
90	מלחמת מדיין
94	דין שבט לוי במלחמות
95	מלחמת כיבוש הארץ
96	תלמידי חכמים מתפללים ולומדים להצלחת הלוחמים
99	

המקור ההלכתי המרכזי מהפוסקים לפטור תלמידי חכמים משירות צבאי הוא

מזהרמב"ם

102	הרמב"ם פטר משירות בצבא את הלויים ובני התורה
102	מהו המקור לפסקו של הרמב"ם לגבי הפטור של ת"ח?
105	למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל" שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים?
107	פסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה
113	סיכום הפוסקים שפסקו הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה
119	מהי הגדרת ת"ח הפטור מהצבא?
120	האם שבט לוי והת"ח רשאים להתנדב למלחמה?
122	האם האברכים בימינו מתאימים לתנאים שהעמיד הרמב"ם?
123	

דעת רבני הציונות הדתית בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל

125	דעת הרב אברהם יצחק הכהן קוק - הראי"ה
125	יש מאנשי הצד"ל (ציונות דתית לאומית) הדוחים וטוענים שדברי הראי"ה לא נאמרו לגבי צבא יהודי בא"י
128	כתב יד חדש של הראי"ה קוק
131	קריאת כיוון לציונות הדתית
134	

המשך – דעת רבני הציונות הדתית

138	מה עדיף - ישיבות הסדר, או המשך לימודים ברצף בישיבות הגבוהות?
145	(ב) נימוקים לשחרורם

דעת גדולי ישראל החרדים

146	דעת מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
-----	----------------------------------

- 147.....סמכות גדולי ישראל לגזור גזירה.....
- 148..... גם בצבא של גויים ת"ח פטורים משירות מד"ת.....
- 149..... דינא דמלכותא לא חל על בני התורה.....
- 150..... סיכום החלק ההלכתי בדין הפטור לת"ח אף ממלחמת מצוה.....**
- 154..... למה החרדים שאינם לומדים תורה אינם מתגייעים?.....**
- 154..... החשש מפני החילון בצבא.....
- 157..... זעקות גיוואלד (הצילו!) מהציונות הדתית.....**
- 163..... ישיבות הסדר.....
- 164..... מהי הסיבה האמיתית שבעבורה הקימו את ישיבות הסדר?.....
- 166..... למה לא נשלב תורה עם ישיבה וצבא כמו ישיבות הסדר? למה לשלב?.....
- 167..... הקשיים לדתיים וחרדים בשירות בצה"ל.....**
- 170..... הקשיים והפתרונות לחייל החרדי.....
- 171..... צה"ל לא עמד בהתחייבויותיו.....
- 171..... נשים.....
- 172..... המגויסים חלקם הגדול לא היו בני תורה יראי שמים.....
- 172..... שיבוץ במילואים בבסיסים מעורבים.....
- 173..... קשיים נוראיים בדרך להתמנות לקצין חרדי.....
- 174..... כנס חברת הכנסת גלית דיסטל אטבריאן, הליכוד, (ז' מנחם אב תשפ"ד).....
- 174..... מסקנות.....
- 176..... תרומת החרדים לחברה במדינת ישראל.....**
- 176..... מה תורמים החרדים למדינת ישראל.....
- 177..... כמה כסף חוסכים החרדים למדינה?.....
- 178..... האם באמת אין חרדים שהתגייעו לצה"ל?.....
- 180..... למה צה"ל לא גייס בעבר ולא מגייס בהווה חרדים?.....**
- 180..... האם בעבר באמת היו חסרים חיילים לצה"ל?.....
- 181..... האם באמת חסרים כיום חיילים בצה"ל.....
- 183..... למה היום לאחר החלטת בג"ץ, צה"ל לא מגייס את החרדים בהמוניהם?.....
- 184..... אם הצבא לא רוצה ולא ערוך לגייסם, אז על מה כל המהומה?.....
- 184..... למה מדינת ישראל לא גייסה את החרדים במשך 76 שנים?.....
- 185..... הסיבות לאי גיוסם של החרדים.....
- 186..... גם כשחרדים רוצים כבר להתגייס הצבא דוחה אותם.....
- 188..... רגעי אמת של פוליטיקאים מן העבר.....
- עדויות עדכניות ממש מתקופתנו שצה"ל לא רוצה את החרדים, הפוליטיקאים כופים את החרדים על הצבא.....
- 196.....

197השר חילי טרופר חושף - לפיד ובנט מנעו העברת חוק גיוס
198המכון למחקר ביטחון לאומי (inss).

200 מהי המטרה האמיתית ברצון החילונים לגייס את החרדים

202הקמת החטיבה החרדית - התשפ"ה
203מה הם התנאים שיאפשרו לחרדים להתגייס

204 שוויון בנטל

204האם באמת יש שוויון בנטל?
204שקר ושמו שוויון בנטל
208שוויון בנטל הוא גם בלימוד התורה וקיום המצוות
208למה רק אמא שבנה בצבא לא ישנה בלילה?
209האם כל החילונים מתגייסים?
212הגורמים לפורענות
213ואם הוא יאמר כי זה לא נשמע לו ריאלי?
214מיהו המשתמט האמיתי?
215אם כולם ילמדו בישיבות, אז מי ילחם בצבא
216לימוד התורה ברצף
217כאשר בר הפלוגתא אומר לחרדי, אני לא מאמין בזה שהתורה מגנה עלינו
218הנזק מול 'הרווח' הצפוי בפגיעה בעולם התורה
219'מערכת ההפעלה' החרדית
220לימוד תורה מול לימוד סינית
220למה החרדים יוצאים לחופשות בין הזמנים?
222יש הטוענים שרוב החרדים עובדים ולא לומדים בישיבות

223 ביזוי תלמיד חכם, ועונש המבזהו

226 חילול ה'

229 סיכום

229מכתב רבני הצינונות הדתית בדבר החובה להתגייס לצה"ל

תקציר הספר

233 חיל השם

234הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל
234מהי מלחמת מצוה?
234מי היוצאים להילחם במלחמת מצוה?
235האם בימינו יש דין של מלחמת מצוה?
235תנאים המחייבים יציאה של כולם למלחמת מצוה

- 236 מהם המקורות ההלכתיים הפוטריים את הת"ח משירות בצבא?
- 237 המקור ההלכתי המרכזי מהפוסקים לפטור תלמידי חכמים משירות צבאי הוא מהרמב"ם
- 238 למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל' שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים? איך מתרצים את דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (י"ג, י"ג) עם דברי הגמ' במסכת סוטה (דף מ"ד); ושגם הרמב"ם פסק כמותה), שבמלחמת מצוה אפילו חתן יוצא מחופתו למלחמה? 238
- 240 פסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה
- 240 דעת רבני הציונות הדתית בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל
- 241 דעת גדולי ישראל החרדים
- 242 דעת מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
- 242 סמכות גדולי ישראל לגזור גזירה
- 243 סיכום החלק ההלכתי בד"ן הפטור לת"ח אף ממלחמת מצוה
- 246 למה החרדים שאינם לומדים תורה אינם מתגייסים?**
- 246 החשש מפני החילון בצבא
- 248 זעקות גיוואלד (הצילו!) מהציונות הדתית**
- 250 הקשיים לדתיים וחרדים בשירות בצה"ל
- 250 קשיים רבים לחיילים הדתיים המשרתים במסגרת הכלל צה"לית
- 251 דוגמאות לקשיים ולפתרונות לחייל החרדי
- 252 תרומת החרדים לחברה במדינת ישראל
- 254 כמה כסף חוסכים החרדים למדינה?
- 255 האם באמת אין חרדים שהתגייסו לצה"ל?
- 255 האם באמת חסרים כיום חיילים בצה"ל
- 257 למה היום לאחר החלטת בג"ץ, צה"ל לא מגייס את החרדים בהמוניהם?
- 258 למה מדינת ישראל לא גייסה את החרדים במשך 76 שנים?
- 259 הסיבות לאי גיוסם של החרדים
- 259 גם כשחרדים רוצים כבר להתגייס הצבא דוחה אותם
- 260 ציטוטים לא מהעבר הרחוק, אלא ממש מהתקופה האחרונה
- 260 עדויות עדכניות ממש מתקופתנו שצה"ל לא רוצה את החרדים, הפוליטיקאים כופים את החרדים על הצבא
- 261 יוסי יהושע, הכתב הצבאי של "ידיעות אחרונות"
- 261 השר חילי טרופר חושף - לפיד ובנט מנעו העברת חוק גיוס
- 262 המכון למחקר ביטחון לאומי (inss)
- 262 ח"כ אליהו רביבו (ליכוד)
- 263 מהי המטרה האמיתית ברצון החילונים לגייס את החרדים
- 263 הקמת החטיבה החרדית - התשפ"ה
- 264 מה הם התנאים שיאפשרו לחרדים להתגייס

הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל

לפני שאתחיל בהסברים הלכתיים ופוליטיים על נושא אי התגייסות החרדים לצה"ל, אביא כבר בתחילת הקונטרס את הסיבות העיקריות לכך, כדי שהקורא הסקרן יקבל את תמצית ההשקפה החרדית כבר בהתחלה.

בעיני רבים בחברה הישראלית, בני הישיבות החרדים שאינם מתגייסים לצה"ל נתפסים כ'פרזיטים' ו'משתמטים' מחובתם האזרחית לשרת בצה"ל, בחושבם שהחרדים עושים זאת מטעמי נוחות או חשש לחייהם, ולכן משתמטים מהשירות בצבא. אכתוב כעת בקצרה את הסיבות האמיתיות לסירובם המתמשך והעיקש לא לשרת בצה"ל, ובקונטרס אאריך בהסברים.

ישנן שלש סיבות עיקריות לאי התגייסותם של החרדים לצבא:

1. ערך לימוד התורה הוא עצום - ולמעשה הוא מהווה את ההגנה הטובה ביותר על עם ישראל. זהו לא תירוץ שהומצא לצורך השתמטות, אלא הוא מלווה אותנו משחר ההיסטוריה היהודית, מהיהודי הראשון אברהם אבינו ע"ה, ועד ימינו. (על הערך המקודש הזה, המגובה מהתורה, נביאים וכתובים, מהש"ס ומהפוסקים הראשונים ועד אחרוני האחרונים, ארחיב לאורך כל הקונטרס).

2. צה"ל אינו המקום המתאים מבחינה רוחנית לאנשים חרדים הרוצים לשמור על יראת השמים שלהם ואורח חייהם, כפי שצריך להיות בצבא יהודי, ולמעשה הוא מהווה סכנה רוחנית ביותר לאורח חייהם היהודי דתי - חרדי. עצם ההתערות עם חיילים חילונים (שכשלעצמם הם אנשים נפלאים) מהווה בעיה חמורה לחרדים, בגלל אורח חייהם ואמונתם או חוסר אמונתם. סגנון הדיבור שלהם, דברי מינות וכפירה, התבטאויות גסות ועוד, מהוות פגיעה בנשמתו של החייל החרדי. וכבר הזהירו חז"ל (ילקוט שמעוני ישעיהו רמ"ז, תט"ו): "בעוון נבלות הפה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות בעולם, ובחורי שונאי ישראל מתים, ויתומים ואלמנות צועקים ואינם נענים". וכן פסק הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו' הלכה א'): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך, צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן ... ההולכים בחושך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר: "הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע", ואומר אשרי האיש וגו'".

3. צניעות - הבעיה שאף יותר חמורה מקודמתה היא, הימצאות מאסיבית של נשים. הנשים

נמצאות בכל בסיסי צה"ל במגוון תפקידים, ועצם הימצאותן פוגעת בצניעות המתבקשת ע"י ההלכה היהודית, ופוגעת מאוד בקדושת החיילים וגורמת לירידתן המוסרית והדתית.

במדרש במדבר רבה (וילנא, פרשת נשא פרשה ט', ז'): "וכן אמר להם משה לישראל: בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהרו שלא יהיה בכם עוון ניאוף, שאם יש עוון זימה ביניכם, הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם ואתם נמסרים ביד שונאיכם, הה"ד (דברים כ"ג): "כי ה' אלהיך מתהלך וגו', לא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", מהו כי ה' אלהיך? אמר להם משה לישראל: הווי יודעין, שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אלהיך, אלא בזמן (שם דברים כ"ג) "והיה מחניך קדוש", ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם, והוא מציל אתכם מיד אויביכם, ומוסר שונאיכם, הה"ד: "מתהלך בקרב מחניך להצילך" וגו', ומניין שישראל נקראו קדושים בעת ששומרים עצמן מן הניאוף ומן הזימה? שכן כתיב (ויקרא כ'): "והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם", מכאן בזמן שהם קדושים הוא להם לאלוה".

ראינו מהמדרש שעצם הימצאותן של הנשים בצה"ל מסכנת את חייהם וחיי החיילים, וכן כתב גדול ישראל הרב צבי פסח פרנק, בהסכמה לספר משפט הצבא בישראל (בשנת התש"ט - 1949), וז"ל: "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", ומבואר ברז"ל שהכוונה הייתה לירא מעבירות שבידו, כי הוא מסכן את עצמו וגם את כל הלוחמים אתו, עכ"ל. אם אדם שבא לצבא עם עבירות בידו הוא בסכנת חיים, כל שכן כאשר נשים נמצאות עם חיילים ויכולות לגרום להטאתם. וכבר הזהירה התורה (דברים פרק כ"ג, ט"ו): "וְהָיָה מְחַנֵּיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ", ובספרי (דברים פרשת כי תצא פסקא רנ"ח) דרש על פסוק זה: "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, מלמד שעריות מסלקות את השכינה".²¹

1. אין לי חלילה דבר או חצי דבר נגד בנות ישראל, ומן הסתם כוונתן בשירות בצה"ל היא לתרום למדינת ישראל ולביטחונה, והן עושות כפי מה שחונכו, אך מה לעשות והרצון הטוב שלהן מתנגש עם ערכי תורתנו הקדושה עד כדי סכנת חיים (רוחנית וגשמית עבורן ועבור אחרים), ולכן אין ההלכה היהודית יכולה להתיר את שירותן בצה"ל, ובוודאי שלא ביחד עם גברים. גדולי ישראל החרדים ומהציונות הדתית, וכן הרבנות הראשית לדורותיה על כל רבניה פסקו להלכה, (החל מקום המדינה) ששירות בנות בצה"ל הוא אסור לחלוטין, והוא בגדר של 'יהרג ואל יעבור'.

2. אמנם הגמרא במסכת יומא (דף נ"ו:) אומרת: "השוכן איתם בתוך טומאתם", אפילו בשעה שהם טומאים שכינה עמהם, כתב המהר"ל בספרו נצח ישראל (פרק ד'), שזה רק אם חוטאים בשוגג, אך לא במזיד, וכמובן מדובר רק במאמינים בעיקרי האמונה ולא בפורקי עול שנדחפים למחננו.

מעלת לימוד התורה

לפני שאתייחס לסוגיה הבוערת בעניין גיוס בני הישיבות, החלטתי להרחיב תחילה בפרק זה מעט על מעלת התורה ולימודה, כדי לתת לאנשים מושג מהי תורה ומהו ערכה, מהי חשיבותה לעם ישראל כעם וככוח המגן עלינו, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולאחר מכן אתייחס לעניינים הבוערים. לצערי הרב, אנשים המכנים את עצמם דתיים ואף רבנים, הם אלו שעומדים בראש המסיתים. אקרא לתינוק בשמו - הציונות הדתית לאומית, חלקם טוענים שאינם מכירים דבר כזה שהתורה מגנה עלינו, וזו המצאה של החרדים להצדיק את השתמטותם, וכדי לנצח צריך לעמוד מול האויב ולהילחם, וזו מלחמת מצוה, ומי שלא מתייצב הוא חוטא ופושע ועושה את התורה כקרדום לחפור בה. לענ"ד דבריהם נובעים מחוסר ידיעת התורה וערכיה במקרה הטוב, ובמקרה הרע משנאת ת"ח. אנשים אלו המבזים ת"ח מוגדרים בהלכה 'אפיקורסים' שאין להם חלק לעולם הבא, ואם יראו כעת את דברי חז"ל הקשים, אולי יתעוררו לתשובה וישנו את מעשיהם והתבטאויותיהם. (עיין בסוף הקונטרס בפרק 'ביזוי תלמיד חכם, ועונש המבזהו').

חובה על כל יהודי ללמוד תורה

הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה י"א) כתב, וז"ל: "והמצוה הי"א היא שציוונו ללמוד חכמת התורה וללמדה, וזה הוא שנקרא תלמוד תורה, והוא אמרו (שם): "ושננתם לבניך". ולשון ספרי לבניך אלו תלמידיך, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרוים בני, שנאמר: "ויצאו בני הנביאים". ושם נאמר: "ושננתם" - שיהו מחודדין בתוך פיך, כשאדם שואלך דבר לא תהא מגמגם לו, אלא אמור לו מיד. וכבר נכפל הציווי הזה פעמים רבות, "ולמדתם ועשיתם", "למען ילמדון" (פ' וילך). וכבר התפזר הזרז על מצוה זו, ולשקוד בה תמיד במקומות הרבה מן התלמוד. ונשים אין חייבות בה מאמרו בה (פ' והא"ש) "ולמדתם אותם את בניכם" - ואמרו בניכם ולא בנותיכם, כמו שהתבאר בגמרא קידושין (כ"ט, ב', ל', א')."

וכן כתב בספר החינוך (מצוה תי"ט, א'), וז"ל: "מצות עשה ללמוד חכמת התורה וללמדה, כלומר, כיצד נעשה המצוות ונשמור ממה שמנענו האל ממנו, ולדעת גם כן משפטי התורה על כיוון האמת, ועל

כל זה נאמר (דברים ו', ז'), "ושננתם לבניך", ואמרו זכרונם לברכה (ספרי כאן): "בניך" - אלו תלמידיך, וכן אתה מוצא שהתלמידים קרויין בנים, שנאמר (מלכים ב' ב', ג'): "ויצאו בני הנביאים", וכו'.

בספר יהושע (פרק א', ח'): "לא ימוש סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לְעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בוֹ, כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכַּל".

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (בהקדמה) כתב שהלכות תלמוד תורה יש בכללן שתי מצוות עשה: (א) ללמוד תורה. (ב) לכבד מלמדיה ויודעיה.

ושם (פרק א') פירט הרמב"ם מי חייב ללמוד תורה, איך ועד מתי, וז"ל:

הלכה ח' - "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: "והגית בו יומם ולילה".

הלכה ט' - "גדולי חכמי ישראל היו מהן חוטבי עצים, ומהן שואבי מים, ומהן סומים, ואף על פי כן היו עוסקין בתלמוד תורה ביום ובלילה, והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו".

הלכה י' - "עד אימתי חייב ללמוד תורה? עד יום מותו, שנאמר: "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח".

וכך פסק מרן השולחן ערוך בהלכות תלמוד תורה (חיו"ד סימן רמ"ו הלכה א'): "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול. אפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: והגית בו יומם ולילה (יהושע א', ח'). ומי שא"א לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים".

"הגה: ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חבריו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו".

מתי החלו ללמוד תורה?

לימוד תורה ובתי מדרש ללימוד תורה הוזכרו עוד לפני האבות הקדושים, שם בן נח ונינו עבר הוזכרו כלמדנים בבתי מדרש, כמובא בילקוט ראובני (בראשית י"א), ובמדרש תהלים (סימן קי"ח):

"חמשה צדיקים עמדו בעולם: נח, שם ועבר, אשור ואברהם, נח לא הקפיד לעבוד אלא עמד ונטע כרם, שם ועבר הטמינו עצמם (עסקו בתורה)".

וכן מובא גם בילקוט שמעוני (תורה פרשת תולדות רמז ק"י) לגבי רבקה אמנו ע"ה: "ותלך לדרוש את ה'", וכי בתי כנסיות ובתי מדרשות היו באותן הימים? אלא לא הלכה אלא לבית מדרשו של שם ועבר, ללמדך כל מי שהוא מקבל פני זקן כאלו הוא מקבל פני שכינה".

לימוד תורה בישיבה בעם ישראל החל כבר מהאבות הקדושים, והמשיך הלאה במצרים, במדבר ועד ימינו ללא כל הפסקה, כמובא בגמרא במסכת יומא (דף כ"ח ע"ב), וז"ל: "דאמר רבי חמא ברבי חנינא: מימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים - ישיבה עמהם, שנאמר: (שמות ג') "לך ואספת את זקני ישראל", היו במדבר - ישיבה עמהם, שנאמר: (במדבר י"א) "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר: (בראשית כ"ד) "ואברהם זקן בא בימים", יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר: (בראשית כ"ז) "ויהי כי זקן יצחק", יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר: (בראשית מ"ח) "ועיני ישראל כבדו מזקן". אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר: (בראשית כ"ד) "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו", אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו. (בראשית ט"ו) "הוא דמשק אליעזר" - אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים".

וכן הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פרק א' הלכה ג') פירט לנו איך החל אברהם לעבוד את ה', ואיך הועברה התורה והאמונה בה' מדור לדור, וז"ל: "... ויקרא שם בשם ה' אל עולם" (בראשית כ"א, ל"ג), וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורובבות והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה. וחיבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר. ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו. ויעקב אבינו למד בניו כולם, והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וציווה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם, ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'. עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן, חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה זרה".

כאשר נאלץ יעקב אבינו ע"ה לרדת לגלות במצרים, שלח לפני כן את יהודה לבנות ישיבה, ורק אחר כך ירד למצרים, כמובא בחומש בראשית (פרק מ"ו, כ"ח): "וְיָאֵת יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה, וַיָּבֵאוּ אֶרְצָהּ גִּשְׁן".

ועל כך מובא במדרש אגדה (בובר, בראשית פרק מ"ו סימן כ"ח): "ד"א "ואת יהודה שלח", לתקן לו בית

תלמוד, שיהיה מורה בו בתורה, ויהיו שם השבטים קוראים בתורה", כלומר יהודי בכל מצב ובכל מקום חייב שתהיה לו ישיבה שהיא מרכז החיים (ולא מתנסי"ם וכד'), וכן לומדי תורה.

ואכן, מאז ועד ימינו אנו לא פסק ולא נדם קול התורה מעם ישראל אפילו רגע אחד, הן בהיותו בארץ ישראל בשיא תפארתו ואף בשפלותו, הן בהיותו בגולה בין שבעים זאבים, והן בימי מלחמה וכל שכן בימי שלום, תמיד ישבו ולמדו תורה, כי התורה היא כוחנו ועוצמתנו, והיא סוד שרידותנו.

חשיבות ומעלת לימוד התורה

♦ במסכת מגילה (דף ט"ז עמוד ב') מובאים דברי חז"ל הקדושים על מעלת לימוד התורה ביחס למצוות החשובות ביותר, ומשם מתברר שמעלתה גדולה אף מהצלות נפשות, כיבוד אב ואם ובנין בית המקדש: "אמר רב יוסף: גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות.

♦ אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מבניין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן נריה קיים - לא הניחו עזרא ועלה.

אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש".

♦ במשנה מסכת אבות (פרק א' משנה ב'): "שמעון הצדיק היה משרי כנסת הגדולה, הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים" - הקדים התורה ואח"כ עבודה וגמילות חסדים, בבחינת ות"ת כנגד כולם.

♦ מסכת נדרים (דף ל"ב עמוד א'): "דאמר ר' אליעזר: גדולה תורה - שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת".

♦ מסכת מועד קטן (דף ט' עמוד ב'): "כתיב (משלי ג'): "יקרה היא מפנינים וכל חפציה לא ישוו בה, הא חפצי שמים - ישוו בה, וכתיב (משלי ח') וכל חפצים לא ישוו בה - דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה!"

♦ מסכת ברכות (דף ח' עמוד א'): "והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד".

♦ מסכת ברכות (דף י"ז עמוד א'): "אמר ליה רב לרבי חייא: נשים במאי זכיין? באקרויי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנווי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן" (מאפשרות לבעליהן ללמוד תורה, וממתינות להם עד שישבו מהישיבה).

רמב"ם הלכות תלמוד תורה (פרק א' הלכה ג'): "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד

תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן, שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום.

הלכה ד' - "היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה להיעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו".

מסכת שבת (דף ק"ט): "ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבניין בית המקדש. ואמר ריש לקיש לרבי יהודה נשיאה: כך מקובלני מאבותי, ואמרי לה מאבותיך: כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן - מחריבין אותה. רבינא אמר: מחרימין אותה".

וכך פסק הרמב"ם הלכות תלמוד תורה (פרק ב' הלכה א'): "מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחרימין את אנשי העיר עד שמושיבין מלמדי תינוקות, ואם לא הושיבו מחרימין את העיר, שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן".

♦ מסכת שבת (דף ל' עמוד א'): "אמר לו: (תהלים פ"ד) "כי טוב יום בחצריך מאלף", טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח".

מעלת לומדי התורה

בילקוט שמעוני (שופטים רמז נ"ב) מובא על מעלת שבט התורה - שבט יששכר: "ושרי ביששכר עם דבורה", זש"ה "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים", ר' תנחום אומר רובי חכמות היה יודע, ר' יוסי בן קצרי אומר לעבר שנים הה"ד, "וכל אחיהם על פיהם", וכל אחיהם מסכימים הלכה על פיהם והוא משיב להם הלכה למשה מסיני, וכן הכתוב משבחו בבתי דינים במצרים "לישוב משפחת הישובי", אין ישוב אלא בית דין, שנאמר: ויבואו אליך כמבוא עם וישבו לפניך", ואומר: "ויעקב איש תם יושב אהלים", וחיייו של יששכר מנין לו? מזבולון שהיה עוסק בפרקמטיא שלו ומאכיל את יששכר שהוא בן תורה, הה"ד: "זבולון לחוף ימים ישכון", ובשביל כך "יששכר חמור גרם". וכשבא משה לברך את השבטים הקדים ברכת זבולון לברכת יששכר, הדא הוא דכתיב: "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך", ואתה מוצא יששכר תשיעי לשבטים והוא מקריב שני למלך, דכתיב: "ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר", מפני מה? מפני שהיה בן תורה".

"אילו היו אומות העולם יודעים מה היה המקדש יפה להם, קסטריות (מבצרים) היו מקיפים אותו כדי לשומרו" (מדרש במדבר רבה א', ג'), כלומר, כל השפע שיוורד לעולם זה בזכות בית המקדש, ולו ידעו זאת אומות העולם היו מציבים שמירה חזקה כדי לשומרו מפני כל צר ואויב.

על אותו משקל אפשר לומר - לו ידעה מדינת ישראל כמה עוזרות הישיבות לקיומה, הייתה

מעמידה חיילים סביב להן, לשמור על התלמידים לבל יבטלו אף רגע אחד מלימודם, כי בנפשו של היישוב הוא, דוגמת חזקיהו מלך יהודה כשעלה סנחריב לכבוש את ירושלים, נעץ חרב בבית ואמר כי מי שלא ילמד בשעה זו יידקר בחרב. שהרי כל קיום והתפתחות מדינת ישראל לענ"ד הוא בגדר של נס, ודברים כעין אלו שמעתי לפני מספר שנים מראש ממשלת אנגליה גורדון בראון, שאמר: "אחד הניסים הגדולים של ה-120 הוא התפתחותה של מדינת ישראל". כדי שיתרחש נס של הקב"ה צריך עפ"י אמונתנו זכויות (נכון, גם עשייה), והזכות של המדינה, שאותה אני רואה שעמדה למדינת ישראל, היא לומדי התורה לרבבותיהם, שכיום ב"ה כאן הוא מרכז לימוד התורה הגדול ביותר בעולם.

♦ בגמרא במסכת בבא בתרא (דף ז':) מובא דיון לגבי חומה שבונים אותה מפני האויב, מי צריך לממן אותה, וז"ל: "רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן (רש"י - רמא דשורא אדרבנן - הטיל יציאת (הוצאות) חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם). אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי נטיראות, דכתיב: (תהלים קל"ט) "אספרם מחול ירבון", אספרם למאן? אילימא לצדיקים דנפישו מחלא, השתא כולהו ישראל כתיב בהו: (בראשית כ"ב) "כחול אשר על שפת הים", צדיקים עצמם מחול ירבון? אלא הכי קאמר: אספרם למעשיהם של צדיקים - מחול ירבון, וק"ו: ומה חול (רש"י - שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים) שמועט - מגין על הים (רש"י - והוא לו לחומה), מעשיהם של צדיקים שהם מרובים - לא כל שכן שמגינים עליהם. כי אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה, מאי טעמא לא תימא ליה מהא: (שיר השירים ח') "אני חומה ושדי כמגדלות", אני חומה - זו תורה, ושדי כמגדלות - אלו ת"ח? (רש"י - אלמא אין צריכין חומה), ור"ל סבר לה כדדרש רבא: (שיר השירים ח') "אני חומה" - זו כנסת ישראל, ושדי כמגדלות" - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות".

וכן פסק בשו"ע (חיו"ד הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמ"ג, ב'): "אבל דבר שהוא צריך לשמירת העיר, כגון חומות העיר ומגדלותיה, ושכר השומרים, לא היו חייבין לתת להם כלום, שאין צריכין שמירה, שתורתן שמירתם".

♦ מסכת ברכות (דף ל"ד עמוד ב'): "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן - (ישעיהו ס"ד) "עין לא ראתה אלהים זולתך, יעשה למחכה לו".

♦ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג הלכה י"ב): "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל, ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוהלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר: "ברך ה' חילו",

והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: "אני חלקך ונחלתך". (כשבכנסת יקבלו שכל ויבינו שבני הישיבות הם חיילים בצבא ה', אז החייל הזה יקרא עפ"י המלצת הרמב"ם "חיל ה").

הלכה י"ג - "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר: "ה' מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך גורלי".

להמחשת וחיזוק האידיאל של לימוד תורה כערך עליון, וכמגן העם היהודי הן מההיבט הרוחני והן מההיבט החומרי, אביא רעיון וסיפור נפלא המובא בספר לקח טוב על התורה.

בראשית (פרק י"ח פסוק כ"ו): "וַיֹּאמֶר ה': אִם אֶמְצָא בְּסֹדֶם חַמְּשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר, וְנִשְׂאתִי לְכָל הַמָּקוֹם בְּעִבְרָם".

הגמרא במסכת סנהדרין (דף צ"ט). אומרת שאלו האומרים "מאי אהנו לן רבנן, לדידהו קרו, לדידהו תנו", כלומר מה תועלת יש לנו מהחכמים, הרי כל מה שהם לומדים אין זה אלא לצורך עצמם, נקראים "מגלים פנים בתורה", ומפרש רש"י: "כופרים במה שכתוב בתורה".

כאחד המקורות לדין זה, מביאה הגמ' את הפסוק: "ונשאתי לכל המקום בעבורם". מכאן שבכוח הצדיקים להגן על כל תושבי המקום שבו הם נמצאים. ואפילו אם בני המקום הם רשעים שכבר נגזר דינם לכליה.

הוסיף מו"ר הגר"א לופיאן זצ"ל ואמר: הנה נתאר לעצמנו מה היה קורה אילו אכן נמצאו צדיקים בסדום, העיר לא הייתה נהפכת, והחיים היו נמשכים במסלולם הרגיל. בוודאי אף אחד מאנשי סדום הניצולים לא היה מעלה בדעתו שאת חייו הוא חייב לצדיקי המקום. וכאז גם עתה. איש אינו יודע כמה גזירות התבטלו בדורנו ובדורות הקודמים, בזכות הצדיקים החיים בכל דור ודור. ולא זו בלבד, אלא כאשר חוזרים אנשי הצבא מהמערכה עטורי ניצחון, רבים הם הסבורים כי הניצחון הושג רק בזכות הלוחמים. לכן, חובה עלינו לשנן את הנלמד מהפסוק: "ונשאתי לכל המקום בעבורם", ולזכור תמיד את גודל התרומה שתורמים הצדיקים ולומדי התורה.

דוגמא לדבר אנו מוצאים במדרש איכה (פרשה ב'), שם מסופר על מאתיים אלף גיבורים שהיו בצבא בר כוכבא. במשך שלש שנים וחצי הקיף אותם אדריאנוס בביתר, ולא יכול להם. בכל אותה העת שהה בביתר דודו של בר כוכבא, רבי אלעזר המודעי, שהיה עסוק בשקו ובתעניתו, ובכל יום היה מתפלל ואומר: "רבש"ע אל תשב בדין היום". כאשר ראה אדריאנוס שאינו מצליח לכבוש את העיר, עמד לחזור לארצו. לפני שיצא משם, בא אליו כותי אחד וא"ל: "יש באפשרותך לנצח אותם

רק אם תדע לפגוע בכוח האמיתי שלהם, והוא ר' אלעזר המודעי. שכן כל זמן שר"א המודעי מתפלש בשק ואפר ומתפלל, לא תצליח לכובשם". הלך אותו כותי ומצא את ר"א מתפלל. עשה את עצמו כאילו הוא לוחש לו דבר מה על אוזנו, מיד באו אנשים אל בר כוכבא ואמרו לו: "דודך ר"א רוצה להשלים עם אדריאנוס, וראייה לדבר, ראינו כותי אחד מסתודד עמו. שלח בר כוכבא לקרות לכותי ושאלו: מה אמרת לר"א? "השיב לו: "מוטב שאיהרג ולא אגלה סודות המלך". לאחר שסיים ר"א את תפילתו, קרא לו בר כוכבא ושאלו: "מה אמר לך הכותי?" "א"ל כיוון שהייתי שקוע בתפילה לא שמעתי כלל. נתמלא בר כוכבא כעס, בעט בדודו והרגו. מסיים המדרש: "מיד גרמו עוונות ונלכדה ביתר".

מסופר שבני כפר אחד באו לפני הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא, ובקשו ממנו שימליץ בפניהם על מועמד מתאים לכהונת רב בכפרם. שלחם ר' יצחק אלחנן אל אברך מסוים, בהמליצו עליו כמתאים למלא את מבוקשם. כאשר באו האנשים אל האברך והציעו לו את המשרה, אמר להם שמצידו הוא מוכן, אבל היות והוא סמוך על שולחן חותנו, הוא מוצא את עצמו חייב לבקש ממנו רשות לכך. כאשר הציע את העניין בפני חותנו, אמר לו הלה: "לשם מה אתה זקוק לזה, וכי חסר לך כסף? א"כ אוסיף לך על הסכום שהינך מקבל ממני בכל חודש, ובלבד שתישאר עמי".

חלפה שנה ובפני ר' יצחק אלחנן התייצבה משלחת מעיירה חשובה, ושאלה ממנו על מועמד מתאים להיות רב בעיירה שלהם. ר' יצחק אלחנן שלחם אל אותו אברך, והלה השיב להם כדברים שאמר לקודמיהם. אשתו שמעה את דבר ההצעה וחפצה שיענה בחיוב, אך הסכימה שישאל את אביה. התשובה לא איחרה לבוא, שוב חזר החותן ושאלו: "לשם מה נחוץ לך העניין, וכי חסר לך כסף? א"כ אוסיף לך על הסכום החודשי שהינך מקבל ממני, ובלבד שתישאר כאן".

חלף פרק זמן נוסף ושוב הגיעה אל ר' יצחק אלחנן משלחת, בבקשה להצעה של מועמד לרבנות. הפעם הייתה זו משלחת נכבדה מעיר גדולה וחשובה. גם הפעם הפנה ר' יצחק אלחנן את המבקשים אל הכתובת הנ"ל. בבוא משלחת הנכבדים עם כתב רבנות בידם, לא יכלה האשה לעמוד מנגד ואמרה, שהפעם היא אינה מוותרת. התשובה צריכה להיות חיובית. בעלה הלך לשאול את אביה, והלה חזר על דבריו ושוב הבטיח תוספת על התקציב. אך כאן התפרצה האשה ואמרה לאביה: "עד מתי תחזיק ותתמוך בנו? הגיע הזמן שניפרד ולא נהיה יותר תלויים בך". תגובתו של האב הייתה קצרה: "מי יודע מי מחזיק את מי!"

כעבור כמה שבועות של הכנות עזבו האברך ואשתו את העיירה, כשהם על עגלה עמוסה בחפציהם, ומגמת פניהם אל העיר הגדולה. כאשר יצאו את עירם והגיעו עד מרחק של תחום

שבת, השיג אותם פרש בהול שהביא להם מברק. במברק הייתה בשורה מרה: "אבי האשה שבק חיים לכל חי". אז הבינו כולם היטב את משמעות דברי האב: "מי יודע מי מחזיק את מי!"...

בספר להגיד (שמות עמ' 115) מובא סיפור על המגיד הירושלמי הרב שבתאי יודלביץ, שהוזמן פעם ע"י תלמידו לשאת דרשה בפני חיילים בבסיס צבאי. לפני דרשת הרב עמד שם קצין בכיר שנשא נאום בפני החיילים. המפקד דיבר בזחיות דעת על כוחו של צה"ל, כי הימים היו בדיוק אחרי מלחמת ששת הימים, שתקופה זו הייתה תקופה של גאווה צבאית, צה"ל היה אז ערך מקודש ובעל הערצה עצומה. לקראת סיום נאומו נעמד לו המפקד בגב זקוף, הגביה את ידו, ופנה אל הרב ואמר לו: "מי לא יודע כי חיל האוויר היה שותף מלא לניצחון האחרון של המלחמה, הם הרי התקדמו בכל החזיתות. חיל ההנדסה - נרתמו גם הם במסירות בתחומים אחראיים ביותר. חיל רגלים - מסרו את נפשם וקידמו את הצלחת המערכה. בקיצור, הניצחון הגדול הגיע בתרומתם של חיילנו ביבשה, באויר ובים, והנה חיילים נכבדים, הגיע לכאן רב מי-ם, אולי ממש ממאה שערים או משיבה אחרת, להציג בפניכם את מספר האחוזים - שבחורי הישיבות תרמו לניצחון.

אלפי החיילים מחאו כף בעוז ונאומו הסתיים: "בבקשה כבוד הרב", הכריז בציניות, ושוב מחאו כפיים.

עליתי על הבמה, ופתחתי בדברים כאשר אני רותח בפנימיותי: חבר'ה, חיילים נכבדים. נשאלה כאן שאלה - מה תרמנו לניצחון? כמה אחוזים העניקו בני הישיבות לניצחון? אפתח את דברי בתשובה קצרה לגופו של עניין, אח"כ נעסוק בנושאים אחרים.

כפי הידוע לכם ולי, התחזית הכללית של מפקדי הצבא הייתה - שאנו עומדים בפתחה של מלחמה עגומה, לפני פתיחת המלחמה דיברו על כששים אלף הרוגים רח"ל, עד כדי כך שהוחלט להקצות את גינות העיר הגדולות - בכמה ערים - לקבורה ארעית בעיצומה של המלחמה. (עפ"י עדות עיתון "הארץ", באותם ימים הוכנו שני קברי אחים גדולים, אחד ליד הר הרצל, ואחד בעין דור).

בכמות כזו של הרוגים ח"ו, מי היה עוסק בקבורתם? בחורי הישיבות. הם אלו שהיו מתגייסים לקבורתם כחברה קדישא, המוסרים נפשם למצוה קדושה זו. ואז, כמובן, שהמפקד הנכבד הנואם, היה מכריז שתרמנו רבות למערכה. אבל, חיילים נכבדים, הקב"ה לא רצה שנתבטל מתורתנו, הוכרז בפמליה של מעלה כי מוותרים על אותם ששים אלף הרוגים, וזכות לימוד התורה תגן עליהם, א"כ, אני מודיע בזאת מעל הבמה, כי אנו, בני הישיבות תרמנו ששים אלף אנשים, כמו כן תרמנו את גני העיר בת"א ובי-ם... וכי רצונכם דווקא להיות בקברים!?

מה איכפת לכם שה' העניק חיים לרבבות חיילים ואזרחים, ובמקום קברים ארעיים ישנן גינות עם דשא ירוק, קומו על רגליכם ותודו להקב"ה! מחיאות כפיים סוערות מהחיילים ומאינתנו לכבוד הרב.

על העיקרון דלעיל, מובא סיפור עם הגאון הגדול רבי ישראל מאיר הכהן - "החפץ חיים", אשר השתתף בערב התרמה להקמת בית חולים. היו שם גבירים שתרמו מיטות לטובת בית החולים, אחד תרם עשר מיטות, השני עשרים, וכן על זו הדרך. לקראת סוף מסע ההתרמה "עקץ" אחד הגבירים את ה"חפץ חיים" ושאלו: "נו! ומה בחורי הישיבות תורמים?" ענהו הח"ח באותו מטבע: "תלמידי החכמים תורמים, שבכוח תורתם יהיו פחות אלף חולים שלא תצטרכו אתם הגבירים לתרום את מיטותיהם", ופני המן חפו.

התורה מגנה ובזכותה מנצחים

לראשונה ראינו שלימוד התורה מגן על עם ישראל בזמן מלחמה, ושהעמידו לומדי תורה כנגד העמדת לוחמים, היה זה במלחמת מדיין, לפני כניסת בני ישראל לארץ ישראל.

בספר במדבר (פרק ל"א) מובא שה' ציוה את משה לנקום במדיין, על האסון שהמיטו על בני ישראל, ממש בכניסתם לארץ ישראל, וז"ל: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (א) נָקֶם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים, אַחֲרֵי תִּאֶסֶף אֶל עַמִּי; (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר, הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אַנְשִׁים לְצַבָּא, וַיְהִיו עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן. (ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאִלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְפֵי לַמְטָה, שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלְפֵי חֲלוּצֵי צָבָא; (ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלְפֵי לַמְטָה לְצַבָּא, אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא, וְכִלְי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצָרוֹת הַתְּרוּעָה בְיָדוֹ.

על הנאמר בפס' ד' "אלף למטה" פעמיים, כתב המדרש רבה (במדבר רבה, וילנא, פרשת מטות פרשה כ"ב סימן ב') שהכוונה לאלף לוחמים, אלף שומרי כלים, ואלף לומדי תורה מכל שבט, וז"ל: "אלף למטה וגו' - י"א שני אלפים מכל שבט ושבט שלח, וי"א ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף משמרים את כליהם וכו', וי"ב אלף לתפלה, ומנין שכן? שנאמר: "אלף למטה אלף למטה" הרי כ"ד אלפים, וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה" - הרי י"ב אחרים, מהו וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה? שהיו נמסרין זוגות זה לזה". (ראה לקמן בהרחבה).

♦ דבר דומה לזה שבמלחמה חלק לוחמים וחלק לומדים, ראינו בגמרא במסכת שבועות (דף ל"ה:), ששם דרשה הגמ' על הפסוק בשיר השירים (ח'): "כרמי שלי לפני האלף לך שלמה" - שלמה לדידיה, ומאתים לנוטרים את פריו - רבנן". שמואל דרש שם להיפך, "האלף לך שלמה - למלכותא דרקייעא, ומאתיים לנוטרים את פריו - למלכותא דארעא".

רש"י (שם) פירש, וז"ל: "ומאתים לנוטרים" כו' - לרבנן, הניחם ויעסקו בתורה אחד משישה שבהם".

והריטב"א שם (חידושי הריטב"א) פירש ג"כ כרש"י, וז"ל: "האלף לך שלמה" לדידיה - פי' לאנפוקינן בקרבא ולמעבד בהון אנגריא (להוציאם לקרב ולעשות בהם את עבודת המלך), "ומאתים לנוטרים את פריו רבנן" וכו', פירוש, למעסק בתורה ושאינ עליו עול מלכות [נ"א: למתעסק בתורה שאין כו'].

המהרש"א (שם): "ואמר שמכלל ישראל היו אלף לעבדים לשלמה ליוצאי מלחמה, כמ"ש: "מבני ישראל לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי המלחמה ועבדיו" וגו', ואמר שהותיר מישראל מלצאת במלחמה חלק ששית מאלף, שהם מאתים לנוטרים פריו, שהם הרבנן, שאסור לעשות אנגריא בת"ח, כמ"ש בסוטה באסא שנענש על כך, ושמזאל דריש בהיפך, דיש להניח אלף מכלל ישראל לשלמה למלכותא דרקיעא, שיהיו עוסקין בתורה, וחלק ששית שהם ר' אם יעשה מלכותא דארעא אנגריא לא מיענש עליהו, ובמלכותא דישראל איירי, דהיינו כרמי שהוא כ"י, וכמ"ש בחידושי הלכות על דברי התוס' ודו"ק".

מגמרא זו למדנו על החלק היחסי בין הלוחמים ללומדי התורה. לשיטה אחת מכל אלף, שישית מהם לומדי תורה, ולשיטה השניה, שיטת שמואל, מכל אלף רק שישית לעבודת המלך והשאר ללימוד התורה.

♦ וכן מתבהר ממסכת סנהדרין (דף מ"ט). שהיה שילוב מנצח בין הלומדים ללוחמים: "דאמר רבי אבא בר כהנא: אלמלא דוד - לא עשה יואב מלחמה, ואלמלא יואב - לא עסק דוד בתורה. דכתיב: (שמואל ב', ח') "ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, ויואב בן צרויה על הצבא". מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו? משום דיואב על הצבא. ומה טעם יואב על הצבא? משום דדוד עשה משפט וצדקה לכל עמו", כלומר, כדי שיואב יצליח בקרב חייב לומד תורה כנגדו.

רש"י פירש - "אלמלא דוד - שהיה עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה, אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של דוד".

על גמרא זו, המהר"ל בחידושי אגדות (על סנהדרין עמ' קס"א אות ד') למהר"ל, כתב דברים מדהימים, וז"ל: "וקאמר ופליגי דרבי אבא בר כהנא וכו', דלרבי אבא בר כהנא לא היה סומך דוד על אנשי מלחמה כלל, כי זהו מעשה הגוים, כי "אלה ברכב ואלה בסוסים" וגו', אבל דוד היה סומך על תורתו ועל הצדקה, כדאמרינן במסכת בבא קמא (דף י"ז): "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, אויבו נופלים", ע"ש, ושם בארנו, כי התורה בפרט עושה מלחמה נגד האומות, כמו שהיה עושה אברהם, שנאמר: (בראשית י"ד) "וירק את חניכיו", שהוריקן בתורה, וכמו שהשכל גובר על הגוף, כך ע"י התורה גובר על האומות, שכולם בעלי גוף מבלי שכל התורה, ואין להאריך בזה".

♦ וכן מובא בזהר פרשת בהעלותך (דף קמ"ט) השילוב בין הלוחמים והלומדים: "ת"ח, כתיב: "ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך", מלמד דאשתתפו כחדא. דא נפיק ואגח קרבא, ודא יתיב ולעי באורייתא, ודא יהיב חולקא לדא, ודא יהיב חולקא לדא". (תרגום - בוא וראה,

כתוב ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך, מלמד שהשתתפו יחד, זה יצא ועשה מלחמה, וזה יושב ועוסק בתורה, וזה נותן חלק לזה, משללו).

♦ בזוה"ק פרשת ויצא (דף קנ"א), מסופר שרבי חייא ראה את אליהו הנביא בחלומו. אמר לו: באתי להודיעך שירושלים קרובה לחרבן (הכוונה לישוב היהודי שם אחרי חרבן הבית), ובאתי להודיע לחכמי הדור שמא יוכלו להאריך שנות ירושלים, שכן כל זמן שתורה נמצאת בה היא קיימת בזכות התורה, שהיא עץ - חיים, וכל זמן שתורה נמצאת למטה, עץ החיים אינו סר מלמעלה, פסקה תורה למטה מסתלק עץ החיים מן העולם, ולכן כל זמן שיעסקו חכמי ישראל בתורה... בחינת "הקול קול יעקב", אין הידים ידי עשו. התעורר ר' חייא וסיפר הדבר לחכמים, אמר ר' ייסא: דבר זה הכל יודעים וכך נאמר: "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר", אלה הם העוסקים בתורה, ועיר - הקודש קיימת בזכותם ולא על הגבורים תקיפי עולם וכו'.

♦ בחומש ויקרא (פרק י"ט כ"ג) מובא: "וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכָל וְעַרְלֹתֶם עַרְלֹתוֹ אֶת פְּרִיו, שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל".

על פסוק זה מובא במדרש ויקרא רבה (וילנא, פרשת קדושים פרשה כ"ה, א'), וז"ל: "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", הה"ד (משלי ג') "עץ חיים היא למחזיקים בה" וכו', אמרי רב הונא בשם ר' בנימין בן לוי, אמר, משל למלך שאמר לבנו צא לפרקמטיא, אמר לו אבא מתיירא אני בדרך מהליסטים (שודדים) ובים מפני אפורטין (שודדיים), מה עשה אבי? נטל מקל וחקקו ונתן בו קמיע ונתנה לבנו, ואמר לו: יהי המקל הזה בידך ואי אתה מתיירא משום בריה, אף כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה, אמור לישראל: בני עסקו בתורה, ואין אתם מתייראים משום אומה".

♦ בחומש ויקרא (פרק כ"ג, ג) מובא: "אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ - (פירש"י עפ"י תורת כהנים) - "שתהיו עמלים בתורה" - או אז: (ג) "וְנִתְּתִי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתְּכֶם, וְנִתְּנָה הָאָרֶץ בְּבוֹלָה וְעֵץ הַשִּׁדָּה יִתֵּן פְּרִיו: (ו) וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאָרְצְךָ וְשִׁכְבֶּתְךָ וְאֵין מִחְרִיד, וְהִשְׁבַּתִּי חֲיָה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאֶרְצְכֶם: (ז) וְרִדְפֹתֶם אֶת אֲבִיבֵיכֶם וְנִפְּלוּ לְפָנֵיכֶם לְחֶרֶב".

♦ מסכת בבא קמא (דף י"ז עמוד א'): "א"ר יוחנן משום ר' ש"ש בן יוחאי, מאי דכתיב: (ישעיהו ל"ב) אשריכם זורעי על כל מים, משלחי רגל השור והחמור? כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים - אית דאמרי: אויבו נופלים לפניו כיוסף, דכתיב: (דברים ל"ג) בהם עמים יגח יחדו אפסי ארץ".

ושם מסופר שרבי יהודה הנשיא - המכונה רבי - שלח את ר' חייא, ר' אסי ור' אמי לעבור בעיריות ארץ ישראל לתקן להם ספרים ומלמדים. הגיעו למקום אחד ולא מצאו שם לא ספר ולא מלמד. אמרו לאנשי העיר: הביאו לנו את שומרי העיר, הלכו והביאו להם חיילים העומדים על המשמר בחומת העיר. אמרו להם: אלו שומרי העיר? אלו מחריבי העיר! (כלומר כשבוטחים רק בהם יוצא מהם

חורבן), אמרו להם אנשי העיר: ומי אלו שומרי העיר? אמרו להם הספרים והמלמדים, שכן כתוב: (תהלים קכ"א) "אם ה' לא יבנה בית, שווא עמלו בוניו, אם ה' לא ישמור עיר שווא שקד שומר".

זוהי השקפת התורה במלוא עוזה. לומדי התורה נמצאים בישיבות לא בפטור אלא בזכות, לא ח"ו השתמטות יקרא לזה, כי אם מסירות נפש בשעת מלחמה למען עמידת העם בפני צר ואויב מחוץ. מסירות נפש בשעת שלום למען חוסנו הרוחני, והישארות תוקף סגולתו של עם סגולה בארץ סגולה.

♦ במסכת מכות (דף י' עמוד א') מובא: "א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב: (תהלים קכ"ב) "עומדות היו רגלינו בשערך ירושלם", מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלם - שהיו עוסקים בתורה".

♦ בזוהר (כרך ב' שמות פרשת בשלה דף מ"ד.) מובא: רח"א, "ימינך ה' נאדרי בכח", זוהי התורה שמאדירה את הימין, וע"כ "ימינך ה' תרעץ אויב". כי אין דבר בעולם שישבור כוחם של עמים עכו"ם, כמו בשעה שישראל עוסקים בתורה. שכל זמן שישראל עוסקים בתורה מתחזק הימין, ונשבר כוחם ועוזם של העמים עכו"ם. ומשום זה נקראת התורה עוז, כמש"א: "ה' עוז לעמו יתן".

♦ זוהר (כרך ב' שמות פרשת בשלה דף מ"ד.) ז"ש "על מה אבדה הארץ" וגו', "ויאמר ה': על עזבם את תורת", כי כל זמן שישראל עוסקים בתורה נשבר כוחם ועוזם של כל עובדי ע"ז, ז"ש: "ימינך ה' תרעץ אויב". א"ר אלעזר: ודאי כן הוא כמו שלמדנו, שכל זמן שקולם של ישראל נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות הקול קול יעקב, ואם לא הידיים ידי עשו, וכבר ביארנו.

♦ בראשית רבה (וילנא פרשת תולדות פרשה ס"ה): "הקול קול יעקב", א"ר ברכיה בשעה שיעקב מרכין בקולו ידי עשו שולטות, דכתיב (שמות ט"ז): "וילונו כל העדה" "ויבא עמלק", ובשעה שהוא מצפצף בקולו אין הידים ידי עשו, אין ידי עשו שולטות.

א"ר אבא בר כהנא לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו, אמרו לו: תאמר שאנו יכולים ליזדווג לאומה זו, אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן, ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם, שכן הבטיחן אביהן ואמר להם: "הקול קול יעקב" - בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידיים ידי עשו, ואם לאו - הידיים ידי עשו".

♦ מדרש תהלים (בובר מזמור י"ב): "זהו שאמר הכתוב: "אבד חסיד מן הארץ" (מיכה ז', ב'), אדריאנוס שחיק עצמות שאל: באיזה זכות אומה זו עמדה? אמרו לו יש בהם חסידים, ויש בהם צדיקים שעמלים בתורה ועוסקין במצוות, מיד גזר והטיל מזה גמסאות על הארץ, כיון שנתנו עליהם העול הזה, חדלו מלעסוק בתורה, ועל זה אמר דוד הושיעה ה' כי גמר חסיד". ישנה גירסא בילקוט

שמעוני (תהלים רמז תרנ"ו) השונה במעט, וז"ל: "א"ל יש בה צדיקים, יש בה יגעים בתורה, מיד גזר והטילו מרגזאות (גזירות רעות לאיים על ישראל כדי שיתבטלו מהתורה) על הארץ, כיון שנתנו עליהם העול הזה חדלו מליגע בתורה".

הסבר המדרש - כשהגיע אדריאנוס קיסר לארץ ישראל שאל את האסטרטגים שלו, כיצד אומה זו שורדת? כלומר, הוא ראה שכל הקמים על ישראל אבדו, ולא הצליחו לשבור את רוחו של העם, כגון: המצרים, סיסרא, סנחריב, נבוכדנצר ועוד רבים. האסטרטגים שלו לא ציינו ששרידותנו תלויה בנשק, בכוח פיזי או עוצמה גשמית כל שהיא, אלא כוחנו הוא בזכות הצדיקים ולומדי התורה, ואת זה הבינו באימפריה הגדולה ששלטה אז בעולם, שישראל שורדים בדרך על טבעית ושאינה רגילה, מה שבני עמנו היום לצערנו הרב לא משכילים להבין, או מבינים אך אינם רוצה להסכים.

♦ מסכת סנהדרין (דף צ"ד): "והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך, ועולו מעל צוארך, וחובל על מפני שמן" (ישעיהו י'), אמר רבי יצחק נפחא: חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה יידקר בחרב זו, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה", כלומר, בזכות מה ניצח חזקיהו את צבא סנחריב העצום? בזכות התורה הרבה שלמדו אז בזמנו.

♦ ויקרא רבה (וילנא פרשת בחוקותי פרשה ל"ה): "תני בשם ר' אלעזר: הסייף והספר ניתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקדוש ברוך הוא: אם שמרתם מה שכתוב בספר זה הרי אתם ניצולים מן הסייף, ואם לאו - סוף שהוא הורג אתכם". וכן מובא בספרי (דברים פרשת עקב פסקא מ').

♦ מסכת כלה רבתי (פרק ב'): "תאנא בכל יום מלאך יוצא מלפני הקדוש ברוך הוא לחבל את העולם, ולהפכו לכמות שהיה, אלא כיון שהקדוש ברוך הוא מסתכל בתינוקות של בית רבן, ובתלמידי חכמים שיושבים בבתי מדרשות, מיד נהפך כעסו לרחמים".

♦ מסכת קידושין (דף פ"ב עמוד א'): "רבי נהוראי אומר: מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי, או לידי זקנה, או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו - הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן, אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו".

♦ "אמר המן להו: אתי מלא קומצא קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי". (מגילה ט"ז).

♦ **"ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים"**, (פ' בשלח), ואיתא במדרש תנחומא (ורשא, פרשת בשלח): **"ברפידים - שרפו ידיהם מן התורה"**.

♦ **"והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק"**. (שמות י"ז). **"רבי עקיבא אומר: כשהיה משה מגביה ידו, רמז שעתידיים ישראל להגביה דברי תורה הן נוצחין, וכשהוא משפיל ידו, כביכול שעתידיים ישראל להשפיל דברי תורה ואינן נוצחין"**. (מכילתא דרשב"י ס"פ בשלח). וכן שאל בעל החפץ חיים מדוע נאמר ירים לשון עתיד, ולא לשון עבר הרים? אלא שכאן נאמר שגם בעתיד יהיה כן, כאשר יורם קרן התורה אז וגבר ישראל.

הנצי"ב בהעמק דבר (בבמדבר ל"א, ל') עה"כ **"וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים מן האדם, מן הבקר, מן החמורים ומכל הבהמה ונתתה אותם ללויים שומרי משמרת משכן ה"**. שומרי משמרת משכן ה', שהיו עוסקים בתורה, ונכתבה בתורה פרשה זו שהייתה לשעה, כדי ללמדנו לדורות שמי שהולך למלחמה וזקוק לתפלה שלא יקרנו אסון בשעת הסכנה, הרי זה זקוק למי שעוסק בעבודה שתפלתו זכה ביותר, משום הכי ציווה הקב"ה לתת מחלק אנשי הצבא לכהן הגדול שהוא המכפר על בני ישראל ועוסק בעבודה, והיושבים במנוחה בביתם יש להם להפריש מטוב שמגיע להם חלק לשומרי תורה ועמלים בה, שבזכות תלמידי החכמים המה נשמרים מכל רע ומוזדרכים על ידם בהליכות עולם".

הנצי"ב בהעמק דבר (בראשית פרק י"ד, י"ד): **"וירק את חניכיו. בנדרים (דל"ב) איכא למ"ד שהוריקן בדברי תורה, והוא פלא, מה זה שעה לד"ת. אבל הענין הוא כמש"כ לעיל (י"ב, י"ז), דזכות התורה היא חרב של ישראל, ובזה הזכות הגן ה' ולחם בשביל אברם, על כן, כל שהמלחמה כבדה יש להעמיק יותר בהלכה ולשנן את החרב, וכך עשה אברם, הוריק את חניכיו בהלכה עמוקה עד שהיה קשה להם להבין והוריקו פניהם"**.

"ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיה א', כ"ז) - בספר **טללי אורות** (עמ' שס"ח) מובא שרבי יוסף חיים זוננפלד רבה של י-ם מצא רמז נפלא בפסוק זה. **"ציון במשפט תפדה"** (6701) = בגימטריה **"לתלמוד ירושלמי"** (6701), **"ושביה בצדקה"** (425) = בגימטריה **"לתלמוד בבלי"** (425), ללמודך, שרק בקיום שני התלמודים תפדה ציון מיד הגויים, ולא בחיל ובכוח. רבי יצחק זאב מבריסק (הגרי"ז) אמר: **"מובטחני שברוח הקודש נאמרה, ולא עוד אלא, שאף ייתכן לומר, שמשום כך קראו גופא לשני התלמודים בשם "תלמוד בבלי" ו"תלמוד ירושלמי"**.

עונש על ביטול תורה

אלו הרוצים לבטל את בני התורה מלימודם, צריכים לקחת בחשבון את הסיכונים הגדולים לעם ישראל, ולהם עצמם.

♦ מסכת שבת (דף ק"ט עמוד ב'): "אמר רב המנונא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן, שנאמר: (ירמיהו ו') "שפך על עולל בחוץ" וגו' מה טעם שפך - משום דעולל בחוץ".

♦ מסכת בבא מציעא (דף פ"ה עמוד א'): "אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב: (ירמיהו ט') "מי האיש החכם ויבן את זאת, ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה, על מה אבדה הארץ?" דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר (ירמיהו ט'): "ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם", אמר רב יהודה אמר רב: שלא ברכו בתורה תחילה". (רש"י - גילו דעתם שאינה מתנה חשובה להם)".

הר"ן על מסכת נדרים (דף פ"א עמוד א') פירש בשם רבינו יונה, וז"ל: "שלא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר, שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה. שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו לא הלכו בה, כלומר בכוונתה ולשמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרם". הם החשיבו את התורה כעוד מקצוע שצריך ללמודו כמו היסטוריה וחשבון, ותו לא.

♦ ובתלמוד הירושלמי במסכת חגיגה (פ"א ה"ז): "תני ר"ש בן יוחי, אם ראית עיירות שנתלשו ממקומן בארץ ישראל, דע שלא החזיקו בשכר סופרים ומשנים, מה טעמא? (ירמ' ט', י"א) "על מה אבדה הארץ, נצתה כמדבר מבלי עבר? ויאמר ה': על עזבם את תורת".

♦ זוהר (כרך ב' שמות פרשת בשלח דף מ"ד עמוד א') - "ובשעה שישראל אינם עוסקים בתורה, מתחזק השמאל, ומתחזק כוחם של העמים עכו"ם שיונקים מן השמאל, ושולטים עליהם על ישראל, וגוזרים עליהם גזירות שאינם יכולים לעמוד בהם, ועל זה נגלו בני ישראל ונתפזרו בין האומות".

♦ מסכת סנהדרין (דף ק"ו עמוד א'): "מאי לשון רפידיים? רבי אליעזר אומר: רפידיים שמה, רבי יהושע אומר: שריפו עצמן מדברי תורה, שנאמר: (ירמיהו מ"ז) לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים".

רש"י - "מפני רפיון ידיים - של תורה ומצות, והכי נמי רפידיים - רפיון ידיים הוא, כלומר, מפני שרפו ידיים מן התורה, בא עליהם עמלק". (לא שהפסיקו ללמוד תורה, אלא שהייתה כאן רק התרופפות וכבר מצא עמלק מקום לתבוע את אשר הובטח לו "ופרקת עולו").

לא רק בני יעקב חיים עם אמונה והבטחה זו, גם עשוי ובניו קיבלו הבטחה כזו מאביהם, שבמידה וישראל יפרקו עול תורה אז הם יוכלו על ישראל, כמובא בספר בראשית (פרק כ"ז, מ'): "וְעַל חֶרֶבְךָ

תְּחִיָּה וְאֶת אַחִיָּךְ תַּעֲבֹד, וְהָיָה פְּאֶשֶׁר תִּרְיֵד וּפְרָקֶתָּ עָלוּ מֵעַל צְנֹאָרְךָ". וע"ז מובא במדרש בראשית רבה (וילנא פרשת תולדות פרשה ס"ז): "א"ר יוסי בר חלפתא, אם ראית אחיך פורק עולה של תורה מעליו, גזור עליו שמדים ואתה שולט בו".

♦ מסכת עירובין (דף ס"ג עמוד ב'): "דאמר רבי אבא בר פפא: לא נענש יהושע אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה, שנאמר (יהושע ה'): "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא" וגו', וכתבי: "ויאמר לו) [לא] כי אני שר צבא ה' עתה באתי" וגו'. אמר לו: אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה. - על איזה מהן באת? - אמר לו: עתה באתי. מיד: (יהושע ח') "וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק".

רש"י - "הכי קאמר ליה: אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים, בערב ביטלתם התמיד, ועכשיו שחשיכה אתם מבטלים תלמוד תורה, לפי שהיו עסוקים במלחמה ביום לא היה להן עת לעסוק בתורה אלא בלילה, והדבר מוכיח שעל עסקי תלמוד תורה הוכיחו".

♦ מסכת נדרים (דף ל"ב עמוד א'): "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו, ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח". (הר"ן - שהולכן למלחמה, שנאמר: (בראשית י"ד) וירק את חניכיו ילידי ביתו). הרא"ש פירש שם: "אעפ"י שעבירת העונש מפורשת על אומרו במה אדע, מ"מ עבירה זו הענישתו להיות נופל בבמה אדע". (ראה לקמן שהוכחתי שמלחמתו של אברהם אבינו ע"ה הייתה מלחמת מצוה).

♦ מסכת סוטה (דף י' עמוד א'): "דרש רבא: מפני מה נענש אסא? (רש"י - לחלות) מפני שעשה אנגריא (רש"י - עבודת המלך) בתלמידי חכמים, שנאמר: (מלכים א', ט"ו) "והמלך אסא השמיע את כל יהודה". המאירי שם: "ת"ח אין עבודת המלך מוטלת עליו כשאר בני אדם, אלא פטור ממנה על הדרך שהוא פטור מכמה דברים, כמו שהתבאר בראשון של בתרא, וכל שמטילים עליהם נענשים, דרך הערה אמרו: מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בת"ח, דכתיב: השמיע את כל יהודה אין נקי, וישאו את אבני הרמה". (ראה להלן, שהרחבתי בשתי הדוגמאות הללו של עשיית אנגריא בת"ח).

אם כולם ילמדו תורה מה יהיה?

אחרי שראינו לעיל את כל מאמרי חז"ל על מעלת לימוד התורה ולומדי התורה, נשאלת השאלה:

אם כולם ילמדו תורה מה יהיה? מי ילחם?

אם באמת כולם ילמדו תורה, אז בעזרת ה' יבא משיח צדקנו, ויקוים בנו דברי הנביא (ישעיהו י"א, ט'): "מלאה הארץ דעה את ה'", וכן (ישעיהו ב', ד'): "לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד

מלחמה", אך עד אז אנחנו צריכים צבא, כי איננו במדרגה גבוהה מבחינה רוחנית שהייתה יכולה לגרום לישועתנו, וצריכים גם את החזית הרוחנית לחזק אותה, כדי שתשלים את החזית הגשמית. ואם תשאלו, ומי ערב לנו שאם 'כל בנייך יהיו לומדי תורה' אז ישרור בעולם מצב של 'רב שלום בנייך'? מי מבטיח לנו שלימוד התורה יגרוור אחריו מצב של שקט ושלווה? תשובה לשאלה זו אנו מוצאים בפסוקי התורה ובדברי חז"ל.

הקב"ה הבטיחנו בתורתו (ויקרא פרק כ"ו, ג'): "אם בַּחֲקֹתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם. (ו) וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאָרְצְךָ וְשָׁכַבְתֶּם וְאִין מִחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ, וְחָרַב לֹא תֵעָבֵר בְּאָרְצְכֶם: (ז) וְדַפְתֶּם אֶת אֲיִבֵיכֶם וְנִפְלוּ לְפָנֵיכֶם לְחָרָב: (ח) וְדַפְּפוּ מִמֶּנּוּ חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִמֶּנּוּ רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנִפְלוּ אֲיִבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרָב:

רש"י (שם): "אם בחוקותיי תלכו - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותיי תלכו, שתהיו עמלים בתורה", כלומר התנאי לברכה ולניצחון הוא, לימוד התורה ושמירת המצוות.

הגמרא במסכת תענית (דף כ"ב). הסבירה מה הכוונה ש"חרב לא תעבור בארצכם": "חרב שאמרו, אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום", דהיינו, הקב"ה מבטיח שבמידה ותלמדו כולכם תורה ותחיו בקדושה, אתם תהיו כל כך מוגנים שאפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם, דהיינו אם מצרים יהיו במצב מלחמה עם סוריה, אני לא אתן להם לעבור דרך ארץ ישראל כדי להגיע לסוריה, שמא זה יפחיד אתכם וכד', וכל זה בזכות לימוד התורה.

המהרי"ל דיסקין כתב על אלו השואלים: אם כולם ילמדו תורה, מי יקיים את העולם? והתשובה נמצאת בפסוק (שמות י"ט, ה'): "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי", כלומר אם תשמרו את בריתי, וברית היא תורה, שהרי על הפסוק (ירמיהו ל"ג, כ"ה): "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמת", דרשו חז"ל (ילק"ש ירמיהו ל"ג) שהכוונה היא לתורה, שבזכותה קיימים שמים וארץ, אם כן, כשתשמרו את בריתי ותעסקו בתורה, תזכו ל"והייתם לי סגולה מכל העמים", ואם תאמרו מה יהיה - אם נעסוק כולנו בתורה, מי יקיים את העולם? לא יהיו רופאים, ולא נגרים, ולא ולא ולא ... על כך עונה התורה ואומרת: "כי לי כל הארץ", יש הרבה גויים והם יעשו את שאר המלאכות הנחוצות לבני אדם לצורך חיותם, ואילו אתם תעסקו בעיקר קיומו של העולם, בלימוד התורה. (אור דוד ח"ב עמ' קנ"ו).

הרב חיים דוד הלוי בשו"ת עשה לך רב (חלק ג' סימן נ"ח), שאל גם הוא: "וכבר נשאלה שאלה תיאורטית, מה יקרה אם כל עם ישראל יחשקו בלימוד התורה, שמא נסמוך על הנס?". ותשובת הרב הייתה: "זבכך, אל נתמה שכבר הייתה כזאת בהיסטוריה הארוכה והמגוונת של עם ישראל", והרב הביא כדוגמא את הסיפור עם סנחריב שבא להחריב את ירושלים, ובסוף צבא סנחריב

הושמד לחלוטין (ראה לעיל בהרחבה). וכן הביא הרב את דברי הזוהר (פרשת ויצא קנ"א) שאומר שכל זמם שיעסקו בתורה אין הגויים יכולים לשלוט עלינו. (עיין את הדברים לעיל בהרחבה).

באחת מהופעותיו ברבים של ראש ישיבת פורת יוסף, הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, נכחו מספר אישים בכירים מצמרת המדינה. הוא דיבר בהזדמנות זו על חובת כל אב ואם בישראל לשלוח את בניהם ללמוד בת"ת ולישיבות הקדושות. לפתע קם אחד מתוך הקהל בשאלה: "אם כולם ילמדו תורה מי ישמור ויגן על העם? על המדינה?" בתקיפות דקדושה ענה לו הרב צדקה: "אנו אומרים בכל יום בבוקר "וכל בנייך לימודי ה' ורב שלום בנייך", דהיינו, שאם כל הבנים שלנו יעסקו בתורה, ישרור השלום בגבולותינו ולא נצטרך לשומרים וחיילים שיגנו עלינו, יהיה אז שלום בחילנו ושלווה בארמונותינו", ובפנותו אל אנשי צמרת המדינה הוסיף, "מי כמוכם יודע כמה עליכם לעמוד ולהשפיל עצמכם כדי שאחד מיריבנו יואיל לשבת אל שולחן הדיונים לחפש מוצא לשלום, אבל אם נזכה למצב ש"כל בנייך לימודי ה'", יתקיים בנו גם הסיפא של הכתוב "ורב שלום בנייך", רבים יהיו העמים האויבים שיבואו להפציר בנו כי נכרות עמהם ברית שלום". (ספר 'וזאת ליהודה' עמ' 679).

לא תעמוד על דם רעך

הדורשים את גיוס החרדים לצבא, או המטיפים לנו לצאת לשוק העבודה אוהבים להשתמש בפסוקים מהתורה, וציטטות מדברי חז"ל להוכיח את צדקתם, ולהראות שהחרדים אינם בסדר, ודווקא הם הולכים נגד ההלכה. אך כמובן מי שבאמת בקי בהלכה, יודע שציטטות אלו בעיקרן מוצאות מהקשרן, והשקר הגדול הוא חצי אמת.

בעניין גיוס בני הישיבות טוענים לא אחת, הנה כתוב בתורה (ויקרא פרק י"ט, ט"ז): "לא תעמוד על דם רעך אֲנִי ה'".

רש"י פירש: "לא תעמוד על דם רעך - לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר, וחיה או ליסטים באים עליו".

וכן פסק בשו"ע (חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכ"ו), וז"ל: "הרואה את חברו טובע בים, או לסטים באין עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל, ולא הציל וכו' וכיוצא בדברים אלו, עובר על לא תעמוד על דם רעך (ויקרא י"ט, ט"ז)".

א"כ, אתם החרדים שאינכם מתגייסים לצבא, עוברים על איסור תורה זה.

כפי שאמרתי לעיל, תורה אינה נלמדת מפסוק אחד בלבד, תורת ישראל היא מכלול שלם של חוקים ומשפטים, הקשורים אחד עם השני ולא ניתן לנתקם. לפיכך, אכן כתוב שאסור לעמוד על

דם רעך, אך מאידך גיסא, בעשרות מקומות בדברי חז"ל (כפי שהבאתי לעיל בהרחבה) מופיע עניין לימוד התורה כחשוב ביותר מכל המצוות (ות"ת כנגד כולם), כמגן על עם ישראל, כשומר הטוב ביותר על עם ישראל. וכן פסק הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג הלכות י"ב וי"ג), שבני התורה פטורים מלשרת בצבא מדינא. לפיכך בני התורה הלומדים תורה בישיבות, אם יתגייסו לצבא ויינטשו את עמדת השמירה בישיבה, הם יואשמו בשבירת שמירה, בהפקרת עמדה וייתנו את הדין על כך, איך נטשו את הנשק הטוב והיעיל ביותר שמגן על עם ישראל, והתעסקו בדברים אחרים.

עוד מובא בדברי חז"ל, מתי נאמר לא תעמוד וכו', דווקא כשאין מי שיעשה את פעולת ההצלה, אך במקום שיש אחרים שיכולים לעשות אז הוא נפטר מפעולה זו. עיין בקונטרסי 'מלחמת מצוה' (בפרק גדר מלחמת מצוה), וכן לקמן, שם הבאתי לכאורה סתירה בין דברי רב יוסף במסכת מגילה (דף ט"ז:) שאמר: "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות", לבין דברי הרא"ש בתשובה (כלל ו' תשובה ב') שהביא הטור שם "שהצלת נפשות קודם לת"ת", ותירץ הפרישה שרב יוסף מדבר במקום שיש אחרים להציל נפשות, ולכן אעפ"י שמצוה גדולה להציל נפשות, מ"מ ת"ת קודם, אך במידה ואין אחרים וודאי שהצלת נפשות קודמת לת"ת. ובימינו שאין גיוס קולקטיבי של כל האזרחים כבמלחמות העבר, אלא רק אחוז קטן מהעם מתגייס, בוודאי שלא שייך כאן הטיעון של לא תעמוד על דם רעך, וממילא בני הישיבות פטורים משירות צבאי, ולהיפך, חובה עליהם להמשיך בלימודם ביתר שאת, ולא להיכנע ללחץ הציבורי המופעל עליהם.

גם הרמב"ם בהלכות ת"ת (פ"ג ה"ד), והשו"ע (יו"ד סימן רמ"ו ס"ח) כתבו כן: "ת"ת שקול כנגד כל המצוות. היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים לא יפסיק מתלמודו, ואם לאו - יעשה המצוה ויחזור לתורתו", ע"כ. וסובר הפרישה דבכלל זה גם הצלת נפשות, והביא דבריו ג"כ הרב אברהם שרמן בתחומין (חלק ז' בדף 337). (עיין שם באורך ותירוה את צמאונך).

וכן, מתי האדם מחויב ב'לא תעמוד על דם רעך', כאשר לא נשקפת לו סכנה עצמית, אך אם נשקפת לו סכנה עצמית אז חייו קודמים, כנפסק במסכת בבא מציעא (דף ס"ב.) כר"ע, וז"ל: "שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: וחי אחיך עמך - חיך קודמים לחיי חברך". וכמובן שאינני מדבר על סכנת הגוף, אלא על הסכנה הרוחנית לאדם שהיא חמורה מסכנת הגוף, כמובא במדרש במדבר רבה (וילנא, פרשת פינחס פרשה כ"א סימן ד'): "צרוך את המדיינים, למה? כי צוררים הם לכם, מיכן אמרו חכמים: "בא להרגך השכם להרגו", ר"ש אומר, מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו? שההורג - הורג בעולם הזה ויש לו חלק לעוה"ב, והמחטיא - הורגו בעולם הזה ובעולם

הבא". וכן פירש רש"י (דברים פרשת כי תצא פרק כ"ג, ט') בנים אשר יולדו להם דור שלישי - ושאר האומות מותרין מיד. הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו - הורגו בעולם הזה, והמחטיאו - מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום (כמו מואב) נתעבו". (בעניין זה, עיין עוד בהרחבה לקמן בפרק 'איך מתרצים את דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (י"ג, י"ג) עם דברי הגמ' במסכת סוטה').

האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשובו פה?

1. גם טענה זו שמביאים מתוכחת משה לבני ראובן, גד וחצי מנשה באומרו להם (במדבר פרק ל"ב, ו): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גָד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחֵיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תָּשׁוּבוּ פֹה?", טענה מגוחכת היא ומראה על עם ארציות, שכן משה אומר מוסר זה לא לשבטו - שבט לוי, שבט התורה, אלא לשבטים אחרים, שאין מחלוקת על כך שהם צריכים לצאת למלחמה, אך על שבט לוי שבטו של משה רבינו, ידוע לכולם מפסוקי התורה שהם פטורים אפילו ממלחמת מצוה, שאל"כ יכלו השבטים לטעון למשה, עד שאתה מטיף לנו מוסר תטיף לשבטך, אלא היה לכולם ברור שבני לוי פטורים משירות בצבא, וה"ה ללומדי התורה.

2. יותר מזה, הרי הם רצו במפורש להישאר בנחלותיהם, לא בשביל ללמוד תורה אלא בגלל שרצו לדאוג לצאן ולבקר שלהם, א"כ מה הדמיון כלל משם, שהרי ברור שמי שלא לומד תורה צריך לצאת למלחמה, ולא ברור כלל איך בכלל אפשר להביא ראיה משם לבני התורה. (ראה עוד בקטע הבא).

ה' עושה את כל המלחמות והניצחונות

האחִיכֶם יבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁבוּ פֹה?

”וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֹד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁבוּ פֹה?” (במדבר פרק ל"ב, ו').

אחרי שהוכחנו לעיל שפסוק זה לא מדבר על שבט לוי אלא על שאר השבטים, דווקא מפסוק זה שמרבים להטיף ולבזות את לומדי התורה, מוכיחים המפרשים שהוא מוכיח ומראה שמי שמנצח את המלחמות הוא רק הקב"ה, ולא הלוחמים.

מפסוק זה מוכיח האלשיך הקדוש, שלמעשה מי שעושה בפועל את כל הניצחונות זה רק הקב"ה ולא הלוחמים, אך יש עניין להיות נוכחים בקרב, גם אם לא בפועל גורמים לניצחון, כי במלחמה יש טורח וצער, וזה חלק מהסיוע לניצחון, וז"ל: "כי האחִיכֶם וכו'". ואף שאמרתם "הארץ אשר הכה ה'" (במדבר ל"ב, ד'), שרמזתם כי ה' הוא הלוחם לכם, ולא תתייחסו לכפויי טובה, כי לא הם נלחמו בעדכם כי אם ה'. זה אינו כלום, כי ההתייצבות בפני האויבים והלוחמים לא דבר רק הוא, אף שהניצוח בוודאי לה' הוא כנודע. כי לא לחינם שאל חזקיה מהקב"ה, ואמר, איני כאסא ששאל ואמר שהוא יצא למלחמה אך לא ילחם, אמנם אשב תוך ביתי ואתה תעשה מלחמה (פתיחתא דאיכא רבתי ל'). כי הביאה למלחמה גם היא תתייחס לטורח, וצער, ואימה וטלטול. וזהו אומרו "האחִיכֶם יבֹאוּ לְמַלְחָמָה", לומר הן אמת כי לה' המלחמה, אך לא ייבצר מהיות מרוע מוסר, כי האחִיכֶם יבֹאוּ לְמַלְחָמָה ויתייצבו שם נגד האויבים, ואתם תשבו פה ולא תראו המלחמה כלל. וזהו אומרו 'יבאו', ולא אמר 'ילחמו'. וגם לא אמר ולא אתם, רק תשבו פה. כלומר שאין ההפרש, רק שאחִיכֶם באים ואתם יושבים. וגם היות פה במקום מנוחתכם, ואחִיכֶם מטולטלים עד הורישם".

האור החיים הקדוש (שם), רבנו חיים בן עטר זתע"א, גם הוא פירש כהאלשיך הקדוש, שה' הוא הנלחם לעם ישראל, והוא מנחיל את הניצחונות, ולא החיילים, ומדייק זאת האחִיכֶם יבואו" ולא כתוב שיילחמו, אלא רק יבואו, וז"ל: "ויאמר משה וגו' האחִיכֶם יבואו וגו' ולמה תניאון" וגו'. הן האדון משה רבינו השכיל בדברי בני גד ובני ראובן כל מה שרצו לומר כמו שפירשנו, וטען כנגד מה שאמרו שמנכסי גבוה הם שואלים כי העדה לא עשו דבר, גם מה שנתכוונו לטעון כנגד העתיד שאין טורח בדבר, כי ה' הוא עושה נפלאות גדולות לבדו, אמר להם "האחִיכֶם יבואו למלחמה",

פירוש, אמת כי ה' הוא הנלחם להם, אבל על כל פנים צריכין להזדמן במלחמה, והוא מה שדייק "יבואו למלחמה" ולא אמר 'האחיכם ילחמו', לומר שעל הביאה בלבד הוא תמה".

המלבי"ם (שם) גם פירש אותו דבר, וז"ל: "ויאמר משה, הנה על שאלתם הראשונה 'שיתן להם הארץ לאחוז' לא השיב להם מאומה, רק על שאלתם השנייה שאמרו "אל תעבירונו את הירדן", השיב להם שתי תשובות: [א] מצד היושר והצדק הכי ראוי שאחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה, בשלום ובמנוחה, והגם שאמרו שא"צ לעזרתם כי "ה' הכה את הארץ" והוא הלוחם, בכ"ז הם יבוא למלחמה, הגם שלא ילחמו כי ה' הנלחם להם, בכ"ז יצטרכו לבא למלחמה ולעמוד על המשמר ולשאת כובד טורח המלחמה, ואתם תשבו במנוחה ולא תשתתפו במשא אחיכם".

חשבתי להוסיף על דברות קודשם טעם נוסף, למה צריך להיות נוכחים בקרב כאשר ברור לנו שהקב"ה מנהל את המלחמות, וזאת עפ"י הזוהר (כרך א', בראשית, פרשת לך לך, דף פ"ח עמוד א') הדין שם בסיפור של אשת עובדיה הנביא שבאה אל אלישע הנביא שיעזור לפרנס את ביתה, ואלישע כדי לעשות לה נס, ביקש ממנה שתביא משהו מינימלי, אפילו טיפת שמן שאפשר על ידה לסוך אצבע קטנה, כי יש לנו כלל שאין הנס שורה על כלי ריק או על דבר ריק. ונראה לי להסביר את הכלל הזה, שהקב"ה רוצה להפחית מעוצמת הנס ולקרב את הדבר כמה שיותר לטבע, כדי שמי שירצה לתלות את זה בדבר טבעי יוכל לעשות זאת, וזאת כדי לשמור לאדם את אפשרות הבחירה. ה"ה כאן במלחמה, שהקב"ה רוצה לתת למי שרוצה לטעות יוכל לטעות, ומי שלא רוצה לטעות, אז הוא יראה בכך את יד ה' (עיי' עוד בט"ז (סימן תר"ע, א') בעניין נס חנוכה שמביא גם את דברי הזוהר הללו).

וכעין זה הבאתי כבר לעיל את דברי המהר"ל, בחידושי אגדות למהר"ל (סנהדרין דף מ"ט), שנקט גם הוא בשיטה זו שהמלחמה והניצחונות הם רק בזכות התורה ולומדיה, ולא בזכות הלוחמים, וז"ל: "וקאמר ופליגי דרבי אבא בר כהנא וכו', דלרבי אבא בר כהנא לא היה סומך דוד על אנשי מלחמה כלל, כי זהו מעשה הגוים, כי "אלה ברכב ואלה בסוסים" וגו', אבל דוד היה סומך על תורתו ועל הצדקה, כדאמרינן במסכת בבא קמא (דף י"ז): "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, אויביו נופלים", ע"ש, ושם בארנו, כי התורה בפרט עושה מלחמה נגד האומות, כמו שהיה עושה אברהם, שנאמר: (בראשית י"ד) "וירק את חניכיו", שהוריקן בתורה, וכמו שהשכל גובר על הגוף, כך ע"י התורה גובר על האומות, שכולם בעלי גוף מבלי שכל התורה, ואין להאריך בזה".

בכל מקרה, נכון שנאמר שעליהם לבוא למלחמה הגם שלא ילחמו, זה נאמר על שאר השבטים, אך לא על שבט לוי ולומדי התורה.

תקדים היסטורי לכך, שכולם למדו תורה וניצחנו את אויבינו ללא צבא

בסוף בית ראשון מלך בירושלים מלך צדיק, בשם חזקיה המלך. הוא חנין ודחף את עם ישראל

לתורה ומצוות, כמובא במסכת סנהדרין (דף צ"ד): "וחובל עול מפני שמן" (ישעיהו י'), אמר רבי יצחק נפחא: חובל עול של סנחריב, מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה יידקר בחרב זו, בדקו מדין ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה".

לפיכך, לאור המצב הרוחני המעולה הזה ששרר אז בי-ם, שכולם היו צדיקים ות"ח מופלגים העוסקים בתורה יומם ולילה, ולא היה בנמצא 'עם ארץ' אחד, כאשר בא סנחריב מלך אשור, ראש האימפריה הגדולה בעולם עם צבא רב כחול הים (ראשי גייסות היו 185 אלף, וסך כל החיילים הוא, שני מיליון ושש מאות אלף חיילים), לא חשש חזקיהו מסנחריב ואמר לעם ישראל המבוהל, לכו וערכו את סדר הפסח (אותו יום זה היה ליל הסדר), אתם תחרישון וה' ילחם לכם. ואכן באותו לילה שלח הקב"ה את מלאך גבריאל, שהיכה בצבא אשור והרג את כולם (שני מיליון ושש מאות אלף) למעט חמישה, סנחריב ושני בניו אדרמלך ושראצר, נבוכדנצר ונבזרדאן.

מהלכו זה של חזקיהו לא עבר בקלות, כי היה לו מתנגד בכיר בשם שבנא הסופר, שאמר לחזקיהו שהוא הולך על מהלך של התאבדות (כי לחזקיהו לא היה צבא), ואת זה הוא לא ייתן לו. הוא הציע לצאת לסנחריב ולקבל ממנו תכתיבי כניעה, וע"י כך להציל את י-ם ואת יושביה. הוא אף עשה מעשה ויצא לסנחריב על מנת לחתום איתו הסכם שלום, שם מצא את מותו כשהתברר לסנחריב שאף אחד לא בא איתו כפי שהתחייב, אלא הוא לבד. חזקיהו סירב להצעת שבנא, בטענה שאנו קיימנו את חלקנו בהסכם עם הקב"ה, שהבטיח בתורתו (ויקרא פרק כ"ג, ג): "אם בְּחַקְתִּי תֵּלְכוּ, וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם", אז "וְנִתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ וְשָׁכַבְתֶּם וְאִין מִחְרִיד, וְהַשְׁבִּיתִי חֵיהָ רָעָה מִן הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם: (ז) וְיִרְדְּפְתֶם אֶת אֲבִיכֶם וְנִפְלוּ לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב: (ח) וְיִרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבָּה יִרְדְּפוּ וְנִפְלוּ אֲבִיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב".

אמר חזקיהו, בזמני כולם צדיקים, יראי שמיים, עמלים בתורה וקיימנו את התורה כולה, ועמדנו בהסכם עם הקב"ה, לכן אני מצפה ומאמין שבורא עולם יקיים את חלקו בהסכם, כפי שמובא לעיל, ואכן הישועה לא איחרה לבוא.

ראינו דוגמא מדהימה כפי שמתוארת בתנ"ך (מלכים ב', י"ח ו-י"ט) ובגמרא (מסכת סנהדרין דף צ"ה:), על מציאות שהיה רק תורה וקדושה בעם ישראל, ולא היה צבא ולא לוחמים, ובכל זאת גבריאל מלאך ה' בא וחיסל צבא רב כחול הים.

לאור זאת, מי שטוען שגם אם כולם ילמדו תורה עדיין צריך את הצבא, הרי הוא כופר, כופר במילים מפורשות של התורה הקדושה. וכך גם מבטיח לנו שלמה המלך במשלי (ט"ו ז): "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלימו איתו", כלומר שהבעיה שלך היא עם הקב"ה, לא עם הערבים.

אם אתה תסיים את החשבון שלך עם הקב"ה ותקיים את רצונו ומצוותיו, אז גם האויב ייהפך להיות פתאום כמו חמאה וישראלים איתך. מי שמכניס בראשם של ערבים את האכזריות, השנאה, ההסתה וכל האנטישמיות ומקשה עוד את ליבם שלא יעשו שלום, זה רק הקב"ה, אתה תעשה שלום קודם כל בינך לבין הקב"ה, ואז כבר הקב"ה יעשה שלום בינך לבין האויב, חד וחלק! אין כאן טריקים, ולא חכמות, ולא תרופת קסם. ולכן, בימינו, אפילו שיש לנו את הצבא החזק ביותר במזרח התיכון, אבל כיון שאנשי השלטון הם ברובם אנשים רשעים שמורדים בהקב"ה, הרי שעל זה כבר אמר הנביא ישעיהו (מ"ט א'): "אין שלום אמר ה' לרשעים", אתם לא תצליחו לעשות שלום עם כל הצבא החזק שיש לכם, כיון שהאלוקים יסכסך תמיד ביניכם ובין הערבים עד שתעשו שלום קודם כל עם הקב"ה, ועל זה אמר דוד המלך ע"ה בתהלים (ק"כ, ד): "אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה". נמצא לסיכום, שבלי שלום בינינו לבין הקב"ה, אז אנו יכולים לומר שלום לשלום.

הבאתי לעיל את דברי הרב חיים דוד הלוי בשו"ת עשה לך רב (חלק ג' סימן נ"ח) והובאו בקובץ תורה שבע"פ (חלק י"ג, עמ' קפ"א) מאמר 'שירות צבאי כהלכה' של הרב חיים דוד הלוי (רבה של ת"א) שכבר שאל מה יהיה אם כולם ילמדו תורה, והביא את הראיה שהבאתי לעיל בדיוק, וז"ל: "וכבר נשאלה תיאורטית, מה יקרה אם כל עם ישראל יחשקו בלימוד התורה, שמא נסמוך על הנס? ובכן, אל נתמה שכבר הייתה כזאת בהיסטוריה הארוכה והמגוונת של עם ישראל", וכו'.

הקב"ה נלחם את מלחמות ישראל

מלחמת אברהם אבינו נגד ארבעת המלכים

בחומש בראשית (פרק י"ד) מסופר שארבעה מלכים ובראשם אמרפל (הוא נמרוד שניסה להרוג את אברהם בצעירותו, לאחר שסרב לעבוד ע"ז) מגיעים לאזורנו במטרה לדכא מרד נגדם, ונלחמים נגד חמישה מלכים. לאחר שהכניעו גם את סדום, אמרפל לוקח בשבי את לוט אחיינו וגיסו של אברהם אבינו ע"ה, הפליט (עוג) הודיע לאברהם אבינו ע"ה כי לוט נלקח בשבי ע"י אמרפל, ואז אסף אברהם 318 לוחמים ממקורביו ויצא לקרב נגד ארבעת המלכים. חז"ל מגלים לנו שבסוף התהליך, דהיינו לפני היציאה לקרב, אברהם אבינו בהיותו מקיים את כל המצוות כבר לפני מתן תורה, שחרר את כל 318 חייליו ונשאר רק עם אליעזר השקול כנגדם (אליעזר בגימטריה 318), וזה כמובא במדרש תנחומא (בובר, פרשת לך לך סימן ט"ז): "וירק את חניכיו, אין וירק אלא שהוריקן בדברים, כמו שכתוב בתורה "מי האיש הירא ורך הלבב" (דברים כ', ח'), כך עשה אברהם, אמר להם למלחמה אנו יוצאין, מי שיש בידו עבירות, וירא ממעשיו, אל יצא עמנו. כששמעו כך, כל מי שהיה יודע בליבו שחטא היה מתיירא ולא היה יוצא וחזרו להם, ולא נשאר עמו כי אם אליעזר בלבד. באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא, הניחו אותך הכל, ולא נשאר עמך כי אם אליעזר בלבד, חיך שאני נותן בו כח של שלש מאות ושמונה עשר, שנאמר: "וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלש מאות".

התורה מתארת לנו את המלחמה שניהל אברהם, ואת התבוסה שהביס בזמן קצר את הצבא האדיר של המיליונים שלחמו נגדו: "וַיִּשְׁמַע אַבְרָם פִּי נְשֻׁבָה אַחִיו וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיֵּרְדֹף עַד-דָּן: (טו) וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכְּם וַיִּרְדְּפֵם עַד חֹזְבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק: (טז) וַיָּשָׁב אֶת כָּל הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת לוֹט אַחִיו וְרֶכְשׁוֹ הַשֵּׁיב וְגַם אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הָעָם".

חז"ל מגלים לנו שמי שבפועל ניצח והכניע את המיליונים המחומשים זה הקב"ה בכבודו ובעצמו, כמובא בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית פרק י"ד פסוק ט"ו): "ויכם וירדפם. תנחומא - וכי יש

אדם רודף אחר הרוגי, אלא אברהם רודף והקב"ה הורג", כלומר אברהם עשה את ההשתדלות וכלפי חוץ זה נראה שכאלו אברהם הוא המנצח, אך בפועל הלוחם האמיתי הוא בורא עולם.

איך בפועל נעשה הניצחון? במדרש בראשית רבה (וילנא, פרשת לך לך פרשה מ"ג) מובא כיצד היה הניצחון: "ר' יהודה אמר, אברהם היה משליך עליהם עפר והוא נעשה חרבות, קש ונעשה חצים, ורבי נחמיה אמר "יתן עפר", לא נאמר אלא כעפר, הן היו משליכים חרבות על אברהם ונעשין עפר, חצים והן נעשים קש". (עיין לקמן שהבאתי הוכחות מהמדרש ומהמפרשים, שמוכיחים שמלחמתו של אברהם הייתה מלחמת מצוה, ועל הדרך הבאתי תירוץ לקושייה, שאם זו מלחמת מצוה אז למה היה כהן משוח מלחמה. התירוץ הוא מהרמב"ם הלכות מלכים פרק ז' הלכה א', ועיין שם בראב"ד).

המרד בה' ובמשה עבדו לאחר חטא מרגלים

לאחר חטא המרגלים נגזר על עם ישראל לשוטט במדבר ארבעים שנה ולמות בו, ורק בניהם יזכו להיכנס לארץ, וזאת משום שהוציאו דיבת הארץ רעה, וכן אמרו שאין ביכולת ה' להכניסם, לפיכך נענשו, ורק ילדיהם שלא חטאו יזכו להיכנס. אך אז באה קבוצה של מורדים, שהחליטו לעלות בכוחות עצמם לארץ ישראל, נגד רצון ה', משה הזהיר אותם שלא יעזו לעלות לארץ ישראל לבד כי זה נועד לכישלון ואבדון, וזאת משום שהקב"ה לא יעלה איתם, ואם יעלו זה יהא סופם, וזה כמובא בחומש במדבר (פרק י"ד, מ' ואילך), וז"ל: "מ) וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר לֵאמֹר הַנֶּנּוּ וְעֲלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' פִּי חֹטְאֵנוּ: (מ"א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמֹה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה' וְהוּא לֹא תַצְלַח: (מב) אֵל תַּעֲלוּ כִי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לַפְּנֵי אֲבִיכֶם: (מג) כִּי הָעַמְלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׂם לַפְּנֵיכֶם וַיַּחַדְתֶּם בְּחֶרֶב כִּי עַל־פֶּן שְׁבַתֶּם מֵאַחֲרֵי ה' וְלֹא יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם: (מד) וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל רֹאשׁ הַהָר וַאֲרוֹן בְּרִית ה' וּמוֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה: (מה) וַיֵּרֶד הָעַמְלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּפְתּוּם עַד הַחֲרָמָה:"

קריעת ים סוף

(ט) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֶגּוּ אוֹתָם חַנְיָם עַל־הַיָּם כָּל־סוּס רָכָב פְּרָעָה וּפָרָשָׁיו וַחִילוּ עַל־פִּי הַחִירֹת לַפְּנֵי בַעַל צָפֹן:

(י) וּפְרָעָה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְקֹוֹק:

בצאת בני ישראל ממצרים, בהגיעם אל ים סוף, גילו בני"י שהמצרים רודפים אחריהם, ובהתקרבות אליהם נבהלו בני"י וצעקו אל משה: "י"א) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמִּבְּלִי אֵין קָבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מֵה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם?" ואז משה מרגיע את בני"י ואומר להם: (ג) וַיֹּאמֶר

מִשָּׁה אֶל הָעַם, אֶל תִּירְאוּ, הַתִּיַצְבוּ וִירְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד- עוֹלָם. ה' יִלְחַם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְחַרְשׁוּן". ואכן זה מה שקרה בסוף האירוע: "כִּזְ" וַיֵּט מִשָּׁה אֶת- יָדוֹ עַל- הַיָּם וַיָּשֹׁב הַיָּם לַפְּנֹת בְּקֶרֶת לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסוּ לְקִרְיַתוֹ וַיִּנְעַר ה' אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: (כח) וַיִּשְׁבוּ הַיָּמִים וַיִּכְסּוּ אֶת הַרְכָּב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד: (כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבֵּשׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַיָּם לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם: (ל) וַיִּזְשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵעַל שְׁפַת הַיָּם: (לא) וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעַם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוּ". (שמות פרק י"ד).

נס פורים

כאשר בני ישראל היו בגלות בבל במשך 70 שנה, לקראת סוף הגלות ארע נס פורים, שהכל התהפך לעם ישראל לטובה, "אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". המן וכל זרעו הושמדו, וביום המיוחל י"ג באדר כאשר אומות העולם קמו להרוג את עם ישראל, נקהלו היהודים והגנו על עצמם והצליחו להרוג 75,800 גויים ומעם ישראל לא נהרג אף אחד. לאחר הניסים הגדולים הללו שעשה הקב"ה לעם ישראל תיקנו חז"ל לומר בתפילת הפורים: "על הניסים על הגבורות ועל התשועות על המלחמות ועל הפדות ועל הפורקן שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע ובקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז. ואתה ברחמיך הרבים הפרת עצתו וקלקלת את מחשבתו והשבות לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ. כשם שעשית עמהם פלא ונסים, כן עשה עמנו ה' אלהינו נסים ונפלאות בעת הזאת. ונודה לשמך הגדול סלה". (סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר פורים).

נס חנוכה

מלכות יוון הרשעה שלטה 180 שנה בארץ ישראל והם הרעו לנו רבות, ולקראת סוף שלטונם (206 לפני חורבן בית שני) גזירותיהם התגברו מאוד, ואז קמו בני חשמונאי הצדיקים ובמיעוט של חיילים (לפי רש"י דברים ל"ג, י"א, הם היו בסה"כ 12 לוחמים מול מאות אלפי יוונים) הצליחו להכניע את האימפריה הגדולה בעולם ולסלקם מארצנו, והחזירו את הפעילות הרוחנית בבית המקדש שגם בו נעשו ניסים רבים, וכן החזירו את השלטון לישראל. לאחר הניסים הללו תיקנו חז"ל לומר תפילה זו בכל שמונת ימי החנוכה, תפילה המבטאת תודה להקב"ה על הניסים והנפלאות שעשה עמנו, והניצחונות שהנחיל לנו.

"על הניסים ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות ועל הפדות ועל הפורקן שעשית לאבותינו

בימים ההם בזמן הזה. בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה עליהן מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, לשכחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, טמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כן באו בניך לדביר ביתך, ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קודשך, וקבעו שמונה ימים בהלל ובהודאה לשמך. וכשם שעשית עמהם נס, כן עשה עמנו ה' אלוהינו נסים ונפלאות בעת הזאת ונודה לשמך הגדול סלה". (סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר חנוכה).

ראינו בצורה הברורה ביותר, שכאשר הקב"ה לא נמצא עם ישראל, אז אין להם סייעתא דשמיא והקרבו נועד לכישלון. וכאשר הוא נמצא עמהם אז הניצחונות הם מזהירים. זהו לקט קטן ביותר מכל התנ"ך, אך התנ"ך מלא בעוד מקרים רבים כאלה, וכן ההיסטוריה היהודית מראה לנו את עוצמת ה' יתברך השומר ומגן על עם ישראל.

אפילו הגויים מבינים שה' הוא הנלחם לישראל

דוגמא ראשונה - מכות מצרים - ראינו בעשר המכות שהביא ה' על המצרים במצרים. לאחר המכה השלישית, מכת כינים, באו עבדי פרעה אליו ואמרו לו: "וַיֹּאמְרוּ הַחֲטָטִים אֶל פְּרֹעֶה, אֲצַבֵּעַ אֲלֵהֶם הוּא" (שמות פרק ח', ט"ו). הפסיקתא זוטרתא (לקח טוב, שמות פרשת וארא פ"ח, ט"ו): "כלומר לא זה המעשה ממישה ואהרן, אלא מכה היא שבאה לעולם מאת הבורא", כלומר המכות הללו הם אינם כישוף או קסם כפי התמצאותנו ומומחיותנו, שאז גם אנו היינו יכולים לעשות ולהוציא כנים, אלא זהו כח עליון, כח אלוקי שהוא מעבר לכוחותינו ויכולותינו.

דוגמא שניה - קריעת ים סוף - כאשר המצרים רדפו אחי בני ישראל, משה רבינו בהוראת הקב"ה חצה את הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, וכשעלו בני ישראל לצד השני של הים התאפשר כעת למצרים לרדוף אחרי בני"י, אך בהיותם בתוך הים ה' גרם להם למהומה נוראית בתוך מחנה מצרים, ככתוב: "שמות פרק י"ד, כ"ד) וַיְהִי בַּצֹּמְמֹת הַבֶּקָר וַיִּשְׁקֶף ה' אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֲשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם וַיִּסַּר אֶת אִפְן מִרְפָּבְתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבֶּדֶת". וכאשר ראו המצרים את סופם הקרב, ושאין להם סיכוי לנצח ומלחמתם אבודה, צעקו את האמת: "וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם, אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם": (שמות פרק י"ד, כ"ה). הפסיקתא זוטרתא (לקח טוב, שמות פרשת בשלח פ"ד, כ"ה): "מי שעשה להם נסים וגבורות במצרים, הוא נלחם על הים".

דוגמא שלישית - בלק ובלעם - בני"י ממש לפני כניסתם לארץ המובטחת, מנהלים מספר מלחמות נגד אימפריות הענק של אותה תקופה, עוג מלך הבשן וסיחון מלך חשבון, ומכניעים אותם בקלות

רבה. מהצד צפה בקרבות הללו בלק מלך מואב, ואז הוא ועמו נכנסו לחרדות מעוצמת עם ישראל. אמר בלק, אלה האומות שסמכנו עליהם שיבלמו את בני" בכניסתם לארץ, והם הוכנעו בכזו קלות, אז אוי ואבוי מה שיעשו לו ולאחרים.

באופן טבעי, מדינה שחשה סכנה מפני אויב הבא להילחם כנגדה, היא מכינה את הצבא שלה, עושה גיוס המונים, מכינה נשקים, כורתת בריתות עם עוד מדינות שכנות כדי לנסות להביס אותם, אך כאן ראינו דבר מוזר, בלק במקום להתכונן למלחמה נגד בני", הוא שולח שליחים להזמין את בלעם בן בעור נביא האומות, שיבוא ויקלל את בני". נשאלת השאלה למה? למה להביא מקלל מקצועי? תילחם, כמו בכל מלחמה, כי הרי ניצחון נובע ממלחמה מעשית ולא מקללות. אלא, שבלק ראה והבין שהכח של עם ישראל הוא לא כח רגיל, אלא יש להם איזה כח עליון שנלחם להם את מלחמותיהם, וכנגד כח כזה רק כח רוחני יכול לנצחם, ולכן הלך על קללות בלעם. וכל זה כמובא בחומש במדבר (פרק כ"ב, ב' ואילך): "וַיִּרְא בַּלֶּק בֶּן צְפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמֹּרִי: (ג) וַיִּגֵר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד כִּי רַב הוּא וַיִּקְחַץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל זָקְנָי מִדֶּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהֵל אֶת כָּל סְבִיבְתֵינוּ כְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה וּבַלֶּק בֶּן צְפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאֵב בָּעַת הַהוּא: (ה) וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל בַּלְעָם בֶּן בְּעֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל הַנֶּהָר אֲרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ לְקִרְאָ לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶּסֶף אֶת עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי: (ו) וְעֲתָה לְכֵה נָא אָרֶה לִי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אֹלֵי אוֹכַל נֶפֶשׁ בּוֹ וְאַגְרִשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאַשֶׁר תֵּאָדָר יוֹאָר".

אם התורה מגנה על עם ישראל, אז למה יש פיגועים ואסונות בצבא ובעם ישראל?

לימוד התורה אכן מגן ללא כל ספק כפי שהוכחתי מדברי חז"ל, אך הגנה זו תלויה במעשי העם. במידה וחוטאים ההגנה מתערערת, אך למרות הקטרוגים כוח לימוד התורה מונע גזירות קשות או מצמצמן. אותה טענה הרי אפשר לטעון כלפי צה"ל למשל. צה"ל מתוקצב בכמאה מיליארד ש"ח כל שנה, והוא מצויד בכל מערכות ההגנה והכלים הכי משוכללים למניעת וחדירת אויבים וכלי המשחית שלהם. והנה אנו רואים שיש הצלחות לאויב בחדירות ופגיעות בחיילים ובאזרחים, הכיצד? אלא יש פעמים שזה היה מחדל של מפקדים או חיילים שהתרשלו בתפקידם ולא היו ערניים דיים, או שזלזלו באויב וכד'. לפעמים יש בוגדים בתוך הצבא שמעבירים מידע לאויב שיודע את נקודת התורפה שלנו. יש לפעמים כשלים בציוד המלחמתי וכן בתחמושת.

הכח של הלומדים תלוי בכח שהעם משדר להם. כח לימוד עושה רושם גדול בשמיים, אך העבירות מחלישות את אותו כח, והחטאים יוצרים מקטרגים המחלישים את התורה והתפילות. אך גם ניתן להאשים לפעמים את חלק מהלומדים שאכן התרשלו או מתרשלים במלאכתם, ולא

למדו מספיק ועליהם להתחזק יותר, אך ברור שלימודם לבד לא יכול לספק הגנה מרבית מול ריבוי חטאי העם.

הטענות ההלכתיות נגד החרדים

לאחר שלמדנו על מעלת וערך לימוד התורה, ועל הדרך תירצנו כמה קושיות, נעבור כעת לעסוק בטענות והקושיות התורניות של הציונות הדתית ורבניה, כנגד ההשקפה החרדית האוסרת גיוס בני תורה לשירות צבאי.

הקושיות נכתבו ע"י הרב משה צוריאל ז"ל (מרבני הציונות הדתית) מספרו קוממיות לארצנו (עמ' 420).

הפוטרים מהשירות סבורים, כי בני התורה השווה לשבט לוי הפטורים מהשתתפות במלחמות ישראל, כנפסק ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, י"ג), ועל הלכה זו יש כמה קושיות נגד לימוד זה.

1. קושיה ראשונה - אם באמת הרמב"ם פוטר כל בן תורה מהשירות הצבאי, הוא היה צריך לכתוב הלכה זו בהלכות מלכים (פרק ד'), שם אסף דיני גיוס לצבא?

2. קושיא שנייה - היכן זה כתוב בחז"ל (פסקו של הרמב"ם ש"ח פטורים אף ממלחמת מצוה)? ואי אפשר לטעון כי הרמב"ם חידש הלכה למעשה זה מעצמו, ללא מקור, כי דרכו תמיד להקדים לכך הביטוי 'נראה לי' או 'ייראה לי' (כמו שהוא עצמו הקדים כלל זה, תשובות הרמב"ם מהד' לפסא ח"א דף כ"ו), ואדרבה בחז"ל (סוטה י'). משמע כי גייסו גם בני תורה.

3. קושיא שלישית - הגמרא במסכת סוטה (דף י'). מובא: "אין נקי - אפילו חתן מחדרו", עיי"ש הערת הגר"י ברלין בגליון הדף שם, "וכל שכן תלמידי חכמים", והעתיק דבריו מן ספר הערוך ערך אנגריא. ויש ראייה לכך מהירושלמי (סוטה סוף פרק ח') "אין נקי לית רבי ברבי", (עיי' קרבן העדה), ומשמע משם שבמלחמת מצוה ת"ח חייבים בגיוס.

4. קושיא רביעית - אמת שהרמב"ם השווה "כל מי שהלך ישר" לשבט לוי, אבל השוואה זאת היא רק לעניין שה' יפרנס אותו דבר המספיק לו, אבל לא כתב כן להשוותו אל הלוי לעניין מלחמה?

וכן, מהמשך הפסוקים הדבר מוכרע שהלוי משתתף במלחמות מסוימות. הרמב"ם ציטט "ברך

ה' חילו" מן ספר דברים (ל"ג, י"א), והרי בסוף אותו הפסוק כתוב "מחץ מתניים קמיו ומשנאיו מן יקומו", וברור שזה נאמר לעניין מלחמה (עיין רש"י ורלב"ג), זאת אומרת חוץ ממלחמת ההתנחלויות בא"י שם הלוי פטור יש גם מלחמה אחרת, שם הלוי כן משתתף? ועובדא היא כי בלעם נהרג ע"י פנחס (סנהדרין ק"ו): שהיה משבט לוי.

5. קושיא חמישית - הרי מצוה אחת מהתרי"ג היא "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז), וכמ"ש הרמב"ם "הרואה את חברו טובע בים, או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו, או שישכור אחרים להצילו ולא הצילן, או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה וכו' וכיוצא בדברים אלו, העושה אותם, הנמנע מלהצילו עובר על לא תעמוד על דם רעך" (הל' רוצח פ"א ה"ד), וברור שגם בן תורה מחויב במצוה זו כמו כל אדם אחר מישראל, והא כיצד נפטור אותו מאיסור דאורייתא בלי מקור ברור בגמרא?

6. קושיא שישית - בדברי רש"י ז"ל שואל, הרי כשיש סכנת נפשות ויוצאים להצלתה "אין עושים דברים הללו אלא ע"י גדולי ישראל" (יומא פ"ד:), והוסיף הרמב"ם (הל' שבת פ"ב ה"ג) "וחכמיהם". וכתב הרב הנ"ל: וכי הבדל יש בין שבאותה שעה הוא מתבטל מתלמוד תורה או שאינו מתבטל? ואם בהצלת נפש אחת כן, בהצלת רבבות אלפי ישראל על אחת כמה וכמה!

7. קושיא שביעית - על פי תורתנו יש לשלוח לצבא דווקא חיילים שהם יראי ה', כי יש במלחמה סכנה, וחלילה חטאי החיילים עלולים לקטרג ח"ו, ולכן חייל שנכשל אפילו בעוון קל היה חוזר מערכי המלחמה (סוטה מ"ד:). ומאירים הם דברי ספר החינוך (מצוה תקס"ו) מדוע יש להתקין במחנה צבאי מקום מסוים עבור עשיית צרכים, כדי לא ללכלך את מחניהם, וז"ל: "כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך ולתת אויבך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרריך" (דברים כ"ג, ט"ו), כלומר שנפשותן של ישראל דבקות בשכינה לעולם, וכל שכן במחנה שכולן (הנמצאים שם) נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבידו כבר הלך לו ושב אל ביתו ונשארו הטובים אשר רוח אלוהים שוכן בתוכם, וראוי להם לעמוד בנקיות, כאשר ידוע ומפורסם שהנקיות מדה מן המידות הטובות המביאה לידי רוח הקודש (ע"ז כ'), עכ"ל, ומשמעות דבריו כי דווקא בני תורה הם במיוחד יהיו חיילי ישראל במערכותיהם!

8. קושיא שמינית - נסיים כאן בדברי הגאון רש"י ז"ל בסוף מאמרו (מובא בצבא וישיבה מהד' ישיבת עטרת כהנים דף 57) "ואף זו, כלום הצלת אחרים בלבד הוא המדובר שלפנינו? כלום אין כל אחד ואחד מאתנו בלי הבדל עומד בפני סכנת נפשות, הוא וביתו וכל אשר לו? וכי כך היא המידה שהעוסקים בתורה לא יהיו מחויבים להציל את עצמם אלא יעמדו מנגד ויטילו חובת ההצלה שלהם על אחרים? וכי כך היא המידה? וכי זו היא דעת תורה? היכן מצינו כזאת?

9. קושיה תשיעית - ונוסיף על דבריו תמיהת משה רבינו "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? (במדבר ל"ב, ו').

ומסיים (דף 60) הרב הגאון הנ"ל, כי לעניין הנזק הצפוי לישיבות ולסדרי הלימוד, מוטל על ראשי הישיבות לבוא בדברים עם גדולי השלטון ולקבוע עמהם סדרים הראויים למנוע זאת, וכבר היו דברים מעולם.

מפני כל הקושיות הללו נשארה חלשה סברא זו שאמרו בימינו לפטור בני תורה משיירות צבאי ודברי מרן הראי"ה בענין השתתפות בני לוי במלחמת מגן נגד צוררי ישראל הם קילורין לעיניים, כי אמנם אין להם חלק בנחלת ארץ ישראל אבל יש להם חלק בכנסת ישראל ובהצלת חייהם. הערה ובאמת ראיה גדולה יש לחילוקו של מרן ראי"ה, כי הרמב"ם עצמו סבור שהלויים משתתפים במלחמה כאשר לוחמים נגד אומה שאינה בא"י נניח אם משום מה רוצים לכבוש.

על כל קושיותיו של כבוד הרב ז"ל, אשיב כעת לאורך כל הקונטרס, וחלק כבר השבתי לעיל.

למה בעבר (בתקופת יהושע, שופטים, המלכים ועוד) יראי השמיים הם שהתגייסו, והיום, יראי השמיים החרדים אינם מתגייסים בכלל?

אכן בעבר, מכניסת עם ישראל לארץ ישראל, וכן בתקופת המלכים (בית ראשון), וכן בתקופת המכבים שלחמו ביוונים (אמצע בית שני), תמיד ראש הסנהדרין (מגדולי רבני ישראל) היה גם ראש הצבא, הרמטכ"ל. והדוגמאות המפורסמות הן, יואב בן צרויה (אחינו של דוד המלך) שהיה שר הצבא וראש הסנהדרין בזמן דוד המלך, וכן בניהו בן יהוידע שהיה שר הצבא וראש הסנהדרין בזמן שלמה המלך. יוצא שאת הצבא ניהלו גדולי ישראל, וכן החיילים היו כולם יראי שמיים.

הראיה הטובה ביותר שהחיילים היו יראי שמיים אמיתיים היא מדברי התורה (דברים פרק כ'), ושם משה מסביר לעם ישראל את הכללים הנוהגים במלחמת רשות. לפני היציאה למלחמה, היה הכהן משוח המלחמה עומד לפני כל החיילים שגויסו, והיה מעמיד בפניהם תנאים לגבי מי שלא יכול להשתתף במלחמה, ושעליו לעזוב כעת ולחזור לביתו. דוגמאות לפטורים היו, מי שבנה בית חדש ולא חנך אותו, מי שנטע כרם ולא חללו, ומי שארש אשה ועדיין לא התחתן איתה, כל אלה עליהם לחזור לביתם, והם פטורים מהמלחמה. התורה (שם) מביאה דוגמא נוספת לפטור: "ה) וְיִסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וְאָמְרוּ, מִי-הָאִישׁ הִירָא וְרָךְ הַלֵּב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת-לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ".

הגמרא במסכת סוטה (דף מ"ד). דנה, מה הכוונה ל'איש הירא ורך הלבב'? "ר' עקיבא אומר: הירא

ורך הלבב - כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הירא ורך הלבב - זהו המתיירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו שיחזור בגללן". הגמרא (שם דף מ"ד): הסבירה את כוונת דברי רבי יוסי: "מאי איכא בין רבי יוסי לר"י הגלילי? איכא בינייהו עבירה דרבנן וכו', שח בין תפילה לתפילה - עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה", כלומר לשיטת ר"י אפילו עבירה מדרבנן, כגון מי שדיבר בזמן הנחת התפילין בין תפילין של יד לתפילין של ראש, זו נקראת עבירה מדרבנן שבגללה הוא לא יכול לצאת לשדה הקרב.

מכאן אנו רואים שרק יראי השמיים ממש היו יוצאים למלחמה, וא"כ כעת מתעצמת השאלה עוד יותר, למה בימינו עיקר החיילים בצבא הם חילונים, מסורתיים ודתיים לאומים, ואילו הציבור החרדי המורכב מבני הישיבות (בעיקר החרדים) וגם מאנשים שעובדים, ברובם אינם מתגייסים?

1. מדינת ישראל הוקמה (בשנת התש"ח, למנינם ב-1948) בעיקר ע"י מנהיגים חילונים אשר בנו את מדינת ישראל עפ"י ערכי הצינונות החילונית, שרוב מנהיגיה כפרו בהקב"ה ובתורת ישראל, וחלקם הגדול אף מאסו בתורה וברבניה. הם בנו את כל המערכות במדינה עפ"י רוח החילוניות, וכך גם הצבא נבנה ע"י אנשים חילונים שהם היו המפקדים והם שבנו את צה"ל וקבעו את ערכיו, ואף החליטו שהצבא יהא כור ההיתוך של החברה הישראלית, ובמילים פשוטות - 'בית היוצר' של החילוניות (בשונה מהסופר ח.נ. ביאליק שאמר: שהישיבה היא 'בית היוצר לנשמת האומה'), וכך למעשה נוצר כאן צבא יהודי אמנם (גם גוים טובים משרתים בו, כמו דרוזים, צ'רקסים ועוד), אך מושתת על ערכים חילוניים, וגם רוח הצבא הייתה חילונית, ולמעשה, במצב כזה לא היה שייך להקים צבא יהודי כהלכתו, המבוסס על ערכי התורה ומודרך ומנווט ע"י גדולי ישראל, לכן מעיקרא הצבא היה חילוני, ובצבא כזה יראי השמיים לא יכלו לשרת מסיבות דתיות, שהצניעות ואורח החיים החילוני לא התאימו לאורח חייהם, ואף היווה סכנה רוחנית מיידית עבורם (ובפועל חרדים רבים שכן התגייסו במלחמת העצמאות נהיו חילונים, וכן אחרים שהתגייסו בתקופות אחרות. וגם כשהייתה פתיחות מצד החרדים להתגייס בתנאים מסוימים, כמו הנחל החרדי ופרויקט שח"ר כחול, הצבא לא עמד בהבטחותיו והעסק קרס כפי שארחיב לקמן).

2. כמו כן, בכל התקופות של העם היהודי, היו לומדי תורה (באחוזים גבוהים) שלמדו תורה גם בזמן המלחמות, ובכח לימודם ה' נתן לנו את הכח ואת החיל לנצח, וכעת, לצערנו הרב, רוב העם נהיו חילונים או מקסימום מסורתיים, אז בני התורה ישבו בישיבות ללמוד תורה, כי ללא לימוד התורה שלהם, לא הייתה ולא תהיה הצלחה במלחמה. וכך למעשה נהפכו היוצרות, שיראי השמיים שהיו אמורים להיות בחוד החנית של הצבא, נאלצו לא לשרת בכלל, ואילו החילונים והמסורתיים הם שהתגייסו ומתגייסים לצבא.

בסכנת נפשות ההצלה נעשית ע"י גדולי ישראל, אז במלחמת מצוה האם לא כל שכן שבני התורה מחויבים בגיוס לצבא?

לעיל הבאתי מספר קושיות מהרב צוריאל מרבניי הציונות הדתית, ואחת מהן הייתה: הרי כשיש סכנת נפשות ויוצאים להצלה, "אין עושים דברים הללו אלא ע"י גדולי ישראל" כמובא במסכת יומא (דף פ"ד:), והוסיף הרמב"ם בהל' שבת (פ"ב ה"ג) "וחכמיהם". וכתב הרב הנ"ל: וכי הבדל יש בין שבאותה שעה הוא מתבטל מתלמוד תורה או שאינו מתבטל? ואם בהצלת נפש אחת כך, בהצלת רבבות אלפי ישראל על אחת כמה וכמה!

א. ראשית, כבר הארכתי לעיל בהוכחות חותכות, שגם במלחמת מצוה או במקום סכנה גדולה, כשפעולות ההצלה או המלחמה יכולות להתבצע ע"י אחרים, לומדי התורה פטורים, ורק כשאין מישהו אחר אז הם חייבים. המציאות בימינו מראה שאין צורך בבני התורה, שב"ה יש די והותר חיילים שאינם בני תורה שמשרתים, אך אם חלילה נגיע למצב שאין מי שיילחם, אז בוודאי שיהיו חייבים להתגייס. אך לפני כן צריך לגייס את כל רבבות מקבלי הפטורים למיניהם, שצה"ל שיחררם עקב רצונו להקטין את הצבא. ואם גם אז יחסר באופן קיצוני, אז יתגייסו החרדים העובדים, ורק בסוף, אם חלילה יהיה מצב קיצון של מחסור גדול בחיילים, והמצב יהיה פיקוח נפש אז יגויסו בני התורה.

ב. באשר לראיה שהובאה לעיל ע"י השואל מהרמב"ם שכתב: "כשעושים דברים האלו, אין עושים אותן לא ע"י גוים, ולא ע"י קטנים, ולא ע"י עבדים, ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם", משמע גדולים וחכמים בתורה, א"כ בני התורה צריכים להתגייס ראשונים.

הגדרה זו של הרמב"ם ל'גדולי ישראל' לא מוסכמת וחלקו עליו, ואפרט כעת.

ישנה מחלוקת בפוסקים על דברי הגמרא במסכת יומא (דף פ"ד:): "ואין עושים דברים הללו לא על ידי נכרים ולא על ידי כותים, אלא על ידי גדולי ישראל", מה הכוונה גדולי ישראל? האם גדולים בתורה, או גדולים בגיל?

הרמב"ם (בפירוש המשניות שבת פרק י"ח, ג', וברמב"ם הלכות שבת פרק ב', ג') פירש שגדולי ישראל, הכוונה לגדולי ישראל וחכמיהם ממש, (וכן פירש בתוס' רי"ד, וכן הרי"ז, וכן מהרי"ל), וטעמו שלא יחללו שבת לחולה ע"י קטנים ולא נכרים ולא עמי הארץ, כדי שלא ינהגו עצמם בחילול שבת, ויקל עליהם חילול שבת, והם לא ידעו שלא נעשה כן אלא מפני הצורך וההכרח הגדול, אבל עושים אותו ע"י גדולי ישראל וחכמיהם, וכשרואים שתלמידי חכמים מחללים הם מבינים שזה לצורך ורק בגלל זה מותר.

אך הרשב"ץ (ח"א סי' נ"ד) פירש, שגדולי ישראל אין הכוונה לחכמים בתורה, אלא גדולי ישראל בשנים. וכן ראיתי שפירשו התוס' (יומא פ"ד:), וכן פירש הרא"ש (יומא פ"ח, י"ד) וכן פירש המאירי (שם), וכן פירש הבית יוסף, וכך פסק בשו"ע (סימן שכ"ח, י"ב) והאליה רבה הוסיף שכן פירש הרמב"ן. וטעמו למה הדגישו חז"ל גדולי ישראל, לפי שאם היינו מדקדקים לעשות דברים אלו של סכנת נפשות ע"י עכו"ם וקטנים, יחשבו הרואים לומר שאין פיקוח נפש דוחה שבת ע"י מי שמחויב במצוות, ושמא יגיע הדבר שלא ימצאו שם גויים או קטנים, ויבואו לידי שפיכות דמים. וכן פסק מו"ר מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל, וז"ל: "חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, משתדלים שלא לעשות ע"י נכרים או קטנים, אלא ע"י ישראל גדולים ובני דעה". (חזו"ע שבת ג', רפ"א).

היוצא מהמחלוקת דלעיל, שאין אנו פוסקים בכלל כשיטת הרמב"ם שגדולי ישראל הכוונה לת"ח, אלא פוסקים כשיטת התוס', הרא"ש, המאירי, הרשב"ץ והשו"ע, שגדולי ישראל הכוונה לגדולים בגיל ממש ולא ע"י קטנים, וממילא אין כל קושיה מגמרא זו ומהרמב"ם על אי גיוסם של בני הישיבות.

אכן, כעת ברור לי למה חרדים לא התגייסו בעבר ולא מתגייסים היום לצבא, אך מה תענו על הטענה הבסיסית המופיעה בדברי חז"ל (מסכת סוטה דף מ"ד:): ונפסקה הלכה למעשה (רמב"ם הלכות מלכים ז', ד'), שבמלחמת מצוה כולם יוצאים למלחמה ואפילו חתן מחדרו, ובימינו בוודאי שאנו נמצאים במלחמת מצוה.

מלחמת מצוה

ישנה טענה שחוזרת על עצמה השכם והערב מפי רבים בחברה הישראלית, דתיים וגם חילונים (שלא מבינים בין ימינם לשמאלם בענייני יהדות, אך בענייני חרדים הם נהיים מומחים ביהדות) 'מדוע אינכם מתגייסים כעת לצבא, הלא זו מלחמת מצוה, ובמלחמת מצוה כידוע לפי הרמב"ם ועוד פוסקים, אפילו 'חתן יוצא מחדר חופתו וכלה מחופתה' ומתגייסים לצבא, אז למה אתם לא מתגייסים כעת? אכן, לאחר שלמדנו שבמלחמת רשות (ומלחמת הרשות היא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו", רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א) יש פטורים רבים לכל מיני אנשים מיציאה למלחמה, כגון חתן וכל שכן ת"ח, המשנה במסכת סוטה (דף מ"ד:), מלמדת אותנו שבמלחמת מצוה אין כל פטור, כולם יוצאים למלחמה, וז"ל: "אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". וכן פסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז' הלכה ד') כהמשנה בסוטה, שאפילו חתן מחדרו יוצא למלחמת מצוה, וז"ל: "... במה דברים אמורים שמחזירין אנשים אלו מעורכי המלחמה? במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה".

כשחז"ל כתבו 'חתן מחדרו וכלה מחופתה', רצו להדגיש לנו שאפילו חתן שלגביו יש ציווי מפורש מהתורה לשחררו בשנה הראשונה משירות בצבא, כמובא (דברים כ"ד, ה'): "פִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה, לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דְּבָר, נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת, וְשִׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח", במלחמת מצוה, מצות לשמח את אשתו בטלה, ומצוה עליו לצאת מחופתו וללכת למלחמה בגלל חשיבותה הרבה.

נבדוק כעת מהי מלחמת מצוה, והאם בימינו בכלל יש דין של מלחמת מצוה עם כל המשמעויות שלה.

מהי הגדרת מלחמת מצוה?

אכן ראינו שבמלחמת מצוה אפילו חתן יוצא מחדרו וכלה מחופתה, אך מתי מלחמה מוגדרת כמלחמת מצוה?

הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ה', א'), פסק כדברי הגמרא דלעיל (בסוטה) המגדירה לנו מהי מלחמת מצוה, וז"ל: "אין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה? 1. זו מלחמת שבעה עממים, 2. ומלחמת עמלק, 3. ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם". (עיין בספרי 'מלחמת מצוה' ששם הארכתי כיצד הגיע הרמב"ם להלכה זו של 'עזרת ישראל מיד צר', שהרי אינה מופיעה בגמרא).

מלחמת 'עזרת ישראל מיד צר', הכוונה, שאם האויבים באים להילחם נגד ישראל אז זו מלחמת מצוה לצאת להילחם נגדם, אך מלחמה יזומה נגד האויב כדי להחלישו, או להרחיב שטחים וכד' אינה מלחמת מצוה.

עד כה, נראה בעליל שכיום זו מצוה וחובה הלכתית גורפת לכל יהודי להתגייס לצבא ולצאת לשדה הקרב, והשאלה רק מתעצמת לגבי החרדים שאינם מתגייסים, ובפרט כעת כאשר אנחנו נמצאים בעיצומה של מלחמה ('חרבות ברזל') שמוגדרת ע"י ראש הממשלה כ'מלחמת קיום'.

נכון! בהתבוננות ראשונה נראה שהצדק עם הדוגלים והקוראים לגיוס חרדים, וזאת לא רק על רקע שוויון בנטל, אלא מעיקר הדין, מטעם ההלכה.

אך מה לעשות שיהדות והלכה אינם נלמדים מציטוטים חלקיים, אלא יש ללמוד את התמונה כולה בכללותה, וה"ה גם לגבי החיוב להתגייס לצבא.

בימינו אין דין של מלחמת מצוה

בספרי 'מלחמת מצוה' אני מביא דיון נרחב ביותר, האם בימינו יש למלחמות מהסוג של 'עזרת ישראל מיד צר', דין מלחמת מצוה? ומסקנתי שם היא אחת, אין דין מלחמת מצוה בימינו. וזאת משום שהרמב"ם והרמב"ן ועוד הצריכו עפ"י חז"ל תנאי בסיסי ביותר להגדרת מלחמת מצוה והוא, שיהיו אורים ותומים, וכן בית מקדש, מלך וסנהדרין, וכאשר אין את התנאים הללו, אז הגדרת המלחמה משתנה ואין בה את הגדרים המחמירים בגיוס של כולם ללא יוצא מן הכלל (וכן הלוחמים חייבים במצוות שרק במלחמת מצוה פטורים מהמצוות, מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה, וכן אין דין יפת תואר). המלחמות היום נכנסות לגדר של מלחמת רשות, וכאן כבר לא כולם חייבים להתגייס ויש פטורים, ובוודאי שלומדי התורה פטורים (מיד ארחיב את המקור המיוחד של הפטור לבני התורה). אמנם מי שיוצא להילחם זו מצוה וזכות גדולה מאוד בהגנת עם ישראל, אך הפטור אינו עובר עבירה אם יושב ולומד תורה, כי ההלכה פטרה אותו, וכשלומד תורה בזמן זה מדרגתו גבוהה ביותר.

אביא כעת את תמצות המסקנה הסופית כפי שניסחתי אותה בספרי 'מלחמת מצוה', עם עוד תוספות, והרוצה להאריך יעיין שם באורך.

הרמב"ם בהלכות מלכים (ה', א') פסק שיש שלשה סוגים של מלחמת מצוה: (א) מלחמת שבעת עממין. (ב) מלחמת עמלק. (ג) מלחמת "עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם". בשלושת סוגי מלחמה אלו על כל ישראל לצאת למלחמה זו, ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

הפוסקים הסבירו שישנם שני סוגי מלחמה, מלחמה "למיעוטי עכו"ם דלא לייתו עליהו", דהיינו ללכת להילחם באויב בארצו במטרה להחלישו, כדי שלא יבוא בעתיד לתקוף את ישראל וזוהי מלחמת רשות, ואילו מלחמת "עזרת ישראל מיד צר" זוהי מלחמת מצוה, משום שכאן מדובר במלחמת הגנה מפני האויב שבא לתקוף את ישראל.

לא כל התקפה של אויב והתגוננות מפניה נהפכת למלחמת מצוה, כדי שמלחמה זו תוכרז ותוכר כמלחמת מצוה חייבים לחול מספר תנאים: (א) רק בזמן שבית המקדש קיים. (ב) צריך שיהיו אורים ותומים. (ג) מלך ישראל, וי"א אף סנהדרין.

תנאים אלו מובאים בהשגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם, העשין והלאוין שסילק. הרמב"ן במצוות ל"ת שלו (מצוה י"ז בשכחת הלאוין) הצריך שיהיו אורים ותומים במלחמת מצוה, וכסייעתא לדבריו הביא את הרמב"ם בהקדמתו למצוות (ר"ב - ד'), וז"ל: "ויש לי ענין מצוה מסתפק עלי והוא, שייראה לי שמצוה על המלך או על השופט ומי שהעם ברשותו להוציאם לצבא במלחמת רשות או מצוה להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בעניינם, והוא אמרו ית' (פנחס כ"ז) "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה', על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה". יצוה ביהושע שהוא המושל הראשון אשר הוא פקיד על העדה שישאל בעניינם באורים ותומים, ועל פי משפטם יוציאם ויביאם, וכן בכל השופטים והמלכים לדורות. וכן אמרו בגמרא ברכות (ג'): ובסנהדרין (ט"ז). כשהיה דוד המלך מצוה "לכו ופשטו ידיכם בגדוד", ששואלין באורים ותומים. ומזה אמרו (יומא ע"א, ע"ג): כלי המקדש פ"י הי"ב) "אין נשאלין אלא למלך, או לבית דין ולמי שהציבור תלוי בו, שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד" וגו', הוא זה מלך, וכל בני ישראל זה משוח מלחמה, ומי שצורך הצבור תלוי בו וכל העדה, אלו בית דין. ומן הלשון הזה נראה שהיא צוואה דורית. וכו'. והנה הרב (כוונתו לרמב"ם) בעצמו כתב בהקדמתו למצוות (ר"ב - ד'). כלשון הזה: "וידוע שהמלחמות וכבוש הארצות לא יהיה אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו שאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'", וזו היא באמת מצוה לא עצה בלבד והיא לדורות. ובראשון של סנהדרין (ט"ז). כשהיו חוקרים על מאמרם שאין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, אמרו וכל העדה אלו סנהדרין, ודילמא לסנהדרין הוא דקאמר רחמנא דלישאלו באורים ותומים ונשאר כן".

ועל דברי הרמב"ן דלעיל כתב המגילת אסתר (ר' יצחק ליאון אבן צור, חי בערך בזמן מרן השו"ע), וז"ל: "נראה לי כי סברת הרמב"ן נכונה בזה, שהשאלה באורים ותומים תהיה מן המצוות הנוהגות

לדורות, ויש לנו להביאה במנין", כלומר לשיטתו אין להסתפק אם למנות מצוה זו או לא, אלא זו מצוה ודאית.

להשלמת התמונה, אביא גם את דבריו המלאים של הרמב"ם בספר המצוות לרמב"ם, הקדמה למניין המצוות, וז"ל: "וידוע שהמלחמות וכבוש הארצות לא יהיה אלא במלך ובעצת סנהדרין גדולה (סנה' ב', ט"ז, כ'; ה' סנה' פ"ה סה"א מלכים פ"ה ה"ב) וכהן גדול כמו שאמר (פינחס כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד (עי' סנה' ט"ז). ולפרסום העניינים האלו כולם אצל רוב האנשים, כל מצות עשה או לא תעשה שתהיה תלויה בקורבנות, או בעבודות, או במיתות בית דין, או בסנהדרין, או בנביא ומלך, או מלחמת מצוה או מלחמת רשות לא אצטרך שאומר בה 'וזאת אין אנו חייבים בה אלא בפני הבית', כי זה מבואר ממה שזכרנו".

הפוסקים האחרונים דנו בסוגיה זו והעלו להלכה שגם במלחמת מצוה צריך אורים ותומים.

בספר חמדת ישראל (בקונטרס נר מצוה באות צ"ה) להרב מאיר דן פלאצקי (נפטר בשנת התרפ"ח - 1928), הקשה על שיטת הרמב"ן המצריך שאלה באו"ת גם במלחמת מצוה, וז"ל: "ודברי הרמב"ן צ"ע, דבמלחמת מצווה, דהיינו מלחמת עמלק ושבע אומות מה שייך לשאול באורים ותומים, הרי גם אם ייאמר שלא לעלות ולא לצאת עליהם למלחמה, ודאי שאין לשמוע בזה לאורים ותומים, שהרי לא בשמים היא, ואם התורה ציוותה מלחמות אלה, יש להילחם ולקיים את מצוות התורה ולא להתחשב באורים ותומים, דלא בשמים היא?"

וי"ל עפ"י דברי החינוך בפרשת ואתחנן (מצוות עשה תכ"ה), במצוות מלחמת שבעה עממין שכתב שם בסוף ביאור המצוה: "ועובר על זה ובא לידו אחד מהם ויכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר ולא הרגו, ביטל עשה מלבד שעבר על לאו". (דוק מינה, שאם לא יכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר אז אין כאן מצוות עשה, וגם לא עבר על לא תעשה).

אמנם המנחת חינוך שם תמה עליו וכתב: דצ"ע, דנהי דכל המצוות נדחות מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו התורה ציוותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהיא סכנה, וא"כ דחוויה סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן.

אך על כל פנים, י"ל דהרמב"ן ס"ל כהחינוך, ולכן ס"ל דגם במלחמת מצוה היו שואלים באורים ותומים אם ילכו, והיינו אם יצליחו, ואם לא יצליחו ליכא מצוה לסכן את עצמם, וכמו דכל התורה כולה נדחית מפני פיקוח נפש ה"ה מלחמת מצוה ולכן צריך שאלה באורים ותומים, ועל זה שפיר סומכין על אורים ותומים, כיון שאינו לברר הדין והאם לקיים את מצוות התורה, אלא להגיד

עתידות אם ינצלו, שזה ענין של מציאות, ורק כשידעו דינצלו רק אז יש את המצוה וכדברי החינוך, "עכ"ל. (ועיין עוד בספרו כלי חמדה על מועדי השנה סימן כ"ג עמ' ע"ט).

מסקנת הדברים מדברי החמדת ישראל לענ"ד היא, שלמלחמת מצוה יוצאים רק אם יש או"ת, ואם אין לא יוצאים, כי אין מצוה לסכן את עצמם וממילא בטלה המצוה של מלחמת מצוה, והיוצא למלחמה מול האויב במצב זה, אין המלחמה אז בגדר של מלחמת מצוה אלא סתם מלחמה, וממילא אין חובה לצאת, ומלחמה כזו חלים עליה מקסימום רק דיני מלחמת הרשות והפטורים.

וחיזוק לכך, שיש להישמע לאורים ותומים, שאפילו יאמרו במלחמת מצוה שלא להילחם שומעים להם, מצאתי ברלב"ג (שופטים כ', י"ח, במעשה פילגש בגבעה), וז"ל: "ושאלו מי יעלה בתחלה למלחמה, ואמר כי יהודה יעלה בתחילה, ולא השלימו שאלתם כי כבר היה ראוי להם לשאול אם ינצחו או ינוצחו, ואם יאמר להם שינוצחו יחדלו לעלות עליהם למלחמה, ולזה קרה להם מה שקרה מפני שלא שאלו כהוגן לא בפעם הראשונה ולא בפעם השניה".

ושם (פס' כ"ח) הוסיף עוד הרלב"ג, וז"ל: "ואולם בפעם השלישית שאלו כהוגן ואמרו: "האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימן אחי אם אחדל", והיה זה ע"ד שאלת העצה אם יקרא רע מזה יחדלו".

כעת, מצאתי בקובץ אור המזרח (חלק ל"ג עמ' 29) להרב יהודה גרשוני (תלמיד הראי"ה קוק) ראייה חזקה לשיטת הרמב"ן והחמדת ישראל, ודרכה גם הופרכה קושיית הנחלת יעקב, וז"ל: "נחזור לשאלתנו, שלא ע"י אורים ותומים אם זה חסרון בעצם המלחמה או שהוא חסרון בקדושת ארץ ישראל, שלא נקרא כיבוש וקדושת ארץ ישראל אא"כ בא ע"י כיבוש עם כל התנאים.

הנה בספר החשמונאים (א', ג') איתא: "ויצו יהודה ויתקעו בשופרות ויריעו תרועה ויתן ראשים על העם, שרי מאות ושרי חמישים, ושרי עשרות, ויעבור קול במחנה לאמר: מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, או ארש אשה ולא לקחה, או נטע כרם ולא חללו, או איש אשר ירך לבבו לך וישוב לביתו, ככתוב בתורת ה', ע"כ. והקשו האחרונים הרי שם היה מלחמת מצוה, הצר הבא עליהם, והכל יוצאים כמבואר במשנה סוטה ואין הכרזה. אבל לפי הרמב"ן יש לומר כיון שבבית שני לא היה אורים ותומים, כגמ' יומא (כ"א:), משחרב בית המקדש ראשון בטלו אורים ותומים (ועי' הרמב"ם כלי המקדש פרק י' הל' ד' ו-י'), לא חל על המלחמות שלהם דין מלחמת מצוה, ולפיכך הכריז יהודה המכבי כמו במלחמת רשות", עכ"ל.

וכן פסק בספר אז ישיר להגר"י זילבר (חלק א' עמ' תמ"ט), וז"ל: "אומנם בעצם הקושיא, איך שואלים באורים ותומים במלחמת מצוה, נראה דלא קשיא, דגם במלחמת מצוה אפילו שחיבים בה גם על דעת שיהרגו מהם, מכל מקום פשוט שיש לבחור המקום והזמן המתאימים, ובזה שפיר יש לשאול באורים ותומים וזה ברור".

קושיות אלו היטיב כבר להקשותן וגם לתרצן, הרב אליעזר ולדינברג בשו"ת ציץ אליעזר (חלק כ' סימן מ"ג אות ג' - ד'), וכן בספרו הלכות מדינה (עמ' ק"ה), וז"ל:

א) "ולכאורה דברי הרמב"ן תמוהים עד מאד, שהרי מפורש אמרו במשנה דריש סנהדרין שרק למלחמת הרשות צריך ב"ד של ע"א, ולפי"ז ממילא מובן שכל הילפותות מהפסוק (במדבר כ"ז, כ"א) של ולפני אלעזר וגו' ומדוד, הוא על מלחמת הרשות ולא על מלחמת מצוה, והגמ' סברא שגם הקרא של "ולפני אלעזר הכהן יעמוד" המדובר במלחמת הרשות, עיין בחידושי רבינו יונה שם וביד רמה בגמ' שם, ומנא ליה להרמב"ן ז"ל הך חידושה לומר שגם במלחמת מצוה צריכים או"ת?

ב) ועוד קשה, דא"כ לפי הרמב"ן יוצא שנצטרך גם רשות סנהדרין במלחמת מצוה, דילפינן זה מההיא דוכתא גופא דילפינן אורים ותומים, ואיך יפרנס הרמב"ן המשנה בריש סנהדרין שם, וכן המשנה שבפרק ב' (ד' כ' ע"ב) דאיתא בלשון: "ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד", ומשמע הא למלחמת מצוה לא צריך זה.

א) וצריכין לדחוקי אנפשינן ולומר, שהרמב"ן פירש כוונת המשנה בריש סנהדרין וכן בפרק ב', שבאה להשמיענו שאפילו במלחמת הרשות צריכים להימלך בבי"ד של ע"א, והיינו, שלא מיבעיא במלחמת מצוה שהיא מצוה המוטלת על הציבור שוודאי שצריכים להימלך על כך עם עיני העדה ולשאול בעצת האלוקים באורים ותומים, אם דעת שכינה ודעתם מסכמת לכך ששעת הכושר היא לצאת כעת למלחמת המצוה, אלא אפילו במלחמת הרשות לשם המצאת פרנסה וכדומה, שזהו מדרך הנהגת החוק הנימוסי של המלוכה, בכל זאת צריכים ג"כ להימלך עם ההנהגה הרוחנית של העם וכו'. (עיין שם באורך שהוכיח שזוהי גם דעת רבנו יונה).

ב) ושם (באות ד') הוסיף הרב תירוץ נוסף, וממנו עולה שבמלחמת מצוה צריך לשאול רק באו"ת, ואילו במלחמת רשות שואלים באורים ותומים וגם בבית דין (הכוונה לסנהדרין), וז"ל: "כעת עולה בדעתי לתרץ את דברי הרמב"ן בתירוץ יותר מרווח וכו', אבל זה שפיר יש ראייה שצריכים לשאול באורים ותומים, והיינו אף במלחמת מצוה, כי זהו משמעות פשטות דקרא שהמדובר במלחמת מצוה, וס"ל להרמב"ן דמשום כך לא נזכר במשנה בהבדל שבין מלחמת מצוה לבין מלחמת רשות רק לענין שאילת רשות מסנהדרין של ע"א, ולא נזכר גם או"ת שצריכים במלחמת הרשות, מפני שאורים ותומים צריכים גם במלחמת מצוה, ואין בזה הבדל בין מלחמת מצוה למלחמת הרשות, והמשנה קחשיב רק מה שמלחמת הרשות שונה ממלחמת מצוה וכו'. אלא מכיוון שדחו ראייה זאת שאין ראייה מהקרא לענין סנהדרין, שוב נשאר החילוק בין מלחמת מצוה למלחמת הרשות לענין רשות מסנהדרין, דבמלחמת מצוה צריכים רק לשאול באו"ת, כי מוכח מקרא דולפני אלעזר וגו', ובמלחמת הרשות צריכים גם רשות ב"ד של ע"א, כדמוכח גבי דוד שהייתה מלחמת הרשות.

וזהו שהרמב"ן בסה"מ שם כשמשוה יחד מלחמת מצוה עם מלחמת הרשות, ולומד זאת מהפסוק

של ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו', מזכיר רק ענין אורים ותומים, שבשניהם צריכים לשאול באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בעניין, ולא מזכיר גם ענין שאילת רשות מסנהדרין, והיינו מפני שבזה אינם שווים מלחמת מצוה ומלחמת הרשות, ורק במלחמת הרשות צריכים זה, וגם לא ילפינו כלל הך דינא במלחמת רשות מקרא דולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו' כי אם ממנהגו של דוד שנמלך בסנהדרין, "עכ"ל.

בשו"ת **אגרות משה** (חושן משפט חלק ב' סימן ע"ח), פסק הרב חד משמעית, שבמלחמת מצוה צריך אורים ותומים וסנהדרין, ובלעדיהם לא יוצאים אפילו למלחמת מצוה אלא א"כ הותקפנו ועלינו להתגונן, וז"ל: "מה שאני סובר שענין מלחמה, כיון שנוגע לפיקוח נפש צריך ציווי מיוחד, ואורים ותומים, וסנהדרין אף במלחמת מצוה כמלחמת עמלק, ומוכרח זה מהא דדוד ושלמה וכל מלכים הצדיקים לא יצאו להילחם בעמלק, וזה דבר ברור ומוכרח שלא שייך לפלוג ע"ז, ורק כשנפלו העכו"ם על ישראל כהא דאנטיוכוס מלך יון וכדומה, דהוא להצלה עשו מלחמה בבית שני", כלומר יוצאים למלחמה, אך למלחמה אין דין מלחמת מצוה. בדברי הרב רואים חידוש נוסף והוא הסנהדרין, שלשיטתו גם במלחמת מצוה צריך ייעוץ מהסנהדרין, וזה מתאים לדברי הרמב"ם שהזכרנו לעיל מספר המצוות.

וכן פסק תלמידו המובהק של האגרות משה, הרב **אפרים גרינבלט** (נולד ב-1932 - 2014) בספרו **רבבות אפרים** (ה"ב סימן ק"ז, דין מלחמה בשבת עמ' קע"ב) ויש נפקא מינה בין מלחמת מצוה למלחמת הרשות, וזה רק באופן דיש סנהדרין או ע"פ מלך, וא"כ בזמנינו כל המלחמות הן מותרות לא מההיתר של רדתה אלא משום פקוח נפש, ובזמן שנגמרה הסכנה באמצע שבת אז צריך להפסיק, ואסור להמשיך אפילו בדברים השייכים למלחמה, דרך במלחמת מצוה או רשות עפ"י מלך אפשר להמשיך.

ודין מלחמה בשבת לא הביא המחבר בסימן רמ"ט באור"ח משום דזה לא נוגע, וכל ההיתר הוא רק משום פיקוח נפש, וא"כ בימינו א"א לקרוא לזה מלחמת מצוה דע"ז בעינן מלך, ונשיא אין לו כח של מלך או דין של שופט שהיה להם בתקופת השופטים. ועצם הדין של מלחמה בימינו בשבת ראויה לברור עמוק, "עכ"ל.

וכן פסק מו"ר, עט"ר, הרש"ל, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, בתחומין (חלק י'), וכן בקובץ תורה שבע"פ (חלק ל"א עמ' כ"א), שצריך או"ת למלחמת מצוה, וז"ל: "... ולפי זה נמצאנו למדים, שגם להרמב"ן אין שום מצוה בזמננו לצאת למלחמה ולהיכנס בסכנת נפשות, כדי להגן על החזקת השטחים הכבושים על ידינו, בניגוד לדעת אומות העולם. ומה גם שאין לנו מלך, וסנהדרין ואורים ותומים הנדרשים לכך, כמו שכתב הרמב"ן עצמו בספר המצוות (בהשגות במל"ת י"ז), שמצוה מוטלת על המלך והסנהדרין כשמוציאים למלחמת הרשות או למלחמת מצוה, לשאול באורים ותומים, ועל

פיהם יתנהגו", וכו', עכ"ל. (אך עיין בשו"ת יביע אומר (ח"י חחו"מ סימן ו', אות כ"ג), ושם דרך אגב בדברו על היתר עשיית מבצע אנטבה בשבת, משתמע מדבריו כי בימינו יש דין מלחמת מצוה, וצע"ג לאור דבריו הברורים כאן שפסק כהרמב"ן שאין דין מלחמת מצוה בימינו).

גם בקונטרס בעיות הזמן (חלק ב' עמ' ו') להגר"מ שטרנבוך כתב הרב בפשטות שבמלחמת מצוה צריך או"ת, וגם הוא הוסיף את דין הסנהדרין, וז"ל: "וכל זה מדובר במלחמת מצוה או רשות, שצריך אז רשות מסנהדרין ואורים ותומים ברוח הקודש".

מסקנה: בימינו אין דין מלחמת מצוה גם אם יוצאים למלחמה "לעזרת ישראל מיד צר", דהיינו מסוג המלחמות שהיו וישנם במדינתנו. אומנם יוצאים למלחמה וללוחמים יש מצוה, אך מלחמה זו דינה הוא כדין מלחמת רשות (למרות שבהגדרתה היא נקראת מלחמת מצוה, לו היו מתקיימים כל התנאים), והמשמעות היא שא"א לחייב אף אחד לצאת להילחם, וכפי שכתב המאירי בבית הבחירה (סנהדרין דף ט"ז עמוד א'): "הרי אלו מלחמת הרשות, ואין יכול לכוף את העם לצאת בה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד", ואם במלחמת רשות עסקינן, אז יש פטורים מיוחדים ממלחמה זו. הבולטים שבהם הם בוודאי בני התורה שתורתם אומנותם שהם פטורים ממלחמות אלו כבני לוי, וכמוכח לקמן מדברי הרמב"ם. (עיין עוד בהרחבה בספרי 'מלחמת מצוה', ושם הרחבתי בראיות נוספות שאין בימינו מלחמת מצוה).

דין מלחמת מצוה לא מוזכר בשולחן ערוך ובגדולי הפוסקים הראשונים

יש הטוענים שאף בזמן הזה יוצאים למלחמה בבאים על עסקי נפשות בלא אורים ותומים, והאו"ת אינם מעכבים מלחמת מצווה, וממילא יש דין מלחמת מצוה גם בימינו.

תחילה נבדוק את המקור להלכה זו.

המקור הוא במסכת עירובין (דף מ"ה.), וז"ל: "תניא נמי הכי: נכרים שצרו וכו'. במה דברים אמורים - כשבאו על עסקי ממון. אבל באו על עסקי נפשות - יוצאין עליהן בכלי זיינן, ומחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש - יוצאין עליהן בכלי זיינן, ומחללין עליהן את השבת".

וכן פסק הרמב"ם בהלכות שבת (פרק ב', הלכה כ"ג): "גוים שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה, ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיינן ומחללין עליהן את השבת, ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם, יוצאין עליהן בכלי זיינן ומחללין עליהן את

השבת, ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא, לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא."

הרמב"ם אמנם כתב שמצוה לבוא ולעזור לאחים מיד הגוים אפילו במחיר של חילול שבת, אך הרמב"ם לא כתב בפירוש שזוהי מלחמת מצוה, אלא כתב שמצוה לעזור להם, מדוע לא כתב בפירוש שזוהי מלחמת מצוה? גם הלשון של "כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם" וכו', זו אינה הלשון שנוקטים במלחמת מצוה, שהרי במלחמת מצוה חובה על כולם לצאת למלחמה ללא יוצא מהכלל, אפילו חתן מחדרו ואין פטור לאף אחד (למעט ת"ח), וכאן אומר הרמב"ם "שיכולין לבוא", כלומר זו המלצה טובה לבוא ולעזור. אלא מכאן שפשוט לרמב"ם שכדי להגדיר מלחמת מצוה עם כל השלכותיה צריך שיהיה מלך, אורים ותומים, בית המקדש ושאר התנאים שהזכרנו לעיל בשמו של הרמב"ם מספר המצוות. אך גם אם נאמר שכוונת הרמב"ם היא למלחמת מצוה ממש, ודין זה חל גם בימינו, אז בואו ונבדוק הלכה זו בשולחן ערוך.

מִרְן בְּשׁוֹלְחַן עֵרוֹךְ הַלְכוֹת שַׁבָּת (סימן שכ"ט סעיף ו'), פסק הלכה זו בנוסח מעט שונה: "עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת; באו על עסקי נפשות, ואפי' סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת; ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת. הגה: ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא (א"ד)".

מִרְן הַשׁו"ע בשו"ע מהרמב"ם, השמיט כאן בפסקו שתי מילים מרכזיות: "מלחמה" ו"מצוה", וכן מִרְן גַּם הַשְּׁמִיט אֶת כָּל הַקְּטַע שֶׁל עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל, שְׁצָרִיכִים לְבֹא לְעֲזֹר לְאַחֵיהֶם שֶׁבְּצָרָה, מִדּוּעַ? לַעֲנֹד, מִשּׁוּם שֶׁמִּרְן סוֹבֵר שֶׁבִּימֵינוּ אֵין אֶת הַכִּלְיִים לְהַגְדִּיר מִלְחַמַת מִצְוָה, כִּי הַתְּנָאִים לִכְךָ לֹא קִיַּיִמִים כְּפִי שְׁצִיַּיִנְתִּי לַעֲלִיל.

מִרְן לֹא הִזְכִּיר בְּאֵף מִקוֹם בְּשׁו"ע אֶת דִּין מִלְחַמַת מִצְוָה, וְהִסִּיבָה לִכְךָ לַעֲנֹד הִיא, מִשּׁוּם שֶׁמִּצְוָה זוֹ לֹא נִוָּהַגַת בִּימֵינוּ, וְקִי"ל שֶׁמִּרְן בְּשׁו"ע הִבִּיא רַק אֶת הַמִּצְוֹת הַנִּוָּהַגוֹת בִּימֵינוּ, וְמָה שֶׁלֹּא נִוָּהַג לֹא הִבִּיאָם בְּשׁו"ע, כְּמוֹבֵא בְּשִׁדִּי חֲמֹד (כִּלְיֵי הַפּוֹסְקִים סִימָן י"ג סעיף ו'): "וְדַע דְּגַם הַרִי"ף, וְהִרָא"ש, וְהַרִיב"ה וְמִרְן כּוֹלֵם שׁוֹיִם שֶׁלֹּא לְהִבִּיא מָה שֶׁאֵינּוּ נִוָּהַג בְּזֶה"ז כְּנ"ל, מ"מ יֵשׁ חִלּוּק בִּינֵיהֶם בְּדַבֵּר אַחַד, דְּהַרִי"ף וְהִרָא"ש כִּיּוֹן שֶׁהֵם מַעֲתִיקִים הַגְּמֵרָא מִבִּיאִים מ"ש בְּש"ס אֵף דֵּאֵינּוּ דִין זֶה בְּזֶה"ז רַק שֶׁנִּכּוֹן לַעֲשׂוֹתוֹ גַּם בְּזֶה"ז, אֲבֵל הַרִיב"ה וְמִרְן בְּשׁו"ע אֵין דֹּרְכִים לְהִבִּיא רַק מָה שֶׁהוּא דִין בְּזֶה"ז, אֲבֵל לֹא מָה שֶׁהוּא מִשּׁוּם נִכּוֹן הַדְּבַר, כֵּן כָּתַב הַגְּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה בְּמ"ת א"ח ס' צ"ד ע"ש".

א"כ, לְאַחַר שֶׁשְׁלַלְתִּי אֶת הַטְּעֵנָה שֶׁעֲכו"ם שֶׁצְרוּ עַל עֵירוֹת יִשְׂרָאֵל הִיא מִלְחַמַת מִצְוָה, צָרִיךְ

לבדוק כעת מה מעמד מלחמה או מתקפה זו, כאשר גויים באים להילחם בישראל, וישראל יוצאים להילחם בהם להגנתם.

לענ"ד דינה של מלחמה זו כדין 'הבא להרגך השכם להרגו', או פיקוח נפש הדוחה אף שבת (כל סימן שכ"ט עוסק בדיני פיקוח נפש), או 'לא תעמוד על דם רעך', או שלשתם גם יחד.

הבא להרגך השכם להורגו (מסכת סנהדרין דף ע"ב.) - בחומש **שמות** (פרק כ"ב, א') מובאת סיטואציה של התקפה והתגוננות כנגדה, וז"ל: "אִם בַּמִּחְתָּרֶת יִמָּצָא הַגֵּב וְהָפָה וְנָמַת, אֵין לוֹ דָּמִים". רש"י פירש שם: "אין לו דמים - אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה אם בא להורגך, השכם להורגו, וזה להורגך בא, שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו". כלומר, כאשר אדם מותקף יש לו את הזכות להגן על עצמו, והגנה זו אינה נקראת מלחמת מצוה אלא התגוננות לגיטימית מפני הרוצח.

לא תעמוד על דם רעך (ויקרא י"ט, ט"ז) - בשו"ע חושן משפט (סימן תכ"ו סעיף א') מובא מקרה של לסטים הבאים לפגוע באדם באופן פיזי, ויש ביד אדם לעזור לו ולהצילו ולא עזר, מה דינו, וז"ל: "הרואה את חבירו טובע בים, או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו, או שישכור אחרים להצילו ולא הציל, או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה, או טומנים לו פח ולא גילה און חבירו והודיעו, או שידע בגוי או באנס שהוא בא על חבירו ויכול לפייסו בגלל חברו ולהסיר מה שבליבו ולא פייסו, וכיוצא בדברים אלו, עובר על לא תעמוד על דם רעך". גם פה ראינו דוגמא של מקרה של יהודי שנמצא בצרה, ויש באפשרות אחר לעזור לו ולא עזר, אזי הוא עובר על "לא תעמוד על דם רעך", ובוודאי שמצב כזה לא מוגדר כמלחמת מצוה, אלא כמצוה לעזור ותו לא.³

גם החת"ם סופר (ח"ד, חלק אבן העזר ב', סימן קנ"ה) פסק כן שאין דין מלחמה בזה"ז, וז"ל: "ובסמ"ק דלא מנה רק מצוות הנוהגים (בימינו), לא הביא כלל הך עשה ד'נקי יהי', ולא הלאוין דלא יצא ולא

3. אומנם לעיל, בדיון על פסק הרמב"ם שפסק שיש מלחמה הנקראת מלחמת 'עזרת ישראל מייד צר' הבא עליהם, שזוהי מלחמת מצוה, הבאתי שם נימוקים המסבירים מניין לו לרמב"ם דבר זה, שהרי מלחמה מסוג זה לא מופיע בגמרא בתור מלחמת מצוה. ותיציתי את דבריו משני מקורות, האחד "לא תעמוד על דם רעך", והשני "הבא להרגך השכם להורגו". אומנם, גם פה (סימן שכ"ט) נתתי הסבר למלחמות שבימינו, שהנלחם בהם זה מדין לא תעמוד וכו' והבא להרגך וכו', אך ההבדל הוא, שבמלחמה שהרמב"ם דיבר עליה חלים דיני מלחמת מצוה, מכיוון שמתקיימים תנאים נוספים, והם: מלך, אורים ותומים בית המקדש ועוד, אך בימינו שאין את התנאים הללו, אז המלחמה יורדת בדרגתה ממלחמת מצוה למלחמת עזרת ישראל שאף בה יש מצוה, אך לא למלחמת מצוה. הנפקא מינא היא גדולה, שבמלחמת מצוה כולם חייבים לצאת ואין פטורים (למעט ת"ח), יש דין יפת תואר, ועוד.

יעבר, והיינו מפני שאינם נוהגים אלא בשעה שיש מלכות לישראל ונלחמים עם אויביהם, ולא בזמן הזה כלל".

למנהיגים בימינו אין דין מלך

בספרי 'מלחמת מצוה' הארכתי להוכיח שבימינו למנהיגי המדינה החילונים אין להם דין של מלך, וקיי"ל שיציאה למלחמת מצוה והן למלחמת רשות חייבת להיות עם מלך, ואם אין מלך זה מעכב, ואין למלחמות אלו דין מלחמת מצוה או רשות. מכיוון שבימינו אין מלך, והמנהיגים שמנהיגים את המדינה הם אינם אנשים יראי שמיים, ואינם עומדים בקריטריונים ההלכתיים של מנהיגים הראויים להנהיג את העם, לפיכך אין למלחמות בימינו דין מלחמת מצוה ומלחמת רשות. (עיין באריכות בספרי 'מלחמת מצוה').

בקונטרס "על הגאולה ועל התמורה" למרן רבי יואל טייטלבוים מסאטמר, במאמר האחרון הביא את דברי הנודע ביהודה והחת"ם סופר הנ"ל והוסיף, וז"ל: "והחינוך ז"ל בהזכירו כל אלה המצוות הנוהגות במלחמה הכפיל ושנה בכל אחת ואחת, שאין נוהגות אלא בזמן שישראל על אדמתן ובישובן, כי אז להם הרשות והיכולת בידם, עיי"ש (בדקתי בספר החינוך ואכן פעמים רבות מופיעה הלשון הזאת, ויותר מזה אפילו כשדן במצוה תקכ"ז העוסקת "מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שדין קריאת השלום הוא בכל מקום, כלומר בין במלחמת מצוה בין במלחמת רשות, ומלחמת מצוה", מסיים החינוך שם: "ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל על אדמתן"). וכל הפוסקים, הרי"ף, הטור, השו"ע ונו"כ לא זכרו הך מלחמת מצוה ללחום בעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם שכתב הרמב"ם, אלא ודאי דאין נוהגת בזמן הזה, ולית דין צריך בושש.

וברור דלא היה רצון הבורא יתברך ודעת התוה"ק מסכמת, למסור הרשות ביד מי שהוא לכוף את ישראל ולהוציאם למלחמה, כי אם המלך אשר יבחר בו ה' ונמנה עפ"י נביא ועפ"י סנהדרין, והיה הולך בדרך התורה והמצוות, כמ"ש הרמב"ם ז"ל שכ"ז הוא מתנאי המלך, ולו לבדו נתנה תורה רשות לכוף את ישראל למלחמת מצוה, לבוא בעזרת ישראל מיד צר, ומלך כזה הייתה לו סיעתא דשמיא והשראת השכינה בכל מעשה ידיו, לדון ולהכריע כדת של תורה בעניין המלחמה הנוגע לפיקוח נפשות. ובזמן הבית שיצאו למלחמה עפ"י סנהדרין ועפ"י מלך, היו הסנהדרין והמלך דנים בדבר בכובד ראש, באימה וביראה, אם יש הכרח בדבר להוציא את ישראל למלחמה, והרי אף בעזרת ישראל מיד הצר לא הותרה כי אם לתועלת ההצלה, ויש לדון בדבר אם ההצלה קרובה, או ח"ו הסכנה קרובה לסכן את ישראל ח"ו למיתה".

תנאים המחייבים יציאה של כולם למלחמת מצוה

גם אם נסכים שיש דין של מלחמת מצוה בימינו (למרות שלענ"ד הוכחתי שבימינו היא לא, אבל על הצד שכן, וכך התבטאו רבנים רבים), אין זה אומר שמיד כולם יוצאים באופן גורף למלחמה, אלא רק בהתקיים מספר תנאים, המובאים בספר הלכות מדינה (ח"ב שער ג' פ"ד אות ד' וה' עמ' נ"ז) להגרא"י ולדינברג, וכן בספר שמ"ש ומגן (חלק ג' סימן כ') לרבי שלום משאש.

התנאים לפי הספר שמ"ש ומגן:

א. הגדר של מלחמת מצוה הוא, שהאויבים עומדים מצד א' והישראלים מצד א', בזה הוא דאמרו דגם חתן מחופתו חובתו לבוא להשתתף במלחמה, דהיינו מצב של מלחמה.

ב. דווקא כשכל ישראל יוצאים למלחמה אז גם חתן וכלה ות"ח חייבים לצאת, ראיה לכך הביא הרב מדברי הרא"ה קוק, וז"ל: "גם דברי מרן הגרא"י הכהן זצ"ל שהביא המשיג מסכימים לדברי, וז"ל: "אבל כשכל ישראל יוצאים למלחמה מחויבים גם הם לצאת, ומלחמה של כלל ישראל, זאת היא עבודת ה' וכו', עכ"ל. מוכח דכשאיין כל ישראל רק שמירה בעלמא הנעשית במתי מעט, אין זה בכלל מצוה ות"ח פטורים" וכו'.

ג. דווקא כשאיין מספיק חיילים אז כולם מחויבים לצאת, וז"ל: "ודעדיפא מזה נראה לי, דגם חתן מחדרו וכו' דחייבים במלחמת מצוה, וה"ה לת"ח, דווקא אם אין להם מספיק חיילים לעמוד במלחמה, והם צריכים לחתן וכלה ולתלמידי חכמים, אבל אם יש די מספיק לעמוד בקשרי המלחמה, גם במלחמת מצוה, החתן והת"ח אין יוצאים", עכ"ל.

המקור לפסקו של הגר"ש משאש, שבו הוא פוטר את בני התורה וחתן וכלה הוא, מ"הפרישה". הפרישה (ביו"ד סימן רנ"א) תרץ את הסתירה בין דברי רב יוסף במסכת מגילה (דף ט"ז): שאמר: "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות", עם דברי הרא"ש בתשובה (כלל ו' תשובה ב') שהביא הטור שם "הצלת נפשות קודם לת"ת", והסביר הפרישה, שרב יוסף מדבר במקום שיש אחרים להציל נפשות, ולכן אעפ"י שמצוה גדולה להציל נפשות, מ"מ ת"ת קודם, ע"כ.

וגם בפרישה (סימן רמ"ו אות מ"א) כתב כן, והביא ראיה מדברי הרמב"ם הלכות ת"ת (פ"ג ה"ד), והשו"ע (יו"ד סימן רמ"ו סי"ח): "ת"ת שקול כנגד כל המצוות. היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים לא יפסיק מתלמודו, ואם לאו - יעשה המצוה ויחזור לתורתו", ע"כ. וסובר הפרישה דבכלל זה גם הצלת נפשות, והביא דבריו ג"כ הרב אברהם שרמן בתחומין (חלק ד' בדף 337), עיי"ש.

וראה עוד בספר הלכות מדינה (ח"ב שער ג' פ"ד אות ד' וה' עמ' נ"ז) להגרא"י ולדינברג, שכתב שוודאי בני התורה פטורים מהצבא אפילו ממלחמת מצוה, אך במקרה נדיר במלחמת מצוה, במידה ואין

מספיק חיילים ואין מאין לגייס עוד, רק אז מותר לקחת בני תורה למלחמה, וז"ל: "למדנו מדברי הרמב"ם אלה, שס"ל שזכות שבת לוי להיות מובדלים מדרכי העולם, לא לערוך מלחמה כשאר ישראל אלא להיות חיל השם, ניתנת לכל איש ואיש מבאי העולם אשר התרומם בהנהגותיו הרוחניות להיות מובדל מחשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, ומושקע ראשו ורובו בעבודת ה', בהכרת חובתו בעולמו ובלימוד תורתו הקדושה אשר תורהו ותנחהו בדרך הרצויה להיות ה' חלקו ונחלתו לעולמי עולמים. ומכיוון שהמדובר ברמב"ם שם לעניין כיבוש נחלת ארץ ישראל שהיא מלחמת מצוה, נלמד מדברי הרמב"ם שכמו שבת לוי כן הוא פוטר את העוסקים בעבודת ה' ובתורתו, אפילו ממלחמת מצוה".

"ובזה יש לומר שגם הרמב"ם מודה שאם נכנסו ישראל לקרב של מלחמת מצוה, ויש סכנה של פיקוח נפשות אם לא יקחו גם מרבנן, שאזי צריכים ללכת לעזרת אחיהם הנתונים בפיקוח נפשות גם הרבנן, וכמו שביארתי בכזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר (ה"ג סימן ט' בפרק מלחמת הגנה אות ד') שלכן כותב הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת הכ"ג) בלשון: "ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולצאת ולעזור לאחיהם שבמצור וכו", וכן כותב הסמ"ג בלשון: "ומצוה על ישראל לצאת ממקומם וללכת מזוינים לעזור לאחיהם שבמצור", שכוונתם לרבות בזה אפילו שבת לוי ותלמידי חכמים אשר תורתם אומנתם שבדרך כלל אין יוצאין בעריכת מלחמות של ישראל עם האומות, אבל מכיוון שהשאלה היא להציל נפשות מישראל ויש פיקוח נפשות באי הגשת ההצלה, אזי מחויבים כל ישראל לצאת ולעזור אם רק יכולים להחזיק בנשק ולהילחם, והיינו אפילו אלה שבדרך כלל אינן עורכין מלחמה יחד עם ישראל, ולא רק בחול מחויבים בזה, כי אם אפילו בשבת, מכיוון שיש בזה פיקוח נפשות".

ובימינו בוודאי שאין מצב כזה של גיוס כלל האזרחים, וזאת משום שדרכי ושיטות המלחמה השתנו, ולמלחמה לוקחים רק חלק מסוים מהעם, הראוי להילחם ולסייע ליחידות הלוחמות. בזמנם המלחמה הייתה פנים מול פנים בחרבות ובכידונים, ולכל חייל הייתה משמעות, היום שיטות ודרכי הלחימה השתנו, חלק ניכר מהלוחמים נלחמים עם כפתורים במיעוט יחסי של כוחות לוחמים. במציאות של ימינו אין מחסור בחיילים ובידיים מסייעות, ורוב העם משוחרר מהמלחמה (בערך כ-2% - 3% מאזרחי המדינה מגויסים לצבא סדיר ואולי עוד 1% לצבא הקבע!), וכך נוהגים בכל העולם). יתירה מזאת, אין צה"ל מגייס כל אדם לצבא, אלא הוא נוהג לשחרר אנשים שאינם ראויים מבחינת הרמה האישית של החיילים, ואף בורר את המתגייסים, דבר המעיד שאיננו נמצאים במציאות שדיברו חז"ל בעבר, שאפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

ומה שטוענים היום על שוויון בנטל, זו אינה טענה המצדיקה ביטול בני הישיבות מלימוד תורתם, שדבר זה אינו נימוק הלכתי המתיר ביטול תורה, אלא נימוק של גורמים שהם בבחינת "מי יתן לי ת"ח ואשכנו כחמור", ששיקולים זרים מנחים אותם, כשחלקם אף לא מסתירים את כוונתם לבולל את ציבור היראים בתוך "כור ההיתוך הצה"ל".

במשך עשרות שנים צה"ל צמצם את הסד"כ שלו, וזאת עפ"י תפיסת הרמטכ"ל ושר הביטחון לשעבר מר אהוד ברק, שדגל בצבא 'קטן וחכם', והוא וממשיכיו אח"כ צמצמו את צה"ל לממדים קטנים, ואף קיצרו את שירות החיילים הסדירים מ-36 חודשים ל-32 חודשים בלבד (ובתמוז התשפ"ד קיבלה הממשלה החלטה להאריך אותו שוב ל-36 חודשים).

אמנם, כעת במלחמת 'חרבות ברזל' (התשפ"ד) אנו שומעים בתקשורת קולות רעמים וברקים של פוליטיקאים, שהצבא זקוק ללוחמים בעקבות נפילת מאות חיילים הי"ד! ופציעת אלפים אחרים, ה' ישלח רפואתם, וחיילים לגייס את החרדים. אך גם דבר זה נראה לא מדויק, כי מאגר החיילים שניתן לגייס למילואים היום הוא גדול. "פרשן ישראל היום אריאל כהנא, חשף כי ראש חטיבת תכנון כוח האדם בצה"ל, תת אלוף שי טייב, מגלה כי ישנם 40,000 חיילי מילואים קרביים פוטנציאליים, שלא נקראו לשירות מתחילת המלחמה. עוד ציין כי 15,000 מתוכם הם מתחת לגיל 35". (סרוגים - 23/6/24). ואוסף עוד, אם באמת יש צורך דחוף ביותר, ההיגיון אומר שיש לגייס את חיילי המילואים שהוכשרו כבר ללחימה כי צריך אותם מיידית, שהרי גם אם תגייס את החרדים, יקח לפחות כשנה להכשירם ולהכניסם ללחימה בשטח. לכן, מזה שלא מגייסים את המילואימניקים אומר דרשני! גם אם באמת יוצר צורך קיומי כזה שצריך לגייס גם את החרדים, כי אין בנמצא כבר חיילים, אז בוודאי שיש להתחיל עם אלה שאין תורתם אומנותם, ורק לבסוף בני הישיבות.

תלמידי חכמים פטורים מלהתגייס אפילו למלחמת מצוה, והמגייסים חוטא ונענש בידי שמיים.

אמנם ראינו לעיל את דברי הרמב"ם שפוסק שבמלחמת מצוה הכל יוצאים למלחמה, ומשמע שאין כל ספק בכך וזה דבר החלטי וברור שאפילו ת"ח חייבים בגיוס. אך לעיל הבאתי כבר מספר הסתייגויות: 1. יש ספק גדול אם יש דין מלחמת מצוה בימינו. 2. לא כל מלחמה מוגדרת מלחמת מצוה, אלא בהינתן מספר תנאים כמובא לעיל. 3. עוד מוסכם, שבמלחמת מצוה ניתן לגייס ת"ח וחתן רק כאופציה אחרונה, כאשר כבר אין מאין להביא חיילים, אבל עד אז לא נוגעים בהם.

לפני שאגיע לראיה החזקה מהרמב"ם והפוסקים שאפילו במלחמת מצוה ת"ח פטורים מגיוס, אביא כעת מספר מקרים מהתנ"ך והש"ס, המוכיחים שאסור לגייס ת"ח לצבא ואפילו במלחמת מצוה.

אברהם אבינו עשה אנגריא בת"ח (גייס ת"ח למלחמתו) ונענש

הגמרא במסכת נדרים (דף ל"ב.): "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו,

ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: "זירק את חניכיו ילידי ביתו".

הר"ן - שהוליכן למלחמה, שנאמר: (בראשית י"ד) וירק את חניכיו ילידי ביתו". (ראה לקמן שהוכחתי שמלחמתו של אברהם אבינו ע"ה הייתה מלחמת מצוה).

הרא"ש פירש שם: "אעפ"י שעבירת העונש מפורשת על אומרו 'במה אדע', מ"מ עבירה זו הענישתו להיות נופל ב'במה אדע'".

תורה תמימה (הערות בראשית פרק י"ד הערה ח'): "שהוציאם למלחמה, וע"י זה בטלם מתורה, וכפי הנראה ס"ל כמ"ד בדרשא הקודמת דהלשון 'זירק את חניכיו' עניינו שהוריקן בתורה, שע"י טרדת המלחמה נתרוקנו מן התורה, וגם מפרש הלשון את חניכיו - את אלה שחנכן לתורה".

מלחמה זו שעשה אברהם נגד ארבעת המלכים להצלת אחיינו וגיסו לוט, הייתה מלחמת מצוה (עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם), כמשתמע מהמפרשים לקמן.

וכן מובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ז, נסיון הש"י): "בָּאוּ אֵלָיו כָּל הַמְּלָכִים [נ"א: אמרפל וכל חבריו] לְהַרְגוֹ. אָמְרוּ נִתְחַיל רְאִשׁוֹן בְּבֶן אָחִיו וְאַחַר כֶּן נִתְחַיל בּוֹ. וּבְשִׁבִיל לוֹט לְקַחוּ אֶת כָּל רְכוּשׁ סְדוֹם וְעַמּוֹרָה, וְאַחַר כֶּן שָׁבוּ אֶת לוֹט וְאֶת רְכוּשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י"ד, י"א) וַיִּקְחוּ אֶת כָּל רְכָשׁ סְדוֹם וְעַמּוֹרָה וְגו'. בָּא מִיכָאֵל וְהֶגִיד לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם י"ג) וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי. מִיכָאֵל שָׁרוּ שֶׁל עוֹלָם הוּא מֶגִיד".

במדרש בראשית רבה (וילנא, פרשת לך לך פרשה מ"ג, ב') מובא: "זירק את חניכיו, ... רבי נחמיה אמר, אברהם הוריק פנים כנגדן, אמר, אצא ואפול על קדוש שמו של מקום".

מהרז"ו (שם) פירש: "שגילה להם דעתו שהם באים עליו, שעל שהוא עובד ה' יתברך רוצים להורגו, על כן מחויב למסור נפשו על קדושת שמו, ולימדם אברהם שגם הם חייבים לעשות כן".

4. המהר"ל בחידושי אגדות למהר"ל (נדרים דף ל"ב), הסביר בדיוק מה היה חטאו של אברהם אבינו כאשר עשה אנגריא עם תלמידי החכמים, וז"ל: "מפני מה נענש אברהם וכו'". יש לפרש שדעת רז"ל, כי השם יתברך הביא את זרע אברהם בגלות, מפני שלא היה אברהם מתחזק כל כך באמונה לכך הביא השם יתברך זרעו בגלות, כדי שיקנו האמונה וידעו כח מעשיו שהוא עושה לאוהביו וגבורותיו אשר עשה לאויביו, כמו שעשה למצרים מן מכות הגדולות והנוראות והטובה שעשה לאוהביו, וכמו שמשמע מן הכתוב שכל אשר היה עושה [היה] שידעו שמו וגבורתו תמיד. ולפיכך סובר ר' אבהו, שנראה באברהם שלא היה בוטח בה' לגמרי, שהרי עשה אנגריא בתלמידי חכמים ולקחם למלחמה מיראתו, ואילו לקח הראוי למלחמה אין זה חטא שאין סומכין על הנס, אבל [מה ש] לקח תלמידי חכמים, מורה שהיה ירא, והיה לו לבטוח בו יתברך ולא ליקח למלחמה אשר אין ראוי ליקח, ולפיכך נשתעבדו בניו ארבע מאות שנה, שיראו גבורותיו אשר עשה ובזה יקנו אמונה שלימה".

וכן בזוהר הקדוש הובא ביפ"ת על המד"ר שם, שמלאכי ה' באו לעזרתו ולכן התאמץ להילחם. וכן מובא בזוהר (פרשת לך לך דף פ"ו עמוד ב'): "ותא חזי בשעתא דאתחברו כל אינון מלכין לאגחא קרבא עליה דאברהם אתייעטו לאעברא ליה מן עלמא וכיון דשלטו בלוט בר אחוה דאברהם מיד אזלו, דכתיב: "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו", מ"ט? בגין דדיוקניה דלוט הוה דמי לאברהם ובגין כך וילכו דכל ההוא קרבא בגיניה הוה, מאי טעמא בגין דהוה אברהם אפיק בני עלמא מפולחנא נוכראה ואעיל לון בפולחנא דקודשא בריך הוא ותו קודשא בריך הוא אתער לון בעלמא בגין לגדלא שמא דאברהם בעלמא ולקרבא ליה לפולחניה".

תרגום - "בא וראה, בשעה שהתחברו כל אלו המלכים לערוך מלחמה על אברהם, התייעצו להעבירו מן העולם, וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם, מיד הלכו, כפי שכתוב: "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו", מהו הטעם? בגלל שדיוקנו של לוט היה דומה לאברהם, ובגלל זה 'וילכו' שכל המלחמה היה בגללו. מהו הטעם? בגלל שהיה אברהם מוציא את בני העולם מעבודה זרה ומכניסים לעבודת הקב"ה".

אלשיך (על בראשית פרק י"ד פסוק א'): "ויקחו את לוט - למה שהוא - בן אחי אברם, כלומר כי לכך לקחוהו על היותו בן אחי אברם, שהוא שיצא להצילו ויהרגוהו".

אור החיים (בראשית פרק י"ד, י"ב): "ויקחו וגו' בן אחי אברם וגו'. טעם שהוצרך לומר בן אחי אברם, גם טעם אומרו 'והוא יושב בסדום' ללא צורך, שכבר ידענו כי שם קנה מקומו, יכוון לומר שהמלכים ידעו כי לוט זה הוא בן אחי אברם, ואף על פי כן לקחו אותו והוליכוהו בשביה וכו', אלא הטעם הוא להיות שידוע היה להם לוט היותו בן אחי אברהם, ולזה רמז הכתוב באומרו וישמע וגו' כי נשבה אחיו, פירוש שנשבה אחר שידוע שהיה אחיו של אברהם, ובזה גילו כי אויבי אברהם הם, ולזה רדף אחריהם ויכם".

הנצי"ב בספרו העמק דבר (בראשית פרק י"ד, י"ב): "והוא יושב בסדם. כ"ז מיותר, ללמדנו שלא תאמר דלוט היה אז במערכי מלחמה ושבוהו, לא כן, אלא יושב אז בסדם ומ"מ לקחו אותו, אף על גב שלא הלכו לסדום לבזז כמש"כ, מ"מ בשביל זה ביחוד הלכו לסדום ולקחו אותו, ומזה מבואר דכוונתם הייתה להרגיז את אברם".

הרב ישראל חיים דייכס (חי בין השנים התרי"א - 1850 - התרצ"ז - 1937, היה רב בנייטשטדט - שרווינדט ובלידס ומחבר הספר נתיבות ירושלים ועוד) בספרו אמרי יושר (דרוש לשבת חנוכה עמ' 60) כתב בצורה הברורה ביותר שמלחמתו של אאע"ה הייתה מלחמת מצוה, וז"ל: "והנה במלחמת אאע"ה עם הד' מלכים כתיב, (בראשית י"ד, כ"ב): "ויאמר אברהם אל מלך סדום, הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל" וגו', ומבואר במד"ר שם, שלשון הרימותי הוא לשון שבועה שאסר אברהם את הרכוש עליו באיסור שבועה, ונקט בלשון עבר, יען שבעת שיצא

אברהם למלחמה נשבע אז לכשיתן ה' את הד' מלכים בידו לא יקח מכל הרכוש מחוט ועד שרוך נעל, והא דצריך לישבע ע"ז, משום דבמלחמת אברהם עם הד' מלכים יש בזה מצות פקוח נפש, כי נשבה לוט בידם, וגם כשינצחם יתקדש עי"ז שמו של הקב"ה שנתן הד' מלכים עם כל צבאיהם בידי אברהם שלחם יחידי, כמבואר במדרש שם. ואברהם היה ירא על נפשו פן יעלה על מחשבתו חלילה מחשבת עושר שכשינצחם יטול כל הרכוש מאתם ויהי לו עושר רב, ויהי לפי"ז מלחמת אברהם לא מלחמת מצוה נקיה וטהורה מכל מחשבת פיגול, לכן מראש אסר אברהם על עצמו ליקח מהרכוש מחוט עד שרוך נעל, כי עי"ז יהיה מלחמתו מלחמת מצוה טהורה לקדש שמו של הקב"ה ולא יעלה על לבו שום פניה עצמית".

הראי"ה קוק באגרות הראי"ה (חלק ג', דף פ"ח, אגרת תת"י) פסק שמלחמתו של אברהם אבינו הייתה מלחמת מצוה, וז"ל: "ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח", וכו'.

הרב איסר זלמן מלצר זצ"ל, בזמן מלחמת השחרור בשנת התש"ח, הוציא קול קורא לבני הישיבות ובו קרא להם לא להתגייס לצבא, למרות שמדובר כאן במלחמת מצוה, וז"ל: "לזאת יצא מאתנו דעתנו דעת תורה בתור הלכה פסוקה, שכל בן ישיבה חובש ותופש ביהמ"ד, אל יתייצב ויפקד וירשם לכל דבר הקשור לשמירה ועזר לשמירה גיוס וכד', וחלילה לפקפק בזה כלל וכלל וכ"ש להיכנס בזה בדיונים וביותורים וכו', ולחפש היתרים בזה אפילו גם לשעה קלה", (מובא בספר בדרך עץ החיים עמ' 508, לרבי ידעאל מלצר, נכדו של הרב מלצר). ושם בהערות הוסיף, וז"ל: "בנדרים (ל"ב): מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח ולקחם למלחמה שנאמר בראשית י"ד וירק את חניכיו ילידי ביתד והם היו תלמידי חכמים שעסקו בתורה אברהם אבינו נענש על כך, למרות שהייתה זו מלחמת מצוה".

וכן כתב הרב שמריה אריאלי (מרבני הציונות הדתית, הוא בנו של הרב יצחק אריאלי שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) בספרו משפט המלחמה (עמ' מ"ד), וכן בספרו משמרת אריאל (עמ' ס"ד), וז"ל: "וכן מוכח שהפטור הוא אף ממלחמת מצוה מהא, שאיתא בנדרים (דף ל"ב): אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח, והרי היה זה מלחמת מצוה, שהרי הלך ליהרג על קידוש השם, כמ"ש במדרש רבה, ובכ"ז היה אסור לו לקחת ת"ח".

ובספר חשוקי חמד (נדרים דף ל"ב). פסק שמלחמת אברהם הייתה מלחמת מצוה, ובכל זאת

אברהם נענש על שהוציא ת"ח למלחמה וז"ל: "מפני מה נענש אברהם אבינו שהוציא ת"ח למלחמה, הרי זו היתה מלחמת מצוה? וכו', ופירש הר"ן: "שהולכין למלחמה, כדכתיב וירק את חניכיו דהיינו בני אדם שחנך לתורה". והנה נאמר בפיוט ליום השני של ר"ה (לפני קדושה של שחרית): "בבוא עליו המלכים הקדומים, עם כדרלעומר מלך עילמים". ובפרקי דר"א (פכ"ז) נאמר: "נסיון השישי, באו אליו כל המלכים להרגו, אמרו נתחיל ראשון בן אחיו ואח"כ נתחיל בו". מבואר, שהמלחמה כאן היתה כנגד אברהם. ובכתב והקבלה הביא: "באגדה אמרו, חרב פתחו רשעים (אמרפל וחבריו), להפיל עני ואביון (זה לוט), לטבווח ישרי דרך (זה אברהם)".

ויש לשאול, כיון שהמלכים רדפו אחר אברהם להרגו, הרי שהיתה זו מלחמת מצוה, כדאיתא ברמב"ם (פ"ה ממלכים ה"א) שהצלת ישראל מיד צר הויה מלחמת מצוה, והרי במלחמת מצוה אף חתן יוצא מחדרו למלחמה (רמב"ם שם פ"ז ה"ד), ומדוע נענש אברהם על שהוציא את הת"ח למלחמה? תשובה, ראשית כל יש לדון אם מותר לחייב ת"ח לצאת למלחמת מצוה, ויעוין בספר גנזי הספרי (סימן ח) שכתב הגאון ר' בצלאל ז'ולטי זצ"ל, שאף למלחמת מצוה אינם הולכים, רק אם הם רוצים הרשות בידם, ויעוין במש"כ גיסי מרן הגר"ח שליט"א בדרך אמונה (סוף הלכות שמו"י בבאור ההלכה ד"ה לא עורכין).⁵

וכן בספר ילקוט השבעתי אתכם (עמ' 254), הביא מאמר בשם הרב הרב אליקים שלזינגר, (תלמיד הגרי"ז סלובייצ'יק, ראש ישיבת הרמה בלונדון): "כן גם הטעם הראשון מובן, דאע"פ שהיתה כאן מלחמת מצוה להצלת לוט וחשב אברהם לבטלם משום כך מת"ת, אבל לא כן היא ההלכה, אלא ת"ת גדול מהצלת נפשות, ואין לך מצוה שתתווה לת"ת, ובכחה לבד אנו קיימים, ולכן לדעת זאת אנו בגלות".

וכן כתב מרן הרב אלעזר מנחם מן ש"ך זצ"ל, (ראש ישיבת פונוביץ'), בספרו מחשבת מוסר (ה"ב עמ' שפ"ח): "ונראה שהביאור הוא, דהנה איתא בגמרא נדרים (דף ל"ב:), אמר רבי אבהו אמר רבי

5. אמנם יש מקום להקשות על כך שזו לא מלחמת מצוה ממדרש בראשית רבה (וילנא, פרשת לך לך פרשה מ"ג, ב'): "רבי לוי אמר בפרשת שוטרם הוריקן, היך מוד"א (דברים כ') "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו", רואים שאברהם שחרר חיילים לביתם, וקיי"ל שרק במלחמת רשות משחררים, ואילו במלחמת מצוה כולם יוצאים. וראיתי במאסף תורני 'הר המלך' (ח"ב עמ' של"ב) מאמר של הרב יהודה אריה מייזלס ז"ל, שיישב נפלא ביותר עפ"י הפוסקים, שגם במלחמת מצוה היה עומד כהן משוח מלחמה לפני הלוחמים, והיה מודיעם רק לעניין 'מי האיש הירא ורך הלבב' שישב לביתו, אך בשל שאר דברים לא היה מודיעם, ולא היו משתחררים בעבורם. וכעת ראיתי שכך פסק כבר הרמב"ם (הלכות מלכים פרק ז' הלכה א'): אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה, וזהו הנקרא משוח מלחמה". ועייין שם בהשגת הראב"ד: "אחד מלחמת מצוה וכו'. א"א, אפשר להיות זה לענין אל ירך לבבכם, אבל לענין השאר החוזרים מעורכי המלחמה לא נאמר אלא למלחמת הרשות אבל לא למלחמת מצוה והכי איתא בגמרא".

אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים, שנאמר (בראשית י"ד, י"ד): "וירק את חניכיו ילידי ביתו", ופירש הר"ן "שהוליכן למלחמה", כדכתיב: "וירק את חניכיו", דהיינו בני אדם שחנך לתורה, עכ"ל. וצריך ביאור, שהרי אברהם אבינו הלך למלחמה זו כדי להציל את לוט מיד ארבעה המלכים שהיו גיבורים ביותר, שנצחו את חמשת המלכים, ולכאורה הוא סבר שמלחמה זו היא בגדר מלחמת מצוה שצריך למסור את נפשו, ששנינו בה (סוטה מ"ד): "הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", ולכן לקח עמו את תלמידיו שחניכם לתורה, ואם כן מה היה החטא בזה, שהרי אם מותר למסור נפש על כך לכאורה גם זה מותר? ומכל מקום מבואר שהייתה עליו תביעה, שלא היה לו לקחת אותם עמו ולעשות בהם אנגרייא, ועל כך נענש בגזירת ארבע מאות שנה".

וכן כתב רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל, האדמו"ר מקלויזנבורג, בספרו שפע חיים (פרשת קרח עמ' ז') וז"ל: "וגם יש להעיר ממ"ש (נדרים ל"ב): "מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגרייא בת"ח, עיי"ש. וכפי הנראה על אברהם בעצמו לא היה קפידא, ואף שזקן ויושב בישיבה היה (יומא כ"ח:), כיון שהלך להציל, ובהיות כן הרי גם הם היו מוכרחים ללכת אתו וללחום עמו במלחמת מצוה להצלת כל ישראל, שאם יהרג אברהם יעדר כל אומה הישראלית העתידה לצאת ממנו. ונראה מזה דגם למלחמת מצוה אין ת"ח יוצא".

אסא המלך עשה אנגרייא (עבודת המלך) בת"ח ונענש

בספר מלכים א' (פרק ט"ו) מסופר על אסא מלך יהודה שהיה מלך צדיק, ובמלכות ישראל מלך בעשא הרשע שהיה במלחמה תמידית עם אסא. יום אחד, במסגרת מלחמתם בנה בעשא מגדל גבוה מול שערי ירושלים, כדי להשליך ממנו אבנים ליוצא ולבא בירושלים. אסא הזעיק את מלך ארם ושילם לו, כדי שיבוא לעזור לו לגרש את בעשא, ולמונעו מלבנות את המגדל, ואכן זה הצליח ובעקבות המכות שהנחית מלך ארם על בעשא במספר מקומות, בעשא נטש את רעיונו וחזר למקומו והתיישב בתרצה שבשומרון. לאחר נטישת בעשא את המקום ואת הציוד, החליט אסא לפרק מיד את המגדל שבנה בעשא, לקחת את האבנים והעצים ולבנות בהם את גבע בנימין ואת המצפה. לצורך העבודה, הוציא אסא קול קורא, ובו הוא מחייב את כל האזרחים ללא יוצא מן הכלל לבוא ולסייע בעבודת המלך, וז"ל: (מלכים א' פרק ט"ו, כ"ב): "וְהַמֶּלֶךְ אֶסָא הִשְׁמִיעַ אֶת כָּל יְהוּדָה אֵין נָקִי וַיִּשְׂאוּ אֶת אַבְנֵי הָרְמָה וְאֶת עֵצֶיהָ אֲשֶׁר בָּנָה בְּעֵשָׂא וַיָּבֶן בָּם הַמֶּלֶךְ אֶסָא אֶת גִּבְעֵ בְנִימִן וְאֶת הַמִּצְפָּה". חז"ל מגלים לנו שבעקבות קול הקורא של אסא, ובו כלל גם את תלמידי החכמים שיבואו לעבודת המלך, נענש על כך במחלת רגליים קשה, וזה כמובא במסכת סוטה.

הגמרא במסכת סוטה (דף י'). "דרש רבא: מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגרייא (רש"י -

אנגריא - עבודת המלך) בתלמידי חכמים, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי" (רש"י - "השמיע את כל יהודה - הזעיקן וישאו את אבני הרמה, שהיה מלך ישראל בונה עליה כרך, לבלתי תת יוצא וצא לאסא"). מאי אין נקי? אמר רב יהודה אמר רב: אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". (רש"י - חתן - שכתוב בו נקי יהיה לביתו, כמובא בחומש דברים (פרק כ"ד פסוק ה). ("פי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושלמח את אשתו אשר לקח").

מגמרא זו למדנו, שאסא נענש בגלל שעשה אנגריא בת"ח, בזמן שאסור לעשות בהם אנגריא (האנגריא כאן לפי פשט הפסוקים ורש"י, הכוונה לעבודת המלך - עבודה פיזית, רק שצריך לברר האם היא בגדר של חלק ממלחמה - מלחמת מצוה כפי שראינו לעיל אצל אברהם אבינו, או סתם עבודה שאינה קשורה למלחמה). הגמ' מסבירה את מקור טעותו, והוא הפסוק שממנו לומדים על חיוב חתן להשתתף במלחמת מצוה ושאינו פוטרים אותו, ואסא כלל גם את הת"ח בלימוד זה, ולכן נענש על כך. לפני שאביא את הפוסקים המוכיחים ברובם שהאנגריא שעשה אסא הייתה מלחמת מצוה, אתמקד ביישוב מספר קושיות בנושאים שונים הקשורים לסוגיא זו.

הרב משה צוריאל ז"ל, מרבני הצינונות הדתית, בספרו 'קוממיות לארצנו' (עמ' 420) הקשה סדרה של קושיות על הנהגת החרדים לפטור את בני התורה מגיוס לצבא אפילו במלחמת מצוה (הבאתים לעיל), כאשר לשיטתו גם בני התורה מחויבים בגיוס, כמוכח לשיטתו מדברי חז"ל. אחת מקושיותיו / ראיותיו הייתה מהגמרא הזו במסכת סוטה עם אסא המלך, וז"ל: "בחז"ל (סוטה י'). משמע כי גייסו גם בני תורה. "אין נקי אפילו חתן מחדרו", עיי"ש הערת הגר"י ברלין בגיליון הדין שם, "וכל שכן תלמידי חכמים", והעתיק דבריו מן ספר הערוך ערך אנגריא. ויש ראייה לכך מהירושלמי (סוטה סוף פרק ח') "אין נקי לית רבי ברבי", (עיין קרבן העדה)."

מכיוון שהרב קיצר בלשונו, וכדי שקושייתו תהיה ברורה יותר, אביא בהרחבה את דברי הפוסקים שהזכיר הרב בקצרה.

בספר הערוך לרבי נתן, כותב שם בערך אנגריא, וז"ל: "... אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, פירוש, וכל שכן תלמידי חכמים", עכ"ל.⁶

6. מה הטעם שחתן ות"ח פטורים בוודאות ממלחמת רשות? בספר עלי תמר (סוטה פרק ח' הלכה י') להרב יששכר תמר (מרבני הצינונות הדתית, חי בין השנים התרנ"ו - 1896 - התשמ"ב 1982) דן בזה: "ובבבלי שם, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בת"ח. כי במלחמת רשות וכ"ש בשעת שלום אין לגייס ת"ח שתורתם אומנותם לצבא. כי כמו מי שלקח אשה נקי לביתו שנה אחת, והטעם בזה, כי כשהוא מייסד משפחה ובונה בית בישראל הרי הוא עושה שירות לאומה כמו החיל בהצבא, ואפילו בונה בית ונוטע כרם בא"י משום ישוב א"י, כי השרותים הלאומים נחלקים לכמה סוגים בעלי אופי שונים ושמות שונים ושרשם אחד גידול האומה קיומה בטחונה והגנתה, ואף ת"ח שתורתם אומנותם שומרים על גחלת התורה שלא תכזה ועל אורה שלא תדעך, הר"ז שרות לאומה ממדרגה הראשונה כי אין ישראל אומה אלא בתורתה. ובחגיגה (פ"א ה"ז), כי הסופרים

בספר הפלאה שבערכין (ערך אנגריא) לרבי ישעיה פיק ברלין (נפטר בשנת התקנ"ט - 1799), הביא הרב את כל דברי המהרש"א, וסיים בזה"ל: "וחידוש, אחרי שתורתו של הערוך ערוכה בפיו של הגאון מהרש"א, שלא זכר כאן פירוש נכון".

דברי התלמוד ירושלמי (וילנא, מסכת סוטה פרק ח'), ומהם מנסים ג"כ להוכיח שבני הישיבות חייבים בגיוס. הגמרא (שם) מביאה מחלוקת בעניין הגדרת המלחמות, מלחמת רשות, מצוה וחובה, ובסוף הדיון מביאה מחלוקת בין רבי סימון לרבנן בדברי המלך אסא ש'השמיע את כל יהודה אין נקי', מה הכוונה לאין נקי? וז"ל הירושלמי: "כתיב (מלכים א', ט"ו, כ"ב) "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מהו אין נקי? ר' סימון ורבנן, רבי סימון - אין נקי לביתו שעה אחת, ורבנן אמרין - לית רבי בריבי". "רבי יהודה היה קורא מלחמת רשות, כגון אנן דאזלין עליהון. מלחמת חובה, כגון דאתיין אינון עלינו". (הסוגייה כאן עוסקת במלחמות, ולא בסתם עבודת המלך שהיא עבודת כפיים).

פירוש, רב סימון ורבנן נחלקו בהבנת הפסוק "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי". רב סימון אמר "אין נקי לביתו שעה אחת", דהיינו שהפסוק חוזר על חתן שעליו נאמר "אין נקי לביתו שעה אחת, שעליו להתגייס כעת לעבודת המלך. ורבנן אמרו לית רבי בריבי, דהיינו שהפסוק חוזר על תלמידי חכמים, אפילו רב בן רב, גדול בן גדול, שעליהם להתגייס לעבודת המלך. שניהם לא הסבירו מה כוונתם, ובדבריהם נחלקו המפרשים.

הפני משה פירש תחילה את דברי רב סימון, וז"ל: "אין נקי לביתו שעה אחת - אפי' חתן מחדרו דכתיב ביה 'נקי יהיה לביתו שנה אחת', לא היה נקי באותו הפעם אפי' שעה אחת, א"נ שנה א' גרסי", כלומר לדעת הפני משה, רבי סימון על המילים "אין נקי" ריבה הפסוק את החתן, שבמלחמת אסא אף החתן שפטור ממלחמת רשות, כאן לא היה פטור מלשאת את האבנים. רק שלא מסביר איזה סוג מלחמה יש כאן, רשות או מצוה?

עוד פירש הפני משה את דברי חכמים - "לית רבי בריבי - אין גדול בן גדול, דאפי' רבן בן רבן יצא לעבודת המלך להשיא את אבני הרמה, כדכתיב שם, ולהכי קאמר אין נקי, דת"ח נקי מאנגריא

והמשנים של כל עיר הם השומרים על אנשי העיר שישארו נאמנים לה' ולעמם, וכ"ש שת"ח השומרים על קיומה של האומה מהתבוללות ואבדן, והכי אין זה שירות לאומי, כי אם אין תורה אין עם ואין ארץ ואין מדינה. ומי שמר על גחלת הישוב של הארץ שלא תיחרב ושלא תכבה אם לא הת"ח והצדיקים שבכל דור מימות החורבן ועד ימינו, ואם תגייס לצבא את מתי המספר של הת"ח שנושאים את אבוקת התורה בכל עוז, הרי אתה מכבה חלילה את הגחלת הנשארת ומאור האומה חלילה ידעך והארץ חלילה תיחרב, לא תהא כזאת בישראל. ועיין ברמב"ם סוף הלכות שמיטה, שבין הפלוגות השונות בצבא ישראל צריך שתהיה לה גם פלוגה שתהא נקראת חיל ה' השומרים על העם והמדינה, עיין שם". (לאורך כל החיבור אני מוכיח חד משמעית שבמלחמת מצוה חתן מחויב בגיוס, ואילו ת"ח גם במלחמת מצוה פטור משירות בצבא).

הוא. ובבבלי (מכילתין דף י'). משמע דתרווייהו הוי, ת"ח וחתן מחדרו", ולדעת הפני משה לפי חכמים ריבה הפסוק את הת"ח שגם הם חוייבו לצאת לעבודת המלך לשאת את אבני הרמה. ועוד הוסיף הפני משה, שבתלמוד הבבלי (סוטה י'). מבואר שהפסוק ריבה את החתן ואת תלמידי החכמים, ששניהם גוייסו לעבודת המלך.

קרבת העדה (שם) פירש שמדובר כאן במלחמת מצוה: "אין נקי לביתו שעה אחת - כלומר אפי' חתן דכתיב ביה נקי יהיה לביתו שנה אחת, לא הניח אפי' שעה אחת, דהוי מלחמת מצוה. לית רבי בריבי - אפי' רבן בן רבן הוציא למלחמה כ"פ הי"מ, ול"נ דה"פ, ורבנין אמרין לית רבי בריבי", שכן לשון בריבי בכולא תלמודא אדם גדול, וזה עיקר, וכ"ה בבבלי פ"ק דמכילתין".

קרבת העדה פירש את דברי רבי סימון שאמר 'אין נקי לביתו שעה אחת', שזה חוזר רק על חתן, שבמלחמה זו הוא חייב להתגייס ולא יהיה פטור להיות עם אשתו, למרות שזו שנה ראשונה מנישואיו. קרבן העדה הסביר זאת מהטעם שזו מלחמת מצוה, ופשוט.

ולגבי דברי רבנין, קרבן העדה פירש את רבנין, שאפילו רב בן רב הוציא אסא למלחמה זו שהייתה מלחמת מצוה.

היוצא מפירושו של הפני משה, שאין מדובר כאן במלחמת מצוה אלא עבודת המלך, ולכן לפי רבי סימון טעותו של אסא הייתה שגייס את החתן לדבר שהוא פטור, בגלל שהוא בתוך שנת נישואיו הראשונה, וה"ה לגבי רבנן שגוייסו לעבודת המלך, טעותו של אסא הייתה שגייסם לדבר שאסור לגייסם, כגון עבודת המלך. רק שעל פירושו זה של הפני משה יהיה קשה מדברי הגמרא בבבלי שאמרה, שאסא נענש מפני שעשה אנגריא בת"ח, אם איתא שזה הפירוש, אז למה לא כתבה הגמרא שגם עשה אנגריא בחתן?

והיוצא מפירושו של קרבן העדה, שמכיוון שזו מלחמת מצוה, אז לפי רבי סימון, אסא שגייס את החתן אז עשה בסדר, כי חתן פטור רק ממלחמת רשות וחייב במלחמת מצוה, ואילו לגבי הת"ח שאסא גייסם למלחמת מצוה כדברי רבנן, מן הסתם כוונתו של קרבן העדה לומר שזו טעותו של אסא, שאם לא כן, אז איך זה יסתדר עם דברי הגמרא בבבלי שאמרה שאסא נענש בגלל שעשה אנגריא בת"ח.

פירושו של הפני משה מתיישר עם פשט הפסוקים בתנ"ך שאנגריא זו עבודת כפיים ממש, ואילו פירוש קרבן העדה מתיישב עם פשט הסוגייה בירושלמי שאנגריא היא מלחמה ממש.⁷

7. בספר עלי תמר (סוטה פרק ח', י') באר את המחלוקת בין התלמוד הבבלי לירושלמי לגבי מהי האנגריא שעשה אסא, האם זו עבודת כפיים או מלחמה ממש, וז"ל: "עוד שם, אמר רבא מפני מה נענש אסא מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: "המלך

ראינו לעיל בדברי הירושלמי וקורבן העדה (ולקמן עוד פוסקים) שמבינים שמדובר כאן במלחמה ממש, וקרבן העדה סובר אף שזו מלחמת מצוה, כאשר פשט הפסוקים מדבר על עבודת המלך (ולכן לפירוש הפני משה זו אינה מלחמת מצוה אלא עבודת המלך), אז מהיכן למד קרבן העדה שמדובר במלחמת מצוה (וכן האם יש עוד שפסקו כן?), הלא מרש"י בתלמוד הבבלי וכן מהפסוקים בתנ"ך למדנו שהוציא את כולם לעבודת המלך, עבודה ממש?

1. רש"י כתב "הזעיקן וישאו את אבני הרמה", יוצא שאנגריא כאן היא עבודה פיזית ולא מלחמתית, אך לענ"ד המעיין היטב בהמשך דברי רש"י, רואה שעבודה זו היא חלק מפעולות הגנה צבאיות מפני התוקף, שרש"י כתב "שהיה מלך ישראל בונה עליה כרך, לבלתי תת יוצא ובא לאסא", וכעת שבעשא עזב, אסא הזעיק מיד את כל ישראל לפרק את המגדל, שכנראה חשש שמא יחזור בעשא ויחדש את המצור ומלחמתו, ולכן האנגריא כאן היא פעולה מלחמתית שמטרתה לפרק את הסיכון הממשי למלכות יהודה, וכל עוד שלא פורק המגדל עדיין הסכנה הקיומית קיימת, ומצב זה מוגדר כמלחמת הגנה מפני צר הבא על ישראל. גם רש"י תרגם את המילה 'השמיע' - 'הזעיק', והזעיק משמעותו זעקה, וזעקה מושמעת בד"כ במצבי חירום ולא סתם עבודת בניה וכד'. היוצא מזה, שאמנם זו לא הייתה ממש מלחמה, אך הפעולות שנעשו מוגדרות כפעולות מלחמתיות ולכן דינן כמלחמת מצוה.

2. וכן ראיתי באגרות הרא"ה (ח"ג, תת"י) שכתב שאסא עשה מלחמה ונענש על ששיתף ת"ח, ובהמשך דבריו הסביר שמלחמה זו הייתה עבודה לחיזוק ערי ארצו במלחמתו, וז"ל: "צריכה לדעת שעפ"י תורת ישראל, תלמידי חכמים אסור ללוחצם ללכת למלחמה. וכ"כ, גדול הוא החטא של לחיצת ת"ח למלחמה, עד שלא הניחו חז"ל מלבקר את מעשה מלך צדיק כאסא מלך יהודה, ואמרו שנענש שחלה את רגליו מפני שעשה אנגריא בת"ח. כאמור (שם כ', ב') "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, וישאו את אבני הרמה", ופירשו 'אין נקי' שגם תלמידי חכמים קרא לעבודה זו שהייתה צריכה לו לחזק את ערי ארצו במלחמתו עם בעשא ... ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה

אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, ופירש רש"י אנגריא - עבודת המלך הזעיקן וישאו את אבני הרמה וגו'. משמע שלדעת הבבלי לא הזעיקן למלחמה על בעשה מלך ישראל, מפני שלפי סדר הכתובים נראה שבעשה כבר חדל מהמלחמה, אלא הזעיקן לעבודת המלך "וישאו את אבני הרמה" וגו'. אולם לדעת הירושלמי נראה שהזעיקן למלחמה על בעשה מלך ישראל, מדקא מייתי האי קרא על מלחמת רשות ועל מלחמת חובה. וצריכים לומר לפי דעת הירושלמי שהפירוש במקרא והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, מדובר על המלחמה נגד בעשה ואח"כ השתמש בהם גם לשאת את אבני הרמה ואת עזיה וכו'."

גדולה מאוד וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח, וכו'. כלומר, הראי"ה קוק מבין שמלחמת אסא היא מלחמת מצוה, ומלחמת אברהם אבינו ע"ה היא מלחמת מצוה גדולה מאוד, ולכן אסור אפילו בהן לעשות אנגריא בת"ח, אפילו שזו עבודה ולא מלחמה ממש במקרה של אסא. הראי"ה חיבר את שני המקרים שנעשתה בהם אנגריא, ובשניהם קבע שהם מלחמת מצוה, רק שמלחמת אברהם אבינו היא מלחמת מצוה גדולה מאוד.

3. בפירוש **עלי תמר** (שם) על הירושלמי שתיריך, הבהיר הרב למה מלחמת אסא היא מלחמת מצוה, אמנם הוא פסק אחרת, שזו לא מלחמת מצוה, וז"ל: "... אולם שיטת הירושלמי שאחרי שהייתה מלחמה בין אסא לבין בעשא מלך ישראל כל ימיהם כמ"ש שם, ראה אסא בזה שהוא הכנה למלחמה עליו, וא"כ הרי"ז מלחמת מגן נגד מלך ישראל והרי"ז מלחמת חובה, וכמ"ש בשי"ק שאפילו יחיד שנרדף מישראל להורגו, הר"ז מצווה על כל ישראל להצילו משום לא תעמוד על דם רעיק, וכ"ש שכל מלכות יהודה היתה בסכנה, עיין בשי"ק, וא"כ הרי"ז מלחמת מצוה, דאילו היה ענין אסא בהריסת החומה להחליש את מלך ישראל, לא יעלה על הדעת שאסא המלך שעשה הישר כדוד אביו כמ"ש בפסוק י"א, יזעיק את רבי בריבי, אלא שדעתו הייתה שזו היא בגדר מלחמת מצווה".

4. גם בספר **חזון יחזקאל** (תוספתא, נשים ח"ב עמ' 82) להרב **יחזקאל אברמסקי**, פירש שמדובר כאן במלחמת מצוה: "והנה מדברי הירושלמי שהביא "אין נקי" האמור במלחמת אסא כדין מלחמת מצוה, והיינו משום דאם בעשא מלך ישראל היה נוצח את המלך אסא, היה מחטיא את יהודה כשם שהחטיא את ישראל בדרך ירבעם (עיין מלכים א' סוף פרק ט"ו).

5. גם בספר **עין משפט** (בבא בתרא ח'). להרב **יצחק אריאלי** (שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב), הוכיח שמלחמתו של אסא זו מלחמת מצוה וגם נימק למה, וז"ל: "ומיירי אמנם במלחמת מצוה ובעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, ואפי' חלק מישראל הבא עליהם, וביחוד בדבר הקמת מלכות בית דוד וחזיקוקה, וכ"נ בירושלמי שם שמיירי במלחמת מצוה וכמ"ש הקה"ע (קרבן העדה). (עיין דבריו לקמן בהרחבה).

6. וכן כתב גם בנו הרב **שמריה אריאלי** (בנו של הרב יצחק אריאלי) בספרו **משפט המלחמה** (עמ' מ"ד), והוכיח שהאנגריא שעשה אסא, מדובר במלחמת מצוה, וז"ל: "וכן מוכח גם מסוטה (דף י'), דרש רבא מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי? אמר ר"י אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, הרי שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, שהרי אצל אסא הייתה מלחמת מצוה, שהרי לקח חתן מחדרו וע"ז

לא נענש, ובכ"ז נענש על לקיחת ת"ח". (ראה דבריו לקמן בהרחבה ומיישב את הקושיה מהירושלמי, הערוך וקרן אורה).

7. וכן פירש בספר באר מרים (ח"ב, עמ' ז') להרב דוד יצחק מן ז"ל (ראש ישיבת כנסת חזקיה - כפר חסידים): "... דמש"ה הו"ל מלחמת מצוה לכל עשייה השייכת למעשה מלחמה, ולהסיר את המצור שבנה בעשא כמבואר שם בקרא דאין נקי, דאעפ"י שעכשיו אין מלחמה, מ"מ לגבי העתיד כל שהוא עדיין באותה מלחמה הו"ל בכלל מלחמת מצוה וכו', ועיקר המצב עדיין מצב של מלחמה היה, ומשו"ה הוציא לזה אסא גם חתן וכלה כמבואר בסוטה (דף י'). הנ"ל" וכו'.

8. וכן נלענ"ד שהבין הגר"ח קנייבסקי בספרו דרך אמונה (הלכות שמיטה ויובל שם י"ג אות ס"א) שהאנגריא שעשה אסא היא בעבודת הצבא, וזאת אני מבין מכך שהוא חיבר בין האנגריא שעשה אברהם אבינו לאנגריא שעשה אסא, וז"ל: "לשרתו ולעובדו ולדעת את ה'. משמע דגם ת"ח אין יוצאין למלחמה כמו שבט לוי. וכן אמרו בגמ', מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים ר"י שנים? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, פי' הר"ן שהוליכן למלחמה. עוד אמרו, מפני מה נענש אסא [שחלה ברגליו]? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנא': "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי".

9. וכן השווה בין המלחמות של אברהם ואסא הגרי"מ טוקצ'ינסקי בספרו התורה והמדינה (קובץ ה'ו' דף מ"ח): "לפיכך גם אין יוצאים לצבא ואפילו למלחמת הגנה ומלחמת מצוה. ואז"ל מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו וכו'? מפני שעשה אנגריא בת"ח (נדריים ל"ב), ועד"ז אמרו, מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, נקי כו'". (סוטה דף י').

לאחר שהבאתי את כל הרבנים הנ"ל, מצאתי שכבר בראשונים הוכרע הדבר, ומעשה אסא הושווה למעשה אברהם אבינו, דהיינו האנגריא שעשה אברהם הייתה "שהוציאן למלחמה" כפי שכתב הר"ן, ה"ה באסא, וז"ל:

10. באבות דרבי נתן (יש בסופו ארבע הוספות, השמטות, תיקונים ונוסחאות מכ"י שונים), ושם בהוספה ד' כתב: "וכן אמרו בנדריים, מפני מה נענש אברהם אבינו? מפני שעשה אנגריא בת"ח", פי' שהוציאם, שנאמר: "וירק את חניכיו", וכ"א באסא (פ"א מסוטה), לפי שת"ח הם כלי תשמישו של

מלכו של עולם, וכמו שאין רוכבין על סוסו של מלך כמ"ש בסנהדרין (פ' כ"ג) "ואין משתמשין בשרביטו", כן אסור להשתמש בת"ח, ועל כן אמרו בפרק בני העיר "לשתמש אינש" וכו", עכ"ל.⁸

11. וכן מובא בספר מגן אבות להרשב"ץ, רבי שמעון צמח בן דוראן - בפירושו למשנה באבות (פרק א'), וכן אמרו בנדרים "מפני מה נענש אברהם אבינו? מפני שעשה אנגריא בת"ח", פי' שהוציאם, שנאמר: "וירק את חניכיו", וכ"א באסא (פ"א מסוטה), לפי שת"ח הם כלי תשמישו של מלכו של עולם, וכמו שאין רוכבין על סוסו של מלך, כמ"ש בסנהדרין (פרק כ"ג) ואין משתמשין בשרביטו, כן אסור להשתמש בת"ח".

12. וכן השווה גם המהרש"א (חידושי אגדות מסכת נדרים דף ל"ב): "מפני שעשה (אברהם) אנגריא בת"ח כו'. וכה"ג אמרינן בפרק המקנא (סוטה דף י', לגבי אסא) מפני שעשה אנגריא בת"ח כו', ושם (בסוטה) דרש ליה במפורש מדכתיב 'אין נקי', אבל הכא אינו מפורש מהיכא דריש ליה, ועיין פי' הר"ן (שפירש אנגריא - "שהולכן למלחמה), ויותר נראה לפרש דדריש ליה מדכתיב "ילידי ביתו" כמ"ש בערובין: "כל המלמד בן חברו תורה כאילו ילדו".

נעבור כעת לפוסקים בני דורנו, שדנו והכריעו בסוגיה זו.

בספר עיניים למשפט (בבא בתרא ח'). להרב יצחק אריאלי (שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב), דחה את כל הטענות הנ"ל, הן מהירושלמי והן מספר הערוך בצורה נפלאה, וכן הוכיח שמלחמת אסא הייתה מלחמת מצוה, וז"ל: "וכן המלך אסא נענש על כך (סוטה דף י'). ואעפ"י שבירושלמי (שם פ"ח ה"י) אמר "אין נקי - דלית ריבי ובריבי", ולא הזכיר שנענש ע"ז. וכן בבבלי כ' הערוך מאין נקי אפי' חתן כו', וכ"ש ת"ח, ומה שנענש כ' המהרש"א שמיירי במלחמת הרשות אבל לא במלחמת מצוה.

כ"ז לק"מ, ובוודאי לא יחלוק הערוך על הא דנדרים (ששם הובא: "מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח). ומנין לו שחתן עדיף מת"ח? ואנן קי"ל שת"ח קודם לכל (ע"ש בהוריות), אלא שהכוונה, דכ"ז חשב אסא וטעה ונענש וזהו גם כוונת הירושלמי.

8. להבנת המשפט האחרון "לשתמש איניש" המובא במסכת מגילה (דף כ"ח:), אביא את הציטוט המלא: "תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל, (דהיינו ריש לקיש) לחסידי דבבל (דהיינו רב נחמן), תנן התם (במסכת אבות) ודאשתמש בתגא (כתר) - חלף (מן העולם). תני ריש לקיש: זה המשתמש במי ששונה הלכות, כתרה של תורה. ואמר עולא: לשתמש איניש במאן דתני ארבעה, ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה". (משניות אבות דרבי נתן הם תוספת למסכת אבות, ולפי המסורת זמן כתיבתם משוער לתקופת התנאים, מכיוון שחיבורם מיוחס לרבי נתן הבבלי).

ומהרש"א כ"כ רק על חתן כמבואר שם, אלא שעצם דבריו קשה, דמפרש מדכתיב "והמלך אסא השמיע את כל יהודה" ש'כל' בא לרבות ת"ח, ואח"כ אומרת הגמ' מאי אין נקי אפי' חתן, והיינו שנענש על תרוויהו, ואם כדבריו, למה לא אמרו בגמ' מפורש שנענש גם משום חתן, ואם גם הערוך יפרש במלחמת הרשות יקשה גם עליו, וע"כ שהערוך מפרש שהגמ' למדה ת"ח מאין נקי, וכמפורש בירושלמי "מאי אין נקי? רבנן" כו', ומיירי אמנם במלחמת מצוה ובעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, ואפי' חלק מישראל הבא עליהם, וביחוד בדבר הקמת מלכות בית דוד וחזקוה, וכ"נ בירושלמי שם שמיירי במלחמת מצוה וכמ"ש הקה"ע (קרבן העולה), ולכן דרשו רבנן שם מאין נקי רק על ת"ח ולא על חתן (ומפני שר' סימון דרש שם מאין נקי על חתן, ע"כ לא הוזכר בירושלמי שנענש), ומשום כך א"ש שגם בבבלי לא הוזכר שנענש על חתן, רק על ת"ח, ואף עמשה לא שמע לפקודת המלך דוד ולא ביטל רבנן מת"ת (סנהדרין מ"ט), וע"ש במאירי ובר"מ ה' מלכים (פ"ג ה"ט).

וכן פסק גם בנו הרב שמריה אריאלי (בנו של הרב יצחק אריאלי) בספרו משפט המלחמה (עמ' מ"ד), והוכיח בצורה פשוטה שהאנגריא שעשה אסא, מדובר במלחמת מצוה ומוכיח זאת כפי שהבאתי לעיל בהרחבה, והנה תמצית דבריו: "וכן מוכח גם מסוטה (דף י'), דרש רבא מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריה בת"ח, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי? אמר ר"י אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, הרי שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, שהרי אצל אסא הייתה מלחמת מצוה, שהרי לקח חתן מחדרו וע"ז לא נענש, ובכ"ז נענש על לקיחת ת"ח". (ראה דבריו לקמן בהרחבה ומיישב את הקושיה מהירושלמי, הערוך וקרא אורה).

וכן פסק הראי"ה קוק באגרות הראי"ה (ח"ג, תת"י) שבמלחמת מצוה כמו מלחמתו של אסא, ת"ח פטורים מגיוס לצבא. (ראה דבריו בהרחבה לעיל).

וכן פסק בשו"ת ציץ אליעזר (חלק כ' סימן ל"א, ח'): "אגב, מזה שאמרו ז"ל בסוטה שם בלשון: "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", אין לומר דבא לרבות דהכל יוצאין אפילו תלמידי חכמים, דזה אינו, ובטעות הזאת הוא דטעה אסא המלך, כדאיתא לעיל (בדף י'). דאסא נענש ברגליו, ו"דרש רבא: מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר (מ"א ט"ו): "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי? אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". יעוין במהרש"א דמיייתי לה מדכתיב "השמיע את כל יהודה" - לרבות ת"ח ע"ש. והגמ' אומרת שם שאחזתו בדגרא, ופירש"י דשם חולי הוא שאוחז ברגלים, וראיתי בספר תשובה מאהבה (ח"ב תשובה שכ"ה, סוף ה' טריפות) שמבאר "שלא חלה במחלה זאת באשר שרפאות אין לה, ואסא שעשה אנגריא וגרם בזיון תלמידי חכמים, שע"ז אמרו חז"ל, "כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו" (שבת דף ק"ט:), ולכך חלה ברגליו במחלה זאת אשר עד היום לשווא הרבו כל רפואות וצרי אין לה", ע"ש. חריגים

וכן פסק בספר חזון יחזקאל (תוספתא, נשים ח"ב עמ' 82) להרב יחזקאל אברמסקי שמלחמת אסא הייתה מלחמת מצוה, ונענש על שגייס ת"ח, וז"ל: "והנה מדברי הירושלמי שהביא "אין נקי" האמור במלחמת אסא כדין מלחמת מצוה, והיינו משום דאם בעשא מלך ישראל היה נוצח את המלך אסא, היה מחטיא את יהודה כשם שהחטיא את ישראל בדרך ירבעם, (עיין מלכים א' סוף פרק ט"ו), ובכל זאת היה גדול עווננו של המלך אסא מנשוא, על שעשה אנגריא בת"ח".

לאחר שהבאתי את דבריהם של הרבנים קוק, אריאלי, הציץ אליעזר והרב אברמסקי, מצאתי כעת שכבר כתב כן רבי שלמה לניאדו (חי בצפת בזמן מרן הבית יוסף, ובעצתו עבר לארם צובא. מכונה בעל הכלים, ע"ש חלק מספריו שנקראו כלים) בספרו כלי יקר (מלכים א' ט"ו, כ"ב), שטעותו של אסא שנענש עליה הייתה שהוא הוסיף על חתן וכלה את הת"ח בדרשת 'אין נקי', וז"ל: "לעד"נ משחז"ל וכבר קדם זיכרון דבריהם בפ' הקודם שאמרו, מפני מה נענש אסא? דהיינו חלה את רגליו, מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל ישראל אין נקי" וכו', ולמדו חז"ל מריבוי "את כל ישראל", את לרבות ת"ח, שלשון את מרבה הוא. גם ירמוז בת"ח העוסקים בתורה מא' ועד ת'. וכן אמרו חז"ל בפ' את ה' אלוקיך תירא - לרבות ת"ח, ועליהם הוא אומר כאן שאפילו הם אין נקי, ולפי שת"ח אין להם לעשות מלאכה כי בי מלכים ימלוכו, אלו ת"ח דמאן מלכי רבנן", וכו'.

גם החיד"א בספרו חומת אנך (עמ' מ"ט): הסביר שזו הייתה טעותו של אסא, שבמלחמת מצוה שהחתן חייב והת"ח פטור, הוא גייס גם את הת"ח, וז"ל: "אין נקי - יש מפרשים אפילו חתנים ותלמידי חכמים, ועל זה נענש וחלה את רגליו, שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, כי העולם עומד על שלש רגלים, על התורה, ועל העבודה ועל גמילות חסדים, והוא זלזל ברגל אחת שהיא התורה, לכן חלה את רגליו מדה כנגד מדה".

שיטת הקרן אורה - בנוסף לקושיות הנ"ל של הרב צוריאל, אוסיף גם את הקושיות של רבי יצחק מינקובסקי (אחיו של ה'משכנות יעקב', היה רבה של קרלין אחרי פטירת אחיו, חי בין השנים התקמ"ח - 1748 - התרי"ב - 1852) בספרו קרן אורה (על סוטה דף מ"ד.: ד"ה והרמב"ם).

לאחר שהביא ראיה לשיטת הרמב"ם מהירושלמי, שבשעה שהאויב בא להתקיף את ישראל ויוצאים למלחמה כנגדו, זו מלחמת מצוה והכל יוצאים אפילו חתן מחדרו, הקשה הרב על כך מאסא, שנענש בגלל שעשה אנגריא בת"ח "והשמיע אין נקי אפילו חתן מחדרו", והרי שם מדובר שזה היה מפני אויב שבא עליהם, בעשא מלך ישראל, בכל זאת חז"ל קבעו שהוא עשה שלא כדין. תירץ הרב, שם מדובר שבעשא אויבו כבר הלך ממנו, ולכן לא שייך דין צר שבא על ישראל,

"ומכאן משמע, דבמלחמת מצוה הכל יוצאין, ואפילו ת"ח צריכין ליבטל מלימודן. עיין בהערה למטה את ציטוט דבריו⁹

לגבי הקושיה מאסא:

1. אמנם אכן נפסק במשנה במסכת סוטה (דף מ"ד): "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", משמע ש'הכל' לכאורה כולל את כולם ללא יוצאים מהכלל, וכן פסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ז, ד'), וז"ל: "במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". ולמעשה זו נקודת המוצא של הרב קרן אורה, שכולם יוצאים.

אך אחר בקשת המחילה מכבוד הרב, זה שנאמר 'הכל יוצאין', זה לא אומר שאין חריגים היוצאים מהכלל, שהרי הרמב"ם בעצמו בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, י"ב וי"ג) החריג את שבט לוי משירות בצבא וכן את תלמידי החכמים, ופסק חד משמעית שדין ת"ח הוא כדין שבט לוי שפטורים משירות בצבא (כפי שארחיב לקמן), לפיכך אין כבוד הרב 'קרן אורה' יכול לחדש חידוש דרמטי כזה רק מדיוק ודקדוק, כאשר יש רמב"ם מפורש שכותב אחרת. לכן, גם במקרה של מלחמת מצוה, ת"ח פטורים כפסק הרמב"ם. (עיין לעיל שהבאתי את שו"ת ציץ אליעזר (חלק כ' סימן ל"א, ח') שדחה את הדייק הזה, וז"ל: "אגב, מזה שאמרו ז"ל בסוטה שם בלשון: "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", אין לומר דבא רבות דהכל יוצאין אפילו תלמידי חכמים, דזה אינו, ובטעות הזאת הוא דטעה אסא המלך", עיי"ש בהרחבה).

חיזוק לדברים אלו ניתן להביא מהגר"ש משאש שהזכרתיהו כבר לעיל וכן מהגר"מ טוקצ'ינסקי, וז"ל: "אומנם יש מקום ריווח והצלה ממקום אחר, לתרץ את דברי הרמב"ם הנ"ל באופן אחר, היפך הקרן אורה והפרישה, והוא דשבט לוי וה"ה ת"ח פטורים לצאת אפילו למלחמת מצוה, ודווקא חתן מחדרו וכלה מחופתה אמרו - ולא ת"ח. ובכל מלחמת ל"א מלכים שעשה יהושע לא מצינו לשבט לוי שהשתתף במלחמה, וכ"כ הגרימ"ט בספר התורה והמדינה (קובץ ה' ו' דף מ"ח) עיי"ש", וכו'.

וכעת, ממש בסיום כתיבת הקונטרס, נזכרתי בדיון שהבאתי בקונטרסי הקודם 'מלחמת מצוה', לגבי דין יציאת נשים למלחמת מצוה, ומהדיון שם מוכח שהגם שכתוב 'הכל יוצאין' למלחמת מצוה, אין הכוונה שכולם יוצאים, וגם היוצאים או היוצאות, יוצאים לתפקידים שלא בהכרח

9. "אלא דמהא דאמרינן לעיל גבי אסא המלך שנענש מפני שעשה אנגריא בת"ח. והשמיע אין נקי אפי' חתן מחדרו. והרי התם היה מפני אויב דאתא עליהו, מפני בעשא מלך ישראל. ואפ"ה שלא כדין הוי. וי"ל דהתם כבר הלך בעשא ממנו ע"י מלחמת ארם. כמבואר בקראי התם. ומשמע הכא דבמלחמת מצוה הכל יוצאין, ואפי' ת"ח צריכין ליבטל מלימודן.

מלחמתיים, וז"ל: "בשו"ת יביע אומר (חלק ח' - אורח חיים סימן נ"ד) למרן מו"ר הרש"ל רבי עובדיה יוסף צוק"ל, דן הרב בהרחבה בסוגיא זו, וז"ל: "בספר החינוך (סוף פרשת כי תצא מצוה תר"ג) כתב: "נצטוינו לזכור מה שעשה עמלק לישראל וכו', ומצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן 'בזכרים', כי להם לעשות המלחמה ונקמה באויב, ולא לנשים", וכו'. אך המנחת חינוך שם תמה על זה, שהרי במלחמת מצוה הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. וכן הקשה בספר מצות המלך (דף נה ע"א). וכן כתב המהרי"ל דיסקין בקונטרס אחרון (סימן ק"ב), שאין לפטור הנשים מפרשת זכור מטעם דלאו בני כיבוש ניהו, שהרי במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו כלה מחופתה, וממילא שהוא הדין לזכירה. ע"כ. (ועיין עוד שם סימן ק"א).

אולם לפענ"ד יש ליישב דעת החינוך בזה, שאף על פי שאף כלה מחופתה יוצאת למלחמת מצוה, היינו דווקא לספק מים ומזון לאנשי המלחמה, אבל לא להילחם ולכבוש, וכדקיימא לן (ביבמות ס"ה): נשים פטורות מפריה ורביה, שנאמר פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, דרך איש לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש. ובקידושין (ב'): דרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה, וכו'.

וכן ראיתי להרדב"ז בפירושו להרמב"ם (פרק ז' מהלכות מלכים הלכה ד') שכתב, "קשה, וכי דרך הנשים לעשות מלחמה, והכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. א) ויש לומר דהכי קאמר, כיון דחתן יוצא מחדרו בהכרח כלה יוצאת מחופתה, שאינה נוהגת ימי חופה" (משמע שכלל לא הייתה יוצאת למלחמה, וזאת למרות שכתוב 'הכל יוצאין'). ב) ואפשר דבמלחמת מצוה היו הנשים מספקות מים ומזון לבעליהן, וכן המנהג כיום בערביות", ע"כ. (וכתירוץ זה ראיתי שתירץ גם התפארת ישראל - יכן בפירושו על המשנה בסוטה פרק ח'). ועיין עוד בחידושי הרש"ש (סוטה מ"ד): שכתב, וזו לשונו: וכלה מחופתה, משמע שגם נשים יוצאות למלחמה, וחידוש הוא, ואולי אינן יוצאות אלא לאפות ולבשל וכדומה, לצורך הגברים ואנשי המלחמה. ע"כ. וזהו כתירוץ השני של הרדב"ז, עכ"ל היביע"א.

מהקטע הנ"ל למדנו מספר דברים: א. החינוך שהוא מגדולי הראשונים, כותב בפירוש שמלחמת המצוה של מחיית עמלק זוהי מלחמה שרק הגברים נוטלים בה חלק, והנשים לא, וז"ל: "ומצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן 'בזכרים', כי להם לעשות המלחמה ונקמה באויב, ולא לנשים", והחגרת הנשים כאן היא למרות דברי המשנה בסוטה האומרת שהכל יוצאין למלחמת מצוה.

ב. כמו כן, מתירוץ הראשון של הרדב"ז למדנו, שהנשים בכלל אינן יוצאות למלחמה כלל, ואילו מתירוץ השני (שהוא גם תירוץ הרש"ש ותפארת ישראל), למדנו שהגם שיוצאות, אינן יוצאות למלחמה ממש, וזאת למרות שכתוב בגמרא 'הכל יוצאין למלחמת מצוה', ומכאן למדנו שיש יוצאים מן הכלל. דבריו של הרדב"ז הובאו על דברי הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז' הלכה ד') ששם כתב: "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין, ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה".

לאחר כותבי את כל הנ"ל, האיר ה' את עיני ומצאתי דברים מפורשים לא פחות ולא יותר ברמב"ם עצמו. הרמב"ם שכתב 'הכל יוצאין במלחמת מצוה', כותב שיש חריגים והן הנשים, וז"ל הרמב"ם בהקדמה לספר המצוות: "וידוע שהנשים אינן דנות, ולא מעידות, ולא מקריבות קרבן בידיהן, ולא נלחמות במלחמת רשות".

ראיתי רבנים מהצד"ל שניסו לדייק מהרמב"ם הזה, שדווקא במלחמת רשות הן אינן נלחמות, אך במלחמת מצוה הן חייבות, אך הרב יוסף קאפח ז"ל הוכיח ברמב"ם שם (בהערה 54) מדברי הרמב"ם, שנשים פטורות ממלחמה ממש ואפילו מלחמת מצוה, אך יכולות לסייע בשירותים, ז"ל: "אין ללמוד מכאן שהנשים נלחמות במלחמת מצוה, ומה שכתב רבנו בהלכות מלכים (פ"ז הל' ד'): "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", לא למלחמה אלא לשירותים. וראה פירוש רבנו למשנה קדושין (פ"א מ"ז מהדורתי והע' 33) שהנשים פטורות ממלחמת עמלק, וזו ודאי מלחמת מצוה. ולא זו אף זו, כי יש לאו של "לא תעדה אשה עדי איש", וכמ"ש רבנו בהלכות עבודה זרה (פי"ב הל' י'), וז"ל: "לא תעדה אשה עדי איש כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע או תלבש שריון וכיוצא בו או שתגלח ראשה כאיש", ואף אם נניח שהן חייבות במלחמת מצוה בעשה, לא היינו אומרים בכגון זה יבוא עשה וידחה את לא תעשה, כי כלל זה אינו אלא אם בשעת קיום העשה ממש נעקר הלאו, אבל לא כשהלאו נעקר בהכנות דהכנות של עשה, כ"ש שאין כאן שום עשה ברור".

ואכן עיינתי בפירוש הרמב"ם על משנה מסכת קידושין (פרק א' משנה ז'), והדברים מאירים, וז"ל: "וכך גם מצות פריה ורביה, ותלמוד תורה, ופדיון הבן, ומלחמת עמלק, כל אחת מהן מצות עשה שלא הזמן גרמה ואין הנשים חייבות בהן, אלא כולן קבלה כמו שביארנו". ועל פירוש הרמב"ם על המשנה הזו, כתב הרב קפאח (בהערה 33), וז"ל: "ולפי זה הרי לנו פי' מה שכתב בהלכות מלכים (פ"ז הל' ד') "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", לא למלחמה אלא לשירותים, ויתכן אף זה לא מן התורה, וראה רדב"ז שם, וראה דברי רבינו בספר המצוות סוף כלל י"ד ומצוות עשה קפ"ח" (ושם כתב הרמב"ם: "ולמחות זרע עמלק, ומלחמת עמלק היא מלחמת מצוה").

לאור זאת, אנו רואים שלמרות שהרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז' הלכה ד') כתב: "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", מתברר שהרמב"ם עצמו מחריג 50% מהראויים לצאת למלחמת מצוה - והן הנשים, וזאת למרות דבריו ההחליטיים ש'הכל יוצאין'. וראינו שעוד פוסקים הצטרפו אליו, החינוך והרדב"ז. להחרגה זו מצטרפת החרגה נוספת שכתב הרמב"ם במקום אחר (בהלכות שמיטה ויובל פרק י"ג, י"ב - י"א), ושם החרג מהשתתפות במלחמות ישראל את שבט לוי ולומדי התורה.

יתכן שישנה החרגה נוספת שהרמב"ם עושה במלחמת מצוה, והיא שחרור 'הירא ורך הלבב'.

הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז', הלכה א'): "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה וזהו הנקרא משוח מלחמה". בשלמא במלחמת רשות שייך כהן משוח מלחמה לשחרר מספר סוגים של אנשים, אך למה גם במלחמת מצוה מצריך הרמב"ם כהן משוח מלחמה, הרי להלן בהלכה ד' פסק הרמב"ם ש'הכל יוצאין למלחמת מצוה'. על שאלה זו ענה הראב"ד שם בהשגותיו, וז"ל: "אחד מלחמת מצוה וכו'. א"א אפשר להיות זה לעניין אל ירך לבבכם, אבל לעניין השאר החוזרים מעורכי המלחמה לא נאמר אלא למלחמת הרשות, אבל לא למלחמת מצוה והכי איתא בגמרא". לענ"ד, לפי הראב"ד בהבנתו את הרמב"ם יוצא שגם במלחמת מצוה מי שירא ורך הלבב חוזר מעורכי המלחמה, ויש בזה היגיון, כי זיל בתר טעמא, שכתבה התורה (דברים פרק כ', ח'): "וְלֹא יִמָּס אֶת-לִבָּב אֶחָיו פְּלִבְבוֹ". וכן ראיתי בספר מנחת ירושלים - מנחה חרבה (על מסכת סוטה דף מ"ד): להרב פנחס אפשטיין (אמנם דברים לא מתייחסים ישירות לדברי הרמב"ם, אלא לדברי הגמרא), "ולכאורה, פשוט הוא דלרי"ה ור"י דחוזר על עברות שבידו, דכש"כ דחוזר במלחמת מצוה דבעינן שלא יגרם לנו בחטאו", רק שכאן יחס זאת לא לפחד מאימת המלחמה, אלא שירא מעבירות שבידו. א"כ, לפי זה אנו רואים עוד דוגמא לכך שלדעת הרמב"ם יש לשחרר גם במלחמת מצוה אנשים מסוג 'הירא ורך הלבב', וזאת למרות שכתב בהכללה בהלכה ד' ש'במלחמת מצוה הכל יוצאין'.

2. כמו כן, אם מדובר כאן לשיטתו (של הקרן אורה) במלחמת רשות (או עבודת המלך), אז למה הגמרא אמרה רק שאסא נענש בגלל שהוא עשה אנגריא בת"ח, אם איתא כדבריו הרי גם חתן פטור ממלחמת רשות, אז הגמרא הייתה צריכה לנקוט שהוא נענש גם בגלל שעשה אנגריא בחתן!! אלא בוודאי שמדובר כאן במלחמת מצוה שבה ת"ח פטורים ואסא חייבם להילחם ובכך עבר על איסור, ואילו חתן חייב ללכת לצבא ועל גיוסו לא נענש, וכמובן שיש הבדל בין ת"ח לחתן.

3. עיין לעיל בתשובתי להרב צוריאל ובהערה המורחבת, ושם הוכחתי בראיות רבות שמלחמת אסא נגד בעשא היא מלחמת מצוה, בשונה מטענת הקרן אורה.

כמו כן, הבאתי שם פוסקים רבים המוכיחים, שהגם שעמשא עזב את האזור, הפעולות שעשה הינן בגדר מלחמת מצוה.

4. וכן משמע ממסכת שבועות (דף ל"ה): "האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים גו', דמאתיים הם רבנן דשביק להו אחד משה של ישראל שיעסקו בתורה, ושמואל ס"ל שאחד משה הוציא למלחמה והשאר לתורה". וכתב המהרש"א שם, שהוא משום שאסור לעשות אנגריא בת"ח, ומשמע שלכל מלחמה, ואפילו למלחמת מצוה היה כן". (ראיה זו היא מהספר משפט המלחמה - אריאלי, עמ' מ"ו).

המשיך הרב קרן אורה להקשות משבע בן בכרי, שכידוע מרד בדוד, ודוד שלח את עמשא אל

אנשי יהודה שיבואו לעזרתו, במטרה למנוע משבע בן בכרי להרחיב את המרד, ודוד קצב לעמשה שלשה ימים שילך ויחזור, אך הוא לא חזר תוך שלושת הימים. הגמרא במסכת סנהדרין (דף מ"ט). הסבירה את סיבת עיכובו והיא, שהוא מצא אותם באמצע לימודם ולא רצה להפסיקם מלימודם. על כך הקשה הקרן אורה, והלא המלחמה הזו של דוד נקראת מלחמת מצוה משום שזוהי מצוה של דוד, אז למה לא הפסיק אותם עמשה מלימודם עפ"י הכלל שבמלחמת מצוה הכל יוצאין? ותירץ הרב, "שעיקר מרד שבע בן בכרי היה בכבוד מלכות, וזה לאו בכלל מלחמת מצוה הוא", הא במלחמת מצוה היה חייב להפסיקם, וז"ל: "וא"כ יש לדקדק מהא דשבע בן בכרי דאמרין בסנהדרין (מ"ט). דעמשה דריש אכין ורקין ואשכח לרבנן דפתחי במסכתא. והא התם הוי מלחמת מצוה משווא הבא עליהם, ואפילו ת"ח צריכין לצאת. וצ"ל דעיקר מרד שבע בן בכרי היה בכבוד מלכות. וזה לאו בכלל מלחמת מצוה הוא".

1. לאור הדברים הללו, גם ראייתו של הקרן אורה מהמעשה עם שבע בן בכרי לענ"ד אינה ראייה, אלא זו השערה שמדובר שם כנראה במלחמת רשות, אך באותה מידה ואף יותר מזה ניתן להבין שמדובר שם במלחמת מצוה, ואם זו מלחמת מצוה, אז זו הראייה הטובה ביותר שת"ח פטורים מגיוס. אך גם אם נאמר שמדובר שם במלחמת רשות, עדיין זה לא אומר שבמלחמת מצוה היה מותר לו להפסיקם, שכן ראינו כעת אצל אסא ואברהם אבינו שהם נענשו משום שעשו אנגריא בת"ח, למרות שזו הייתה מלחמת מצוה.

2. כמו כן, לא הצלחתי להבין, למה הרב 'קרן אורה' חושב שזו לא מלחמת מצוה אלא 'מלחמת כבוד מלכות', הרי היה כאן מרד שדוד מאוד חשש ממנו, שמא שבע בן בכרי יסית את שאר השבטים נגדו שוב ואז ילחמו נגד דוד, ומלחמה נגד דוד משמעותה מלחמה נגד כל העם שהרי המלך הוא נציג העם, לפיכך מיד דוד שלח את עמשה כדי להזעיק את אנשי יהודה לעזרתו, כמובא בשמואל ב' (פרק כ', ד'): "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל עַמְשָׁא הַזֶּעֶק לִי אֶת אִישׁ הַיְהוּדָה שְׁלֵשֶׁת יָמִים וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד". בנוסף, דוד חשש ביותר ממעשיו של שבע בן בכרי, חשש קיומי כפי שדוד התבטא (שם, ו'): "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אֲבִישׁי עֲתָה יָרַע לָנוּ שִׁבְעֵ בֶן בְּכָרִי מִן אֲבִשָׁלוֹם אֲתָה קָח אֶת עֲבָדֵי אֲדֹנָיךָ וְרִדְף אַחֲרָיו פֶּן מֵצֵא לוֹ עָרִים בְּצָרוֹת וְהִצִּיל עֵינָיו", לפיכך, דוד ראה במלחמה זו מלחמת מצוה מבחינתו ולא סתם 'מלחמת כבוד מלכות', כפי שטען ה'קרן אורה'.

3. הרב נפתלי לאשקוביץ ב'קובץ חבורות' (ח"ב עמ' רכ"ג) חלק על דברי הקרן אורה והוכיח שמלחמת דוד נגד שבע בן בכרי הייתה מלחמת מצוה, והביא סיוע לדבריו משו"ת חכם צבי, וז"ל: "אך בשו"ת חכם צבי (סי' ל"ח) כתב להביא דשם היה מלחמת מצוה, וגם מצוה שא"א ע"י אחרים, ומ"מ אין כח בציווי מלך לגרום ביטול תורה או שאר ביטול מצוה, כמו שדרש עמשה. וכן פסק הרמב"ם בהלכות מלכות (פ"ג ה"ט), והוסיף סברא של דברי הרב ודברי התלמיד וכו', וז"ל הרמב"ם: "המבטל גזרת המלך בשביל שנתעסק במצוות, אפילו במצוה קלה הרי זה פטור, דברי הרב ודברי

העבד דברי הרב קודמין, ואין צריך לומר אם גזר המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו". וע"ע בספר בנחלת שמעון (שמואל ב' סי' כ"ו) שהאריך בענין זה". וכן מצאתי כעת שבגליוני הש"ס על סוגיה זו בסנהדרין, הפנה מהר"ש ענגיל לשו"ת חכם צבי הנ"ל.

4. בספר שפע חיים (פרשת קרח עמ' ז') לרבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל, האדמו"ר מקלויזנבורג, דחה את דברי הקרן אורה שטען שזו לא מלחמת מצוה, אלא מלחמת כבוד מלכות, וז"ל: "... ודחק לתרץ דעיקר מרד שבע בן בכרי היה בכבוד מלכות, וזה לאו בכלל מלחמת מצוה היא". עיין שם עוד שפסק שלמלחמת מצוה ת"ח לא יוצא.

שיטת עלי תמר - בנוסף לקושיות הנ"ל של הרב צוריאל והרב קרן אורה, אוסיף גם את הקושיות של הרב יששכר תמר (מרבני הציונות הדתית, חי בין השנים התרנ"ו - 1896 - התשמ"ב 1982) מספרו עלי תמר (ירושלמי מסכת סוטה פרק ח' הלכה י'), אשר בעקבותיהן הסיק שבמלחמת מצוה ת"ח אינם פטורים, אלא חייבים בגיוס.

מהתלמוד הבבלי בגמרא בסוטה (דף י'). הוכיח הרב עלי תמר, שבכלל לא היה מדובר שם במלחמת מצוה, מכיוון שלא היה שייך בה דין של צר הבא על ישראל, ומה שגייס אסא את כולם כולל הת"ח, זה היה רק לעבודות פיזיות של הרס החומה שבנה בעשא, ולא לצורך מלחמתי, ואסא חשב שיש לזה דין מלחמת מצוה, ולכן נענש שגייס את הת"ח.

ולגבי הירושלמי, מוכיח הרב שאסא סבר בוודאות שזו מלחמת מצוה, ולאסא היה עניין בהריסת החומה להחליש את מלך ישראל, והסביר שעשה זאת באמונה שלימה, וחלילה מלחשוב שרצה לחטוא, שהרי היה ירא שמיים, אך אין הירושלמי מסכים עם דעתו זו של אסא, וסובר שאין זו מלחמת מצוה ואסא טעה, ומכאן מסיק בספר עלי תמר שבמלחמת מצוה באמת דעת הירושלמי שת"ח מחויבים בגיוס. ראה בהערה למטה את דבריו המלאים של עלי תמר¹⁰

10. "והנה הגמרא אינה מובנת, שמלחמת מצוה היא מלחמת הגנה מיד צר שבא על ישראל למלחמה, כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות מלכים, ובענין של אסא לא היה בכלל מלחמה, אלא שהשמיע את כל יהודה 'אין נקי' להרוס את אבני הרמה ואת עזיה אשר בנה בעשא, לבלתי תת יוצא ובא לאסא מלך יהודה כמ"ש במלכים ט"ו. ואכן בבבלי (סוטה י'). אמרו מפני מה נענש אסא? שאחזתו פדגרא קשה ברגליו, מפני שעשה אנגריה בת"ח, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". ופירש רש"י - שעשה אנגריה, עבודת המלך, שהזעיקן לשאת את אבני הרמה, שהיה מלך ישראל בונה עליה כרך לבלתי תת יוצא ובא לאסא.

אולם שיטת הירושלמי שאחרי שהייתה מלחמה בין אסא לבין בעשא מלך ישראל כל ימיהם כמ"ש שם, ראה אסא בזה שהוא הכנה למלחמה עליו וא"כ הר"ז מלחמת מגן נגד מלך ישראל והר"ז מלחמת חובה, וכמ"ש בשי"ק שאפילו יחיד שנדרף מישאל להורגו הר"ז מצווה על כל ישראל להצילו משום לא תעמוד על דם רעך, וכ"ש שכל מלכות יהודה היתה בסכנה, עיין בשי"ק,

לגבי מסקנתו מהתלמוד הבבלי (סוטה דף י'), שאין שם ראייה שאסא נענש על כך משום שהוציאם לצבא, אלא מדובר שהוציאם לעבודת המלך, עבודה פיזית, עיין את דחיותיי לעיל על דברי הקרן אורה, ושם הוכחתי שמדובר כאן במלחמת מצוה ממש.

ולגבי מסקנתו מהירושלמי, שהגיע אליה מדיוק שבמלחמת מצוה אין פטור לת"ח, מרש"י (בבבלי) והפני משה (בירושלמי) נראה לכאורה שהאנגריא אצל אסא היא עבודה פיזית ולא מלחמתית, אך מהירושלמי נראה שזוהי עבודה בצבא, דהיינו מלחמה (משום שהסוגיא שם דנה על מלחמות, אז פשיטא שהאנגריא היא ענייני מלחמה), וכן פירש בוודאות בקרבן העדה שזו מלחמת מצוה. ועיין עוד לעיל בהערה שהוכחתי גם מרש"י ופוסקים נוספים שזו עבודה מלחמתית.

מהירושלמי לא ניתן להביא ראייה לגיוס ת"ח לצבא, שלפי הפני משה משמע שמדובר שם בעבודת המלך, הכוונה לעבודה פיזית ולא מלחמתית ולכן נענש אסא שגייס אותם, אך לא ניתן ללמוד מכאן על גיוס למלחמה, כי נאמר שה"ה שגם במלחמה ואפילו מלחמת מצוה אסור לגייסם. ומאידך, לעיל הוכחתי שמדובר כאן במלחמת מצוה, ועל זה שאסא גייסם נענש, אך על גיוס החתנים לא נענש, כי כך הוא הדין שחייבים להתגייס במלחמת מצוה.

סיכום סוגיית המלך אסא

הגמרא מסבירה את חטאו של אסא בכך, שברגע שהוא הזעיק את כל נתיניו לעבודת המלך, הוא כלל גם את בני התורה (שכידוע אסור להשתמש בהם לעבודת המלך), וזאת למדים מהפסוק בתנ"ך: "השמיע את כל יהודה אין נקי", באומרו הזעיק 'את כל' יהודה, הכוונה, ללא יוצא מן הכלל, ובאומרו 'אין נקי', כוונתו, כמו שחתן שעליו נאמר "נקי יהיה לביתו שנה אחת", (דהיינו אחרי החתונה עליו לשמח את אשתו בשנה הראשונה, ובמלחמת רשות הוא לא מתגייס לצבא במשך שנה ראשונה, אך במלחמת מצוה החתן יוצא מחדרו ומתבטל ההיתר של 'נקי יהיה לביתו'), הוא הדין לתמידי חכמים שיש לגייסם, וזה היה עוונתו שעליו נענש. הטענה נגדו הייתה, מה פתאום הוא גייס אותם בזמן שהם פטורים מגיוס. למעשה, מגמרא זו יש ראייה מצוינת לפטור את בני הישיבות משירות בצבא, וזו הדחיה לטענות הרב צוריאל וחבריו שטוען להיפך. המלחמה של אסא מוגדרת מלחמת מצוה, משום

וא"כ הר"ז מלחמת מצוה דאילו היה ענין אסא בהריסת החומה להחליש את מלך ישראל לא יעלה על הדעת שאסא המלך שעשה הישר כדוד אביו כמ"ש בפסוק י"א, יזעיק את רבי בריבי, אלא שדעתו הייתה שזו היא בגדר מלחמת מצוה. ואין להוציא מזה שגם דעת הירושלמי היא כן, אלא שהירושלמי אומר שכך הייתה דעתו של אסא, ותלמוד מכאן דבמקום שהוא באמת מלחמת מצוה אין נקי אף רבי בריבי".

שאסא השתמש בפסוק 'אין נקי' שבו משתמשים כאשר יש מלחמת מצוה, וכן מוכח מהירושלמי וקרנן העדה, וכן עוד ראיות רבות שהבאתי לעיל המוכיחות שמלחמת אסא הייתה מלחמת מצוה, וממילא זו גם הדחיה לטענת הקרן אורה שהובאו לעיל.

על ראייתי דלעיל, אוסיף עוד מספר קושיות כפי שהובאו בפוסקים (לדחות את טענות הרב צוריאלי), ובעיקר בספר 'עיניים למשפט', ודרכם נדחות ראיות הנגד שלכאורה מהם משתמע שבמלחמת מצוה יש לגייס את הת"ח.

1. אם לשיטתם, מה שאמר הערוך "כל שכן תלמידי חכמים", דהיינו שגם הם חייבים להשתתף במלחמת מצוה כמו החתנים, א"כ יוצא שהערוך חולק על מה שנאמר במסכת נדרים (דף ל"ב): "מפני מה נענש אברהם אבינו, ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגרייא בת"ח", כלומר נענש על עשיית אנגריא בת"ח, ואת זה מכחיש הערוך חלילה?! אלא וודאי שהערוך לא יחלוק על הגמרא. 2. מניין לו להערוך שחתן עדיף מת"ח, כי באומרו 'כל שכן', משמע שהחתן עדיף על פני ת"ח, והלא קיי"ל שת"ח עדיף מכולם, כמובא במסכת הוריות (דף י"ג): "כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, וגר לעבד משוחרר. אימתו? בזמן שכולם שוים, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. 3. אם זה הפשט בדברי הערוך, מדוע בגמרא הוזכר רק העונש על שעשה אסא אנגריא בת"ח, ולא הוזכר גם שעשה בחתן? הלא לפי הערוך מדרגת החתן גדולה יותר משל הת"ח (מזה שכתב "כל שכן ת"ח"), ולכן אמירת חז"ל הייתה חזקה ונכונה יותר לו היה כתוב שאסא נענש בגלל שעשה אנגריא בחתן, ולא כפי שנכתב שבגלל שעשה אנגריא בת"ח, אלא שוודאי ת"ח מדרגתו חשובה יותר משל חתן, והוא פטור גם ממלחמת מצוה, בשונה מהחתן שהוא חייב במלחמת מצוה.

א"כ, לאור קושיות אלו, איך יתורצו דברי הערוך והירושלמי? אלא הפשט בגמרא הוא, שטעותו של אסא הייתה שהוא עשה את ה'כל שכן' מדעתו והבנתו המוטעית, שהוא הבין שחתן יותר חשוב במדרגתו יותר מת"ח, והוא אמר אם על חתן נאמר במלחמת מצוה 'אין נקי', אז כל שכן ת"ח שלא יהיה פטור, וזו הייתה טעותו, ולמעשה הערוך בתוספת המילים שלו 'כש"כ ת"ח', הוא בא להשמיענו מה הייתה טעותו של אסא, שאסא הוסיף מדעתו על 'אין נקי' בחתן 'כל שכן' ת"ח, אך לא שחלילה זו דעתו של הערוך, וזה למעשה גם הפשט בירושלמי ששאלו מה פירוש אין נקי? והביאו את דעת חכמים שאמרו: "לית רבי בריבי" - שאפילו רב גדול או בן רב גדול איננו פטור, כוונתם לומר שזו הייתה דעת אסא, אבל לא שזו דעת חכמים בירושלמי.

מסקנה אחת ברורה עולה מדיון זה, שמוסכם על כולם שת"ח פטורים ממלחמת הרשות לפחות

כמו חתן, כפי שסיכם זאת יפה בספר **עלי תמר** (סוטה פרק ח'): "כי במלחמת רשות וכ"ש בשעת שלום אין לגייס ת"ח שתורתם אומנתם לצבא, כי כמו מי שלקח אשה נקי לביתו שנה אחת", והמחלוקת היא רק על **מלחמת מצוה**. (וכעת ראיתי שדברים זהים כתב במאסף תורני 'הר המלך' (ח"ב עמ' של"ב) במאמרו של הרב יהודה אריה מייזלס ז"ל, וז"ל: "אמנם הדוחה הזו, לא עיין שפיר, שהרי במלחמת הרשות אין ויכוח כלל בפטור ת"ח, והש"ס מלא ראיות על זה, וגם זה השמיט רבינו בהלכות מלכים!")

גם אם נאמר שכל המלחמות שהיו מאז קום המדינה הינן מלחמות מצוה, הזמנים שבין כל מלחמה אינם מוגדרים כמלחמת מצוה, אלא ביטחון שוטף להגנת המדינה, ומקסימום נגדירם כמלחמות הרשות.

רוב המלחמות היו תקופה קצרה, ולאחר מכן הפסקת אש או מלחמת התשה שבוודאי שהיא איננה מלחמת מצוה, כי בד"כ מדובר בהתקפות ספוראדיות (בודדות) של האויב, ולא מערכה שלימה שכל הצבא נוטל בה חלק יומיומי, שעה שעה. (יוצאת מן הכלל היא מלחמת 'חרבות ברזל' - התשפ"ד, שנמשכת כבר למעלה משנה, וגם כעת בשנת התשפ"ה).

לפיכך, במשך רוב שנות המדינה, יוצא שתלמידי החכמים היו פטורים משירות צבאי על דעת רוב הפוסקים, והמחלוקת שנותרה היא, מה דינם בזמן מלחמת מצוה? וכן, האם בכלל בימינו המלחמות מוגדרות כמלחמות מצוה, עם כל המשמעויות ההלכתיות שלהן?

מה שבטוח, שכל המסיתים הדתיים, או המסיתים בשם התורה, לא בקיאים בתורת ישראל, ודבריהם נבעו מבורות, או יותר גרוע - משנאת ת"ח.

מסקנתי הסופית מסוגיית אסא המלך, שאנו למדים שלמרות שמלחמתו הייתה מלחמת מצוה הוא נענש על שגייס ת"ח, ומכאן למדים שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה.

גם אם נאמר שמלחמת אסא לא הייתה מלחמת מצוה, עדיין לא שייך לומר מהשערות ודיוקים שבמלחמת מצוה ת"ח חייבים בגיוס. ובפרט שהפני משה ועוד הסבירו שמדובר כאן בעבודת המלך ולא במלחמה, ולמעשה זה היה חטאו של אסא שגייסם לדבר הרשות, אך זה עדיין לא אומר שבמלחמת מצוה הם יהיו חייבים להתגייס. **ואותה מסקנה גם לגבי המעשה עם שבע בן בכרי.**¹¹

11. ברצוני להביא כאן את סיכום הסוגיה רק בדרך שונה וקצרה, אך עם מסקנות דומות, מבני חביבי הרב דניאל בניזרי הי"ו.

סיכום הסוגיא של אסא

הקדמה

בנביא מובא שבעשא מלך ישראל בנה מגדל בזמן שעלה לירושלים להילחם עם אסא, ולאחר שעזב את ירושלים ושב אל ממלכתו אסא אסף את כל העם כדי לפרק את המגדל, כמובא: (מלכים א' פרק ט"ו פסוק כ"ב): "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, וישאו את אבני הרמה ואת עצייה אשר בנה בעשא, ויבן בם המלך אסא את גבע בנימן ואת המצפה".

בירושלמי (סוטה פרק ח' הלכה י') נחלקו רבנן ורבי סימון את מי הפסוק ריבה באומרו "השמיע את כל יהודה אין נקי", לדעת רבי סימון ריבה את החתן, ולדעת רבנן ריבה את תלמידי החכמים. בתלמוד הבבלי (סוטה י.) מבואר שהפסוק ריבה את החתן ואת תלמידי החכמים שאף אותם לקח לעבודת המלך. הגמ' בבבלי (סוטה י.) אומרת שאסא נענש על לקיחתו את תלמידי החכמים לעבודת המלך [ולדעת המהרש"א אולי הוא נענש גם על גיוס החתן].

המטרה של הגיוס

מפשט הפסוקים (מלכים א' פרק ט"ו פסוק כ"ב) מבואר שאסא גייס את העם לעבודת המלך לשאת את האבנים לבנות את המגדל, ובאותו הזמן לא הייתה מלחמה כי בעשא כבר שב לממלכתו [לא מלחמת רשות ולא מלחמת מצוה, ואפילו אם נאמר שפירוק החומה נעשה מפני החשש שיבוא בחזרה בעשא ונחשיב זאת כחלק ממלחמה, אבל בוודאי שאינה מלחמת מצוה, כי ודאי אין זה נחשב כצר הבא עליהם].

וכך גם מבואר ברש"י (סוטה י.), **ובמאירי** (בית הבחירה סוטה י.), **וכן ביאר הפני משה** בדעת הירושלמי שהמטרה הייתה בשביל עבודת המלך [אלא שצ"ב בדברי הפני משה כי מהסוגיא דהירושלמי משמע שכן הייתה מלחמה, ואפשר ליישב, ואכמ"ל]. **לדעת קרבן העדה** בדעת הירושלמי הגיוס נעשה לשם מלחמת מצוה [וקשה על דבריו, שמדברי הפסוקים מבואר שלא הייתה כאן מלחמה, וכ"ש שלא הייתה מלחמת מצוה] וכך כתבו כמה אחרונים שכדברי קרבן העדה שהייתה שם מלחמת מצוה [וצריך להבין דבריהם איך עזבו את פשט הפסוקים ודברי הראשונים וביארו כדברי קרבן העדה].

לדעת המהרש"א והקדן אודה הוא גייס למלחמת הרשות [ואפשר ללמוד בדבריהם שהוציאם לעבודת המלך, ואכמ"ל].

האם יש ראייה מאסא על גיוס תלמידי החכמים

לדעות הסוברים שגייסם לשם מלחמת מצוה יש ראייה שאין לגייס את תלמידי החכמים, כי הרי הוא נענש על הגיוס של תלמידי החכמים

וכתב בספר עלי תמר שזו הייתה טעותו של אסא, שהוא חשב שזו מלחמת מצוה, ולכן הוציא את תלמידי החכמים, אבל אין זו דעת הירושלמי שהייתה זו מלחמת מצוה, אלא רק דעתו של אסא. ולפי דברים אלו רצה להביא בספר עלי תמר ראייה מהירושלמי שיש חיוב גיוס, כי כל מה שאסא נענש, בגלל שהוא טעה וחשב שזו מלחמת מצוה, אבל אם הייתה זו אכן מלחמת מצוה הוא היה צריך לגייסם.

אלא שאפשר לדחות דבריו, שהרי כל זה לפי ביאורו ואין הכרח בביאור זה, ואפשר לפרש שאכן הייתה כאן מלחמת מצוה וכך גם דעת הירושלמי והוא נענש על זה, וזו הייתה טעותו שחשב שמוותר להוציא למלחמת מצוה את תלמידי החכמים, וא"כ תהיה ראייה הפוכה שאין מוציאים למלחמת מצוה.

לכן נראה לי שאין להביא כלל ראייה מהגמ' בירושלמי לפי ביאור קרבן העדה, לא שמוותר להוציא ולא שאסור להוציא, שהרי אפשר לבאר את הגמ' לשני הצדדים ואין הכרח בשום ביאור, ע"כ ההערה.

לדעות הסוברים שלא הייתה כאן מלחמת מצוה, אין ראייה כלל ממעשה אסא, שהרי הוא גייסם למלחמת הרשות או לעבודת המלך ועל זה הוא נענש, ואין לנו ידיעה האם היה נענש אם זו הייתה מלחמת מצוה או לא.

האם יש ראייה מספר הערוך שמוותר לגייס תלמידי חכמים

בגמ' (סוטה י.): "דרש רבא, מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים", ומבארת הגמ', מנין אנו למדים שהוא השתמש בתלמידי חכמים לעבודת המלך, נאמר: "הומלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי? אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה". [הגמ' מביאה ראייה שהוא לקח חתן מחדרו, ולא הביאה ראייה שלקח את תלמידי חכמים].

הערוך ביאר שהגמ' הביאה ראייה שהוא לקח את החתן מחדרו לעבודת המלך, ומשם אנו למדים בכ"ש, שאם הוא לקח את

מלחמת מדיין

מסיפור מלחמת מדיין אנו למדים שני דברים יסודיים בעניין גיוס לצבא של בני לוי והת"ח: 1. י"א ששבת לוי השתתפו במלחמת מדיין, וי"א שגם במלחמת מדיין הם לא השתתפו, בכל מקרה משניהם אנו למדים ששבת לוי שבט התורה לא השתתף במלחמות ישראל, ואפילו במלחמות מצוה (כמו מלחמת מדיין ועוד לשיטת הגר"א), והה"נ לבני התורה שהושוו לשבת לוי, כמובא לקמן

החתן הוא לקח גם את תלמידי החכמים.

מדברי הערוך האלו לכאורה יש ראייה שצריך לגייס את תלמידי החכמים במלחמת מצוה, שהיה פשוט לו שאם אסא לקח את החתן לעבודת המלך אז הוא לקח גם את תלמידי החכמים. ואפילו ששם מדובר בעבודת המלך ולא במלחמת מצוה, אנו נוכל ללמוד מדברי הגמ' האלו שכאשר מגייסים את החתן אז פשוט שצריך לגייס גם את הת"ח, ולכן כאשר נגייס את החתן למלחמת מצוה נגייס גם את תלמידי החכמים.

המהרש"א ביאר באופן שונה את דברי הגמ' שהביאה פסוק שממנו לומדים שהוא לקח את תלמידי החכמים, והביאור הוא שהגמ' הביאה את הפסוק "והמלך אסא השמייע את כל יהודה אין נקי", שמפסוק זה משמע שהוא לקח את כל עם ישראל כולל כולם [שכתוב "את כל יהודה"], ואף את תלמידי החכמים.

וממשיך לבאר את דברי הגמ', "מאי אין נקי? אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", שאינו שייך לדברי רבא אלא דבר בפני עצמו, שהגמ' הביאה את דעת רב שאסא הוציא אף חתן מחדרו לעבודת המלך [לדעת רבא הוא הוציא את הת"ח, ואילו לדעת רב הוא הוציא אף את החתן, וזה כמחלוקת התנאים המובאת בירושלמי].

ומוסיף המהרש"א, שאפשר לומר שהגמ' לא באה רק לומר את מי הוציא, אלא היא באה גם להוסיף טעם נוסף לעונשו של אסא [מלבד הטעם שהביא רבא], שבגלל שהוציא חתן מחדרו, והרי כל ההיתר הוציא חתן מחדרו הוא למלחמת מצוה, וכאן הרי לא הייתה מלחמת מצוה והיה אסור לו להוציא לעבודת המלך.

לכאורה מהמהרש"א אנו יכולים להביא ראייה שהוא סובר שאין חיוב להוציא תלמידי חכמים למלחמה, מכך שלא כתב כדברי הערוך כ"ש תלמידי חכמים, זאת אומרת, הוא הבין שאין את כ"ש מחתן, כי זה שהוא הוציא את החתן אינו אומר שהוא הוציא אף את תלמידי החכמים, כי דינם של תלמידי חכמים שונה מדין חתן וכלה, ואפשר לומר שהוא הוציא רק חתן מחדרו וכלה מחופתה, ולכן למד שהוציא את תלמידי החכמים מתחילת הפסוק, ולכן אף במלחמת מצוה אפילו שמוציאים חתן אין אנו יכולים ללמוד מזה שמוציאים אף את הת"ח. ע"כ ההערה.

אבל אפשר לדחות ראייה זו מהערוך [שהרי לא כתוב במפורש בערוך שיש חיוב לגייס את הת"ח, אלא רק דיוק מדבריו] כי יש לחלק, כי הרי כאן אסא עשה שלא כהוגן ולא לפי ההלכה, ולכן הוא נענש שלקח את העם לעבודת המלך, ובהסתכלות לא הלכתית נראה שאם הוא לקח את החתן מחדרו לעבודת המלך אז כ"ש שהוא לקח את תלמידי החכמים, אבל אין מכאן ראייה כלל לסוגיא הלכתית האם בני תורה מחויבים בגיוס, כי אפשר לומר שהתורה אמנם שכן לוקחים את החתן למלחמת מצוה, אבל אין לקחת את תלמידי החכמים אף למלחמת מצוה [כי החתן לא תורם למלחמה ברגע שיושב בביתו, ואילו תלמיד החכם שנשאר בביתו הוא כן משתתף במלחמה].

ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל (י"ג, י"ב - י"ג). 2. כשיצאו למלחמות ישראל, הת"ח למדו תורה והתפללו להצלחת הלוחמים.

דין שבט לוי במלחמות

בחומש במדבר (פרק ל"א) מובא שה' ציוה את משה לנקום במדיין, על האסון שהמיטו על בני ישראל, ממש בכניסתם לארץ ישראל, וז"ל:

א. וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב. נָקֶם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים, אַחַר תִּתְּאָסֵף אֶל עַמִּיךָ:

ג. וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר, הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא, וַיְהִי עַל מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן:

ד. אֶלְךָ לַמָּטָה אֶלְךָ לַמָּטָה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא:

ה. וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְךָ לַמָּטָה, שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלְף חֲלוּצֵי צַבָּא:

ו. וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלְךָ לַמָּטָה לְצַבָּא, אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא, וְכִלְי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְיָדוֹ.

הספרי (מטות סימן קנ"ז): "ר' עקיבא אומר אלף למטה אלף למטה, שנים עשר אלף, מה ת"ל לכל מטות ישראל תשלחו לצבא? להביא את שבטו של לוי".

רש"י (על הפסוק כאן במדבר פרשת מטות פרק ל"א פסוק ד'): "לכל מטות ישראל - לרבות שבט לוי".

רבי יעקב קמינצקי בספרו אמת ליעקב (במדבר פרק ל"א) מבהיר לנו שכוונת רש"י באומרו 'לרבות שבט לוי', דהיינו דווקא במלחמה זו הם השתתפו, אך באחרות לא, וז"ל: "פי רש"י וז"ל: לרבות שבט לוי, עכ"ל. עיין ברא"ם ובגו"א שמשמע מדבריהם שבכל המלחמות אין שבט לוי הולך (הערה שם - משמע ששניהם סוברים שבשאר מלחמות לא היו בני לוי הולכים)".

רשב"ם (במדבר פרק א', מ"ז): "והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם - כמו שמפרש והולך אך את מטה לוי לא תפקוד וגו', ומפרש טעם, כי לא ילכו בצבא המלחמה, אלא הפקד את הלויים על משכן העדות".

הגר"א בהגהות הגר"א פירש: "להוציא שבט לוי", כשכוונתו, שכל השבטים יוצאים למלחמה, למעט שבט לוי.

ומצאתי כעת שכך הגירסא היא גם בילקוט שמעוני (תורה פרשת מטות רמז תשפ"ה): "ומה תלמוד לומר לכל מטות ישראל תשלחו לצבא? (להביא) [להוציא] את שבטו של לוי".

וכן פירש האברבנאל (שם): "והנה לא הלך עמהם איש משבט לוי, לפי שהם לא היו יוצאים בצבא, ולא היו נוהלים בארץ וגם לא בשלל המלחמה. והנה שלח עמהם לשר הצבא את פנחס שהיה צורך את המדינים כי לא רצה משה לעשות את המלחמה הזאת בעצמו".

וכתב הגאון רבי דוד פארדו (נולד בוונציה, בן דורם של הגר"א והחיד"א, נפטר בשנת התק"נ - 1790) בספרו דבי רב (דף ק"ס ע"ד): "שארף על פי שהיו פטורים משאר מלחמות, מכל מקום נתחייבו במלחמת מדיין לנקום נקמת ה' במדיין".

שו"ת יד אפרים (סימן י') לרבי אפרים פישל (תלמיד רבי מאיר שפירא ומקורב מאוד לרבי איסר זלמן מלצר), וז"ל: "בזה אפשר להסביר את ההלכה ברמב"ם הל' שמיטה ויובל (פי"ג הנ"ל), ששבט לוי לא התגייס לצבא ישראל ולא השתתף במלחמות. ומקורו בספרי (מטות ל"ה) עה"פ: אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו "להוציא שבט לוי", לפי גירסת הגר"א. וברשב"ם (במדבר א' מ"ט): "אך את מטה לוי לא תפקוד" וכו' ומפרש הטעם: "כי לא ילכו בצבא המלחמה, אלא, הפקד את הלויים על משכן העדות". מפורש איפוא בתורה על שחרורו של שבט לוי מללכת למלחמה. לפי הנ"ל יש גם לומר, שתפקידו הרוחני והמוסרי של שבט לוי התפקיד של: "יורו משפטיך ליעקב" וכו' וכן תפקידם של בני שבט לוי כרועים רוחניים של האומה, לא מזדווגים כלל עם מלחמה ושפיכות דמים "ואי ספרא לאו סייפא".

עיין עוד לקמן (בפרק מהו המקור לפסקו של הרמב"ם לגבי הפטור של ת"ח?) בספר עיניים למשפט (על מסכת ב"ב דף ח', עמ' כ"ה) לרבי יצחק אריאלי (מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) ובו הביא מקורות נוספים לאי גיוס בני לוי.

ראה לקמן, בפרק הבא, פוסקים נוספים שפסקו ששבט לוי לא לחמו גם במלחמת מצוה, ומהם: הגר"ח קנייבסק, הרב בצלאל ז'ולטי, האור שמח ועוד.

וכן ראה שם פוסקים רבים הסוברים שמלחמת מדיין הייתה מלחמת מצוה, ובכל זאת היה צריך ריבוי מסוים להראות שהשתתפותם במלחמה זו הייתה בגלל ציווי אלוהי לנקום במדיין.

מלחמת כיבוש הארץ

ראה נוספת ששבני לוי פטורים אף ממלחמת מצוה היא מחומש דברים (פרק א' פסוק א'), ששם הקב"ה מצוה את משה למנות את בני ישראל לפני היציאה למלחמת כיבוש ארץ ישראל (לפני

שחטאו ונגזרה הגזירה שלא להיכנס אלא רק אחרי 40 - שנה במדבר), וז"ל: " (א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְאֵמֹר: (ב) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתֵם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם: (ג) מִפֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבָּאתָם אֲתָה וְאַהֲרֹן: (ד) וְאַתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו הוּא."

פירש הרשב"ם למה היה צריך למנותם: "לפי שמעתה צריכים לבוא לארץ - ישראל, ובני עשרים ראויים לצאת בצבא המלחמה. שהרי בעשרים בחודש השני הזה נעלה הענן כדכתיב בפרשת בהעלותך, וכתוב שם: "נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' וגו', ולכך ציווה הקדוש ברוך הוא בתחילת חודש זה למנותם". כפירוש זה ביארו כמעט כל מפרשי התורה. הרמב"ן (שם פסוק ה') מוסיף: "והיו... צריכים לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה, וכן מספר כל שבט ושבט... כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלף, וזה טעם 'כל יוצא צבא בישראל', כי המניין מפני צבא המלחמה". המלב"ם (שם פסוק ג) מוסיף: "והיה צריך לדעת מספר צבא המלחמה, ולסדרם בדגלים כמחנה ההולכת למלחמה שמסודרים במערכה איש על דגלו ותחת שרי אלפים ושרי מאות".

במניין היוצאים למלחמת המצוה הזו של כיבוש ארץ ישראל מצאנו את כל השבטים, למעט שבט לוי שהקב"ה ייעד לו תפקידים אחרים, לא התפקד, והתורה (שם) מסבירה למה לא התפקדו, וז"ל: " (מז) וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: (מח) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לְאֵמֹר: (מט) אַךְ אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִּפְקְדוּ וְאֶת־רֹאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (נ) וְאַתָּה הִפְקַד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֹת וְעַל כָּל כְּלָיו וְעַל כָּל אֲשֶׁר־לוֹ הִמָּה יִשְׂאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל כְּלָיו וְהֵם יִשְׂרְתֵהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחֲנוּ: (נא) וּבְנִסְעֵי הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְחַנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן יִקְיִמוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָרָה הַקֶּרֶב יוֹמֵת."

והרשב"ם (שם מ"ז) הסביר למה בני לוי לא התפקדו, וז"ל: "והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם - כמו שמפרש והולך: "אך את מטה לוי לא תפקודו וגו', ומפרש טעם, כי לא ילכו בצבא המלחמה, אלא הפקד את הלויים על משכן העדות וגו'.

עוד ציווי שקשור ללוויים שהוסיפה התורה בחומש דברים (פרק י"ח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל־שֶׁבֶט לְוִי חֶלֶק וּנְחִלָּה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁי יְה' וּנְחִלְתוּ יֵאָכְלוּ: (ב) וּנְחִלָּה לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקִרְבֵי אֶחָיו ה' הוּא נְחִלְתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לוֹ".

החזקוני (שם) פירש למה לא יהיה להם חלק ונחלה: "לא יהיה לכהנים הלויים וגו', שאם יהיה להם לא יוכלו לעבדה ולשמרה, לפי שהם זקוקים להיות קבועים תמיד אצל המקדש".

מזה למדנו, מי שאינו יוצא למלחמה, דין הוא שלא ינחל מנחלת הכיבוש ואף לא בביזה. או יותר נכון, מי שאינו נוחל בארץ, ומקדיש עצמו לעבודת בית ה', אינו מן הדין שיצא למלחמה.

ועל סמך היסודות הללו שלמדנו על שבט לוי מהתורה, פסק הרמב"ם (בהלכות שמיטה ויובל י"ג, י"ב) את פסקו המפורסם על הפטור של שבט לוי מגיוס לצבא גם במלחמת מצוה: "כל שבט לוי מוזהרים שלא ינחלו בארץ כנען. וכן הם מוזהרים שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשים את הערים, שנאמר: 'לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל'. חלק בביזה ונחלה בארץ, וכן הוא אומר: 'בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בביזה'. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ - ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: 'ורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל'. לפיכך הובדלו מדרכי העולם: לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמם בכח גופן; אלא הם חיל השם, שנאמר: 'ברך ה' חילו', והוא ברור הוא זוכה להם" (שם הי"ב).

והלכה גדולה וחשובה זו, ששבט לוי פטור מיציאה למלחמה, היא פשוטה וברורה במקראות.

סוגיה זו של הפטור לשבט ולוי ות"ח והשלכותיה, פורשה וחודדה בצורה נפלאה ע"י, הרב חיים דוד הלוי ז"ל בספרו שו"ת עשה לך רב (חלק ג' סימן נ"ח), וז"ל: "כיון שנתבאר מן המקרא שמלחמת כיבוש הארץ היו פטורים, ברור איפוא שמכל מלחמות מצוה היו פטורים. ומבואר באותם שחוזרים ממערכות המלחמה, אשר בנה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה, וכן הירא ורך הלבב - שכל זה במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה "הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה" (סוטה מד ב). "ואיזו היא מלחמת מצוה? ... שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם; ומלחמת הרשות היא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו" (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א). מכאן, שגם ממלחמת הגנה מיד צר ואויב היו שבט לוי פטורים, שהרי גם היא בגדר מלחמת מצוה כמלחמת כיבוש הארץ שהיו פטורים ממנה.

ואף שאפשר היה לחלק שדווקא ממלחמת כיבוש הארץ המפורשת במקרא היו פטורים מפני שלא נטלו חלק בה, אבל במלחמת הגנה היה מקום לחייבם, שכן על עצמם וחיייהם היו לוחמים - אלא שאין לזה כל יסוד בהלכה, ואף נראה שאין חילוק זה נכון ביסודו, שהרי הגם שלא נטלו חלק בחלוקת הארץ בגורל כיתר השבטים, אבל נתנו להם ערים לשבתם ומגרשים "לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם" (במדבר לה ג), ומשום כך היה ראוי שיילחמו. ועוד, שגם מלחמת כיבוש הארץ היה בה סיכון ככל מלחמת הגנה "מיד צר שבא עליהם", שהרי אם ישלחו ישראל במלחמת כיבוש הארץ תהא נשקפת סכנה גם לחיי שבט לוי - ובכל זאת היו פטורים מאותה מלחמה, והטעם האמתי הוא זה כדברי הרמב"ם: "מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים", וטעם זה יפה כוחו לפטור גם ממלחמת מגן "מיד צר שבא עליהם".

אדרבא, מלשון הרמב"ם נראה ששני הדברים, ר"ל זה שאינם נוחלים בארץ, וזה שאינם עורכין

מלחמה, שניהם מטעם שהובדלו לעבודת ה', שכן הוא כותב: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל... מפני שהובדל לעבוד את ה'... לפיכך (ר"ל, מטעם זה עצמו שהובדלו לעבודת ה') הובדלו מדרכי העולם: לא עורכין מלחמה"... וברור, ששני הדברים נובעים מאותו הטעם, ואין אחד מהם תוצאה ממשנהו, ולכן גם ממלחמת מצוה מסוג הגנה מצר ואויב מטעם זה הם פטורים.

ועוד ראיה ברורה ומכרעת ממה שפוסק הרמב"ם שם היא: "יראה לי, שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות שכובש מלך מלכי ישראל הרי הכהנים והלויים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל". משמע שבכבושי חו"ל נוחלים על אף אי השתתפותם במלחמה, שהרי בהלכה שלאחריה כתב בסתם שאין הלויים "עורכים מלחמה כשאר ישראל", משמע שום מלחמה לא בכיבוש הארץ ולא בכיבוש שאר ארצות. מכאן, שאין כל קשר בין אי - התנחלותם בארץ לבין פיטורם ממערכות המלחמה, אלא הטעם הוא מפני שהובדלו לעבודת ה'.

תלמידי חכמים מתפללים ולומדים להצלחת הלוחמים

לראשונה ראינו שלימוד התורה מגן על עם ישראל (כעם ולא כבודדים כמו אצל אברהם) בזמן מלחמה, ושהעמידו לומדי תורה (שלמדו והתפללו אך לא לחמו) כנגד העמדת לוחמים, זה היה במלחמת מדיין, לפני כניסת בני ישראל לארץ ישראל, שמפשוטות הפסוקים בתורה היא מדאורייתא, כי ה' ציווה על מלחמה זו, וכן לדעת פוסקים רבים היא הייתה מלחמת מצוה (כפי שאני מוכיח בפרק הבא על הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל, ויש חולקים).

על הנאמר בפס' ד' "אלף למטה" פעמיים, כתב המדרש רבה (במדבר רבה, וילנא, פרשת מטות פרשה כ"ב סימן ב') שהכוונה לאלף לוחמים, אלף שומרי כלים, ואלף לומדי תורה מכל שבט, וז"ל: "אלף למטה וגו' - י"א שני אלפים מכל שבט ושבט שלח, וי"א ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף משמרים את כליהם וכו', וי"ב אלף לתפלה, ומנין שכן? שנאמר: "אלף למטה אלף למטה" הרי כ"ד אלפים, וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה" - הרי י"ב אחרים, מהו וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה? שהיו נמסרין זוגות זה לזה". וכן מובא במדרש תנחומא (ורשא, פרשת מטות, ג'): "וי"א ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף חלוצי צבא, וי"ב אלף לשמור את הכלים, ועליהם הוא אומר (שיר השירים, ד'): "שניך כעדר הקצובות" וגו', וי"ב אלף לתפלה". וכן מובא גם בילקוט שמעוני (תורה פרשת מטות רמז תשפ"ה).

מדברי המדרש רואים מפורש, שכאשר יצאו למלחמה, אלף מכל שבט היו לוחמים, אלף תומכי לחימה, ואלף שישבו להתפלל ומן הסתם גם ללמוד תורה.

שמעתי בשם הרב יעקב גלינסקי זצ"ל, שהמתפללים יצאו איתם למלחמה, כדי לרמוז להם, דעו שכל הצלחת המלחמה תלויה בתפילות ובלימוד התורה, ושלמעשה הגורם האמיתי להצלחת המלחמה הוא התפילות ולימוד התורה, ושזכותם בורא עולם מביא את הניצחון.

הנצי"ב בספרו דרשות הנצי"ב (עמ' ס"ט) חידד וחיזק מדברי המדרש דלעיל את המושג הזה של חיל השם שהיה נהוג תמיד במלחמות ישראל, שכנגד הלוחמים היו מושיבים לומדי תורה, וז"ל: "ולעולם זאת על ישראל, בשעה שהיו יוצאין למלחמה, היו מייחדים אנשים מוכשרים לתורה ולתפלה, שיצאו עם הלוחמים לאוהלי השדה, ושם שננו חרב לשונם בקול תורה, וכדאינתא במגילה (דף ג'): "מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק", ואמר רבי יוחנן שלן בעומק הלכה, וזה המקרא כתיב במלחמת עי, שנצרך יהושע לעצה ותחבולה כמבואר במקרא, והכל היה לצורך המלחמה כדי לשנן צור חרבם של ישראל. וזהו כוונת ברכת משה לזבולון (דברים ל"ג, י"ח - י"ט): "שמח זבולון בצאתך" - למלחמה על שדה, "וישכר באוהליך" - באוהלי המחנה עוסק אז בתורה, "עמים הר יקראו" - למלחמה, וכל העומד על ההר קרוב לנצח כידוע, מכל מקום "שם יזבחו זבחי צדק" - שיביאו תודה על הניצחון".

וכן כתב הנצי"ב עוד גם בספרו העמק דבר (דברים ל"ג, י"ח): "לעולם זאת על ישראל, בשעה שיוצאים למלחמה מייחדים אנשים לתורה ולתפילה כל היום שיוצאים עם הלוחמים לאוהלי השדה, וכדאינתא במדרש רבה פ' מטות, שבמלחמת מדיין לקחו י"ב אלף לתפילה ושם שיננו חרב לשונם בקול תורה, וזוהי ברכת משה: "שמח זבולון בצאתך - למלחמה, וישכר באוהליך - באוהלי המחנה, שעל שדה המלחמה עסוק בתורה ותפילה".

בספר הלכות מדינה להגר"א ולדינברג (חלק ב' שער ג' פרק ד אות ה'), הביא הרב את דברי רבה של ירושלים הרב צבי פסח פרנק (שהיה חברו של הרא"ה קוק, ורבו של הרב אברהם אלקנה שפירא, ראש ישיבת מרכז הרב), שהביא להלכה את דברי, וז"ל: "תלמידי החכמים בעסקם בתדירות בתורה ועבודת ה' בשעת מלחמה, משרתים בזה את העם יותר מהשתתפותם בקרב, וכך מצינו במדבר רבה (פרשה כ"ב) שבמלחמת מדיין ייחדו י"ב אלף לתפילה, כי התורה והתפילה הם כלי הזיין של העם ההולכים לפניהם בקרב ומפיל את שונאיהם, כדברי תרגום אונקלוס על הפסוק "בחרבי ובקשתי" (בראשית מ"ח - כ"ב) "בצלתי ובבעותי", וכל אלה אשר תורתם ואומנותם, חלילה להוציאם ולנתקם מאוהלי התורה ולשעבדם לצבא המלחמה ואימונים או שאר עבודות".

הרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל, בספרו דברי אגדה (פרשת מטות עמ' שכ"א) חיזק גם הוא מדברי חז"ל את העיקרון המנחה את עם ישראל במלחמותיו, שכנגד הלוחמים מעמידים לומדי תורה כנגדם, וז"ל: חז"ל אומרים (סנהדרין מ"ט). "אלמלא דוד, לא עשה יואב מלחמה", ופירש"י: "אלמלא דוד שהיה עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה, אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של

דוד". וכן אמרו במכות (י'): "א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב: "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים", מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה.

ודבר זה נתפרש כאן במלחמת מדיין, דכתיב: "אלף למטה תשלחו לצבא וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה", ואמרו רז"ל (במד"ד כ"ב, ב'): "ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף משמרים את כליהם, וי"ב אלף לתפלה, ומניין שכן? שנאמר: "אלף למטה אלף למטה", הרי כ"ד אלפים, וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה' הרי י"ב אחרים, והיינו י"ב אלף חלוצי צבא שהלכו לקרב, וי"ב אלף משמרים את כליהם, כלומר זהו העורף, וי"ב אלף לתפלה, ומעתה נתבונן נא, מלחמה זו שנצטוו עליה מפי הגבורה "וידבר ד' אל משה לאמר, נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים", הלוא היו בטוחים שיעשה נקמה בגוים. ובזמן המלחמה כתוב "וישלח אותם משה... ואת פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן... וכלי הקדש וחצוצרות התרועעה בידו", וכן הארון והציץ. ואחרי כל זה - כנגד כל חיל שהלך במלחמה הקימו אחד כנגדו שיתפלל שיצליח במלחמה, כי הלוא השטן מרקד בשעת הסכנה וזקוקים לרחמים גדולים, ואמנם התוצאות היו ניצחון מלא - "לא נפקד ממנו איש".

ומעתה, **כאשר גם כיום עומדים עם ישראל במלחמה, אבל אין לנו את "ארון הקודש" וציץ לשלוח במלחמה, הלא הסכנה היא גדולה ביותר, ועל כל חיל היוצא למלחמה היו צריכים לגייס פי עשרה להתפלל ולעסוק בתורה, שהתורה מגנא ומצלא (סוטה כ"א).** וכי במדבר, שהיה דור דעה, לא למדו ולא התפללו? אלא היה צורך לחזק ולהוסיף! וכאשר עם ישראל מוקף באויבים ונתון במלחמה תמידית על קיומו, האם חיזקנו את ההתעסקות בתורה? ומי יודע אם אנו יכולים לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה?"

וכן הרב שלמה גורן, בספרו **תרומת הגורן** (חיו"ד ב' סימן ל"ח) הביא את דברי המדרש דלעיל ופסקו להלכה, שבזמן מלחמת מצוה בני התורה מתגייסים אך ורק לתפילה להצלחת המלחמה, וז"ל: "בנוסף לכל האמור מצינו במדרש רבה במדבר (פכ"ב אות ג') במלחמת מדיין על הכתוב החלצו מאתכם אנשים לצבא אלף למטה אלף למטה וגו' (במדבר ל"א ג' - ה'): "יש אומרים ב' אלפים מכל שבט ושבט שלח, ויש אומרים ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף משמרים את כליהם, וי"ב אלף לתפלה וכו'. נמצינו למדים, שבמלחמת מדיין אע"פ שהייתה מלחמת מצוה, עפ"י ה', גייסו י"ב אלף חיילים כדי להתפלל על אחיהם שיצליחו במלחמה. משמע ששני התפקידים חיוניים הם, בעת מלחמה ובעת שלום לחוסנו של ישראל ולהצלחת צבאו".

המקור ההלכתי המרכזי מהפוסקים לפטור תלמידי חכמים משירות צבאי הוא מהרמב"ם

הרמב"ם פוטר משירות בצבא את הלויים ובני התורה

לעיל, הבאתי את כל המקורות מדברי חז"ל בגמרות ובמדרשי חז"ל, על ערך התורה ועל כך שבני התורה פטורים משירות בצבא גם במלחמת מצוה. וכן הבאתי אירועים היסטוריים כמו מלחמת אברהם נגד ארבעת המלכים, וכן מלחמת מדיין ומלחמת אסא, שמוכח מהם שבני התורה פטורים משירות בצבא, והמגייסם נענש. כעת אביא את הפוסקים שדנו ופסקו כך, כאשר הראשון שבהם היה הרמב"ם.

הרמב"ם שכולם מצטטים את פסקו מהלכות מלכים מעל כל במה, שבמלחמת מצוה כולם חייבים להתגייס, מביא בהלכות שמיטה ויובל פטורים מגיוס לצבא לאנשים מיוחדים, והם הלויים ותלמידי החכמים. הפטור שמדבר עליו הרמב"ם הוא, פטור כללי מכל שירות בצבא, הן במלחמת מצוה וכ"ש במלחמת רשות. (דרך אגב, אותו רמב"ם שאוהבים כולם לצטט, פוטר את תלמידי החכמים מכל מיני התחייבויות, כולל פטור גורף ממיסים, ועל זכות זו של בני התורה עפ"י הרמב"ם, לא ראיתי את אותם צווחנים קמים לזעוק שיש חובה לקיים את דברי הרמב"ם).

הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג הלכה י"ב) כתב בפירוש ששבט לוי לא לחמו, אלא עסקו בעבודות הקודש, וז"ל: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה', לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: "וירו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר: "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: אני חלקך ונחלתך".¹²

12. הרוצה להרחיב בנושא שבט לוי, יענין בספר התורה והמדינה (חלק ה' - ו', עמ' מ"ז ואילך), להגרי"מ טוקצ'ינסקי, ושם

הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו דרך אמונה (ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל שם הלכה י"ב) הדגיש שהכוונה שלא רק במלחמת רשות הם פטורים, אלא גם במלחמת מצוה (הרב הביא שם מספר מקורות שלכאורה מוכח מהם שכהנים כן השתתפו במלחמות, אך דחה זאת), וז"ל: "ואין לומר דבמלחמת מצוה גם כהנים הולכים, שהרי מלחמת מדיין - מלחמת מצוה הייתה ואיצטריך לרבות שבט לוי, אלמא דגם במלחמת מצוה אין הולכין".¹³

מיישב על הדרך קושיות רבות. וכן עיין עוד בספרי 'מלחמת מצוה' מעמ' 134, ושם הבאתי דיון מיוחד לגבי הפטור של שבט לוי אף ממלחמת מצוה, וכן דנתי באריכות בשאלות כגון שראינו מקרים רבים שכהנים ולויים כן לחמו במלחמות ישראל. וכן אין ניתן לדמות את שבט לוי עם ת"ה, הרי שבט לוי אינם נוהלים נחלה בא"י, בשונה מת"ש שכן, ועוד. וכן לחיזוק דברי הרמב"ם כאן על הפטור של שבט לוי ולומדי התורה, עיין בפרק הקודם על מלחמת מדיין וראיות חזקות לפטור של שבט לוי מגיוס לצבא ומהשתתפות במלחמה.

13. וכן כתב גם בספרו קרית מלך (על הרמב"ם בהלכות מלכים פרק ז' הלכה א') שמלחמת מדיין הייתה מלחמת מצוה, וכן בספרו דעת נוטה (פרשת מטות עמ' תקע"ה), וכן כתב גם רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק בספרו אור שמח (שם בהלכה ב'), ובשו"ת אור שמח (חלק א' - בעמ' 168) הסביר הרב את המקור שממנו למדים על שבט לוי שרק במלחמת מדיין באופן חריג הוא נלחם, כי זו הייתה מלחמת נקמה, ואילו הגר"א גורס שגם כאן שבט לוי לא לחם, וז"ל: "רמב"ם (פרק י"ג הל' י"ב), ולא עורכין מלחמה כשאר ישראל. ובספרי פרשת מטות, רע"ק אמר אלף למטה שנים עשר אלף, ומה ת"ל לכל מטות ישראל, להוציא שבט לוי, יעויין הגהות הגר"א, וברש"י הגרסה לרבות, ויעויין דברי הימים (א', ק', ט') בכלם כתוב 'חלוצי צבא' גבורי חיל' לבד שבט לוי ובני יששכר, וזהו כמו שכתב רבינו בהלכה י"ג לקמן ולא שבט לוי וכו'". וכן כתב באור יחזקאל לוינשטיין (ח"ג אמונה עמ' ק"פ), וכן פסק במנחת חינוך (שופטים תקכ"ז, ה'). וכן פסק בספר פני מנחם (פרשת מטות - מסעי עמ' רי"א) להרב פנחס מנחם אלטר. וכן הרב שלמה גורן, בספרו תרומת הגורן (חיו"ד ב' סימן ל"ח), לאחר שהביא את המדרש הזה להלכה, פסק שמלחמת מדיין היא מלחמת מצוה.

אך יש חולקים על כך וסוברים שמלחמת מדיין הייתה מלחמת רשות, עיין כנה"ג (באו"ח בהגהותיו על הרמב"ם הלכות מלכים פרק י'), וכן בפני יהושע (בהלכות שבת דף ס"ד, א').

ובספר משמרת אריאל (עמ' נ"ה) יישב את דבריהם והוכיח שגם לשיטת הרמב"ם מלחמת מדיין היא מלחמת מצוה, וז"ל: "והנה דעת הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ה ה"א) שגם במלחמת מצוה ממנין משווח מלחמה. והביא באור שמח שם מקור לדברי הרמב"ם, מהא דפנחס היה משווח מלחמה במלחמת מדיין, והרי מלחמת מדיין הייתה מלחמת מצוה הרי שגם במלחמת מצוה ממנים משווח מלחמה, ע"ש.

ולהנ"ל, שמלחמת מדיין הייתה מלחמת הרשות, הרי אין ראייה מפנחס שממנים משווח מלחמה גם במלחמת מצוה. אולם בדעת הרמב"ם צ"ל שסבור שמלחמת מדיין הייתה מלחמת מצוה אחרת אין דברי הספרי הנ"ל מהווה מקור לדברי הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל הנ"ל, ששבט לוי היו פטורים אף ממלחמת כיבוש הארץ, שהרי הספרי מדבר ממלחמת מדיין שהייתה מלחמת הרשות, ואילו מלחמת כיבוש הארץ הייתה מלחמת מצוה, אלא ודאי שהרמב"ם סובר שגם מלחמת מדיין הייתה מלחמת מצוה.

וכן מה שהוכיח הפני יהושע שמלחמת מדיין הייתה מלחמת רשות מזה שהותר להם יפת תואר, הרי לדעת הרמב"ם אין ראייה זו, שהרי כתב המנ"ח (מצוה תקל"ב) שדעת הרמב"ם היא שגם במלחמת מצוה ישנו לה היתר של יפת תואר. וראה במנ"ח (מצוה תקכ"ז) שכתב שלכן אין הרמב"ם מחלק בדין של אין מקיפין את העיר מארבע רוחותיה בין מלחמת מצוה לרשות, מאחר שדין זה ילפינן ממלחמת מדיין והיא הלא הייתה מלחמת מצוה, ע"ש. וזה א"ש להנ"ל שהרמב"ם סבור

גם הרב יעקב ז'ולטי בספרו משנת יעב"ץ (הל' שמיטה ויובל פרק י"ג עמ' קנ"ח) הבין בדברי הרמב"ם ששבט לוי פטור גם ממלחמת מצוה, וז"ל: "מבואר בדברי הרמב"ם דשבט לוי פטור מחובת מלחמה, וגם במלחמת מצוה ככיבוש א"י, דהכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה כדתנן בסוטה (דף מ"ד ע"ב), מ"מ הלויים לא היו יוצאים למלחמה". (עייין שם באורך. ועייין עוד לעיל שכן פסק הרשב"ם, הגר"א, רבי דוד פארו, יד אפרים פישל, אמת ליקב קמינצקי). (זו הוכחה מצוינת שמביא כאן הרב ז'ולטי, שמובאת גם לקמן ע"י הרב אריאלי ששבט לוי פטור ממלחמת מצוה, מדברי הרמב"ם בעצמו שכתב "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' וכו', לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין", וכאן הרי הרמב"ם מדבר על מלחמות כיבוש הארץ שהן דאורייתא, ובכל זאת שבט לוי לא השתתפו).

המקור לפסקו של הרמב"ם, ששבט לוי לא משתתפים גם במלחמת מצוה, הביא הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו קרית מלך (הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג הלכה י"ב), וז"ל: "לא עורכין מלחמה (ספרי מטות ס' קנ"ז), וכג"ל הגר"א (בגירסתו על הספרי הנ"ל) "להוציא שבטו של לוי". (ראה הפרק הקודם בהרחבה). וז"ל הספרי (מטות סימן קנ"ז): "ר' עקיבא אומר אלף למטה אלף למטה, שנים עשר אלף, מה ת"ל לכל מטות ישראל תשלחו לצבא? להביא את שבטו של לוי".

הרמב"ם (שם בהלכה י"ג) הוסיף לפטור זה מהצבא גם את הת"ח, וז"ל: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר: "ה' מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך גורלי".

הגר"ח קנייבסקי בספרו דרך אמונה (הלכות שמיטה ויובל שם י"ג אות ס"א) חידד שגם הת"ח הינם כמו הלויים, אינם יוצאים אפילו למלחמת מצוה, והביא שם מספר מקורות מחז"ל על האיסור לגייסם לצבא, וז"ל: "לשרתו ולעובדו ולדעת את ה'. משמע דגם ת"ח אין יוצאין למלחמה כמו שבט לוי. וכן אמרו בגמ', מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים ר"י שנים? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, פי' הר"ן שהוליכן למלחמה. עוד אמרו, מפני מה נענש אסא [שחלה ברגליו]? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנא': "המלך אסא השמיע את כל יהודה אין

שמלחמת מדיין היתה מלחמת מצוה". עייין לקמן בפרק שבו הבאתי רשימה ארוכה של גדולי ישראל שהביאו את הרמב"ם הזה (הלכה י"ב וי"ג) הלכה למעשה, ופסקו שגם במלחמת מצוה ת"ח פטורים כמו הלויים מלהתגייס לצבא).

נקי". (ושם בביאור הלכה, הוסיף עוד מקורות נוספים המראים שבזכות לומדי התורה אנו מנצחים במלחמות). וכן פירש הגר"ק עוד בספרו שיח אמונה על הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל י"ג, י"ג): "ולא שבט לוי בלבד, ואדרבה ת"ח קודם לכהן שאינו ת"ח לכבדו, כמ"ש במגילה (כ"ח א'), לשרתו ולעובדו לדעה את ה', משמע דגם ת"ח אין יוצאין למלחמה כמו שבט לוי".

מהו המקור לפסקו של הרמב"ם לגבי הפטור של ת"ח?

א"כ, ראינו שבני התורה הושוו ע"י הרמב"ם ללויים, וכמו שהלויים היו פטורים ממלחמות ישראל כמובא שם ברמב"ם (הלכה י"ב), ה"ה לבני התורה שהם פטורים מלשרת בצבא, ואפילו במלחמות מצוה. אך השאלה היא, מהו מקור פסקו של הרמב"ם?

1. ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק במדבר פרשת שלח) כתב שמקור דבריו של הרמב"ם הוא מגמרא במסכת נדרים (ס"ב, א'), ושם מובא, וז"ל: "... דכתיב: (שמואל ב', ח') ובני דוד כהנים היו, מה כהן נוטל בראש, אף תלמיד חכם נוטל בראש". והר"ן (שם) פירש, וז"ל: "ובני דוד כהנים היו - שהיו חכמים והי' דינם ככהנים", כלומר בכל מקום הושוו ת"ח לכהנים וללויים".

2. ובשו"ת יד אפרים (סימן י"א) לרבי אפרים פישל וינברגר, לאחר שהביא דברי הרמב"ם מהל' שמיטה ויובל (י"ג, י"ג), הביא את המקורות לפסקו, וז"ל: "נמצינו למדים שכל ת"ח שהתורה היא מנת חלקו בחיים הוא בבחינת כהן. מקור לדברי רבנו אלה שת"ח הם ככהנים, מצינו כבר במקרא (שמואל ב' ח' - י"ח): "ובני דוד כהנים היו", ושאלו חז"ל וכי כהנים היו? אלא מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח נוטל חלק בראש (נדרים ס"ב), ופי' הר"ן שהיו חכמים והיה דינם ככהנים. וכשדרשו שמצוה להעשיר את הכה"ג (יומא י"ח): מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדילים אותו? שנ': "והכהן הגדול מאחיו", גדלוהו משל אחיו, דרשינן פסוק זה גם על ת"ח שמצוה להעשירו (חולין קל"ד): וראה רש"י תענית כ"א: מנהג הוא, מי שהוא ראש ישיבה היו מגדילין אותו משלהן ומעשירין אותו כדאמרינן בכ"ג, גדלוהו משל אחיו. כן עה"פ: "שפתי כהן ישמר דעת וכו'" (מלאכי ב') דרשו: אם הרב דומה למלאך ד' צבאות וכו' (מו"ק י"ז, חגיגה ט"ו), כלומר המלה "כהן" מורה על ת"ח שלומדין תורה מפיו. גם זכותו של הכהן למתנות כהונה, הייתה לא ע"י מעמדו, אלא בזכות תורתו ע"כ: כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת, וכל שאין מחזיק בתורת ד' א"ל מנת (חולין ק"ל). מכל זה למד הרמב"ם את ההשוואה של ת"ח לכהן לכל דבר, וה"ה לאי השתתפותם במלחמה".

3. הרב נתן צבי פרידמן ז"ל (רב מקומי בשיכון ה' בבני ברק, מח"ס רבים, חבר המזכירות של חבר הרבנים שעל ידי הפועל המזרחי. היה בעל השקפה ציונית), כתב מאמר שהובא במאסף התורני 'הר המלך' (ה"ב עמ' רס"ו) ובו הביא לעניות דעתו את המקור לפסקו של הרמב"ם בהלכה י"ג: "ונראה שהוא גמרא

מפורשת (בבא קמא ל"ח, סנהדרין נ"ט, עבודה זרה ג'). היה רבי מאיר אומר: מנין שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, שנאמר (ויקרא י"ח): "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", כהנים, לויים וישראלים לא נאמר, אלא האדם. הא למדת, שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול.

מה הכוונה שנוכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול? לעניין עבודה בבית המקדש בוודאי שלא, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (במדבר א') "והזר הקרב יומת", וכו', אלא ודאי שהכוונה בזה, שנוכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, דהיינו כמו שעל שבט לוי נאמר: "ברך ה' חילו" והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: "אני חלקך ונחלתך", כך לא רק שבט לוי אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, דהיינו אפילו נוכרי שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, נתקדש בקודש הקודשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו, ויזכה לו בעולם הזה, דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללויים, ומקורו בגמרא, היה רבי מאיר אומר: אפילו נוכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, נוסף למקרא שמביא הרמב"ם, יש לדבר גילוי מפורש בגמרא בשלשה מקומות בש"ס, עכ"ל.

4. וכעין פירוש זה ממש, ראיתי שכן פירש גם בספר משנת יעקב להרה"ג רבי יעקב רוזנטל זצ"ל (הל' שמיטה ויובל פי"ג, י"ג, עמ' ר"פ).

5. בספר עיניים למשפט (על מסכת ב"ב דף ח', עמ' כ"ה) לרבי יצחק אריאלי (מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) הביא מספר מקורות נוספים. לאחר שהביא דברי הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל (י"ג, י"ג וי"ד), הביא הרב את המקורות לפסקו של הרמב"ם לגבי שבט לוי והת"ח, וז"ל: "ומקורו ישר מהספרי (מטות) "אלף למטה להוציא שבט לוי", וכ"ה גרסת הגר"א (עיין שם שהאריך להסביר אם שבט לוי לחמו במלחמת מדיין) וכו'. וכ"נ בתוספות מגילה (דף ג' ד"ה אמש), ובריטב"א שם כהר"מ. והיה דסוטה (מ"ד) וקידושין (כ"א) דמשמע שכהן יוצא במלחמה, כבר כתב הברכי יוסף (אבן העזר סימן ו') שאם רוצה יוצא אבל חובה אין, וכן נראה ברד"ק שם, ועיין מרדכי פרק מי שאחזו. ולהדיא בר"מ שאף במלחמת מצוה כן, שהרי במלחמת יהושע וכיבוש א"י דמלחמת חובה הייתה, וכן במלחמת מדיין שהייתה עפ"י ציווי ה', וכיוון שעיקר הטעם הוא משום שהובדלו מדרכי העולם וכו' וע"כ לא נוחלין כו' (ולא מפני שאין נוחלין ע"כ לא עורכין מלחמה) ע"כ ממשיך הר"מ שלא שבט לוי לבד וכו', והרי חכם עדיף מכה"ג (הוריות י"ב ובר"מ פ"ח ממתנ"ע, וטושו"ע י"ד סימן רנ"א). ועיין שם עוד שהביא מקורות נוספים ממסכת שבועות דף ל"ה, נדרים דף ל"ב, סוטה דף י' ועוד (הבאתי את כולם לעיל בהרחבה).

6. בספר דרך אמונה (הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג, י"ג) להגר"ח קנייבסקי זצ"ל, הביא שהמקורות לפסק זה הם מאברהם ואסא, וז"ל: "לשרתו ולעובדו ולדעת את ה'. משמע דגם ת"ח אין יוצאין למלחמה כמו שבט לוי, וכן אמרו במסכת נדרים (דף ל"ב). בגמ', מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים ר"י שנים? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, פי' הר"ן שהוליכן

למלחמה, עוד במסכת סוטה (דף י'). אמרו, מפני מה נענש אסא [שחלה ברגליו]? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנא': "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי". (עיין לעיל את אשר הרחבתי בסוגיית אברהם ואסא).

למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל' שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים?

במאסף תורני 'הר המלך' (ה"ב עמ' של"ב) במאמרו של הרב יהודה אריה מייזלס ז"ל, תמה על הרמב"ם שכתב את ההלכה של שבט לוי ובני התורה דווקא בהלכות שמיטה ויובל, ולא בהלכות מלכים, וז"ל: "ולכאורה תמוה, איך הניח הרמב"ם ענין זה ששייך לכאור' להל' מלכים, וסמך רק על מש"כ בהל' שמיטה ויובל. וזכורני שראיתי פעם מי שדחה ראייה זו בטענה שהי' לו לרמב"ם להביא זה בהל' מלכים וכנ"ל. אמנם הדוחה הזה, לא עיין שפיר, שהרי במלחמת הרשות אין ויכוח כלל בפטור ת"ח, והש"ס מלא ראיות על זה, וגם זה השמיט רבינו בהלכות מלכים! אלא ודאי שרבינו עפ"י דרכו בספרו הגדול שמביא לפעמים הלכה מסוימת במקום אחר ולא במקומו, כידוע בזה גופא משמענין חידוש ודין, ודבר גדול הוא "השמטתו".

הרב חילק בתשובתו שיש הבדל בין מצוה אישית למצוה ציבורית. לדעת הרמב"ם גם במצוה ציבורית אין חוזרים מעורכי המלחמה, ואשר לכן שגם במלחמת עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם אין חוזרים ה"פטורים" מעורכי המלחמה. והסברא פשוטה, דאדרבא מצוה כללית שמוטלת על כל הציבור עדיפה יותר מחובה אישית, ולכן במלחמת מצוה אין נדחית מצות המלחמה של הציבור מפני מצותו של היחיד. אבל מצות תלמוד תורה היא לא רק מצוה אישית ופרטית, אלא יש בה תועלת וצורך לציבור כולו. ועיין נדרים (דף ל"ב). שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ (עיין שם עוד דוגמאות שהביא מהש"ס) וכו'. וא"כ, פשוט שאין מצוה ציבורית של מלחמה דוחה מצות ת"ת שהיא מצוה אישית וציבורית, ואדרבא טובת עורכי המלחמה שיהיו לומדי תורה כדי להגן עליהם. וכמפורש בתורה, "אם בחוקותי תלכו" - אם תהיו עמלים בתורה, אז יתקיים בכם "ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב". וזה שאשמוענין רבינו הגדול ב"השמטתו", דת"ח אינם "פטורים" מהמלחמה, אלא כמוש"כ הרמב"ם "חיל השם" המגויסים תמיד לערוך המלחמה של כלל ישראל, ובזכותם אנו נוצחים".

וכן הרב שמריה אריאלי (בנו של הרב יצחק אריאלי שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) בספרו משפט המלחמה (עמ' מ"ד), תירץ קושיה זו, וז"ל: "האם תלמידי חכמים חייבים בשירות צבאי? הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל (פי"ג הל' י"ב - י"ג) כתב: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל וכו'". (הביא ציטוט מלא של

הרמב"ם) והמשיך: "הרי מדמה הרמב"ם תלמידי חכמים לשבט לוי, וכשם ששבט לוי אינם עורכים מלחמות משום שעליהם מוטלת משימה אחרת, כך גם ת"ח אינם חייבים ביציאה למלחמה, משום שעליהם למלא תפקיד אחר. יתר על כן, הרי הרמב"ם כתב שכל הטעם של פיטור שבט לוי ממלחמות הוא, **בגלל זה שעליהם להורות דרכי ומשפטי ה'.**" (ואני מוסיף, וזה בדיוק תפקידם הזהה של בני התורה).

ומבואר בדברי הרמב"ם שאף ממלחמת מצוה הם משוחררים, שהרי הרמב"ם מדבר ממלחמת כיבוש ארץ ישראל, והוא משום שהרמב"ם סבור ששחרור זה אינו כשאר השחרורים, שאילו היה כן היה צריך הרמב"ם להביא דין זה בהלכות מלכים ששם הוא מפרט את כל השחרורים, אלא שהנימוק לשחרור זה הוא משום שהם ממלאים תפקיד חיוני אחר, ובכן, אין הבדל בזה בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה,¹⁴ "עכ"ל.

הערה - כל פרק י"ג בהלכות שמיטה ויובל ברמב"ם מדבר על הלויים, זכויותיהם וחובותיהם.

הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו **דרך אמונה** (ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג הלכה י"ב), לאחר שהוכיח ששבט לוי גם במלחמת מצוה אינם נלחמים, באר למה הלכה זו של שבט לוי הובאה בהלכות שמיטה ויובל, ולא ברמב"ם הלכות מלכים, וז"ל: "ז' דמש"כ רבנו שאין עורכין מלחמה, הכונה שאין חייבין לילך למלחמה, אבל אם רוצין מעצמן לילך למלחמה רשאים, ול"ד להני שחוזרין מעורכי המלחמה שיש עליהן איסור לילך כדא"ל בספרי, אבל על כהנים ולוים אין איסור לילך, אלא שא"א לכופן, אבל אם רוצים יכולין לילך, לכן לא הביא רבנו דין זה בה' מלכים, כי אין זה דין במלחמה, רק כאן בכבוד כהנים והלויים הביאים, ובהכי ניחא כל הני".

איך מתרצים את דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (י"ג, י"ג) עם דברי הגמ' במסכת סוטה (דף מ"ד; ושם הרמב"ם פסק כמותה), שבמלחמת מצוה אפילו חתן יוצא מחופתו למלחמה?

הקשה הגר"ש משאש זצ"ל בספרו שמש ומגן (ח"ג, חיו"ד סימן כ'), כיצד יתיישב זה (דברי הרמב"ם

14. דברי הרב אריאלי כאן מתרצים את קושיית הרב צוריאל שהזכרתי לעיל ששאל, וז"ל: "ד. אמת שהרמב"ם השווה "כל מי שהלך ישר" לשבט לוי, אבל השוואה זאת היא רק לענין שה' יפרנס אותו דבר המספיק לו, אבל לא כתב כן להשוותו אל הלוי לענין מלחמה?", "עכ"ל.

אך מדברי הרב אריאלי דלעיל, ראינו בבירור שהשוואת לומדי התורה לשבט לוי היא, גם בפרנסה וגם באי שירות בצבא. וכפי שהסביר הרב לעיל, שכשם ששבט לוי אינם עורכים מלחמות משום שעליהם מוטלת משימה של ללמוד וללמד תורה את עם ישראל, כך גם הת"ח אינם חייבים ביציאה לקרב בגלל זה שעליהם להורות לעם את דרכי ומשפטי ה'.

בהלכות שמיטה ויובל י"ג, י"ג) עם מ"ש בסוטה (דף מ"ד): "בד"א? במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין, אפ"ל חתן מחדרו וכלה מחופתה", ופסקה הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ז ה"ד).

ועל הדרך אוסיף לחדד את השאלה עם דברי החזון איש (עירובין, ליקוטים סימן קי"ב סימן ו', ג'), וז"ל: "נראה דהא דתנן דבמלחמת מצוה 'אפ"ל חתן מחדרו' לא איירי בזמן שצריכין לעזרתם לניצחון המלחמה, דזה פשיטא, דבשביל פיקוח נפש והצלת העם כולם חייבין, אלא אפ"ל בזמן שאין צורך אלא למספר מסוים (וכן היו רוב מלחמותיהם שלא היה מקום לחיל הצבא הלוחמים אלא למספר מסוים) היה רשות ליקח חתן מחדרו, שאין לחוזרים שום זכות במלחמת מצוה, וכן במלחמת רשות, אינן פטורין אלא בזמן שאין ניצחון ישראל תלוי בהם, שמספר הצבא שצורך בהן יש בלעדן, אבל אם יש צורך הן חייבין לבוא לעזרת אחיהם וגם הדבר למלחמת מצוה, אבל זה דווקא כשכבר נכנסו למלחמה, אבל מתחילה אין נכנסין למלחמת רשות אם אי אפשר להילחם בלעדי החוזרין" וכו'.

תריך הגר"ש משאש זצ"ל: 1. שבמסכת סוטה איירי דאין שיעור מספיק של חיילים לעשות מלחמה ואז יוצאין גם חתן מחדרו, וה"ה לת"ח, ובהל' שמיטה איירי ביש שיעור מספיק דאזי פטור הת"ח וגם חתן וכלה".

תירוח הגר"ש משאש מתבסס על תירוח הפרישה שאמר שת"ח פטורים כאשר יש אחרים שיילחמו, וז"ל הפרישה (ביו"ד סי' רנ"א אות י"ג) לרבי יהושע פלק (תלמיד המהרש"ל והרמ"א): "כיון שיש בו הצלת נפשות הוא קודם. תימה הלא מסקינן בסוף פ"ק דמגילה (ט"ז): "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות". מורי ורבי (מהרש"ל בהגהותיו לטור כאן). ונלע"ד דהתם מיירי שיש אחרים שיכולים להציל הנפשות, ולכן אף על פי שהוא מצוה גדולה, מי שמקדים להציל נפשות, מ"מ תלמוד תורה קודם הואיל שיש אחרים שיכולין להציל הנפשות, וכה"ג כתב רבינו (הכוונה לטור) לעיל בסימן רמ"ו (עמ' י"ז) בשם הרמב"ם (ת"ת פ"ג ה"ד) לענין תלמוד קודם למעשה ע"ש".

פשיטא לפרישה שאפילו שהצלת נפשות היא מצוה גדולה, מ"מ מצות ת"ת קודמת לה במקום שיכולה להיעשות ע"י אחרים, ולשונו של הפרישה מזכירה לי את דברי הרא"ה קוק שאמר באגרות הרא"ה (אגרת תת"י), וז"ל: "ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח", וכנראה מקור לשונו הוא מהפרישה.

וגם בפרישה (חיו"ד סי' רמ"ו אות מ"א) כתב כן (דהיינו, היכן שהמצוה נעשית ע"י אחרים אז ימשיך בלימוד התורה ומדרגתו גבוהה), ומביא ראייה מדברי הרמב"ם הלכות ת"ת (פ"ג ה"ד), הטור (חיו"ד סימן רמ"ו), והשו"ע (יו"ד סי' רמ"ז סי"ח) שפסקו: "ת"ת שקול כנגד כל המצוות, היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים לא יפסיק מתלמודו, ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור

לתורתו", וסובר הפרישה דבכלל זה גם הצלת נפשות, והביא דבריו ג"כ הרב אברהם שרמן בתחומין (חלק ז' בדף 337), ע"ש.¹⁵

וכן תירץ רבי משה סופר (החת"ם סופר) בספרו תורת משה (בראשית פרק מ"ה): "... שאחז"ל (מגילה ט"ז): גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, והביאו ראי' ממרדכי שנמנה אח"כ לבסוף ע"ש. והקשה בטו"ז (ט"ז י"ד סי' רנ"א סק"ו) הלא אין לך דבר שעומד בפני הצלת נפשות. וי"ל, דבוודאי אם בא לאדם מצות הצלת נפשות צריך לבטל לימודו ולעסוק בהצלת נפשות, אך אחז"ל (מו"ק ט':) מצוה שאפשר לקיים ע"י אחרים ת"ת גדול, א"כ יען שבחר ה' בו בזה, ש"מ שתורתו אינו חביב כ"כ כמו של חבריו".¹⁶

15. המקור לפסק חשוב ומשמעותי זה של הרמב"ם ועוד הוא מהתלמוד הבבלי במסכת קידושין (דף ל"ט): "ות"ת כנגד כולך", ומהתלמוד הירושלמי במסכת פאה (פרק א', א', דף ד' עמ' ב'), וז"ל הירושלמי: במשנה שם מובא "ותלמוד תורה כנגד כולך", ועל זה דנה כעת הגמרא, וז"ל: "ותלמוד תורה. רבי ברכיה ורבי חייא דכפר תחומין (חולקים בדבר). חד אמר, אפילו כל העולם כולו אינו שונה אפילו לדבר אחד מן התורה (שלומד מהתורה). וחד אמר, אפילו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד (שלומד) מן התורה. רבי תנחומה ורבי יוסי בן זימרא, חד אמר פהדא, וחד אמר פהדא (אחד אמר כמו זה, ואחד אמר כמו זה). רבי אבא, אבוי (של) רבי אבא בר מרי (אמר) גשם ר' אהא, פתוב אהד אומר (משלי ח', י"א): וכל חפצים לא ישוו בה. וכתוב אהד אומר (שם ג', ט"ו) וכל חפצים לא ישוו בה. (ודורש את הפסוק) חפצים, אלו אבנים טובות ומרגליות. חפצים, אלו דברי תורה, דכתוב (ירמיה ט, כג) כי באלה חפצתי נאם ה'".

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג', הלכה ג' וד') על מעלת וערך ת"ת: "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן, שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום. הלכה ד' - היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להיעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו".

ובמרכבת המשנה (אלפנדרי) (שם) באר את דברי הרמב"ם: "אין לך מצוה בכל המצוות כולן וכו'. נ"ב ראוי לדקדק בדבריו כי מתחילת דבריו נראה כי מצוה אחת אינה שקולה לתלמוד תורה להיות כי היא יותר גדולה מכל המצוות, אך אם יהיו שתי מצוות יחד אפשר שישקלו כתלמוד תורה, ואח"כ אמר כי כל המצוות אינן שקולות כת"ת, שכך אמר אלא ת"ת לבדה כנגד כל המצוות כולן, ונראה שרמז בזה, דפשיטא הוא דאין שום מצוה פרטית שתהיה שקולה לבדה כת"ת כמ"ש ות"ת כנגד כולם, אלא אף גם אותן המצוות הפרטיות שהוזכרו בדברי רז"ל שכל אחד מהם שקולה ככל המצוות כגון שמירת שבת ומצות המילה ושלא לעבוד ע"ז אפילו אלו אינן שווין לת"ת, אלא ת"ת שקולה ממש ככולן יחד, אבל אותם הפרטיות אף אם הוזכר בהם ששקולות ככל המצוות הם למטה ממדרגה מצות תלמוד תורה, עד כאן מצאתי כתוב למהר"ח ויטאל זצוק"ל".

רואים כאן מדברי הרמב"ם שמפורש, שת"ת קודם לכל המצוות. לו מצוות מלחמת מצוה הייתה קודמת לת"ת, הגמרא או שהרמב"ם היו מוסיפים שת"ת קודם לכולם, חוץ ממלחמת מצוה, אך הסתייגות זו לא נכתבה, לפיכך מעלת לימוד התורה היא הגבוהה ביותר, ורק במקרה נדיר וחריג של מחסור מוחלט בלוחמים יחייב את גיוסם כפי דברי הפשוטה שכתב הפרישה לעיל. 16. במסכת מועד קטן (דף ט'). מובא המקור, שמצוה שאפשר לקיימה ע"י אחר אז העוסק בתורה פטור, ומעשהו אף נחשב יותר, וז"ל: "אזל, אשכחינהו דקא רמו קראי אהדדי; כתיב פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו, וכתוב ארח חיים פן תפלט! - לא קשיא: כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים (רש"י) - אל תפלט, אלא מצוה שבא לידך, בין גדולה בין קטנה - עשה). הדר יתבי וקא מבעי להו: כתיב: "יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה"

וכן פסק גם רבי ישראל מאיר הכהן (הח"ח) בספרו תורת הבית (פרק ה'): "ועתה אחי ראה נא מה שאמרו חז"ל במגילה "גדול ת"ת מהצלת נפשות", והביאו ראייה ע"ז מקרא. וביאורו, דאף שלמען הציל נפשות בוודאי אנו מחויבין לבטל מת"ת ואף בשביל מצוה אחרת קטנה, ורק שא"א לעשות ע"י אחרים, כי כן הוא רצון השי"ת שתכלית תורה הוא קיומה. ולכן רצונו ית' שאם יגיע לו איזה מצוה שא"א לעשות ע"י אחרים יבטל תורתו בשביל קיומה, אבל באפשר המצוה לעשות ע"י אחרים גדולה היא התורה מכל המצוות, ואף בעניין פיקוח נפשות אם נזדמן לאחד להציל נפשות, ולהשני לא נזדמן זה ורק עסק לו בתורה, וישאלו אותנו, מן הפעיל יותר? לכאורה היו הכל משיבין כי המציל נפשות הגדיל לעשות, אבל חז"ל גילו לנו שאף שגדול מצותה של פיקוח נפש מאוד, אבל זה שלא נזדמן לו מצוה זו ורק עסק בתורה באותו הזמן לא נופל ממנו, ואדרבה הוא הגדיל לעשות, שגדול ת"ת מהצלת נפשות".

מכל הנ"ל אנו למדים בצורה הברורה והחדה ביותר, שמכיוון שבימינו שיטות הלחימה השתנו ולא כולם יוצאים לצבא אלא רק חלק קטן ומסויים, בני התורה פטורים מגיוס לצה"ל ועליהם להמשיך ללמוד תורה, כי זו מלאכה הנעשית בידי אחרים.

2. תירוץ נוסף של הגר"ש משאש והוא, דשבט לוי וה"ה ת"ח פטורים לצאת אפי' למלחמת מצוה, ודווקא חתן מחדרו וכלה מחופתה אמרו, ולא ת"ח, ובכל מלחמת ל"א מלכים שעשה יהושע לא מצינו לשבט לוי שנשתתף במלחמה וכ"כ הגר"מ טוקצ'נסקי בספר התורה והמדינה (קובץ ה' - ו' דף מ"ח) תשובה שכתב בשנת הת"ש (1940) לפי בקשת הרב הראשי לארץ ישראל מהרי"א הרצוג, ע"ש". (שמס ומגן חיו"ד סימן י"ט, עמ' קנ"ב, להגר"ש משאש).

3. אותו דבר לגבי החזון איש זצ"ל. ברור שהוא לא ראה כל צורך לגייס את בני הישיבות במלחמת יום העצמאות וגם לאחר מכן, כי הוא מעיקרא סבר שבני התורה פטורים, ומה שכתב כאן לגייס חתנים, פשוט לי שהתכוון דווקא לחתן מחדרו ולא לבני התורה, שהרי לא הזכיר כאן את בני התורה אלא רק את החתן, שאם לא כן, אז מדוע בזמן מלחמת העצמאות נלחם כל כך לפוטרם? וגם לאחר מכן לא חדל להילחם לפוטרם, ומפורסם מפגשו עם בן גוריון שהשתדל רבות לשכנעו לפתור את בני הישיבות מלגייסם וכן את הבנות, ועוד פעולות והתבטאויות שלו בנושא.

יהרג ואל יעבור - סיפר גאון אחד מתלמידי מרן החזו"א זצ"ל, שהגיע אחד לשאול לפני רבינו החזו"א בדבר ההליכה לצבא, בהטעימו שהגם שחושב הוא שיוכל להינצל ממכשולים וחששות,

(רש"י - שתבטל כל חפצין בשביל שתעסוק בתורה), הא חפצי שמים - ישוּוּ בה (רש"י - כלומר, שאם יש לך לעסוק במצוה - תבטל תלמוד תורה, ועסוק במצוה), וכתב וכל חפצים לא ישוּוּ בה - דאפילו חפצי שמים לא ישוּוּ בה! (רש"י - דמבטל מצוה ועוסק בתלמוד תורה) - כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים".

אף מאיסורי דרבנן, מכל מקום חושש שיתקדר שם. נענה החזו"א ואמר: "קאלט ווערין איז יהרג ואל יעבור!" (להתקדר בעיקרי האמונה - הריהו ביהרג ואל יעבור!). (מובא בקובץ 'לחושבי שמו', אדר א' תש"ס, קובץ ס"ג).

4. כיוון נוסף לתירוץ הקושיה על הרמב"ם הביא שם הגר"ש משאש בשם הרב שרמן (דבריו הובאו בתחומין דף 348 ואילך), והוא החשש שהתנתקות מהתורה לזמן ממושך תפגע קשות בלומד, וכן יראת השמיים עלולה להיפגע מאוד, וז"ל: "בעניין גיוס בני הישיבות שעזיבת בית המדרש לתקופה ממושכת שרובה מורכבת מאורח חיים והשקפת עולם שונה ואף סותרת לאורח חייו והשקפת עולמו של שומר תורה ומצוות, נסיבות אלו אינם עזיבה והפסקה זמנית אלא קיים חשש רציני וסביר שכתוצאה מכך יעקף לגמרי מתורתו ולימודו, ולעיתים גם מאמונתו והכרתו בקוב"ה ומצוותיו, וכן מדוקדק מדברי הרמב"ם הלכות ת"ת (פרק ג' הלכה ד'): "אם אפשר למצוה להיעשות ע"י אחרים לא יפסיק מלימודו, ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתלמודו", זה מורה דדוקא במקום שיחזור לתלמודו אח"כ, אבל באופן שיש חשש שעשיית המצוה תגרום לו לעזיבת התורה לגמרי שלא יחזור לתלמודו, לא נאמרה הלכה זו, עייש באורך". (עייין לקמן עוד בהרחבה).

5. והתירוץ החשוב ביותר לענ"ד הוא, התירוץ שהזכרתי כבר לעיל באריכות בפרק של 'המלך אסא', ושם הראיתי שהרמב"ם עצמו לאחר שכתב 'הכל יוצאין למלחמת מצוה', הוא בעצמו החריג את הנשים (שהן 50% מייצאה למלחמת מצוה. דבריו הובאו בפירושו הרמב"ם על משנה מסכת קידושין (פרק א' משנה ז'), וז"ל: "וכך גם מצות פריה ורביה, ותלמוד תורה, ופדיון הבן, ומלחמת עמלק, כל אחת מהן מצות עשה שלא הזמן גרמה ואין הנשים חייבות בהן, אלא כולן קבלה כמו שביארנו".

ועל פירוש הרמב"ם על המשנה הזו, כתב הרב קפאח (בהערה 33), וז"ל: "ולפי זה הרי לנו פי' מה שכתב בהלכות מלכים (פ"ז הל' ד') "אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה", לא למלחמה אלא לשירותים, ויתכן אף זה לא מן התורה, וראה רדב"ז שם, וראה דברי רבינו בספר המצות סוף כלל י"ד ומצות עשה קפ"ח".

הרמב"ם הוא לא היחיד בהחרגת הנשים מהשתתפות במלחמת מצוה, כמוהו פסק גם הרא"ה (תלמיד הרמב"ן וחברו של הרשב"א) בספר החינוך (סוף פרשת כי תצא מצוה תר"ג, ספר החינוך מיוחס אליו, ויש חולקים), וז"ל: "נצטוונו לזכור מה שעשה עמלק לישראל וכו', ומצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן 'בזכרים', כי להם לעשות המלחמה ונקמה באויב, ולא לנשים", וכו'. על דברי הרא"ה הקשה המנחת חינוך (שם) שהרי במלחמת מצוה הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. ותיירץ הרדב"ז בפירושו להרמב"ם (פרק ז' מהלכות מלכים הלכה ד'): "קשה, וכי דרך הנשים לעשות מלחמה, והכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. א) ויש לומר דהכי קאמר, כיון דחתן יוצא מחדרו בהכרח כלה

יוצאת מחופתה, שאינה נוהגת ימי חופה" (משמע שכלל לא הייתה יוצאת למלחמה, וזאת למרות שכתוב 'הכל יוצאין'). (ב) ואפשר דבמלחמת מצוה היו הנשים מספקות מים ומזון לבעליהן, וכן המנהג כיום בערביות", ע"כ. (וכתירוץ זה ראיתי שתיירץ גם התפארת ישראל - יכין בפירושו על המשנה בסוטה פרק ח'). (עיין לעיל באריכות עם עוד ראיות חשובות).

לאור זאת, אנו רואים שאמנם הרמב"ם פסק 'הכל יוצאין למלחמת מצוה', אבל אין זה אומר שאין יוצאים מהכלל. ראינו שהרמב"ם פסק שנשים יוצאות מהכלל, וכן בפרק שמיטה ויובל (פרק י"ג, י"ב) החריג את בני לוי ופסק שאינם משתתפים במלחמות, ואותו דבר החריג הרמב"ם (שם, י"ג) את הת"ח.

פסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה

במאמר על "חובת השוויון בשירות הצבאי", טוען ד"ר הרב עו"ד אביעד הכהן (וכן טוענים עוד רבנים מהציונות הדתית), שדברי הרמב"ם בהל' שמיטה אינם הלכה למעשה, שכן אלו דברי אגדה שהרמב"ם נוהג לסיים בהם את דבריו בכל נושא. הוא מדייק זאת ממיקום דברי הרמב"ם בסוף ספר זמנים ולא בהלכות מלכים, שלא מדובר בהלכה מעשית אלא בדברים פילוסופיים מוסריים.

1. ראשית, ראה דבריי לעיל (בפרק 'למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל' שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים?'), שהבאתי מספר תירוצים נפלאים מהפוסקים, למה הרמב"ם פסק את הפטור ללוויים ולת"ח דווקא בהלכות שמיטה ויובל, כי בעצם שם זה המקום הטבעי שלהם, ולא סתם דברי אגדה שהרמב"ם תקע אותם כאן ללא כל הקשר.

2. כמו כן, ראה שפוסקים רבים העתיקו את לשונו של הרמב"ם מילה במילה הלכה למעשה, והראשון שבהם ספר החינוך (במצוה שמ"ב), וכן ספר בן ידד (הלכות שמיטה ויובל) להרב ידידיה שמואל טאריקה (נפטר בשנת התקכ"ט - 1769), וכן בספר יד המלך (מאמר האמונה והביטחון) לרבי אלעזר הלוי סגל לנד"א (נפטר התקצ"א - 1831), וכן ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק שמות פרשת תצוה) ובעוד מקומות רבים, וכן ערוך השולחן (הלכות יובל סימן ל"ח, י"ד), שו"ת דברי יציב (חלק אורח חיים סימן ר"ג), וכן שו"ת יחוה דעת (חלק ג' סימן ע"ה) ועוד רבים, ואם הם העתיקו את ההלכה הזו, אז משמע שזו הלכה למעשה, ולא דברי אגדה שהרמב"ם נוהג לסיים בהם את דבריו בכל נושא.

בספר "למה הם שונים" להרב מרדכי דוד נויגרשל (עמ' 155), הוכיח שם הרב שדברי הרמב"ם דלעיל נפסקו להלכה גם ע"י המשנה ברורה. השו"ע (סימן קנ"ו סעיף א') עוסק בסדר יומו של היהודי, וכותב כי אחר שגומר תפילתו וקובע עתים לתורה ילך לעסקיו, וז"ל: "אח"כ ילך לעסקיו, דכל תורה שאין

עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עוון, כי העוני יעבירנו ע"ד קונו; ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר, אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו".

על זה אומר הביאור הלכה (שם) כי מי שחשקה נפשו בתורה יכול לשבת כל ימיו ולעסוק אך ורק בתורה, וכדי להוכיח כי הנהגה זו לגיטימית, מביא הביה"ל את דברי הרמב"ם בהל' שמיטה הנ"ל, שם פוסק הרמב"ם כאמור כי כל מי שמלאו ליבו להיות כמו שבט לוי יכול לעשות כן, הוי אומר: (א) דברי הרמב"ם הלכה למעשה. (ב) גם מי שיש לו נחלה ופרנסה יכול לנהוג כן. (ועיין עוד שו"ת משנה הלכות חלק י"ז סימן ס"ז שחזק דברים אלו), עכ"ל.

וכעת מצאתי שגם בספר 'המספיק לעובדי ה' לרבי אברהם בן הרמב"ם (עמ' קכ"ח), הביא את דברי אביו הגדול להלכה ולמעשה, וז"ל: "ועכשיו אחזור להמשך העניין ואגיד, כי הסדרת מציאותה ורציפותה של אומה תלויות בעושרה החומרי שאיננו פוגם בשלמותה, מפני שהושם סייג לקנייני החומר על ידי דת הקובעת התכשרויות וסידורים שמימיים, שבזכותם לא ייטמע האדם בהבלי העולם הזה הטורדים ומסיחים אותו מעבודת ה' יתעלה, אף אינה מונעת את יחידי הסגולה שבין עבדי ה' אשר ידבם לבם לעמוד לפני ה' ולשרתו תמיד מלפרוש מענייני העולם, ומלעסוק לצמיתות בענייני הדת, כגון שבט לוי שנמנע מ (קחת) נחלה בארץ ישראל, כמו שמבואר בתורה (דברים י', ח'): "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לעמד וכו', על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו, ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו". וכבר אמר אבא מרי זצ"ל בסוף ספר זרעים (הל' שמיטה פי"ג הי"ג): "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל, לעמוד לפני ה' ולשרתו, ולעובדו לדעה את ה' והלך" וכו', עכ"ל.

מה יותר ברור מעדות ברורה ומפורשת, מבנו של הרמב"ם שאביו לא כתב זאת בתור דברי אגדה, אלא הלכה למעשה.

עוד מגדולי רבני דורינו, שלמדו מהרמב"ם הזו הלכה למעשה, שבני הישיבות פטורים משירות בצבא כמו בני לוי.

הרב יעקב משה חרל"פ (גדול תלמידי הראי"ה קוק, וראש ישיבת מרכז הרב לאחר הראי"ה זצ"ל) פרסם כרוז ביום כ' ניסן התש"ח בכרוז (צילום בידי), ובכרוז מובהר ע"י כבוד הרב חד משמעית שמלחמת העצמאות היא מלחמת מצוה, ועם כל זאת בני הישיבות לא רק שהם פטורים משירות בצבא אלא מחויבים להמשיך ללמוד בישיבה, וז"ל: "ובעבור זה, הנני מוצא חובה קדושה בנפשי להודיע גלוי לכל אלה תלמידי החכמים חובשי הישיבות הקדושות, המקדישים עצמם לתורה ועבודת ה', שהם הפלוגה של חיל ה' כדברי הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל, החובה מוטלת עליהם

להמשיך את לימודם ולא יתבטלו מן התורה אף למלחמת מצוה זו. וע"י זה אנו בטוחים וגם אנו יכולים להבטיח כי הצלחת חיילנו תהיה למעלה מדרך הטבע ויקויים בהם ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו. ולזאת דעתנו דעת תורה, שכל בן ישיבה ידע את תפקידו הנאמן להיות מחיל ה', ואין עליו שום חובה להתייצב, להיפקד, ולהירשם לשום עבודה של פלוגה אחרת". הרב השתמש גם במכתבו של רבו הרא"ה קוק, להוכיח שבני הישיבות פטורים ממלחמה, ואף ממלחמה כמו מלחמת העצמאות. (לעיל הבאתי את כל מכתבו של הרא"ה קוק באגרות הרא"ה (ח"ג, תת"י), ושם פסק בסכינא הריפה שבני הישיבות פטורים אפילו ממלחמת מצוה, וז"ל: "ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נעשו אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח, וכו').

בספר הלכות מדינה להגר"א ולדינברג (חלק ב' שער ג' פרק ד אות א'), הרב פתח את הפרק בהבאת דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה (פרק י"ג, י"ג), ולאחר הבאת הציטוט המלא כתב הרב, וז"ל: "למדנו מדברי רמב"ם אלה, שס"ל שזכות שבט לוי להיות מובדלים מדרכי העולם, לא לערוך מלחמה כשאר ישראל אלא להיות חיל השם, ניתנת לכל איש ואיש מבאי העולם אשר התרומם בהנהגותיו הרוחניות להיות מובדל מחשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, ומושקע ראשו ורובו בעבודת ה' בהכרת חובתו בעולמו, ובלימוד תורתו הקדושה אשר תורהו ותנחהו בדרך הרצויה להיות ה' חלקו ונחלתו לעולמי עולמים. ומכיוון שהמדובר ברמב"ם שם לעניין כיבוש נחלת ארץ ישראל שהוא מלחמת מצוה, נלמד מדברי הרמב"ם, שכמו שבט לוי כן הוא פוטר את העוסקים בעבודת ה' ובתורתו אפילו ממלחמת מצוה". גם מכאן ראינו מפורש, שגם במלחמת מצוה, תלמידי החכמים פטורים מלהתגייס לצבא.

ושם (באות ה'), דיבר בשבח מעלת לומדי התורה המגנים על עם ישראל בלימוד תורתם, ושילב בתוך דבריו גם את דברי רבה של ירושלים הרב צבי פסח פרנק (שהיה חברו של הרא"ה קוק ורבו של הרב אברהם אלקנה שפירא, ראש ישיבת מרכז הרב. דבריו להלן הם מתוך הכרוז שהוציא הרב בעת מלחמת השחרור, שלדעת רבים הייתה בגדר של מלחמת מצוה, ובכל זאת הרב פסק נחרצות נגד גיוס בני התורה), וז"ל: "תלמידי החכמים בעסקם בתדירות בתורה ועבודת ה' בשעת מלחמה, משרתים בזה את העם יותר מהשתתפותם בקרב, וכך מצינו במדבר רבה (פרשה כ"ב) שבמלחמת מדיין ייחדו י"ב אלף לתפילה, כי התורה והתפלה הם כלי הזיין של העם ההולכים לפניו בקרב ומפיל את שונאיהם, כדברי תרגום אונקלוס על הפסוק "בחרבי ובקשתי" (בראשית מ"ח - כ"ב) "בצלותי ובבעותי", וכל אלה אשר תורתם אומנותם, חלילה להוציאם ולנתקם מאהלי התורה ולשעבדם לצבא המלחמה ואימונים או שאר עבודות, וידעו נאמנה שכל מי שמוסר נפשו וחיייו לשקידת התורה, הנהו איש צבא מלגיונו של מלכו של עולם להגנת עמנו וארצנו, וכל אלה העומדים במערכת הקרב

עם האויב מוגנים בזכות לומדי התורה, וכמו שאמרו רז"ל (מכות דף י'): "מאי דכתיב, "עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים" - מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקין בתורה", וכל בעל נפש שהוא מסור ללמוד התורה אינו ח"ו בכלל משתמט, אלא נהפוך הוא, עבודה גדולה הוא עושה לניצחוננו המלא שאנו מקוים לו ... כדאי הוא קול התורה להגן גנון והצל לכל היורדים לשדה המלחמה שיחזרו בחיים ושלום לביתם ...". (מתוך כרוזו של הגאון הגרצ"פ זצ"ל אב"ד ירושלים בזמן מלחמת השחרור בכ"ד ניסן התש"ח, וצריך לשים לב שמדובר במלחמה גורלית שלשית רבים היא מוגדרת מלחמת מצוה, והיה מחסור גדול בחיילים ובכל זאת הרבנים יצאו מגדרם לפטרם מגיוס).

ושם (סוף אות ט', עמ' ס"ב) סיכם הגר"א ולדינברג: "סוף דבר: חוב שמיימי ותביעת הנשמה הישראלית הכללית של כנסת ישראל היא, לפרוק עול דרך ארץ מתלמידי החכמים שקיבלו עליהם עול מלכות שמים, להיות נתונים נתונים לה' להימנות על צבאותיו לעסוק בתורתו יומם ולילה, כי ממלאים המה בכך תפקיד ושירות לעם ולמדינה ממדרגה ראשונה, בהקימם בכך לעם ולמדינה חומה ומבצר רוחני רם ונישא ששום כח בעולם לא יוכל להפילו, כדברי הנביא: "כל כלי יוצר עליך לא יצלה, וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי, זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם ה'" (ישעיה נ"ד-יז), וכדרשת חז"ל בב"ב (דף ז' ע"ב): "אני חומה - זו תורה, ושדי כמגדלות - אלו תלמידי חכמים". (כדאי מאוד לעיין באריכות בתשובה זו, שעל הדרך הרב פורץ קושיות וסתירות רבות, כי ה' הטובה עליו).

הגרי"מ טוקצ'ינסקי בספר התורה והמדינה (חלק ה' - ו' עמ' נ', אות ה'): "ואחרי שהעלנו ששבט לוי לא היה יוצא לצבא ולא היה מחויב להיות מעורכי המלחמה, משום שהיה מוקדש לתורה ולעבודה - הרי הה"נ לומדי התורה דזמננו שיש להם דין שבט לוי כמפורש ברמב"ם סוף שמיטה ויובל, שכתב שם בזה"ל: "ולא שבט לוי בלבד וכו'".

וכן פסק רבי יחזקאל אברמסקי בספרו חזון יחזקאל (נשים ב', סוטה תוספתא פרק ז' עמ' 82 בחידושים) שהביא את דברי הרמב"ם בשמיטה ויובל (פרק י"ג סעיפים י"ב ו' - י"ג), ואח"כ הוסיף: "וכדברי הרמב"ם וכו', הקדים לימוד התורה, מפני שזכותה גדולה מכל".

וכן בשו"ת אור שמח (חלק א - בעמ' 168) לרבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק: "רמב"ם (פרק י"ג הל' י"ב), ולא עורכין מלחמה כשאר ישראל. ובספרי פרשת מטות, רע"ק אמר אלף למטה שנים עשר אלף, ומה ת"ל לכל מטות ישראל, להוציא שבט לוי, יעויין הגהות הגר"א, וברש"י הגרסה לרבות, ויעוין דברי הימים (א', ק', ט') בכלם כתוב 'חלוצי צבא' גבורי חיל' לבד בשבט לוי ובני יששכר, וזהו כמו שכתב רבינו בהלכה י"ג לקמן ולא שבט לוי וכו'". (וע"ע באור שמח על הרמב"ם הל' מלכים פרק ז', הל' ב' ושם כתב שמלחמת מדיין הייתה מלחמת מצוה).

הרב חיים דוד הלוי (נפטר התס"ח - 1998), רבה של תל אביב (היה מקורב לצינונות הדתית, נבחר לדמות

המופת של החינוך הממלכתי דתי לשנת תשע"ד, ספרו קיצור שולחן ערוך - מקור חיים, התקבל במערכת החינוך הממלכתית דתית ומשמש כספר לימוד הלכות עיקרי, בספרו עשה לך רב (חלק א' שאלה כ"א עמ' שכ"ו, וכן בחלק ג' סימן נ"ח), הביא גם הוא להלכה את דברי הרמב"ם בהל' שמיטה (פרק י"ג, י"ג), לגבי פיטורם של בני התורה מהצבא, וז"ל: "הרמב"ם, אחרי שכתב דיני שבט לוי שהעקנו לעיל פיטורם ממלחמה ושאינם נוחלים בארץ, הוא מוסיף שם (הל' י"ג), ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה להבדל לעמוד לפני לשרתו" וכו'. (לקמן, בפרק 'דעת רבני הציונות הדתית' על גיוס ת"ח, הבאתי את דבריו באריכות (מהתשובה דלעיל) בדבר מעלת הת"ח, וז"ל: "אומנם נכון הדבר, בני ישיבות ולומדי תורה פטורים משירות צבאי וכו'. זאת ועוד, ערך וחשיבות לימוד התורה עד כדי פיטור משירות צבאי הוא דבר שביסוד האמונה העמוקה שבלב. הרואה בלימוד תורה השתלמות מקצועית בלבד לא יבין שחרור לומדי תורה משירות צבאי, אך היודע ומאמין במעמקי ליבו, כי נשמת רוח חייה של האומה קשור ואחוז בלימוד התורה, וכי במידה שעם ישראל מרבה בלימוד תורה מגדיל ביטחונו מכל צד ואויב, יבין לאשורו שחרורם של לומדי תורה משירות צבאי").

הגר"ש משאש בספרו שמש ומגן (חלק ג' סימן כ'): "יש ליישב גם את דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, שכתב על בני לוי שהובדלו מדרכי העולם "לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין וכו', ולא שבט לוי בלבד, אלא ה"ה בני תורה" וכו', עכ"ל. ועפ"י הנ"ל מיושב, דבמסכת סוטה איירי דאין שיעור מספיק של החילים לעשות מלחמה ואז יוצאים גם חתן מחדרו וה"ה לת"ח, ובהלכות שמיטה איירי ביש שיעור מספיק, דאזי פטור הת"ח וגם חתן וכלה".

הרב ישראל יעקב פישר - "שבחורי ישיבה המה אשר נבחרו מכל עם ישראל לעסוק בתורה, כמו שבט לוי שנבחרו מכלל ישראל להיבדל מעבודות הגשמיות ולהיות פנויים לעסוק בתורה, כדי שהם יהיו המורים לעם דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים, ולכך לא ניתן להם חלק ונחלה עם ישראל, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (ה"ב), דהלויים לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא זוכין בעצמן בכח גופם אלא הם חיל ה', ומסיק הרמב"ם שם הי"ג דכן הוא בבחינה זו כל אחד מישראל המתמסר עצמו ללימוד התורה הרי הוא כשבט לוי שה' הוא נחלתו".

הגר"מ אליהו זצ"ל, בספרו 'מאמר מרדכי' - פיקוח נפש (שבת ח"ה, פרק ק"ח עמ' רט"ז, הלכה א') פסק שכל המלחמות בימינו דינן כדין מלחמת מצוה, וז"ל: "גדר מלחמת מצוה הינו: 'עזרת ישראל מיד הצר הבא עליהם', כפי שכתב הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ה הלכה א' א') ועל כן, כל המלחמות שנלחם עם ישראל בשנים האחרונות הן בגדר מלחמת מצוה. ובפרט עקב העובדה שאויבינו מכריזים בפירוש שכוונתם להשמיד את עם ישראל".

ושם (בעמ' רי"ט הלכה ג') הביא הגר"מ אליהו זצ"ל את פסק הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל להלכה ולמעשה, וז"ל: "כתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג הל' י"ב - י"ג): "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ

ישראל ובביזתה עם אחיו? וכו', ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', וכו'". **ולכן, כל מי שיכול להמשיך ללמוד תורה ודאי שעדיף לו ולעם ישראל שימשיך בלימודו, כיון שעל לימוד זה עומד העולם ומגן על עם ישראל, ובזכותו ישראל מנצחים במלחמה.** אולם, מי שאינו יכול לעשות כך עדיף שילך לשיבת הסדר שממנה יוצאים תלמידי חכמים יראי שמים וכו', ובלבד שישרת במקום שנשמרים בו גדרי הצניעות ואין תערובת בין נשים לגברים". (ושם בהערה ה הפנה הרב לעוד מקורות שפסק בהם כך: "וראה עוד ספר הלכות מדינה לבעל שו"ת ציץ אליעזר (חלק ג' שער א' פרק ב', שער ג' פרקים א', ג', ד') וע"ע בשו"ת הרב הראשי (תשמ"ח - תשמ"ט סימן קנ"ח, ותשד"מ 1-1300, ותשמ"ה 1-773).

ושם (בעמ' רכ"ה הלכה ה') **הוסיף הגרמ"א זצ"ל** בדבר איסור המזלזלים בת"ח שתורתם אומנותם, וז"ל: "כפי האמור מעלתו של העוסק בתורה גדולה מאד שמחזיק העולם, וכבר אמרו חכמים, שכל המזלזל בתלמידי חכמים ואומר מה הם מועילים לנו בלימודם, הרי הוא בגדר אפיקורוס".

ושם (בהערה ח' עמ' רכ"ה) הרחיב הרב בהבאת מקורות על מעלת לומדי התורה ושהיא מגנה על עם ישראל, ומאידך הזהיר בפגיעה בהם, ולחיצוק דבריו בדבר מעלת לומדי התורה שהם המגנים על עם ישראל בלימוד תורתם הביא את דברי הגר"א קוק זצ"ל (אגרות הראי"ה ח"ג, תת"י), עיין שם באורך. ובסוף ההערה הבהיר שאין ת"ח צריכים שמירה, שתורתם משמרתם: "וכך כתב הרמב"ם בהלכות שכנים (פ"ו ה"ו): "כל הדברים שצריכין לשמירת העיר לוקחין מכל אנשי העיר, ואפילו מן היתומים, חוץ מתלמידי חכמים, שאין ת"ח צריכין שמירה שהתורה שומרתן, ופסקו השו"ע (יר"ד סי' רמ"ג סעי' ב', ובחור"מ סי' קס"ג סעיף ד').

גם הרב **יצחק אריאלי** (מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב), מחבר ספר "עיניים למשפט", בספרו זה על הגמ' במסכת ב"ב (דף ח'. עמ' כ"ד, ד"ה רבנן לא צריכי נטירותא), מאריך הרב בראיות רבות בדבר פטור ת"ח מכל מלחמה שהיא, **ואפילו היא מלחמת מצוה**, וז"ל: "ויש לדון אם גם בשעת סכנה ושכיחא היזקא פטורים, ומתוך סתימת הגמ' והפוסקים משמע שבכל גוונא פטורים". (שם עמ' כ"ד).

"ומ"ש (במגילה ג') אמש ביטלתם וכו' ועכשיו ביטלתם מת"ת, וברש"י שאין נלחמים בלילה, משא"כ בזמן המלחמה מבטלים, פשוט הדבר שמיירי על שאר העם (לא על ת"ח שהתמסר והתגייס כולו לתורה) שבשעה שאינם נלחמים, עליהם לעסוק בתורה". (שם עמ' כ"ו). (עיין שם באורך ותרווה את צמאונך).

וכן הרב הביא (שם בעמ' 25) את דברי הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג, י"ג) **להלכה.**

הרב **שמריה אריאלי** (בנו של הרב יצחק אריאלי שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) בספרו **משפט המלחמה** (עמ' מ"ד),

לענ"ד כתב את אחת התשובות המקיפות והטובות ביותר שנכתבו בנושא אי גיוס בני הישיבות, ובו הוא מוכיח בצורה נפלאה שבני התורה פטורים משירות בצבא אף במלחמת מצוה, וכמובן שיסוד דבריו מהרמב"ם, וז"ל: "האם תלמידי חכמים חייבים בשירות צבאי? הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל (פי"ג הל' י"ב - ג') כתב: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל וכו'". (הביא ציטוט מלא של הרמב"ם) והמשיך: "הרי מדמה הרמב"ם תלמידי חכמים לשבט לוי, וכשם ששבט לוי אינם עורכים מלחמות משום שעליהם מוטלת משימה אחרת, כך גם ת"ח אינם חייבים ביציאה למלחמה, משום שעליהם למלא תפקיד אחר. יתר על כן, הרי הרמב"ם כתב שכל הטעם של פיטור שבט לוי ממלחמות הוא בגלל זה שעליהם להורות דרכי ומשפטי ה'.

ומבואר בדברי הרמב"ם שאף ממלחמת מצוה הם משוחררים, שהרי הרמב"ם מדבר ממלחמת כיבוש ארץ ישראל, והוא משום שהרמב"ם סבור ששחרור זה אינו כשאר השחרורים, שאילו היה כן היה צריך הרמב"ם להביא דין זה בהלכות מלכים ששם הוא מפרט את כל השחרורים, אלא שהנימוק לשחרור זה הוא משום שהם ממלאים תפקיד חיוני אחר, ובכך, אין הבדל בזה בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה."

גם הרב משה צבי נריה, מייסד וראש ישיבות בני עקיבא, אבי דור הכיפות הסרוגות, במאמרו הנפלא והמחזק כל בר דעת, ובפרט בני תורה, בשם "בני הישיבות וגיוסם", כתב בפירושו שבמצב של חירום (דהיינו מלחמת מצוה) והסכנות הם מוחשיות בני הישיבות פטורים, ואגב את פסק הרמב"ם, וז"ל: "אם שרדו לנו שרידים - נשמור עליהם מכל משמר. הם נחוצים לנו, חיוניים לאומה. גם בשעת חירום, אפילו כשהסכנות המוחשיות נמשכות תקופה ארוכה יותר, אין לפגוע במוסדי דור ודור אשר האומה כולה בנויה עליהם, אשר להרוס אותם קל, ולחזור לבנותם קשה מאוד. נדע להוקיר את שבט לוי, המוותר על תועלת חומרית, כי יודעים אנו להעריך את בני קהת, נושאי ארון - הברית. (ראה לעיל את כל מאמרו). מזה שכתב "נדע להוקיר את שבט לוי" משמע שסובר שיש להשוות את דין בני התורה לשבט לוי.

ועל כל הגדולים הללו, הוסף את כל אלפי גדולי ישראל וראשי הישיבות החרדים, שכך פסקו וכך נוהגים מאז קום המדינה ועד היום, ואין פוצה פה ומצפצף.

סיכום הפוסקים שפסקו שפסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה

רבי ישראל מאיר הכהן - החפץ חיים, במשנה ברורה (סימן קנ"ז סעיף א') וביאור הלכה (שם), הראי"ה קוק (אגרות הראי"ה ח"ג אגרת תת"פ, אמנם לא הזכיר את הרמב"ם, אך פסק לפטור את הת"ח), הרב יעקב משה חרל"פ (גדול תלמידי הראי"ה קוק, וראש ישיבת מרכז הרב לאחר הראי"ה זצ"ל), בספר הלכות מדינה להגר"א ולדינברג (חלק ב' שער ג' פרק ד אות א'), הרב צבי פסח פרנק (שהיה חברו של הראי"ה קוק ורבו

של הרב אברהם אלקנה שפירא, ראש ישיבת מרכז הרב), הגר"מ טוקצ'ניסקי בספר התורה והמדינה (חלק ה' - ו' עמ' נ', אות ה'), רבי יחזקאל אברמסקי בספרו חזון יחזקאל (נשים ב', סוטה תוספתא פרק ז' עמ' 82 בחידושים), בשו"ת אור שמח (חלק א - בעמ' 168) לרבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, הרב חיים דוד הלוי (נפטר התשס"ח - 1998), רבה של תל אביב (היה מקורב לציונות הדתית), בספרו עשה לך רב (חלק א' שאלה כ"א עמ' שכ"ו), הגר"ש משאש בספרו שמש ומגן (חלק ג' סימן כ'), הרב ישראל יעקב פיישר בספרו אבן ישראל (דברי מוסר, עמ' י'), הגר"מ אליהו זצ"ל, בספרו 'מאמר מדרכי' - פיקוח נפש (שבת ח"ה, פרק ק"ח עמ' רט"ז, הלכה א'), הרב יצחק אריאלי (מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב), מחבר ספר "עיניים למשפט", בספרו זה על הגמ' במסכת ב"ב (דף ח'. עמ' כ"ד, ד"ה רבנן לא צריכי נטירותא), הרב שמריה אריאלי (בנו של הרב יצחק אריאלי שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) בספרו משפט המלחמה (עמ' מ"ד), הרב משה צבי נריה, מייסד וראש ישיבות בני עקיבא, אבי דור הכיפות הסרוגות, במאמרו הנפלא והמחזק כל בר דעת, ובפרט בני תורה, בשם "בני הישיבות וגיוסם".

בנוסף על כל הנ"ל, גדולי ישראל החרדים בזמן מלחמת השחרור (שלדעת כולם עמדה בקריטריונים של מלחמת מצוה) פסקו לכל בני הישיבות והת"ח לא להתגייס אלא להמשיך ללמוד תורה, למרות שזו מלחמת מצוה, ומהם: רבי איסר זלמן מלצר, רבי יוסף צבי דושינסקי, רבי זעליג ראובן בענגיס וכל חברי ה'בד"ץ של העדה החרדית. והוסף עליהם את מו"ר נזר ישראל ותפארתו מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, ועוד רבים מגדולי ישראל בכל הדורות, ראשי ישיבות ופוסקים רבים שפסקו כן.

מהי הגדרת ת"ח הפטור מהצבא?

לאחר שראינו שהשווה דינו של ת"ח לשבט לוי, ושלשניהם דין אחד לעניין פטור ממלחמה, נותר לנו כעת לברר מיהו ת"ח?

בגמרא במסכת שבת (דף ק"ד.) מובא: "ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם? כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה. למאי נפקא מינה - למנוייה פרנס על הציבור".

רש"י - "בכל מקום - בכל התלמוד, ואפילו במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי, וזה נתן לבו וגרסה, מסכת כלה ברייתא היא: כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה".

בשו"ת מהר"ם אלשקר (סימן י"ט) הביא מספר ראשונים מגדולי הראשונים שדנו מהו הגדר של

ת"ח לפוטרו ממסים, והסכמת כולם הייתה שתורתו אומנותו והוא עוסק בתורה כל הזמן, וגם אם לפעמים יוצא לעסוק קצת במלאכה לפרנסתו עדיין הוא נחשב לת"ח, והביא שכן פסקו, הרשב"א וכן נמי השיב הרמ"ה, וכן כתב הרא"ש, וכן כתב רבי יעקב בעל הטורים, וכן פסק בשו"ת מהרשד"ם. וכן פסק מרן השולחן ערוך (יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמ"ג, ב'), ושם דן בפטור ת"ח ממסים וחובות, ושם הגדיר לנו מרן מהו ת"ח עפ"י רוב ככל הראשונים שהזכרנו לעיל, וז"ל: "... ולכן היו פטורים מכל מיני מסים, בין מסים הקצובים על כל בני העיר, בין מס שהוא קצוב על כל איש לבדו, בין הקבועים בין שאינם קבועים, וחייבים בני העיר לפרוע בשבילם אפילו הקבועים על כל איש ואיש. הגה: ואפילו אם אמר ההגמון שת"ח עצמם יתנו, חייב הצבור לתת בעדם. ודווקא תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, אבל אין תורתם אומנותם, חייבים. ומיהו אם יש לו מעט אומנות, או מעט משא ומתן להתפרנס בו כדי חייו ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על ד"ת ולומד תדיר, נקרא תורתו אומנתו".

הגה: ואין חילוק בין שהוא תופס ישיבה או לא, רק שהוא מוחזק לת"ח בדורו שידוע לישא וליתן בתורה, ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושי ובפסקי הגאונים, ותורתו אומנותו כדרך שנתבאר. (ת"ה סימן שמ"ב). ואף על גב דאין בדורינו עכשיו חכם לענין שיתנו לו ליטרא דדהבא אם מביישו, מ"מ לענין לפטרו ממס מקילין להם בזה, רק שיהא מוחזק לת"ח, כמו שנתבאר. (שם סימן שמ"א). ומ"מ יש מקומות שנהגו לפטור ת"ח ממס, ויש מקומות שנהגו שלא לפטור (שם שמ"ב).

ש"ך (יורה דעה סימן רמ"ג ס"ק ד'): "כדי חייו - לאו דוקא כדי חייו בצמצום, אלא כל שיהא מתעסק כדי להחיות נפשו כדי חייו קרינא בזה, ודוק דכתב "ולא להתעשר" ולא כתב "ולא ליותר מכדי חייו", ודבר פשוט הוא שייבוא על האדם פתאום כמה מקרים מחללים וזולתם שיצטרך בהם להוצאה מרובה, ודבר שאין קצבה הוא וכו'. כללא דמלתא, דת"ח העושה תורתו קבע ואינו מתבטל מלימודו כ"א לזון את בניו ובני ביתו, ולפרנסם, ולהלבישם, ולכל הדברים הצריכים לאדם, ואף על פי שהוא עשיר הוא פטור מכל מיני מסים וארנוניות, כ"כ מהר"מ אלשקר בתשובה שם".

בספר ראשון לציון לרבי חיים בן עטר (עמ' ס"ד), וז"ל: "לכן אני אומר ומחלק, דאם הוא טורח כדי פרנסתו, כל עוד שהוא טורח להרויח המוכרח, דהיינו לחם לאכול ובגד ללבוש במידת אדם בינוני, אפילו רוב היום יוציאנו בהכי, שפיר מיקרי ת"ח אם הוא קובע עת ללמוד ביום ובלילה" וכו', עכ"ל.

ובהמשך (שם) הוסיף, וז"ל: "אלא תנאי המחוייב עליו ליקרא ת"ח הוא, שלא יהיה בטלן ועוסק בדברי הבאי ולטייל, אלא יהיה כאדם שיש לפניו מלאכה שצריך לעשות מלאכה מדי יום ביומו, דאם הוא ת"ח ומאבד חלק מהיום בדבר שאין בו ממש גרע מהבטלים ויושבי קרנות, ואין לעשות לו שום מעלה, הגם כי הוא קובע עתים לתורה".

מרפא לשון (הלכות שכנים פרק ו') לרבי רפאל ארדיטי וז"ל: "הכלל העולה שמכל הגאונים שכתב הרב כולם פה אחד בהסכמת הגאונים ז"ל אשר נקבו בשמות העלו להלכה: דת"ח דגמיר וסביר אף שעוסק במשא ומתן בחנות או במאגאזין כדי להרויח פרנסתו, כל כשפונה מעסקיו חוזר על למודו ואינו יושב לשמוע דברי הבאי תורתו אומנותו מיקרי, והרי הוא פטור מכל מיני מסים" וכו'.

הראי"ה קוק באגרות הראי"ה (עמ' צ'), וז"ל: "ותלמיד חכם נקרא כל שתורתו אומנותו ועיקר עסק שלו הוא בדברי תורה, ולא גרע כוחו כלל אם הוא מתעסק בעסק כדי פרנסתו ולא להתעשר, כיוון שבכל עת הפנאי הוא שב לתורתו, כמבואר ביורה דעה (סימן רמ"ג ס"ב)", עכ"ל.

שו"ת יביע אומר (חלק ז' - יורה דעה סימן ט"ז) למו"ר עט"ר נשיא מועצת חכמי התורה מרן הגרע"י שליט"א: "...לשון 'בן תורה', שמשמעותו שלומד תורה כאשר תשיג ידו, וכגון אברך כולל שתורתו אומנותו. ולפי ערך הדור נקרא בן תורה".

בשו"ת יביע אומר (חלק ז' - חושן משפט סימן י' אות ח') דן הרב באריכות לגבי ת"ח לפוטרו ממסים ומסקנתו שת"ח פטור מתשלום מיסים. הרב דן שם מהו גדר ת"ח, וז"ל: "וגדר ת"ח הוא מי שעיקר לימודו בש"ס ובפוסקים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, אף על פי שעדיין אינו בעל הוראה, ואפ"ל תלמידים הצריכים לרב להדריכם בנתיבות יושר העיון להבין להשכיל עומק דעתם של רבותינו חכמי הש"ס והפוסקים, ומ"מ אפ"ל ת"ח שעוסק באגדות חז"ל ומזכה הרבים בדרשותיו במוסר ובאגדה פטור מן המס, שיכול לומר קים לי כסברת הפוסקים הפוטרים אותי. ותלמיד חכם שתורתו אומנותו, שבכל עת פנאי שלו לומד תורה, אף שעוסק במסחר, יומיים או שלשה במסחר, ושלשה ימים רצופים עוסק בתורה, נחשב ת"ח שתורתו אומנותו, בצירוף שעות הלילה של ימי מסחרו, שאז הוא עוסק בתורה, נמצא רוב השבוע בקדושה, וכ"ש בהצטרף יום שבת קודש שלא ניתן אלא לעסוק בו בתורה".

האם שבט לוי והת"ח רשאים להתנדב למלחמה?

"פשוט ביותר שכהנים ולויים היו רשאים להתנדב למלחמה, וכך שנינו במשנה (סוטה מ"ד). לגבי מלחמת הרשות: "הירא ורך הלבב זהו המתירא מעבירות שבידו... אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט"... ועוד בברייתא שם: "אשר ארס... פרט לאלמנה לכהן - גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט" ע"כ. הרי מבואר להדיא השתתפות כהנים במלחמת הרשות. מעתה, כל - שכן שהיו רשאים להתנדב במלחמת מצוה. וכבר האריך בזה מרן החיד"א (בברכי - יוסף חלק אבן - העזר סי' ו' אות ו') בביאור דברי המרדכי (גיטין סוף פ"ז), לגבי כהן אם יכול לגרש אשתו על תנאי וכו', ומדבריהם שם משתמע בפשיטות שכהנים רשאים להתנדב, ושם הביא מרן החיד"א הראיות הנ"ל ממסכת סוטה, והמרדכי הביא שם שאלת הגמרא (קידושין כ"א): כהן מהו ביפת - תואר, ופירש"י: במלחמה.

הרי שמוותר להם להתנדב. ודוחק גדול הוא לפרש כל זה באותו כהן שהיה קורא הפרשה בפני היוצאים למלחמה, ועיי"ש באורך והדברים פשוטים וברורים, ומלחמת החשמונאים תוכיח, שבראשה עמדה משפחת הכהנים, מתתיהו כה"ג ובניו וכו'. וגם זה פשוט ביותר, שכשם ששבת לוי היו רשאים להתנדב למלחמה, כך רשאים לומדי תורה להתנדב אפילו למלחמת רשות, וזו אינה צריכה לפנים". (ש"ת עשה לך רב חלק ג' סימן נ"ח).

האם האברכים בימינו מתאימים לתנאים שהעמיד הרמב"ם?

לעיל ראינו את דברי הרמב"ם, שקבע כללים ברורים למי שרוצה להידמות לשבת לוי ולקבל פטור מהצבא, וז"ל: "נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל, לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם".

פירושם של דברים הוא:

(א) "להיבדל" - עליו להתנתק מהמסגרות הרגילות של החיים, ולהיות שונה בהסתכלות על החיים.

(ב) "לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה'" - התמסרות נטו לעבודת ה', כשעבודה זו כוללת לימוד אינטנסיבי של התורה במשך רוב שעות היממה, וכמובן תפילות.

(ג) "ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים" - כלומר כל מחשבותיו ומעשיו צריכים להיות רק בעסק התורה, ולא עשיית חישובים כלכליים איך לקדם את מעמדו בהווה או בעתיד, ובוודאי לא עשיית עסקים.

הגר"ש משאש בספרו שמש ומגן (חלק ג' סימן כ') נשאל, האם אברך ישיבה יכול לטעון "שפרק מעל צווארו עול חשבונות הרבים" וכו', כדברי הרמב"ם דלעיל?

"על זה יש להשיב, שאברכים של כולל שמקבלים ד' מאות דולר בחודש להחיות אישה ובנים, וחיים לחם צר ומים לחץ כדי ללמוד תורה כל היום כולו עם השגחה מעליא שלא יבטלו אף רגע, ודאי די שומר עליהם "שפרקו מעל צוארם עול חשבונות הרבים". וכבר אמרו רבותינו: "אדם כי ימות באהל", אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וכך היא עבודת בני הישיבות. ובלאו הכי א"א להם לעשות שום דבר אחר נוסף על הישיבה, שאם יהיה נודע הדבר יתפשו אותם ללכת לצבא", עכ"ל, כלומר האברכים בימינו עומדים בכל הסטנדרטים שציין הרמב"ם וכל הפוסקים דלעיל ואף מעבר לכך, כי האברכים בימינו עוסקים אך ורק בלימוד תורה, משכורת זעומה, ואסור להם עפ"י חוקי המדינה כמעט לעסוק בכל מלאכה.

ובספר והאיש משה חידו"ת מהגאון הצדיק רבי משה הלוי סולוביצ'יק, מובא שהרב נשאל על

פסקו זה של הרמב"ם, וז"ל: "ופ"א שאל אחד מרבינו זצוק"ל על מה שעושים רבים בזמן הזה, שלומדים בכלל וסומכים בענייני פרנסה על ה', הרי לכאורה רק מי שנדבה רוחו ממש לעבוד את ה', והולך ישר כמו שעשהו ה' בלי שום עוון, רק עליו נאמר שיזכה לו ה' דבר המספיק לו? והשיבו, התנאים הללו נאמרו בזמן הקדמונים שהיו הדורות בעלי מדרגה גדולה, והיה מנהיג הקב"ה את עולמו קצת במידת הדין, אבל בדורות החלשים שלנו מנהיג הקב"ה את עולמו במידת הרחמים, וכל אחד יכול לעשות כן ויעזור לו הקב"ה". (הרב יצחק ד. בלוך שליט"א). (עיין עוד באריכות בקונטרסי 'מלחמת מצוה').

דעת רבני הציונות הדתית בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל

חוסר ידע רב קיים בציבור הדתי לאומי לגבי דעת התורה בנושא גיוס לצבא, האם עדיף לימוד תורה ברצף בישיבות הגבוהות, או שיש צורך ואף חובה להתגייס לצבא או לישיבות ההסדר. ישנם רבנים בני דורנו הטוענים שחובה רבה להתגייס לצבא יותר מאשר לימוד תורה, והלומדים ואינם מתגייסים עוברים על חילול ה', מבטלים מצוה של השתתפות במלחמת מצוה, 'לא תעמוד על דם רעך' ועוד. כעת נבדוק את דעת גדולי התורה האמיתיים של הציונות הדתית (מהדורות הקודמים, מדור המייסדים), לגבי לימוד תורה מול צבא ואפילו מלחמת מצוה, שנראה לי שמישהו טרח וטורח להעלים את דבריהם ופסיקותיהם בנושא הגיוס מעיניהם של אנשי הציונות הדתית. וכבר יצא לי פעמים רבות לשוחח בנושא זה עם בני הצד"ל, וכשהראיתי להם את דברי רבותיהם היו בהלם, והודו שלא ידעו מכך.

דעת הרב אברהם יצחק הכהן קוק – הראי"ה

הראי"ה, הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, הוא למעשה האבא הרוחני של הציונות הדתית, היה הראשון שהתבטא בנושא לימוד תורה וצבא. בשנת התרע"ז (1917), בזמן מלחמת העולם הראשונה, פנה הרב בתחנונים אל רבה הראשי של אנגליה ד"ר יוסף הרץ, ובו בקשה שיפעל אצל השלטונות באנגליה, שישחררו את בני הישיבות משירות בצבא הבריטי.

אביא כעת קטעים חשובים מדבריו המופיעים בספר **אגרות הראי"ה** (חלק ג', דף פ"ח, אגרת תת"י), וז"ל: "... מטרתנו ברורה היא לנו ואחת היא: להציל את נשמת היהדות בממלכה זו, התלויה בנימין רבים בקיומן של הישיבות האחדות. וברור הדבר שבשליטתן של הזכויות של חופש בני הישיבה מעבודת הצבא כעת מטות הן הישיבות, אשר בעמל רב ובמסירות נפש נוסדו, להיות נופלות בלא תקומה חלילה. על כן זאת היא שאלתי ודרישתי מאת הדרת כבודו, כיך נא את האחריות הגדולה שבמשרתו הרב, וידע שכעת הגיע השעה שיעשה את הצעד הנכון להציל מה שהוא יקר לנו מחיים וכו'. הממשלה חייבת היא להיות זהירה שלא לנגוע בנימין הנפשיים של כל דת ואמונה, ואנחנו לפי הכרתנו הדתית, חורבנן של הישיבות שיהיה נצמח מלקיחת מבחר בניהן לעבודת הצבא, הוא לנו חורבן דתי איום ונורא.

שונה הוא הצביון של דתנו הקדושה ביחס לחיוב של דרישת התורה מהצביון של הדתות הנוצריות בייחוד. ובעוד אשר ההתלמדות הדתית עומדת היא אצלן בעיקרה רק בתור ענין מכשיר לקלריקליות (היא עמדה אידאולוגית הדוגלת בדומיננטיות ובשליטה של הרעיונות הדתיים ומוסדות הדת והכמורה (לרוב הכוונה לכנסייה הקתולית הנוצרית) בחיים הציבוריים והפוליטיים של החברה), להכשרתה של הכהונה, הכמרויות וכו', נהפוך הוא, אצלנו, שראשית לכל החיובים לכל אדם מישראל כקטן כגדול, כרב כבעל הבית, כסוחר כאומן, הוא תלמודה של תורה. הישיבות לא נוסדו מעיקרן רק בשביל התכלית להעמיד לנו רבנים, הישיבות בישראל מעולם היו והינן מקדשי תורה שאנו חייבים חובה תורית שלא יתחסרו מאיתנו בכל מדינה, וכשם שלא תעז שום ממשלה נאורה לגזור עלינו להחריב את בתי כנסיותינו, לשרוף את ספרי תורותינו, כן לא תוכל להטיל עלינו חוק של החרבת ישיבותינו וכו', וממילא מובן הדבר שאין הזכות של ישיבותינו ביחס לחופש בניהן מעבודת הצבא כדי שלא ישבתו מלימודיהם, יכול להיות עומד במדרגה אחת עם כל הדתות האחרות. ובשעה שאצל הנוצרים ביטול התלמוד הדתי אינו כי עם חיסרון הכשרת כהנים דתיים, שהוא חיסרון שאפשר לו להתמלא בכל עת, אצלנו החיסרון הזה הוא חיסרון שלא יוכל להימנות.

גדול תלמוד תורה מהקרבת תמידין, ומכל עבודת הקודש היותר נשגבה. ובשעה שתבטל הממשלה את ישיבותינו, הרי היא כאילו גוזרת עלינו גזירת שמד. מסירות נפשו של ר' עקיבא הייתה בעיקרה על הגזירה שלא יעסקו ישראל בתורה, אעפ"י שגם אז לא כל ההמון כולו עסק בתורה. אבל חוק הוא לישראל שחובתו היותר קדושה השומרת את חייו הרוחניים ממיתה אכזרית היא, שיימצא בעריו ומדינותיו חלק רשום מקודש לתלמוד תורה, ששום לחץ מדיני לא יוכל להסיר מאיתנו את החובה הקדושה הזאת."

ובהמשך בנוסף למכתב הזה הוסיף הרב תזכיר (שמשמעותו וחשיבותו גדולה מהמכתב עצמו), ובו בירור הדברים כמובא לקמן, וז"ל: "הממשלה הרוממה שהיא מתחשבת כראוי לממלכה נאורה עם הרגשות העדינים של תושביה, וזהירה ביותר מלפגוע בתוכן הקודש הנעלה של הדת והאמונה, צריכה לדעת שעפ"י תורת ישראל, תלמידי חכמים אסור ללוחצם ללכת למלחמה. וכ"כ גדול הוא החטא של לחיצת ת"ח למלחמה, עד שלא הניחו חז"ל מלבקר את מעשה מלך צדיק כאסא מלך יהודה, ואמרו שנענש שחלה את רגליו מפני שעשה אנגריא בת"ח. כאמור (שם כ"ב) "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, וישאו את אבני הרמה" ופירשו 'אין נקי' שגם תלמידי חכמים קרא לעבודה זו שהייתה צריכה לו לחזק את ערי ארצו במלחמתו עם בעשא".

ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, **אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד** וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח, וכו'. (לשון דומה לדברי הראי"ה ראיתי שכבר הביא האור החיים הקדוש (שמות פרק י"א) בשם המדרש, וז"ל: "עוד

אמרו ז"ל (בראשית רבה פמ"ב) כי הריגת ד' מלכים שהרג אברהם אבדה כמה אמונות, גם היתה מלחמה גדולה ועצומה ורשומה במלכי עולם, כי היו מלכים תקיפים ושלטו על ה' מלכים גדולים ותקיפים ואדם אחד הוא ועבדי ביתו נצחום".

והצלחת המדינה תלויה במלחמתה ע"י מה שנמצאים בה ת"ח העוסקים בתורה, שבזכותם המלחמה נוצחת, והם מועילים למדינה יותר מאנשי החיל הלוחמים.

ומתוך כך תנהג בוודאי ממשלה נאורה, היודעת בכל עת להתרומם ממעלה לרוח הגס ההמוני, ומכירה איך להוקיר את השרידים אשר ה' קורא, העוסקים בתורה, הנאמנים ביראת שמיים ובעבודת ה', ולא תפריע אותם מעבודתם הקדושה, ובכוח ההשפעה הרוחנית העליונה שאנשי קודש כאלו משפיעים על מדינתה וממלכתה תנצח את מלחמותיה, ותוסיף אומץ וגבורה רבה, והם היחידים הללו יועילו לה הרבה יותר בכוחם הרוחני, בהיותם עוסקים בתורה, ובמוסר ובעבודת ה', ומשפיעים ע"י זה רוח קדושה ואמונה בסביבתם וחוגם, שבזה הם גיבורי כוח הרבה יותר ממה שיוכלו להועיל לה בכוחם החלש החומרי, בצאתם לעבוד עבודות גשמיות.

וכ"כ גבוהה היא בישראל תעודת לימוד התורה ללומדיה הקבועים, עד שעפ"י המסורת התלמודית היא לא תוכל להיות נדחית גם מפני ציווי של כל מלך ושליט וכו'.

אומנם ללחוף ת"ח לבטל תורתם וללכת למלחמה או לשום עבודה חומרית אחרת, זה אסור בכל, כמו שביארנו מהאיסור של עשיית אנגריא על ת"ח.

והכל סובב הולך על היסוד הגדול הזה, שהצלחת המדינה וניצחון המלחמה עצמה קשורה הרבה בעבודה הרוחנית, שהיחידים שבבני המדינה המיוחדים לעבודת שמיים ממשיכים את עבודתם הקדושה בתורה, ובעבודת ה' הנחוצה להתקדם תמיד בדבר יום ביומו. **על כן ת"ח העוסקים בתורה הם המגנים על הארץ, ועוזרים להצלחת הנשק הלאומי לא פחות, וגם יותר מכל החיל הלוחם**, ומזה תוצאה בטוחה שממלכה אידיאלית המכרת את הוד הקודש, לא תכוף את התלמידים השוקדים על דלתי התורה לבטל את תורתם ולעסוק בעבודה גשמית שאינם מסוגלים לה", עכ"ל.¹⁷

17. פסק דומה לפסקו של הראי"ה הובא בשו"ת חתם סופר (חלק ו' - ליקוטים סימן כ"ט): "וע"ד עם בני ישראל הנלקחי לצבא המלחמה למלכיות, השתיקה יפה מדבורינו בזה, וגדולי ישראל ע"כ יעלימו עין והניחו להם להממונים מקהל לעשות כראות עיניהם לפי הזמן ועת לחשו', ומ"מ אומר כי גוף ענין דינא דמלכותא להטיל מס על כל עמו, להעמיד מהם אנשים לצבא מלחמתו, וזה הוא מחק מלכותו ודינו דין וממילא מוטל אקרקפתא דכל מי שראוי לצאת ושאין לו אשה ובני' כפי נימוס חוק מלכותו, אך לא אבחור' למודי תורה, שאפי' לא פטרום המלכות בפירוש מ"מ מדיין תורה פטורים, דאמרי' בפ"ק דב"ב (ח'). "הכל לכרי' פתייא אפי' רבנן, וה"מ דלא נפקי באוכלזא, אבל נפקי באוכלזא רבנן לאו בני מיפק באוכלזא ניהו", ומכ"ש שהמלכות יר"ה פטרום, וכבר כמה פעמי' כשנתתי אטעסט לבני מדינו' פיהם ומועהר"ן שהם לומדים ויצליחו לנהוג ציבור,

יש מאנשי הצד"ל (ציונות דתית לאומית) הדוחים וטוענים שדברי הראי"ה לא נאמרו לגבי צבא יהודי בא"י

יש הרוצים לפרש את דברי הראי"ה, שזה נאמר רק לעניין גיוס בני ישיבות לצבא האומות במלחמתם זה עם זה, אך לא בא"י בצבא העם היהודי. כמובן שהמעין בדברי הרב רואה בצורה הוודאית ביותר, שהרב דיבר בכל עת ובכל זמן, ללא הבדל אם זו מדינה יהודית או לא.

הדיון בנושא זה התעורר מספר ימים לפני הכרזת המדינה, ולמעשה לפני פתיחת מלחמת העצמאות. השניים שנחלקו בהבנת דברי הראי"ה היו, גדול תלמידיו הגרי"מ חרל"פ, עם בנו של הראי"ה - הרב צבי יהודה קוק - הרצי"ה.

הרב יעקב משה חרל"פ (גדול תלמידי הראי"ה קוק, וראש ישיבת מרכז הרב לאחר פטירת הראי"ה) פרסם ביום כ' ניסן התש"ח (29/4/48) כרוז (צילום בידי) ובו דעתו - דעת תורה על איסור הגיוס במלחמת תש"ח, וז"ל: "ובעבור זה הנני מוצא חובה קדושה בנפשי להודיע גלוי לכל אלה תלמידי החכמים חובשי הישיבות הקדושות המקדישים עצמם לתורה ועבודה ה', שהם הפלוגה של חיל ה' כדברי הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל, החובה מוטלת עליהם להמשיך את לימודם ולא יתבטלו מן התורה אף למלחמת מצוה זו. וע"י זה אנו בטוחים וגם אנו יכולים להבטיח כי הצלחת חיילנו תהיה למעלה מדרך הטבע ויקויים בהם ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו. ולזאת דעתנו דעת תורה, שכל בן ישיבה ידע את תפקידו הנאמן להיות מחיל ה', ואין עליו שום חובה להתייצב, להיפקד, ולהירשם לשום עבודה של פלוגה אחרת".

כרוז של הרצי"ה - בתגובה לפרסום פסקו של הגרי"מ חרל"פ, ובו קרא לבחורי הישיבות לא להתגייס, חמישה ימים לאחר מכן, ביום כ"ה ניסן התש"ח (4/5/48), פרסם הרצי"ה כרוז חריף והוא תגובת נגד לכרוז שהופץ ע"י הגרי"מ חרל"פ שבו קרא לא להתגייס, ושהביא ראיה ממכתבו של אביו משנת 1917, וז"ל: "ראיתי כעת שנתפרסם בחוצות י-ם קטע מתוך מכתב של אאמו"ר הרב זצ"ל, שכאילו הוא מסייע חלילה להשתמטות ממלוא החיוב של העמידה על נפשנו ועל נפש כל קהל ישראל, והנני מחויב ומודיע בזה, למען אמיתה של תורה, כי המכתב הזה, נכתב ממנו בחודש אדר שנת התרע"ז בלונדון, להשתדלות לשחרור תלמידי חכמים ממלחמת אנגליה, רוסיה וגרמניה וכו', שלא היה בה שום עניין לחיוב הצלת נפשות בישראל ובארץ ישראל (ועל כגון

זה אמרו חז"ל שאין למדין הלכה מפי המעשה). ועל השימוש בדברי קטע מכתב קודשו זה, בהעלמת העניין שהוא דן בו, ובהסתבת דעת הקהל שכאילו יש לדברים הללו איזו שייכות למצבנו עכשיו, יש להצטער שהוא כמו סילוף מן המין הגרוע והמחפיר ביותר, (וכבר היו כמה פעמים מעשי זייפנים וסלפנים לרעה בדברי קודשו, וכדברי הרמב"ם באגרתו, שאפשר לזייפנים לתלות בדברי תורתנו הקדושה צווי של "וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים"), וכו'.

דעתו של הרצי"ה גם התפרסמה אז בחוברת "למצוות הארץ" ושם ציין הרב: "שאלתנו על דבר דעת תורה בעניין התגייסותנו לצבא ישראל ... הנה כבר נודעה ונתפרסמה קריאת ההוראה למעשה מאת רבותינו שבארץ ישראל, לחיוב ההיחלצות לצבאות ה' אלוקי ישראל במערכות עמו וארצו וכו'. חייבים לעמידה על נפשנו להצלת החיים מפני פראי המדברות המוסתים והמאורגנים וכו', מפני חיוב תורני כפול"¹⁸.

אני חייב לציין, שעברתי מספר פעמים ביסודיות על הכרוז שפרסם הרב חרל"פ (צילום שלו מופיע באתר jdn מתאריך ד' תמוז התשפ"ד), ולא מצאתי שום ציטוט שהביא הרב חרל"פ בשם הראי"ה קוק, לפיכך לא הבנתי את ההתנפלות של הרצי"ה על הרב חרל"פ.

כרוז הנגד של חניכי הישיבות - בעקבות הכרוז החרף שהוציא הרצי"ה, הוצא כרוז חריף נגד, ע"י התאחדות חניכי הישיבות, תחת הכותרת "תשובה גלויה" (צילום מופיע בספר קטלוג קדם - 44 עמ' 29), וז"ל: "בקשר לחוות דעתו של מרן הגרא"י קוק זצוק"ל, ראש הרבנים לארץ ישראל, בשאלת הגיוס של בני הישיבות שנתפרסם בימים האחרונים, ואשר על זה יצא בהודעה גלויה בנו הרצי"ה שליט"א, כאילו הייתה כאן זייפנות בדברים אלה, הננו מכריזים גלויות כי כידוע לכל, הקובע היחידי בדורנו להבנת דברי מרן הרב זצוק"ל הוא, תלמידו כבנו, מרן הגאון ציס"ע מזהר"ר ר' יעקב משה חרל"פ שליט"א, ראש הישיבה המרכזית העולמית, ודברים אלו היו למראה עיניו לפני הדפסתם, ולדעתו הגדולה הן הן הדברים הנוגעים לשאלה זו, לכל מי שמעמיק להבין בהם, ולא בראיה שטחית גרידא. ועל דברי תורה אמרו חז"ל (נדרים פ"א.): "שלא יאמרו ירושה היא להם".

בספר הלכות מדינה (ה"ב שער ג', אות' עמ' נ"ח) להגרא"י ולדינברג (הציץ אליעזר), לאחר שפסק שם הרב בתקיפות שאין לגייס כלל את בני הישיבות, הביא כסייעתא לכך את דבריו של הראי"ה קוק זצ"ל, שהם להלכה ולמעשה, וז"ל: "חוב גדול מיוחד ישנו על הנהגת המדינה והצבא לפטר מחובת שירות בצבא את בני הישיבות, בהיות בתי הישיבות חומות בית חיינו והערובה הבטוחה לקיומנו,

18. מה שאמר כב' הרב שזוהי "הוראה מאת רבותינו שבא"י לחיוב ההיחלצות" לענ"ד צריכה עיון, כי למעשה, ראינו לעיל שכל גדולי הרבנים התנגדו לגיוסם של בני הישיבות, למעט הרצי"ה. (גם הוא לאחר המלחמה דעתו הייתה לשחרר את בני הישיבות ממספר נימוקים, וכך נהגו ונוהגים עד היום בישיבתנו, ישיבת מרכז הרב).

והם הם בתי היוצר של אומתנו כולה, שמשם היא שואפת עוז ועוצמה לתקומתה, וביודעים ובלי יודעים היא יונקת משם את לשד חיותה, את החוב הקדוש הזה, והחרדה הגדולה לבלי לנגוע באישון בת עינה של האומה - זאת הישיבה בישראל - הביע בצורה בולטת ובדברים נוקבים ויורדים עד תהום הנשמה הישראלית, מרן הגאון הגרא"י הכהן קוק ז"ל, בספרו אגרות רא"ה (סימן פ"ה) ואלו הם תמצית דבריו החוצבים להבות אש להגנת בני הישיבות ... הממשלה חייבת היא להיות זהירה שלא לנגוע בנימין" וכו'. אכן רוח ה' הייתה בפיו של אותו גאון וצדיק ז"ל, ומילתו על לשונו להקיף ולמצות בקצרה בדברים קולעים אל המטרה את גודל החיוב ההלכתי לפטור בני הישיבות וכל אותם שתורתם אומנותם מחיוב ההתגייסות לצבא אפילו ממלחמת מצוה, ובזכות שנמצאים ממיתים עצמם באהלה של תורה, המדינה מצלחת במלחמותיה".

דעתו התקיפה של הרצי"ה בדבר החובה על בני הישיבות להתגייס לצבא, התרככה רבות לאחר קום מלחמת העצמאות, והוא דגל שבני הישיבות ימשיכו ללמוד ברצף לפחות עשר שנים.¹⁹

19. בספר "פנינים מן דברי הראי"ה" שליקט הרב משה צוריאל (עמ' 230) הבהיר הרב את השינוי בעמדת הרב, ובעצם התיישרות עם דעת כל גדולי ישראל, וז"ל: "אבל בכתב עת "עיתורי כהנים" (ע"י ישיבת עטרת כהנים, העיר העתיקה, גליון שבט תשמ"ו) כותב הרב שלמה אבינר כי שמע מפי הרצי"ה, כי גם בא"י יש ללמוד בישיבה לפחות עשר שנים לפני שמתגייסים לצבא, כדי שיוכלו לקיים מצוה זו כהוגן, בכל תנופתה הרוחנית. ויש להוסיף, כי עובדא היא שבישיבת "מרכז הרב" העדיפו לימוד על פני גיוס, עד גיל עשרים ושש כאמור (ע"ע "שיחות רצי"ה", "פרקי משיח" דף 6, וכן בספר "צבא וישיבה" ג"כ בהוצאת ישיבת עטרת כהנים). במלחמת הקוממיות בשנת התש"ח דעת הרצי"ה הייתה שעל כולם להתגייס, וזאת בניגוד לדעת רוב גדולי הדור שבאותה תקופה. דעתו אז התפרסמה בחוברת "למצוות הארץ" ושם ציין הרב: "חייבים לעמידה על נפשנו להצלת החיים מפני פראי המדברות המוסתים והמאורגנים וכו', מפני חיוב תורני כפול".

אך לאחר מלחמת תש"ח שינה הרב את דעתו, וכפי שהבאתי לעיל, העדיף הרב שהבחורים ימשיכו ללמוד תורה מאשר גיוס לצבא. בספר קוממיות לארצנו (עמ' 424) להרב צוריאל משה הביא הרב מספר הסברים להחלטת הרב, וז"ל: "מדוע שינה הרב את דעתו? פשוט הוא שהנסיבות השתנו. בשנת תש"ח היינו במצב בטחוני ירוד ביותר. לא היה מספיק נשק בידי חיילנו, וגם היה צורך לכל זוג ידיים נוספות. אבל כעבור זמן שמדינת ישראל נתעצמה ב"ה, וגם הייתה עלייה ארצה של למעלה ממיליון עולים, כבר הייתה אפשרות לשחרר מהגיוס כמה וכמה מגילאי הגיוס, מפני כל מיני סיבות שונות ומשונות (חלק לא שירתו בפעילות צבאית, כי היו בלהקה הצבאית או אנשי "גלי צה"ל!), שחררו השלטונות בחורים רגילים מן חובת הגיוס. הסיבות הידועות לשחרור היו תרבותיות, חברתיות, סוציולוגיות, או שנמצאו בלתי מתאימים. א"כ כל שכן שיש לשחרר תלמידי חכמים! "לא תהא כוהנת כפונדקית".

זאת ועוד, בשנת תש"ח היה מדובר על מלחמה מידית. ידעו כי כשון הקרבות התלמידים יחזרו האימונים עסקו בשמירה שוטפת, ולא מעשה קרב לתקופה קצרה, והיה ברור כי כבר לא יחזרו ללימודיהם. ולכן "למעשה" הרצי"ה הסתייג מגיוס בני ישיבות לצה"ל.

ואפשר שהרצי"ה שינה דעתו מפני שהתפרסם מאוד, שאחוזים גבוהים של המתגייסים נטשו שמירת התורה, וחלק רב נהיו מחללי שבתות. הכל מפני אוריה מובהקת של שנאת דת אשר שררה בימים ההם, לא כך היה המצב בתש"ח, עכ"ל.

כתב יד חדש של הראי"ה קוק

בספר קוממיות לארצנו להרב משה צוריאל (עמ' 419) הביא כתב יד חדש של הראי"ה קוק (צילום מכתב יד זה נמסר לו ע"י הרב חיים דרוקמן ז"ל), ובכתב יד זה מובאת דעה של הראי"ה קוק הסותרת לכאורה את דבריו לעיל. כתב היד מתייחס לדברי הרמב"ם בהלכות שמיטה (פרק י"ג, י"ב), וז"ל: "ונראה דאעפ"י שאין שבט לוי עורכין מלחמה, היינו לעשות מלחמה פשוטית, כמו שאפשר שיזדמן ששבט אחד עושה מלחמה בשביל התנחלות שלו, שימצא לו בזה, אבל כשכל ישראל יוצאים למלחמה מחויבים גם הם לצאת. ומלחמה של כלל ישראל זאת היא ג"כ עבודת ה', שכל מי שהוא מיוחד יותר לעבודת ה', הוא שייך לה יותר משאר כל העם", עכ"ל.

לאור דברי הרב קוק "החדשים" הללו, כתב שם הרב צוריאל, וז"ל: "הערה זו נפלאה מאוד כי החידוש בה רב. מפורסם כי ברוב הישיבות הבלתי ציוניות, בימינו השתמשו בדברי הרמב"ם הנ"ל לפטור כל בן תורה מהשירות בצה"ל, וזאת מפני ההמשך של דברי הרמב"ם שם בהלכות שמיטה ויובל הלכה י"ג וכו'. הפוטרים סבורים כי כל בן תורה הושווה לכך לשבט לוי".

לאחר מכן עבר הרב להקשות על "לימוד" זה של "החרדים" 8 קושיות ובסיומם כתב, וז"ל: "מפני כל הקושיות הללו, נשארה חלשה סברא זו שאמרו בימינו לפטור בני תורה משירות צבאי, ודברי מרן הראי"ה בעניין השתתפות בני לוי במלחמת מגן נגד צוררי ישראל הם קילורין לעיניים, כי אומנם אין להם חלק בנחלת ארץ ישראל, אבל יש להם חלק בכנסת ישראל והצלת חייהם". (כל שאלותיו נידונו בחיבורי 'תורתו אומנותו' ומלחמת מצוה', ועל כולם עניתי בהרחבה תשובות ברורות וחד משמעיות המפריכות את כל קושיותיו של כב' הרב ז"ל, לפיכך לא אחזור שוב על התירוצים (למרות שעל חלק מהם כן עניתי גם בחיבורי זה), ובפרט שגם הרב מגיע למסקנה בסוף תשובתו שבימינו המצב שונה, ויש לאפשר ללומדים להמשיך בלימודם, והרוצה להרחיב יעיין שם).

הרב צוריאל הרגיש כמובן בסתירה שבין דברי הרב קוק באגרת, לבין כתב היד שהתגלה, וניסה להביא תירוצים דחוקים ביותר שאין בהם לענ"ד ליישב כלל את הסתירה, ובסיום תירוציו כתב הרב, וז"ל: "ובכן, נכלול כי דברי הראי"ה נאמרו רק אז במלחמת גויים (אנגליה) נגד גויים (גרמניה). אומנם היהודים היו אזרחי המדינה וחובה מוסרית עליהם להשתתף במלחמתה, אבל בשביל מה להרחיק גם בני תורה מלימודם? והרי בסיטואציה ההיא, היהודים שבמדינה היו מועטים מאוד, והסכנה לכל אחד מהם היא סטטיסטית נמוכה", עכ"ל.

אך אני תמה הכיצד אפשר לומר זאת, הרי הראי"ה קוק בנימוקיו אמר דברים ברורים על ערך בני התורה וערך לימוד התורה, וז"ל: "... ואנחנו לפי הכרתנו הדתית, חורבנן של הישיבות שיהיה נצמח מלקיחת מבחר בניהן לעבודת הצבא, הוא לנו חורבן דתי איום ונורא". "... על כן ת"ח העוסקים בתורה הם המגינים על הארץ ועוזרים להצלחת המשק הלאומי לא פחות, וגם יותר מכל החייל

הלוחם" וכו'. "אבל חוק הוא לישראל שחובתנו היותר קדושה השומרת את חייו הרוחניים ממיתה אכזרית היא, שיימצא בעריו ומדינותיו חלק רשום מקודש לתלמוד תורה, ששום לחץ מדיני לא יוכל להסיר מאיתנו את החובה הקדושה הזאת". "וכ"כ גבוהה היא בישראל תעודת לימוד התורה ללומדיה הקבועים, עד שעפ"י המסורת התלמודית היא לא תוכל להיות נדחית גם מפני ציווי של כל מלך ושליט וכו'. "אומנם ללחוף ת"ח לבטל תורתם וללכת למלחמה או לשום עבודה חומרית אחרת, זה אסור בכל כמו שביארנו מהאיסור של עשיית אנגריא על ת"ח..., ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, **אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד** וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח, וכו'. והצלחת המדינה תלויה במלחמתה ע"י מה שנמצאים בה ת"ח העוסקים בתורה, שבזכותם המלחמה נוצחת, והם מועילים למדינה יותר מאנשי החיל הלוחמים. ועוד (עיין לעיל באורך).

אתה הראת לדעת, שלאורך כל המאמר וכן מהקטעים שצינתי, שכאשר הרב דיבר, הוא לא דיבר רק על הצבא של גויים שאין לבטל עבורו את התורה, אלא על כל צבא ובכל מצב.

ומה שכתב הרב בכתב היד החדש "כשכל ישראל יוצאין למלחמה, מחויבים גם הם לצאת", ייתכן שהכוונה במלחמת קיום של ממש, שבה המצב הוא מצב של פיקוח נפש וצריך שכולם יצאו למלחמה, אז יש חיוב על כולם לצאת (וכפי שהבאתי לעיל שכך הבינו ופסקו החזון אי"ש, הציץ אליעזר והגר"ש משאש זצוק"ל), אבל בסתם שיגרה שאין מלחמה אלא מתיחות קבועה וכד', או אפילו במלחמה אך עדיין לא גייסו את כל אלה שאפשר לגייס, על זה בוודאי שהרב לא דיבר, וכ"ש בימינו שרק חלק קטן מהעם נלחם ולא כולם, שבוודאי הרב לא דיבר על מצב זה בכתב היד שנתגלה וכ"ש באגרת.

וכעת מצאתי בירחון אור תורה (תשנ"ה - שכ"ה), מאמר של הגר"ש משאש זצ"ל משנת התשנ"ה, שדחה ראיה חדשה זו שהביאו בשם הראיה כפי שדחיתי לעיל, וז"ל: "דכשאין כל ישראל רק שמירה בעלמא הנעשית במתי מעט, אין זה בכלל מלחמת מצוה ות"ח פטורים".

אך גם השערה זו היא אינה דבר מוחלט, משום שגדול תלמידי הראי"ה וממשיך דרכו היה רבי יעקב משה חרל"פ ראש ישיבת מרכז הרב, ובזמן מלחמת השחרור, בזמן שגייסו את כולם והמצב היה קשה ומסוכן ביותר, התנגד הרב לגיוס בני הישיבות והודיעם שאין עליהם שום חובה להתייצב, להיפקד ולהירשם לשום עבודה של פלוגה אחרת, וזאת למרות פסיקתו שהמלחמה היא מלחמת מצוה. כתב יד זה לא מסתדר עם דעתו של גדול תלמידיו, הבקי בפסקיו שלא חש אפילו בכי הוא זה לפסקו של רבו, דבר האומר דורשני. "דורשני" - הכוונה היא, או שהבין את דעת רבו אחרת ממה שמבינים היום "המוצאים את פסקו", או שכתב יד זה אינו מכתביו.

ראה לעיל בברוז שהוציאו תלמידי הגרי"מ חרל"פ שהזכירו את מעלותיו באומרם: "הקובע היחידי בדורנו להבנת דברי מרן הרב זצוק"ל הוא, תלמידו כבנו, מרן הגאון ציס"ע מוהר"ר ר' יעקב משה חרל"פ שליט"א, ראש הישיבה המרכזית העולמית, ודברים אלו היו למראה עיניו לפני הדפסתם, ולדעתו הגדולה הן הן הדברים הנוגעים לשאלה זו, לכל מי שמעמיק להבין בהם, ולא בראיה שטחית גרידא. ועל דברי תורה אמרו חז"ל (נדרים פ"א): "שלא יאמרו ירושה היא להם". התלמידים מדגישים שהכתבים הללו היו למראה עיניו של הראי"ה, ואכן הספר אגרות הראי"ה ובו המכתבים משנת התרס"ח (1908) עד התר"פ (1920) הודפס לראשונה בשנת התרפ"ג (1923), שזה 12 שנה לפני פטירתו!

גם הרב יצחק אריאלי (מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב), מחבר ספר "עיניים למשפט", בספרו זה על הגמ' במסכת ב"ב (דף ח'. עמ' כ"ד, ד"ה רבנן לא צריכי נטירותא), מאריך הרב בראיות רבות בדבר פטור ת"ח מכל מלחמה שהיא, ואפילו היא מלחמת מצוה, וז"ל: "ויש לדון אם גם בשעת סכנה ושכיחא היזקא פטורים, ומתוך סתימת הגמ' והפוסקים משמע שבכל גוונא פטורים". (שם עמ' כ"ד). אם דעת מורו ורבו הראי"ה הייתה שונה ממה שכתב באגרת תת"י, הוא היה אמור לדעת זאת, או להתיישר עם דעה זו, או לאומרה ולא להסכים עמה, אך להיפך, אנו רואים מתשובתו כאן שפסק נחרצות שגם במלחמת מצוה בני התורה פטורים מגיוס.

עוד לא ברור לי, אם כתב יד זה הוא מהראי"ה, מדוע במלחמת השחרור, הרצי"ה, בויכוחו המר עם הגרי"מ חרל"פ לא השתמש בו כדי להוכיח שדעת אביו שכן יש להתגייס לצבא, שהרי אומרים שהוא היה הבקי ביותר בכתבי אביו. הרצי"ה טען שדברי אביו באגרת תת"י דברו על צבא של גויים ולא על צבא יהודים, טוב היה לו הוציא אז את כתב היד הזה כדי להבהיר שזוהי דעת אביו, או אפילו מאוחר יותר אחרי המלחמה (שהרי חי עד התשמ"ב, והיו לו 34 שנים לחשוף מסמך זה), כדי להצדיק רטרואקטיבית את טענתו, וצע"ג. או שראה את המכתב, אך הבין כפי שכתבנו שאין לו מכאן כל ראייה.

כמו כן, הרב בכתב היד החדש דיבר על שבט לוי (הערתו מתייחסת להלכה י"ב ברמב"ם), שבשעת מלחמה כזו עליהם להצטרף ללוחמים ואין הם פטורים, אך המעיין לעיל באגרתו של הראי"ה, יראה שהרב לא הזכיר כלל את שבט לוי וגם לא ניסה לדמות את בני התורה לשבט לוי. ויותר מזה, הרב בכלל לא הזכיר את הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל, ולא הביא ממנו ראייה לפתור את בני הישיבות מצבא, וכל ראיותיו היו רק מדברי חז"ל בגמרא ובמדרשים. הרב דיבר כל הזמן רק על בני התורה, שבזכות תורתם הם פטורים מהצבא ואפילו במלחמת מצוה, ולכן אין בכתב יד זה כל חידוש בדברי הרב. הרב נשאר נאמן לדבריו הברורים והחד משמעיים באגרתו, שבני התורה פטורים בכל מלחמה ואף במלחמת מצוה, וחידושו כאן הוא רק על שבט לוי שבמלחמת מצוה הם

אינם פטורים, למרות שלעיל הוכחתי שגם במלחמת מצוה בני לוי פטורים, למעט מקרים קיצוניים ביותר. (עיין עוד לעיל, שגם הרב מרדכי אליהו זצ"ל ועוד רבנים כתבו שאף במלחמת מצוה ת"ח פטורים, וגם הם הביאו את פסקו של הרמב"ם מהל' שמיטה ויובל כראיה לכך שת"ח פטורים משירות צבאי).

גם אם נאמר שאכן הראי"ה קוק עשה חילוק זה, יקשה עליו מכל הפוסקים, שהרי הרמב"ם בפסקו לא חילק דבר, אלא דיבר באופן גורף ששבת לוי פטורים מכל מלחמה. כמו כן, כל הפוסקים שאחרי הרמב"ם פסקו כן ללא כל חילוק, א"כ מניין לו לחדש דבר כזה?

קריאת כיוון לצינות הדתית

הגיעה לידי חוברת הנקראת "קריאת כיוון לצינות הדתית" (בירור סוגיות הגיוס לצה"ל והשוויון בנטל) להרב אלי סדן (ראש המכינה הקדם צבאית "בני דוד" בעלי), ובה ראיתי מספר קביעות חד משמעיות שקבע הרב, וכאילו אין מי שחולק על כך, ולקורא התמים שאינו בקי בחומר מתקבל הרושם שכזה ראה וקדש, אך מי שבקי בחומר מיד מרגיש בסילוף ובהטיית הדברים בצורה שאינה הוגנת, לפיכך אתייחס לדבריו ואעמידם על האמת, למרות שרוב הדברים כבר נכתבו על ידי בקונטרס.

וז"ל: "ברור שלמלחמת מצוה הכל יוצאין, ואין לת"ח פטור ממנה. וכך כתב רבנו צבי יהודה קוק במאמר שהתפרסם במלחמת השחרור ונדפס בספר לנתיבות ישראל: "שאלתוני על דבר דעת תורה בעניין התגייסותנו לצבא ישראל... והנה כבר נודעה ונתפרסמה קריאת ההוראה למעשה מאת רבותינו שבארץ ישראל לחיוב ההיחלצות לצבאות ה' אלוקי ישראל במערכות עמו וארצו", וכו', עכ"ל.

ראשית, עיין בקונטרסי 'מלחמת מצוה', וכן לאורך כל הקונטרס הנוכחי שהוכחתי חד משמעית, שגם במלחמת מצוה תלמידי חכמים פטורים ממנה. ובאשר לדברי הרצי"ה קוק, ראה לעיל שאכן בימי מלחמת העצמאות הוא חייב את כולם להתגייס כולל ת"ח, אך רוב חכמי הדור חלקו עליו כולל גדול תלמידי אביו הרב חרל"פ. כמו כן, הרצי"ה לאחר מלחמת השחרור אמר שעדיף שבחורים ישבו ללמוד לפחות עשר שנים, ורק לאחר מכן יתגייסו לשירות מקוצר. כמו כן, כשנשאל מספר פעמים, מה עדיף לימוד בישיבות גבוהות או שירות בהסדר? אמר, וודאי שישביבות גבוהות עדיפות. אם איתא שאנו במלחמת מצוה, אז מהו פשר פסקו זה של הרצי"ה?

בהמשך הביא הרב סדן את דברי הראי"ה קוק החדשים מכתב היד: "... אבל כשכל ישראל יוצאים למלחמה, מחויבים גם הם לצאת למלחמה של כלל ישראל" וכו'.

עיין לעיל את דבריי באריכות, על הסתירה החמורה בדברי הרב קוק מהאיגרת לדבריו החדשים

ואת יישובם, וברור חד משמעית שדעת הרב לפטור את בני הישיבות מכל שרות בצבא, ואפילו במלחמת מצוה.

עוד הוסיף שם הרב סדן, וז"ל: "מי שיעיין היטב בדעת החולקים, ייווכח שאין בדבריהם שום טענה של ממש. הבאת המדרש על אברהם אבינו שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, או המדרש על אסא היא חסרת טעם, מפני שלא מצינו כלל בדברי הפוסקים שמביאים חידושי הלכה ממדרשי אגדה, וגם מפני שפשוט שאלו היו מלחמות הרשות. ואף שהרב קוק עצמו הביא נימוקים אלו באיגרת לרבה הראשי של אנגליה, כבר כתב הרב צבי יהודה קוק ששימוש באגרת זו לענייננו כאן בארץ ישראל הוא זיוף ומרמה, שכן דברים אלו נאמרו בנוגע לרצון לשחרר לומדי תורה מהצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה, ובוודאי שבנוגע למלחמות שבין הגויים נחשבה מלחמת אברהם בארבעת המלכים למצווה גדולה, אך אינה קשורה כלל להגדרות מלחמת מצוה בתורת ישראל. הדברים פשוטים ואין צורך להאריך בהם".

אומנם להבנתו הדברים פשוטים, אך לדעתי חובה להאריך בהם.

על פקוקו בראיות מאסא ומאברהם שנענשו על שעשו אנגריא בת"ח יש לתמוה עליו, שהרי ראיות אלו מאסא ואברהם אבינו ע"ה, הובאו בעיקר ע"י לא אחר מאשר הראי"ה קוק, שהוא רב רבנן של כל רבני הציונות הדתית. לנו, בני התורה החרדים, כדי להוכיח שבימינו אין זו מלחמת מצוה, וגם אם נאמר שיש בימינו דין מלחמת מצוה, בכל מקרה ת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, והבאתי די ראיות מהגמרות ומהפוסקים ובראשם הרמב"ם שהם פטורים, ולא נזקקתי לכתחילה רק להוכחות אלו מאברהם ואסא, למרות חשיבותם הרבה כפי שהוכחתי לעיל.

דבר תמוה טוען הרב סדן, שכבר הרצי"ה אמר שאין להשתמש בדברי האגרת ביחס לא"י, ושאלתי, הכי צד ניתן לומר זאת, הרי הראי"ה דיבר דברים ברורים וחד משמעיים על מעלת וערך התורה שהיא יסוד קיומו של העם היהודי והיא הצלחת המדינה (ראה לעיל באורך את כל דבריו), ומדבריו שם פשוט שכוונתו הייתה על כל מקום שישנם ת"ח שיש לפטרם מן הצבא, ולא דווקא על אנגליה. זה שבנו הרצי"ה טוען שכוונת אביו דווקא על חו"ל אינה מחייבת, שהרי גדול תלמידי הראי"ה ומחליפו בראשות הישיבה הגרי"מ חרל"פ, טען במלחמת העצמאות לפטור את כל בני הישיבות מהצבא, וכך הסכימו עמו כל ראשי הישיבות למעט הרצי"ה, וכן פסק גם תלמידו והחברותא שלו הרב יצחק אריאל, דבר זה מעיד שהוא אכן הכיר את כוונת רבו מתוך היכרותו הקרובה אליו. גם אמר שהרצי"ה הוא הפרשן המובהק לדברי אביו, הני מילי בכתבים, אבל באגרות שאביו שלח לאנשים ספציפיים, מה שייך כאן פרשנות של הבן, הרי הדברים מדברים בעד עצמם למה התכוון הרב ואין הם צריכים פרשנויות, שכן המכתבים נשלחו למישהו שאמור היה להבינם מעצמו. (בעניין זה עיין עוד בספר "למה הם שונים" להרב מ. נויגרשל עמ' 159).

באשר לטענתו שהבאת המדרשים על אברהם אבינו ואסא היא "חסרת טעם, מפני שלא מצינו כלל בדברי הפוסקים שמביאים חידושים, וגם מפני שפשוט שאלו מלחמות הרשות".

האנגריא שעשה אסא בת"ח, אולי יש להסתפק בדברי הראי"ה קוק, אם התכוון למלחמת רשות או למלחמת מצוה באנגריא שעשה אסא (ראה לעיל שהוכחתי בוודאות מהראי"ה ומהפוסקים שמלחמת אסא הייתה מלחמת מצוה), אך הרב שמריה אריאלי (בנו של הרב יצחק אריאלי) בספרו משפט המלחמה (עמ' מ"ד), מוכיח בצורה נפלאה (כמו שהוכיח אביו בספרו עיניים למשפט) שהאנגריא שעשה אסא, מדובר במלחמת מצוה ומוכיח זאת כפי שהבאתי לעיל בהרחבה, והנה תמצית דבריו: "וכן מוכח גם מסוטה (דף י'), דרש רבא מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי? אמר ר"י אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, הרי שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, שהרי אצל אסא הייתה מלחמת מצוה, שהרי לקח חתן מחדרו וע"ז לא נענש, ובכ"ז נענש על לקיחת ת"ח" (ראה דבריו לעיל בהרחבה ומיישב את הקושיה מהירושלמי, הערוך וקרן אורה).

ולגבי האנגריא שעשה אברהם אבינו ע"ה, פשוט לכולם שמדובר שם במלחמת מצוה, ראה לעיל את הוכחותיי מחז"ל, וכן כפי שהראי"ה קוק מוכיח (שם באגרת תת"י), וז"ל: "ויותר מזה ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בתלמידי חכמים לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאד, שהרי אין לך מלחמת מצוה יותר גדולה מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמים הסכימו על ידו, עד אשר הורונו חז"ל בקבלתם שעל זה נאמר: "יתן כעפר חרבו קש נדף קשתו" (ישעיה מ"א, ב') וכמבואר בדבריהם ז"ל (תענית כ"א, א'), ומכל מקום אמרו (נדרים ל"ב, א'): מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר: וירק את חניכיו לידי ביתו, והם היו תלמידי חכמים העוסקים בתורה".

ואנכי הצב"י הוספתי ראיות רבות מדברי חז"ל והפוסקים, שמלחמת אברהם להצלת לוט אחיינו זו הייתה מלחמת מצוה. עיין לעיל בפרק 'אברהם אבינו עשה אנגריא בת"ח' (גייס ת"ח למלחמתו) ונענש'.

כעת, לאחר הדברים הברורים של הראי"ה קוק, האם זו לא חוצפה מצד תלמיד תלמידו לומר על רב רבו שדבריו הם חסרי טעם, לשלול את דבריו ולומר שהמלחמות הללו אינם מלחמות מצוה? הראי"ה אמר מפורשות על מלחמת אברהם שהיא מלחמת מצוה, ולא סתם מלחמת מצוה, אלא "ה" מלחמת מצוה שיש.

אם לטענתו דברי הרב קוק נאמרו רק לרבה של אנגליה כדי לשחרר את בני הישיבות שם, וכוונתו לא הייתה על א"י, א"כ יוצא שהראי"ה אמר דברי שקר, והוכחותיו מאסא ואברהם שקריות, ואין

להם כל יסוד בהלכה. אם באמת אין לדברים אלו תוקף והם גיבוב של דברים חסרי אמת, למה הוכנסו בכלל לספר האגרות? למה הראי"ה לא נתן הוראה לגנוז אותה, הרי התשובה הודפסה לראשונה בחיים חיותו, 12 שנים לפני פטירתו והיא הייתה לנגד עיניו? נו, מה לא עושים כדי להצדיק תאוה או דרך מוטעית, מוכנים להוציא את הרב שקרן או מניפולטור. ועל זה אמרו חז"ל: רוח מזרחית קשה מכולן.

על זה ניתן להוסיף עוד: אברהם עשה אנגריא בת"ח שנאמר: וירק את חניכיו ילידי ביתו, ורבינו ניסים שם בנדרים (ל"ב). פירש: "שהוליכן למלחמה, כדכתיב: וירק את חניכיו, דהיינו בני אדם שחינך לתורה". הצלת לוט אחיינו של אברהם מידי חוטפיו זו הייתה מלחמת מצוה, ועם כל זאת אנו רואים שאסור היה לאברהם לקחת את תלמידי ישיבתו למלחמה ולבטלם מתורה. מפה נלמד קל וחומר, ומה אותם תלמידי אברהם אבינו שעסקו בתורה קודם מתן תורה, והרי הם בגדר של אינו מצווה ועושה היה אסור לגייסם, בימינו בחורי הישיבה שהם מצווים ועושים, ששכרם גדול הרבה יותר, שהרי נפסקה הלכה: "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה". א"כ גם התועלת שבלימודם גדולה הרבה יותר, והעונש על ביטולם קשה מאוד, מכאן ראיה ברורה שאפילו בעיצומה של מלחמת מצוה בחורי ישיבות פטורים מגיוס.

ובאשר לטענתו שאין למדים הלכה ממדרש, גם זו לא טענה.

1. לענ"ד זה לא לימוד ממדרש, אלא גמרא מפורשת במסכת נדרים (דף ל"ב). שדנה מדוע נענש אברהם בעונש כה חמור, וז"ל: "מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים ר"י שנים? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים", ופי' הר"ן "שהוליכן למלחמה".

2. אכן בתלמוד הירושלמי (פ"ב דפאה ה"ד) מובא ש"אין למדין מן האגדות אלא מן התלמוד", מכל מקום, כתבו הפוסקים שאין אומרים כן אלא כשיש סתירה לזה מן הש"ס, אבל במקום שאין סתירה מן הש"ס לדברי המדרש, פוסקים כדברי המדרש, אף שאין הדבר מוזכר בתלמוד שלנו. וכתב רבנו תם בספר הישר, שכל מי שאינו בקי במסכת סופרים ובספרי רבי אליעזר ובמדרש רבה, ובשאר ספרי אגדה אין לו להרוס דברי הקדמונים ומנהגם, כי עליהם יש לסמוך בדברים שאינם מכחישים תלמוד שלנו (עיין עוד בהרחבה בספר עין יצחק, חלק א' עמ' שמ"ג, להגר"י יוסף שליט"א). ואכן לא ראיתי שום סתירה בין מדרש זה של אברהם אבינו להלכה אחרת בש"ס. שמא תאמר שהסתירה לכך היא מהגמ' בסוטה (דף מ"ד); האומרת שבמלחמת מצוה אפילו חתן יוצא מחדרו כל שכן ת"ח, עיין את אשר הארכתני לעיל להוכיח שלא ניתן ללמוד מחתן על ת"ח, ובוודאי למציאות של ימינו דברי המדרש עם אברהם מתאימים ביותר.

המשך – דעת רבני הציונות הדתית

מה עדיף – ישיבות הסדר, או המשך לימודים ברצף בישיבות הגבוהות?

בשיחות הרב צבי יהודה (פרק ראשון ישיבה וצבא) נשאל הרב: האם יש בלימוד בישיבת ההסדר צד של ביטול תורה מפני תקופת השרות בצבא, או שדווקא לימוד שם הוא לכתחילה? על כך השיב הרב בתשובה (303), וז"ל: "ביחס לישיבות ההסדר, אלה שמוכנים ומוכשרים להתגדל מאוד במעלות התורה והדרכתה, צריכים להיקלט ולהיקבע בישיבות הגבוהות למשך תקופות שנים, בהסכמת והכרת העומדים בראש מערכת צבאינו. לישיבות ההסדר בוודאי יש ערך וצורך רב במצבינו בזמנינו, מפורטים הם הבירורים האישיים והמיוחדים, שאין פרצופיהם שוים ואין דיעותיהם שוות (304)".

ושם בתשובה (305) הוסיף, וז"ל: "הישיבות הגבוהות השלמות בשקידת התורה והדרכתה, הן העיקריות להגדלת התורה והאדרתה. וישיבות ההסדר המסודרות עם התחשבות בהכרחיות הצבאית, הינן השניות בערך במדרגות רוממות התורה, עם הצורך והחשיבות שיש בהן לפי מציאותנו עכשיו" (306).

ובמכתב (מ-ח' באדר התשל"ח), כותב רבינו, וז"ל: "אין להשוות הערך של ישיבות ההסדר לזה של ישיבות גבוהות. התעכבות הראויים לישיבות גבוהות היא כחטא של ביטול תורה".

עוד נשאל שם הרב, שיש הטוענים שיש בכך חילול ה' בעיני אנשים חילוניים?

על כך השיב הרב, וז"ל: "יש צורך להסביר להם בכל תוקף ועוז את הערך של בניין מספר רב של תלמידי חכמים, גדולי תורה עבור עם ישראל. כל הדיבורים האלה הם דיבורים של חולשה שאינם מוסיפים שמירת הלשון. אדרבה, ביטול תורה הוא חילול ה', וקידוש ה' הגדול הוא להגדיל תורה ולהאדירה! צריך אומץ להסביר לאנשים המכונים לא דתיים, כמה נחוץ וחיוני שיהיו אנשי תרבות בישראל".

לפי עדותו של הרב דוד שפירא (נכדו של האדמו"ר "החלוץ", וכיום רבה של שכונת בית הכרם, הוא מבוגרי

ישיבת כרם דיבנה וישיבת מרכז הרב) הרצי"ה אף התנגד בתחילה לעצם הקמת ישיבות ההסדר. דבריו מובאים בעיתון הצופה (15.5.98) בראיון לעיתונאי שאול שיף, וז"ל: "למדתי במחזור הראשון של ישיבת "כרם דיבנה" (שבט הטיירה). באחד הימים בא ראש הישיבה הבלתי נשכח הגר"ח גולדוויכט ז"ל מפגישות מחוץ לישיבה בהתאם. ראש הישיבה גילה את אוזנינו, כי הלך להיוועץ בעניין זה עם המשגיח של ישיבת פוניבז', הרב יחזקאל לוונשטיין, אם אכן ראוי להנהיג את ההסדר בישיבת כרם דיבנה. הרב לוונשטיין שקל את העניין זמן מה, ואז השיב לו: "בשבילך זה בסדר". וכששאל הרב גולדוויכט את הרב לוונשטיין: "ולמה לא בפוניבז'?", הגיב הרב לוונשטיין: "בשביל התלמידים שלך זה טוב, אבל אין זה מתאים לפוניבז'". התלמידים בכרם דיבנה לא התלהבו מרעיון ההסדר, והלכו לשפוך את ליבם בפני רבי צבי יהודה קוק. שמע רבי צבי יהודה את סיפור ההסדר והתנגד לכך בתוקף. וכך אמר לנו: "מי שלומד בישיבה לא צריך ללכת לצבא". הוא דפק על השולחן וכמעט צעק: "תורה מגנא ומצלא".

הרב ח"י גולדוויכט ראש ישיבת ההסדר הראשונה כרם דיבנה, צוטט אומר, וז"ל: "אם בישיבות מייצרים נעליים, הרי אנו משתדלים לייצר את העור".

ובמילים אחרות ביטא כבר לעיל הרצי"ה: "חשיבות ישיבות ההסדר עם כל חינויותן, אין הן אלא שניות במעלה".

הרב יעקב משה חרל"פ (גדול תלמידי תלמידי הראי"ה קוק, ומחליפו בראשות הישיבה) במלחמת תש"ח פסק שאין לבני הישיבות להתגייס, וז"ל: "ולזאת דעתנו דעת תורה, שכל בן ישיבה ידע את תפקידו הנאמן להיות מחיל ה', ואין עליו שום חובה להתייצב, להיפקד ולהירשם לשום עבודה של פלוגה אחרת". (כרוז מתוך עיתון "היומן" 5.5.48, כ"ו ניסן התש"ח).

הרב יצחק אריאלי (מגדולי תלמידי הראי"ה קוק והמשגיח של ישיבת מרכז הרב), מחבר ספר "עיניים למשפט". בספרו זה על הגמ' במסכת ב"ב (דף ח'). האומרת שת"ח לא צריכי נטירותא, מאריך הרב בראיות רבות בדבר פטור ת"ח מכל מלחמה שהיא, ואפילו היא מלחמת מצוה, ומסיים: "ומכל שכן ת"ח הצעירים אשר עדיין לא הגיעו לשלימות הבנת התורה, הרי אף שקי"ל שת"ח נדחית מפני כל מצוה שא"א להיעשות ע"י אחרים...ופעמים ביטולה של תורה זו יסודה, מכל מקום כתב רבינו ישעיה ב"שיטה מקובצת" (סוף פרק א' במס' בבא קמא) דכל זה הלימוד בזקנותו דמעשה עדיף, אבל הלימוד שבבחרותו עדיף ממעשה, וכן הוא בתוס' קידושין (דף מ'). בשם יש מפרשים, ולפי מה שכתבתי בחידושי שם גם דעת השאילתות והר"מ כן, וכל שכן ביטול תורה דרבים, וע"י זה של כל ישראל, שאם אין גדיים אין תיישים, אין צאן, אין רועה וכו'. (מתוך "למה הם שונים" עמ' 163).

הרב שלמה יוסף זזין (עורך האנציקלופדיה התלמודית, דבריו הובאו ב"הפרדס" חוברת ח' שנה מ"ז עמ' 8) התייחס אל הישיבות הגבוהות כה"לכתחילה", ואילו ישיבות ההסדר הם צורך חשוב להצלת

הנוער, אך בוודאי שאין להשוותם אל הישיבות הגבוהות: "אין לנו דבר ח"ו נגד הישיבות המיוחדות המקיימות הסדר עם הצבא. אדרבא, יישר כוחם! הם הצילו חלק גדול מן הנוער, שלולי ישיבות ההסדר היו רובם הולכים לרעות בשדות אחרים לגמרי. אבל אין מצוה מכבה עברה. אין לזה עניין לישיבות הגדולות, בהן מקדישים התלמידים את כל זמנם ומרצם ללימוד התורה ברמה גבוהה. ביחס לישיבות הגבוהות אנו אומרים: אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו!"

הרב שאול ישראלי ראש ישיבת מרכז הרב (דבריו הובאו בעיתון הצופה, א' טבת התשמ"ז) ג"כ כתב שערך לומדי התורה גדול אף משירות בצבא, וז"ל: **"אדם היושב ולומד תורה, מקים את העולם לא פחות מאשר הצבא.** בשעה שיושבים ועוסקים בתורה אין להסיח הדעת ממנה. לימוד התורה מצריך את כולו של האדם, וגם אם בגלל התקדמותו בלימוד התורה לא ישרת בסופו של דבר כלל בצה"ל, אין לפגוע משום כך בלימוד התורה ובלומדי התורה."

וכן כתב עוד הגר"ש ישראלי במכתב אישי, וז"ל: "אם בדעה להקדיש עצמו לתורה כל ימי החיים, כי אז יש להעדיף את הלימוד בישיבה ללא כל שילוב שהוא. אבל אם המחשבה היא להקים משפחה שלשם קיומה יעסוק במילי דעלמא, כי אז ישלב הלימוד בישיבה המשולבת עם שירות צבאי, שע"י זה יוכל לבסס יותר את החיים בחברה בצורה נאותה ומכובדת".

הרב חיים דוד הלוי רבה של תל אביב, נשאל אם באמת עפ"י ההלכה פטורים בני ישיבות משירות צבאי? וע"כ השיב הרב בספרו עשה לך רב (חלק א' שאלה כ"א), וז"ל: "אומנם נכון הדבר, בני ישיבות ולומדי תורה פטורים משירות צבאי וכו'. זאת ועוד, ערך וחשיבות לימוד התורה עד כדי פטור משירות צבאי הוא דבר שביסוד האמונה העמוקה שבלב. הרואה בלימוד תורה השתלמות מקצועית בלבד לא יבין שחרור לומדי תורה משירות צבאי, אך היודע ומאמין במעמקי ליבו, כי נשמת רוח חייה של האומה קשור ואחוז בלימוד התורה, וכי במידה שעם ישראל מרבה בלימוד תורה מגדיל ביטחונו מכל צר ואויב, יבין לאשורו שחרורם של לומדי תורה משירות צבאי". (עיי' עוד שם בחלק ג' סימן נ"ח, תשובה מדהימה, מורחבת ומקיפה את כל הנקודות, ומסקנה אחת ברורה, שאין יותר גדול מלימוד תורה, ואביא כאן בהערה למטה את סיום התשובה ובה המסקנה הסופית.²⁰)

20. "מענתה, אדם הלומד תורה ומרגיש בכל זאת חובה להתגייס לשירות הצבא למען בטחון האומה והמדינה, או למען הסר לזות שפתיים מחובשי בית - המדרש, או מכל סיבה אחרת, ראוי הוא שיעשה כך". (הערה - הרב התייחס כאן עקרונית לקטע אם מותר ללומד תורה להתנדב לצבא, אך הוא לא התייחס לבעיה המרכזית של הבעיות החמורות של צניעות שישן בצבא, וכן החשש לעבור חילון).

"אבל העוסק בתורה בשקידה רבה ושקוד עליה יומם ולילה בבחינת "ממית עצמו באוהלה של תורה", כלומר, שאינו חושב שגיוסו יהיה לתועלת בטחון האומה; ולא עוד אלא ברי לו שבעצם לימודו הוא מביא לאומה את התועלת הביטחונית המרבית

הרב אברהם שפירא, הרב הראשי לישראל וראש ישיבת מרכז הרב, בתשובה לשואל (במכתב מאלול התשמ"ה, צילום בידי) ששאל, וז"ל: "האם להמשיך וללמוד בישיבה גבוהה, או שמצוה ללכת להסדר? וע"כ השיב הרב, וז"ל: "פשיטא ששניהם חשובים ויקרים, אולם ככל שמרבית בתורה - עדיף". ואכן, בנו וממשיך דרכו הרה"ג יעקב אלעזר כהנא שפירא, ראש ישיבת 'מרכז הרב', לא שרת בצה"ל!!

הרש"ל הרב הראשי לישראל הרב מרדכי אליהו (בתשובה במכתב מב' חשון התשמ"ו, צילום בידי) השיב, וז"ל: "כל מי שיכול להמשיך וללמוד תורה ודאי שעדיף. לימוד זה מגן על עם ישראל אף יותר משירות צבאי". (ראה דבריו לעיל באריכות).

זקן ראשי ישיבות בני עקיבא היום הרב אברהם צוקרמן, אמר (בראיון לקול ישראל במוצ"ש פרשת פנחס התשע"ב), וז"ל: "צריך לפטור את בני הישיבות מהצבא, כדי שימשיכו ללמוד תורה".

גם בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ד' סימן ל"ג) נשאל הרה"ג רבי משה פיינשטיין (אומנם הוא לא היה רב ציוני ולא היה מזוהה עם הציונות הדתית, אך השאלה הגיעה מישיבה תיכונית) ע"י שני תלמידים מהישיבה התיכונית נתיב מאיר ב-ם מה עדיף, האם ללמוד תורה בישיבה או להתגייס לצבא?

"הנה אף שעניין צבא ההגנה הוא ענין גדול, אבל עניין לימוד התורה ללומדי תורה עוד יותר גדול גם מלהגן על המדינה כמפורש פ"א דבבא בתרא (ח' ע"א) הכל לאגלי גפא (לשערי חומות העיר להציב בהן דלתות - רש"י), אפילו מיתמי, אבל רבנן לא צריכי נטירותא. וכנראה שהממשלה הכירה ג"כ את זה, ומי שלומד בישיבה גדולה ועוסק בתורה פטור מענייני חיובי הצבא. ולכן ודאי מי שיש לו תשוקה ללימוד התורה ולהעשות גדול בתורה ובהוראה וביראת שמים, יש לו לילך לישיבות הגדולות, ויהיה ברכה לכלל ישראל והגנה גדולה לכל ישראל.

הרב משה צבי נריה - להשלמת התמונה המראה בבירור, שלימוד התורה הוא העדיף על שירות בצבא ובישיבת הסדר, מצאתי לנכון להביא ציטוטים נבחרים מדבריו של הרב משה צבי נריה,

- אלה פשוט שאסור לגייסם.

מיותר לציין, שכל זה אינו מדובר בשעת מלחמה ממש (למעט שעת - חירום) כשאוּיב מתקיף בשער, שאז ודאי חובה מוטלת על כל אדם באשר הוא, ללא שום יוצא מן הכלל, להיחלץ חושם להציל נפשות ישראל, כי אין שום אדם פטור ממצוות פיקוח נפש, אבל אין חוב זה חל אלא באותה שעה מצומצמת שהמערכה בעיצומה, אך מרגע ששקטה המערכה, אף כי השעה עדיין שעת חירום ומלחמה, חוזרים תופסי התורה לבית - מדרשם לעסוק בתורה, ובזכותה ישמור ה' את העומדים בחזית לנחול ניצחונות ולשוב לבתיהם לחיים טובים ולשלום". (הערה - בדרכי הלחימה שבימינו שרוב העם לא מתגייס לצבא, וכן שאי אפשר לשלוף בנאדם ולשים אותו בחזית ללא הכשרה מתאימה, אין זה מעשי כל כך לגייס לתקופה קצרה של המלחמה את אלה שפטורים מצד ההלכה, אלא אך ורק לתפקידי עורף, שבזה אין בד"כ מחסור).

מייסד וראש ישיבות בני עקיבא, אבי דור הכיפות הסרוגות, במאמרו הנפלא והמחזק כל בר דעת, ובפרט בני תורה, בשם "בני הישיבות וגיוסם".

"הרבה שבחים נאמרו על הנוער הישראלי, וכידוע אין הנוער הדתי מן הגרועים שבנוער. עוול הוא להציג דווקא את הטובים והמעולים שבנוער הדתי - את בני הישיבות - כמשתמטים. זה נוגד את ההיגיון, ומסלף את המציאות.

אם מהדהדת בעולמנו שאלתו - תוכחתו של משה רבינו "האחיכם יצאו (יבואו) למלחמה ואתם תשבו פה?" אין לפטור תופעה זאת בתשובה קלה ופשטנית: משתמטים! אלא חובה עלינו להבין את הדבר לאשורו.

ובכן יהיה נא ברור ומודגש, כי אם מישוהו חושב שהעובדה שבנים אלה אינם מגיעים לצה"ל בגיל המקובל זו אשמה, לא אשמת בני הישיבות הנשמעים לראשי הישיבות היא. בני הישיבות אינם אשמים, הם אינם משתמטים!

חלק ניכר מבני הישיבות היה מתגייס ברצון לצה"ל, וממלא כל משימות הצבא שכם אחד עם חבריו. לא רק ממלא משימות חובה, אלא גם מצטיין. רבות הדוגמאות של בני ישיבות שהתגייסו לצבא והצטיינו בקרבות, שמשו מופת לחבריהם, והעלו את הרמה החברתית והתרבותית בצה"ל.

"אף עתה שזכינו לעצמאות מדינית, עדיין אין עובדה זאת כשלעצמה מבטיחה את הרציפות הרוחנית של האומה. רוח האומה עודנו זקוק - ותמיד יהיה זקוק - לטיפוח מסור ולהגנה מתמדת, ואין אנו יכולים להרשות לעצמנו דילול המעיינות. גם המסתפקים במינימום של תודעה יהודית להמונים, צריכים לדעת כי אלה לא יגיעו למינימום של הנחלת יהדות, אם לא יהיו בתוכנו יחידים המגיעים למקסימום. צבא הגנה לישראל שומר על הגוף, והישיבות על הנפש. צה"ל מגן על היהודים, והישיבות מגינות על היהדות".

"שקידה בתורה והרציפות של הלימוד היא מטרה כשלעצמה. הוא הדין התמדה באיכות - ההשתקעות הגמורה בעולמה של תורה, זהו ערך מיוחד לעצמו".

"היוצא מאוהלה של תורה ספק אם יהיה מסוגל לחזור אליו. לא משום שכוח משיכתו של אוהל התורה חלש הוא, אלא משום שדרישותיו קשות ומרובות. לא קל לעמוד בעול תביעותיו היום יומיות.

כשם שבקריית פלדה לא תתכן הפסקה באישו הלוהטת של תנור היציקה, וכל ירידה ממעלות החום הגבוהות פוגעת בכושר ההיתוך, הוא הדין בישיבה. הפסקה כלשהי, יציאה לעולם אחר, מורידה את המתח ומעבירה את כל התחושה הפנימית לפסים אחרים, לימוד לסירוגין יכול לפגוע קשות במהות הלימוד, להוריד את המתח הגבוה".

"יהא ברור: בני הישיבות בזמננו אינם רואים את שחרורם כזכות אלא כחובה, וגם אם אצל חלק מהם הופכת הדחייה לשחרור - לא משוחררים הם, אלא משועבדים הם למשמרת הקודש בישראל. כל זמן שהם ממשיכים בלימודם, בגיוסם לתורה - אין מגייסים אותם לצה"ל, כדרך שאין מגייסים חייל שבחיל - רגלים לחיל - האוויר".

לצערנו, אין לנו עודף של בני תורה, אין לנו עודף של חלוציות רוחנית. עם כל מאמצייהם המרובים של ראשי הישיבות - לא רבים הם בני התורה. הם מועטים. פחות ממה שנחוי. אין לימוד תורה שלמה ומגמות חומריות יכולות לדור בכפיפה אחת. בהתנגשות שביניהן, לרוב יד השואפים לקריירה על העליונה, ומספר הממשיכים בלימוד תורה בישיבות לא גדול הוא. קשה לחנך לחלוציות רוחנית, בדור של דחף לרמת חיים גבוהה. אם שרדו לנו שרידים - נשמור עליהם מכל משמר. הם נחוצים לנו, חיוניים לאומה. גם בשעת חירום, אפילו כשהסכנות המוחשיות נמשכות תקופה ארוכה יותר, אין לפגוע במוסדי דור ודור אשר האומה כולה בנויה עליהם, אשר להרוס אותם קל, ולחזור לבנותם קשה מאוד. נדע להוקיר את שבט לוי, המוותר על תועלת חומרית, כי יודעים אנו להעריך את בני קהת, נושאי ארון - הברית.

ובת קול מכרזת ואומרת: "אל תכרינו את שבט משפחות הקהת!"

הרב שמריה אריאלי (מרבני הציונות הדתית, הוא בנו של הרב יצחק אריאלי שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) בספרו **משפט המלחמה** (עמ' מ"ד), וכן בספרו **משמרת אריאל** (עמ' ס"ד), לענ"ד כתב את אחת התשובות המקיפות והטובות ביותר שנכתבו בנושא אי גיוס בני הישיבות, ובה הוא מוכיח בצורה נפלאה שבני התורה פטורים משירות בצבא אף במלחמת מצוה, וז"ל: "האם תלמידי חכמים חייבים בשירות צבאי? הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל (פי"ג הל' י"ב - י"ג) כתב: 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל וכו'". (הביא ציטוט מלא של הרמב"ם) והמשיך: "הרי מדמה הרמב"ם תלמידי חכמים לשבט לוי, וכשם ששבט לוי אינם עורכים מלחמות משום שעליהם מוטלת משימה אחרת, כך גם ת"ח אינם חייבים ביציאה למלחמה, משום שעליהם למלא תפקיד אחר. יתר על כן, הרי הרמב"ם כתב שכל הטעם של פיטור שבט לוי ממלחמות הוא בגלל זה שעליהם להורות דרכי ומשפטי ה'.

ומבואר בדברי הרמב"ם שאף ממלחמת מצוה הם משוחררים, שהרי הרמב"ם מדבר ממלחמת כיבוש ארץ ישראל, והוא משום שהרמב"ם סבור ששחרור זה אינו כשאר השחרורים, שאילו היה כן היה צריך הרמב"ם להביא דין זה בהלכות מלכים ששם הוא מפרט את כל השחרורים, אלא שהנימוק לשחרור זה הוא משום שהם ממלאים תפקיד חיוני אחר, ובכן, אין הבדל בזה בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה.

וכן לפמש"כ במלבי"ם במדבר (ל"א, כ"ז), שלכן לקחו במלחמת מדיין כל העדה חלק בשלל, משום

שהניצחון הושג ע"י תפלת כל העדה, לכן היו להם דין כיושבים על הכלים שמגיע להם כיוצאים למלחמה, ע"ש. הרי שהם כאילו משתתפים במלחמה.

וכן מוכח שהפטור הוא אף ממלחמת מצוה מהא, שאיתא בנדרים (דף ל"ב): אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח, והרי היה זה מלחמת מצוה, שהרי הלך ליהרג על קידוש השם, כמ"ש במדרש רבה, ובכ"ז היה אסור לו לקחת ת"ח.

וכן מוכח גם מסוטה (דף י'), דרש רבא מפני מה נענש אסא? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי? אמר ר"י אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, הרי שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, שהרי אצל אסא הייתה מלחמת מצוה, שהרי לקח חתן מחדרו וע"ז לא נענש, ובכ"ז נענש על לקיחת ת"ח. ואף שבירושלמי סוטה (פ"ח ה"י) אמר אין נקי, דלית ריבי ובריבי (אפילו רב בן רב, גדול בן גדול, יצא למלחמה), ולא הזכיר שנענש ע"ז. וכן ראה בערוך ערך אנגריא שכתב, שכיוון שאסא לקח חתן מחדרו, א"כ מכ"ש שלקח תלמידי חכמים, אולם ק' עליו מהגמ' הנ"ל. וראה בס' עיניים למשפט (ב"ב דף ז') שכתב שבוודאי שהערוך לא יחלוק על הגמ' הנ"ל, ומניין לו שחתן עדיף מת"ח, ואנן קי"ל שת"ח קודם לכל, ראה הוריות (דף י"ב), אלא שהכוונה דכ"ז חשב אסא וטעה ונענש, וזהו גם כוונת הירושלמי, ע"ש. וראה גם בקרן אורה (סוף פ"ח דסוטה) שכתב שבמלחמת מצוה חייבים אפילו ת"ח, ע"ש, וגם עליו ק' כהנ"ל.

וכן משמע משבועות (דף ל"ה) "האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים" גו', דמאתים הם רבנן דשביק להו אחד משה של ישראל שיעסקו בתורה, ושמואל ס"ל שאחד משה הוציא למלחמה והשאר לתורה, וכתב המהרש"א שם שהוא משום שאסור לעשות אנגריא בת"ח, ומשמע שלכל מלחמה ואפילו למלחמת מצוד היה כן.

וראה בשופטים (ה', י"ד, ט"ו) "ומזבולון מושכים בשבט סופר ושרי ביששכר עם דבורה וגו'. ופירשו הרד"ק, הרלב"ג, מצודת דוד והמלבי"ם, שאפילו הסופרים והחכמים ירדו למלחמה, וכן הלכו למלחמה כל שבט יששכר, אולם רש"י פירש שם, ששרי יששכר ירדו כדי ללמד לישראל חוק ומשפט. (כלומר, אכן ירדו עמהם, אך לא ללחום ממש, אלא מלחמתה של תורה).

וראה בדברי הימים (א', י"ב, כ"ג, ל"ז) ו"אלה מספרי ראשי החלוץ לצבא באו על דוד חברונה להסב מלכות שאול אליו כפי ה' בני יהודה נושאי צינה ורומח וגר מן בני שמעון גבורי חיל לצבא גו' מן בני הלוי ארבעת אלפים ושש מאות גר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל וגו'. בכל השבטים מוזכר בהם או נושאי צנה ורומח, או גבורי חיל לצבא, או יוצאי צבא עורכי מלחמה, ואילו בשבטים לוי ויששכר לא מוזכר בהם התארים הנ"ל, והוא משום כהנ"ל, ששבטים אלו לוי ויששכר לא היו יוצאי צבא.

תלמיד חכם לענין זה אינו זה שהוא גדול בתורה, ויהיה מקום לדון מיהו תלמיד חכם. לענין זה ראה בשבת (ק"ד א') דרגות בת"ח, וכן ראה בקידושין (מ"ט, ב'), חולין (מ"ד, ב'), תענית (דף ב'), ירושלמי מו"ק (פ"ג ה"ז), ספרי (דברים י"ג), וכן יהיה מקום לבעיה שחולקים בה הפוסקים אם יש דין ת"ח בזמן הזה, אלא לנ"ד קובע רק מי שלומד תורה ותורתו אומנתו, וכמוש"כ הרמב"ם הנ"ל "אשר נדבה רוחו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם" וכו', וראה גם בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ג סעיף ב').

ב) נימוקים לשחרורם

כאמור אין שחרור זה דומה לשאר השחרורים, וגם אין העניין של 'רבנן לא צריכי נטירותא' (ב"ב ז') שייך לכאן, אלא שהוא משום שהם ממלאים תפקידים אחרים העולים בערכם לאין שיעור מחיל הלוחם במונן הפיזי, והם מתבטאים בשתי צורות:

א. בהוראת חוקי התורה והחדרת מוסר היהדות בעם, בזה מתחשל גם רוח הצבא ומתעצם נכונותם וכושרם הקרבי של החיילים, וכידוע שעיקר הכח המכריע את גורל המערכה הוא הרוח של הלוחם, מורל, וזוהי גם הכונה בביטוי של הרמב"ם (בהל' שמיטה ויובל) הנ"ל: "הרי זה נתקדש קדש קדשים", דהיינו, לא שהוא קודש של הקדשים קדוש מאד, אלא שהוא קודש - שעושה לאחרים לקדושים, בחינת "והיה המזבח קודש קדשים, כל הנוגע במזבח יקדש" (שמות כ"ט, ל"ז), שהודות לתלמידי חכמים שהם יסוד ושורש הדת, קיים בעם מוסר התורה ורוח היהדות, דווקא שבט לוי אשר אבי השבט הרג ביחד עם שמעון את שכם, בנקמם את נקמת דינה שטומאה, והדור הרביעי של לוי התיצבו לפקודת משה להרוג בסוגדים לעגל הזהב, אותם פטרו מגיוס והפכום להיות אנשי הרוח בעם, מוריו ומשורריו, והוא כהנ"ל, שעיקר הכוח של החיל הוא מצב רוחו, ולכן הוטלה משימה זו דווקא על אנשי המלחמה הוותיקים, הספרא משפיע על הסייפא.

ב. הודות לזכות של לימוד התורה ינחל הצבא ניצחונות. (ראה שם שהביא מקורות רבים מדברי חז"ל).

ג. ת"ח מונעים התבוללות - מלבד השפעתם החיובית של תלמידי החכמים לענין הצבאי הישיר, הרי יש ערך רב להשפעתם הרוחנית בשטחים אחרים שגם הם אינם נופלים בחשיבותם מהעניינים הנ"ל, כגון זה שהודות לתלמידי החכמים שהם מהווים את יסוד הדת והלאומיות היהודית, נעצר תהליך הטמיעה וההתבוללות של נוער יהודי לבין האומות, שסכנתה אינה פחות חמורה מהשמדה פיזית, שמירה על הנפש אינה פחותה משמירה על הגוף".

דעת גדולי ישראל החרדים

לאורך כל הקונטרס ראינו בעליל, שדעת תורה המשתמעת מהגמרות והפוסקים ראשונים ואחרונים היא, שגם במלחמת מצוה תלמידי חכמים פטורים משירות בצבא, וכך פסקו הלכה למעשה כל גדולי ישראל (למעט אחד - הרצי"ה) במלחמת העצמאות, שאז נראה שזו הייתה מלחמת עזרת ישראל מיד צר, ומהם: רבי איסר זלמן מלצר, הגרי"מ חרל"פ, רבי צבי פסח פרנק, רבי יוסף צבי דושינסקי, רבי זעליג ראובן בענגיס וכל חברי הבד"ץ של העדה החרדית (עין לעיל בפרק היסטוריית הדיחוי). ועליהם הוסף את כל ראשי הישיבות וגדולי ישראל החרדים, שביטאו דעתם במשך כל השנים מאז קום המדינה, שבני הישיבות פטורים מגיוס לצבא. אני מתמקד ברבנים החרדים פחות, כי השקפתם ברורה ומיושמת הלכה למעשה, והרחבתי יותר בדעת רבני הציונות הדתית משום שהם אלה הדוחפים היום לשרות צבאי לבני הישיבות, כאשר הם מתעלמים מדעת התורה האמיתית של רבותיהם הגדולים מהציונות הדתית מהדורות הקודמים.

דעת מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

ראויה לציון דעתו של מו"ר מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל, אשר במשך כל ימיו הרבה תורה בעם ישראל, ולחם בכל כוחו למען בני הישיבות שלא יגויסו לצבא, וימשיכו ללמוד תורה. בשנתו האחרונה, בשבתו שבעה על בנו בכורו הרה"ג יעקב יוסף זצ"ל, הגיע ראש הממשלה מר בנימין נתניהו לנחם את מרן זצוק"ל. במהלך השיחה בין השניים, אמר מרן זצוק"ל לראש הממשלה בנימין נתניהו, כי למרות שאמנם הוא שרוי באבל על מות בנו הרב יעקב יוסף, הצער הגדול שלו נובע מפני סוגיית הגיוס והסכנה המרחפת על ראשם של בני הישיבות, וז"ל: "אני אמנם אבל עכשיו, אני אב שקובר את בנו אבל הצער הגדול שלי הוא צער גיוס בני הישיבות, יותר מהצער של האבלות".

בשנתו האחרונה הרבה מרן לספר על חששו מגזירת הגיוס הצפויה, אדמו"רים, ח"כים, ורבנים שעלו לנחם את מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל שמעו ממנו על החשש מפני הפגיעה במעמדם של בני הישיבות. הרב אף התבטא ואמר כי הסוגייה מקשה עליו לישון בלילות.

"מרחפת עלינו גזירה קשה, גיוס בני הישיבות, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, רוצים לבטל את הנחת רוח הזה. מוקפים שונאים, מוקפים אויבים, והרשעים האלה שונאי התורה - כל זה לא אכפת להם, רוצים לגזור גזירות עלינו, גזירות קשות ורעות, בצרה גדולה אנחנו.

התורה בסכנה, מתי יהיו תלמידי חכמים אם יגייסו אותם לצבא. רבותי, אנחנו בצער גדול, סכנה גדולה, תחוסו על בני בניכם שיעסקו בתורה. נצטרך חס ושלום לעזוב את ארץ ישראל, לנסוע לחוץ לארץ, בכדי שישחררו את בני הישיבות, אנחנו בצער גדול, לכן עכשיו הזמן שכל אחד ואחד יפתח את ליבו ללכת ולהצביע בשביל המפלגות שהם בשביל התורה". (כ"כ השבת | ו' באייר | 16.04.13).

סמכות גדולי ישראל לגזור גזירה

גם אם נאמר שבימינו יש דין מלחמת מצוה, וגם מבחינה הלכתית בני הישיבות חייבים להתגייס לצבא, ואין כל היתר לא להתגייס, עדיין יש בסמכות גדולי ישראל לפסוק באופן גורף שאין להתגייס לצבא, וזה כפי הנאמר בתורה (דברים פרק י"ז): "ה' יפלא מִמָּךְ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשִׁעְרֶיךָ וְקִמֹּת וְעֲלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: (ט) וּבֹאֲתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הֵהֵם וְדַרְשֶׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: (י) וְעֲשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִרְוֶה: (יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִרְוֶה וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל".

במציאות של ימינו כאשר הצבא מושתת על הנהגה חילונית, ערכים חילוניים, חוסר קדושה וצניעות, סכנות רוחניות נוראיות עד כדי שמד רוחני, בוודאי שלגדולי ישראל הייתה בעבר בקום המדינה ועד ימינו הסמכות לפסוק הלכה אפילו שמנוגדת להלכה, כי זאת סמכות שנתנה להם התורה, כמובא (ויקרא י"ח, ל'): "ושמרתם את משמרת", ועל זה נאמר במשנה מסכת אבות (פרק א', א'): "ועשו סייג לתורה", ועל זה פירש שם הרמב"ם: "ועשו סייג לתורה - רוצה לומר הגזרות והתקנות אשר ירחיקו את האדם מן העבירה, כמו שאמר יתעלה: (ויקרא י"ח, ל'): "ושמרתם את משמרת", ואמרו בפרוש זה: "עשו משמרת למשמרת".

די בנימוק זה לסתום את פיות כל המקטרגים על בני התורה. גם אם אותם רבנים מבינים אחרת את סוגיית מלחמת מצוה, אין באפשרותם לבוא ולכפות את עמדתם על גדולי התורה החרדים.

רבנים או פוליטיקאים?

בראותנו את הרשימה הארוכה של גדולי ישראל, התומכים, המעודדים ואף פוסקים שבן תורה פטור מגיוס לצבא ויכול להמשיך ללמוד, ובכך הוא מגן על עם ישראל לא פחות מכל חייל או כלי

נשק, ואף המשוכלל ביותר, זוהי התשובה לטענת ההבל שמעלים גורמים רבים בחברה הישראלית, חילונים ואף דתיי מחמ"ד, שמי שמונע מבני הישיבות להתגייס אלה הם הפוליטיקאים מתוך אינטרסים. אוילות! מי שפוסט אותם זוהי תורתנו הקדושה וגדולי ישראל לאורך כל הדורות, ולא שום פוליטיקאי. הפוליטיקאים הם ה'ידא אריכתא' של הרבנים, הם המוציאים לפועל את מה שגדולי ישראל מורים להם על פי התורה הקדושה.

טענה זו מושמעת, מכיוון שנח לאותם רשעים לחבוט בפוליטיקאים ולא בגדולי ישראל (מחששם מקפידתם של הרבנים, או מתגובה קיצונית של תלמידיהם שתביא לתגובת נגד ומחאה כנגד המסיתים), וכן להחליש את הטיעונים והראיות ההלכתיות, אך זה לא יעלה בידם, כי כולנו מתבטלים מפני דעת תורה, ולא מפני דעת פוליטיקאים.

וכי נראה למישהו שבני הישיבות מנוהלים ע"י פוליטיקאים? בני הישיבות הינם ת"ח בעלי החלטה עצמאית, המחליטים לעצמם בכל תחומי חייהם, ובטח לא נשמעים לפוליטיקאים, אלא רק לרבותיהם, וזה לצנינים בעיניהם של רבים שהציבור החרדי נשמע לרבותיו, בזמן שאצלם לא נשמעים לאף אחד. אצלם הרבנים או המנהיגים הינם רק יועצים, אך לא המחליטים, אלא כל אחד מחליט לעצמו, כל אחד הוא 'מאן דאמר' בפני עצמו.

גם בצבא של גויים ת"ח פטורים משירות מד"ת

ד"ר הרב עו"ד אביעד הכהן (על חובת השוויון בשירות הצבאי, קטע תלמוד תורה כעילת פטור) כותב: יש הסוברים כי הדברים האמורים ברמב"ם ("לא עורכין מלחמה כשאר ישראל"), לא מכוונים לפטור ללומדי תורה, ורואים בדבר עשיית התורה כקידום לחפור בו, דבר שיש בו חילול ה'. ראייה לדבריו הוא מביא את תשובת הרב דוד צבי הופמן בשו"ת מלמד להועיל (חלק א' סימן מ"ב), שדן שם בשאלה "אם מותר ליהודי להיפטר מחובת הגיוס לצבא, כדי שלא יבוא לידי חשש חילול שבת?" והרדצ"ה משיב בשלילה נחרצת, ואמר שהמשתמט מחובת השירות בצבא גורם חס ושלום חילול השם". (דרך אגב, טענתו וראייתו זו סותרת את דעת הרצי"ה ושאר רבני הציונות הדתית אליהם הוא משתייך, שאמרו שמה שהראי"ה קוק כתב באגרת תת"י אל הרב הרץ באנגליה, שיפעל לשחרורם של בני הישיבות מהצבא במלחמה בין אנגליה לגרמניה במלחמת העולם הראשונה, זה דווקא בצבא של גויים, ששם אכן ראוי שבני הישיבות ישוחררו, ואילו כאן בא"י הראי"ה קוק לא התכוון לפותרם, ומראייתו של הרב ד"ר הוא מנסה להוכיח שגם בחו"ל חובה עליהם להתגייס!!!).

אך בעיניי שם בשאלה שנשאל הרדצ"ה, התברר לי שהרב כלל לא נשאל על בני תורה או בחורי ישיבה, אלא הרב נשאל על יהודים יראי שמיים המקיימים את כל מצוות התורה, וז"ל: "אי מחוייב היהודי הירא את דבר ד' והשומר כל מצות התורה, לעביד כל מה דאפשר להיפטר מעבודת הצבא,

כדי שלא יבא לידי חלול שבת או לא? "עכ"ל. ואכן, על "היהודי הירא את דבר ה' והשומר כל מצוות התורה" השיב הרב שאסור להם להשתמט, ופשוט. ואילו בני תורה ממש, פשוט שהרב לא נשאל ולא דיבר עליהם, ובוודאי שלדעתו יש לפוטרם כמוכח לעיל מכל הפוסקים ובוודאי שמהרמב"ם, וכפי שהבאתי לעיל ולהלן את תשובת החת"ם סופר (חלק ו' - ליקוטים סימן כ"ט, תשובה משנת התק"צ - 1830) בשאלה דומה מאוד, שפסק לפטור בני תורה משירות בצבא. (עיין בקטע הבא) נב. - הרש"ר הירש אמר, מיום שהרבנים התחילו לקבל תואר דוקטור ועו"ד, היהדות התחילה לקבל מחלות.

דינא דמלכותא לא חל על בני התורה

יש הטוענים שמכיוון שנפסק להלכה שדינא דמלכותא דינא, על בני הישיבות לקבל את דין המדינה המחייבת כל בחור בן 18 להתגייס. בשו"ת חתם סופר (חלק ו' - ליקוטים סימן כ"ט, תשובה משנת התק"צ - 1830) דן הרב בעניין שירות צבאי בצבא המדינה בה גרים, ופסק שדינא דמלכותא דינא ועליהם לשרת, למעט בני התורה שהם פטורים מדין תורה, ויותר מזה, שבמדינתם המלכות פטרם משירות ואוי למי שנוגע בהם, וז"ל: "וע"ד עם בני ישראל הנלקחים לצבא המלחמה למלכיות השתיקה יפה מדבורינו בזה, וגדולי ישראל ע"כ יעלימו עין והניחו להם להממונים מקהל לעשות כראות עיניהם לפי הזמן ועת לחשו'. ומ"מ אומר, כי גוף ענין דינא דמלכותא להטיל מס על כל עמו להעמיד מהם אנשים לצבא מלחמתו, וזה הוא מחק מלכותו ודינו דין, וממילא מוטל אקרקפתא דכל מי שראוי לצאת ושאין לו אשה ובני' כפי נימוס וחוק מלכותו, אך לא אבחורים למודי תורה, שאפילו לא פטרום המלכות בפירוש מ"מ מדין תורה פטורים, דאמרי' בפ"ק דב"ב (ח'): "הכל לכרי' פתיא אפי' רבנן, וה"מ דלא נפקי באוכלזא אבל נפקי באוכלזא רבנן לאו בני מיפק באוכלזא נינהו, ומכ"ש שהמלכות יר"ה פטרום. וכבר כמה פעמי' כשנתתי אטעסט לבני מדינו' פיהם ומעהר"ן שהם לומדים ויצליחו לנהוג ציבור, נפטרו מלהעמיד עצמם לצבא, וא"כ, כל הנוגע בהם נוגע בבבת עין". (בעניין דינא דמלכותא עיין עוד בשו"ת יחוה דעת חלק ה' סימן ס"ד).

סיכום החלק ההלכתי בדין הפטור לת"ח אף ממלחמת מצוה

הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז', ד'), פסק שבמלחמת מצוה הכל יוצאים למלחמה, ויש שהבינו שכוונתו שאין יוצאים מהכלל, ואפילו חתן ות"ח שלדעת כולם פטורים במלחמת רשות, במלחמת מצוה גם הם חייבים להתגייס, ומזה הם טוענים שת"ח חייבים להתגייס למלחמת מצוה, ואם לאו עוברים על מצוות עשה דאורייתא.

אך אני כאן בחיבורי, הגעתי למסקנות שונות והוכחות חד משמעיות מהתנ"ך, חז"ל, הש"ס ומדרשים, וכן מהפוסקים הראשונים והאחרונים, שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, וזאת ע"י הוכחות רבות.

א. מלחמת מצוה? הטוענים שעל כולם להתגייס, כולל ת"ח, אני שואל, האם בימינו יש למלחמות דין מצוה? לענ"ד, אין דין מלחמת מצוה בימינו, והוכחתי מהפוסקים, שבימינו מכיוון שאין בית מקדש אז אין אורים ותומים, מלך וסנהדרין, ובלעדיהם לא ניתן להגדיר את המלחמות בימינו כמלחמות מצוה. המשמעות לכך, שיש פטורים רבים, ובוודאי שת"ח וחתן פטורים לכל הדעות.

ב. בפסקו של הרמב"ם יש יוצאים מהכלל - גם אם נאמר שבימינו יש למלחמות דין מלחמת מצוה, מי אמר שבני הישיבות חייבים בגיוס? זה שהרמב"ם בהלכות מלכים כתב שהכל יוצאין, אין זה אומר שאין יוצאים מהכלל, שהרי הרמב"ם בפירושו למשנה בקידושין (פרק א' משנה ז'), הביא מספר כללים, ובפירוש הוא כותב שנשים פטורות ממלחמת עמלק, וקיי"ל שמלחמת עמלק היא מלחמת מצוה. א"כ, מכאן ראינו כבר שהרמב"ם פטר 50% מהמועמדים הפוטנציאליים לצבא, למרות שכתב שבמלחמת מצוה 'הכל יוצאין'.

בנוסף לכך, הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, הלכות י"ב), מחריג את שבט לוי מהשתתפות במלחמת מצוה, ועליהם הוסיף (שם י"ג) גם את הת"ח, שגם אותם פטר מהשתתפות גם במלחמת מצוה.

ג. התנאים להגדרת מלחמת מצוה - גם אם נאמר שת"ח חייבים בגיוס במלחמת מצוה ואין יוצאים מהכלל, אין זה אומר שכל מלחמה מיד מקבלת דין מלחמת מצוה (ובטח לא מצב של שגרה או

מתיחות בטחונתית), אלא רק בהתמלא כל התנאים הבאים: 1. שהאויבים עומדים מצד א' והישראלים מצד א', דהיינו מצב של ממש מלחמה. 2. דווקא כשכל ישראל יוצאים למלחמה (דהיינו מיצוי כל פוטנציאל החיילים הסדירים והמילואימניקים), אז גם חתן וכלה ות"ח חייבים לצאת, אך כשאין כל ישראל במלחמה, אלא רק שמירה בעלמא הנעשית במתי מעט (שגרה, מצב של מתיחות, אך זו לא מלחמה) אין זה בכלל מצוה ות"ח פטורים. 3. דווקא אם אין להם מספיק חיילים לעמוד במלחמה (דהיינו שהתמעטו מאוד, כגון שנהרגו או נפצעו וצריך חיילים חדשים ואין כבר בנמצא), והם צריכים לחתן וכלה ולתלמידי חכמים, אבל אם יש די מספיק לעמוד בקשרי המלחמה, גם במלחמת מצוה, החתן והת"ח אין יוצאים", עכ"ל.

היוצא מזה, שגם לדעה שזו מלחמת מצוה, אין זה אומר שהחתן ובעיקר ת"ח מתגייסים בתחילת המלחמה. קודם יש לגייס את כל מי שרק שאפשר שיכול להועיל לפעילות המלחמה, ואם חלילה נהרגים רבים ויש מחסור בחיילים ואין מהיכן להביא עוד, רק אז הת"ח יגויסו.²¹

ה. בעיות רוחניות בצבא - גם אם נאמר שיש דין מלחמת מצוה בימינו והת"ח חייבים להתגייס, ואפילו בשלב הראשון של המלחמה, עדיין יש לנו בעיה חמורה שאי אפשר להתעלם ממנה והיא, הבעיות הרוחניות שיש בצבא. ישנן בעיות צניעות קשות וחמורות בתוך בסיס צה"ל, בעיות של יראת שמיים, ניבולי פה, מראות אסורים, בעיות של כשרות ושמירת המועדים, חשיפה לדעות כפרניות ולמכשירים אסורים, סכנה קשה מאוד של חילון, וזה לא רק בגדר של חשש, אלא בגדר של מציאות קשה של רבים מהמתגייסים כבר מאז קום המדינה שאיבדו את יראתם, אמונתם ודתם, וגם הנותרים נשאר ברובם צולעים על ירכם.

אמנם מדובר כאן על פיקוח נפש שדוחה אפילו שבת, וגם מצות עשה דאורייתא של 'לא תעמוד על דם רעך' ועוד, אך מאידך יש לנו חשש אחר של 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו', שגובר על

21. במציאות בימינו, רק אחוז קטן מהעם יוצאים למלחמה, וזאת בגלל שהשתנו דרכי הלחימה והנשק. כמעט ולא היה מצב שהיו חסרים חיילים. גם המצב שנוצר לכאורה במלחמת 'חרבות ברזל', חוסר של חיילים, עדיין היו רבבות או אפילו מאות אלפים, שהצבא פטר אותם משרות מילואים בגלל רצונו לצמצם את הצבא בגלל העלויות הגבוהות, ולו באמת היה מצב חירום יכלו לגייסם, וזה שלא גייסו אותם העיד שלא היה צורך בת"ח. מאז קום המדינה היו מקרים ספורים שהוגדרו מלחמת מצוה, כמו מלחמת העצמאות, מלחמת ששת הימים, מלחמת יום כיפור ומלחמת חרבות ברזל, שבמלחמות אלו היה סיכון ממשי לאזרחי מדינת ישראל ולקיומה של המדינה. סיכונים אלו ארכו למשך זמן קצר, לזמן המלחמה, שברוך ה' המלחמות נסתיימו בס"ד בניצחונותינו ובמיגור האויב. יוצא מזה, שבמשך 76 שנות קיום המדינה, השירות בצבא היה לצורך שמירה על ביטחון הגבולות ומלחמות בטרור, ממילא לפעולות הללו היה מקסימום דין מלחמת רשות. יוצא שכל הדין על חובת גיוס הת"ח הוא על תקופות קצרות ביותר.

הדברים האחרים. הצבא נועד להגן על הגוף וגם על הרוח, אך כאשר הת"ח או אפילו היר"ש גם שאינו ת"ח מאבד את הרוח והאמונה, מה הועילו חכמים בתקנתם?²²

ו. וכאן נכנס הקטע של סמכות חכמי ישראל, לבוא ולעקור אפילו מצוה עשה מהתורה - הקב"ה כתב בתורה את ההיתר ההלכתי, שבכל דור שחכמי ישראל יראו שיש סכנה קיומית לעם ישראל - סכנה רוחנית, אז בסמכותם לתקן תקנות ולגזור גזירות, ואף לבטל זמנית מצוות, כמו שראינו במגילת אסתר, שכאשר נודעו למרדכי היהודי על גזירת אחשוורוש והמן, גזר מרדכי על ישראל תענית של שלשה ימים, שהיום השני של התענית חל בפסח עצמו, יום שנאסר בתענית, ומרדכי ביטל את תוקפו של החג באותה שנה, כדי לפעול לביטול הגזירה. לאור זאת, חכמי ישראל, מאז קום המדינה כשראו שצה"ל מושתת ברובו על ערכים ועקרונות חילוניים שעלולים לפגוע בבני התורה, פסקו שאין להתגייס לצה"ל מחשש החילון. לגבי בני התורה, טענתם הייתה שלומדי התורה מגנים על עם ישראל וגם על החיילים לא פחות מכל לוחם או מטוס. ולגבי אלה שאינם לומדים, גם להם קראו לא להתגייס מהחשש של חילון בצבא.

ז. כח התורה ולומדיה - בנוסף לכל הנטען לעיל, הטיעון המרכזי שלנו הוא ערך לימוד התורה, שבעצם הלימוד הוא מגן עלינו יותר מכל דבר, והפסק הלימוד גורר בעקבות כך נזק ועונש למי

22. גדול המחטיאו מן ההורגו

עד כה הבאתי נימוקים הלכתיים הפוטרים את בני התורה מגיוס לצבא אף למלחמת מצוה, וכעת נדון בנימוק הלכתי אחר. לצערנו הרב, צה"ל הוא צבא עם הנהגה חילונית ועקרונות חילונים, וזאת למרות שיש בו רבנות צבאית, כשרות ועוד. התנאים לשירות בצבא לאדם הדתי ירא השמיים הם כמעט בלתי אפשריים, וזאת משום שמשרתות בו נשים הנמצאות ביחד בבסיסים, והשירות הוא מעורב. הימצאותן של הנשים עם הגברים מהווה בעיה הלכתית חמורה ביותר, הפוגמת בקדושת המחנה, ופוגעת בחיילים הדתיים שהורגלו וחונכו כל חייהם על קדושה וטהרה, ובהגיעם לצבא הם נתקלים בהלם תרבותי של צניעות, ניבולי פה, גסויות, פגימת עיניים ועוד דברים רבים הגורמים להם נפילה רוחנית עד כדי תהליך של חילון. כל זה מנוגד למטרה שלשמה מתגייסים. מתגייסים לצבא כדי להילחם על הגנת הגוף וגם הרוח, אך בגיוס לצבא היום יתכן שבסוף הלוחם יגן על גופו ועל כל העם, אך על הדרך יאבד את נשמתו, א"כ מה הועיל שירותו? הרי אין אומרים לאדם חטוא כדי שיזכה חברך (מסכת שבת דף ד', שו"ע סימן רנ"ד, ו', הרמ"א סימן שכ"ח, י'). נימוק זה לאי התגייסותם של החרדים, הוא לא פחות חשוב מכל המקורות ההלכתיים הפוטרים את בני התורה מלהתגייס.

בגמרא במסכת ברכות (דף ס"א): "אמר רבי יוחנן: אחורי ארי ולא אחורי אשה". פירושים רבים נאמרו על דברי ר"י, ולעניינינו הבאתי את פירוש ספר מדרש חמדת ימים (בראשית כ"ד, אות ס"א) לרבי שלום שבזי זצ"ל: "ותלכנה אחרי האיש". אמר ר' יוחנן: "אחורי ארי ולא אחורי אשה", למה? שההולך אחורי הארי, אינו מזיקו אלא אם נתגרה בו, ואין הארי נושך אלא בעולם הזה בלבד. ועוון אשה זונה ואשת איש בעולם הזה ובעולם הבא דכתב: "חטאם ישאו (ויקרא כ', כ') בעולם הזה, ערירים ימותו - לעולם הבא". מזה נבין יותר את חומרת התערובת שיש בצבא וכמה היא מסוכנת עד כדי כך שיכולה לגרום לאדם לאבד שני עולמות.

שגורם את הביטול. הארכת בהבאת דוגמאות מהתנ"ך שהובאו בש"ס ובפוסקים. אביאם כעת בקצרה:

1. מלחמת אברהם נגד ארבעת המלכים, שאברהם נענש על גיוס תלמידי ישיבתו למלחמת המצוה שהייתה לו. 2. מלחמת אסא מלך יהודה נגד בעשא מלך ישראל, שגייס אסא את תלמידי החכמים למלחמת המצוה שהייתה לו מול מלך ישראל, ונענש על כך. 3. מרד שבע בן בכרי נגד דוד המלך, ואז דוד שלח את עמשא להזעיק את אנשי יהודה שיבואו לעזור לו במלחמתו, אך עמשא לא רצה להפסיקם מלימודם, ומזה גם למדנו שגם למלחמת מצוה אין מפסיקים לימוד תורה. 4. וכן ראינו במלחמת מדיין, שהייתה מלחמת מצוה, וממנה מוכח שבכל המלחמות שבט לוי לא השתתף בהן, וכידוע הת"ח הוקשו ללויים. וכן למדנו עוד ממלחמת מדיין, שאף במלחמת מצוה ת"ח לא מתגייסים אלא יושבים ומתפללים ולומדים תורה להצלחת אחיהם הלוחמים.

ח. עוד הבאתי ראיות מהפוסקים הראשונים והאחרונים, ומהם הוכחתי את העיקרון המנחה, שת"ח לא משתתפים אף במלחמת מצוה. גם הוספתי רשימה ארוכה של בכירי רבני הציונות הדתית שפסקו לפתור ת"ח מגיוס לצבא אף במלחמת מצוה, וזה בניגוד גמור לרבני הצד"ל היום שרובם קוראים לגיוס ת"ח בגלל שזו מלחמת מצוה, והם אף קורים לת"ח משתמטים ועוד ודורשים לפגוע בזכויותיהם.

למה החרדים שאינם לומדים תורה אינם מתגייסים?

החשש מפני החילון בצבא

מוסכם על כל גדולי ישראל האמיתיים (חרדים ורוב הצד"ל), הפוסקים לאמיתה של תורה ובלי עירוב של שיקולים פוליטיים ולאומיים, שמי שלומד תורה הוא פטור מכל גיוס לצבא, ובעצם לימודו הוא מגן על עם ישראל לא פחות מכל חייל או מטוס וכד'. גם עצם לימוד התורה ברצף מביא להצמחת ת"ח אמיתיים, שהם יהיו דור ההנהגה של הדור הבא. הם יהיו ראשי הישיבות ומחברי הספרים, הם יהיו המשגיחים והרמ"ם, מלמדי תינוקות, שוחטים מוהלים ועוד.

אך לגבי אלה שאינם לומדים, או שאינם מתכוונים ל'המית' את עצמם באוהלה של תורה, רבים הסוברים שעליהם לשאת בנטל עם שאר אחיהם המשרתים בצבא, שחלקם מסכנים את עצמם, מקדישים מזמנם הפרטי והמשפחתי ועוד, א"כ למה הם אינם מתגייסים? מדוע אתם מגנים עליהם?

תשובה - ישנה בעיה קשה ביותר הניצבת לה בפנינו והיא, יראת השמיים העלולה להיפגע בצורה החמורה ביותר. לצערנו הרב, הצבא שלנו - צה"ל הוא צבא שמונהג ע"י חילונים, וככזה רוח הצבא והמוסר הינם בהתאם. הצבא אינו רואה את עצמו רק כצבא מגן ולוחם, אלא מנהיגיו רואים בו כמחנך, כמעצב אישיות וכן ככור ההיתוך של החברה הישראלית. הם רואים את הצבא כמקדם אג'נדות פרוגרסיביות בתחום הנשים, הלהט"ב ועוד.

לאור זאת, החשש של הרבנים הוא מוחשי ומציאותי, שכל המתגייס לצבא הוא נכנס לסכנת חיים רוחנית מוחשית ומיידית. האדם הוא יצור חברתי (אריסטו) ומושפע ממראה עיניו וממשמע אזניו, ובטח במסגרת צבאית המנותקת מהבית והישיבה, התלות שלו במפקדיו, כל אלה הם קטליזטורים (זרזים) לנפילתו הרוחנית. כבר נאמר, "גדול המחטיאו יותר מההורגו" (במדרש במדבר רבה (וילנא, פרשת פינחס פרשה כ"א סימן ד)), ולצבא מתגייסים כדי להגן על הגוף וגם על הנשמה, וכן על החרות הרוחנית, אז בצבא כזה ייתכן מאוד שנצליח להגן על גופינו ושאר עם ישראל, אך הנשמה תאבד, אז מה הועילו חכמים בגיוסם?

גדולי ישראל בעיני הנץ שלהם, ראו כבר בקום המדינה את הסכנות הרוחניות הרבות העומדות לפני יראי השמיים, וכן ראו אח"כ את החורבן הרוחני כאשר חרדים התגייסו לצה"ל ונהיו חילונים גמורים, ומאז נלחמו כאריות כדי לפתור את בני התורה ויראי השמיים, בהבינם שהם יעברו שמד רוחני בצבא, והם ראו בבחורי הישיבה ובשאר יראי השמיים כבניהם ותלמידיהם. ואכן, בזכות זאת עולם התורה החרדי וכן הציבור החרדי שרד ומשגשג, וגדל מיום ליום הן בתורה ויראת שמים, והן במספר התלמידים, ומנפיק רבבות תלמידי חכמים לעם ישראל.

לעומת זאת, אחינו בני הציונות הדתית שהתחברו חיבור יתר עם הציונות החילונית, ושלחו את ילדיהם ותלמידיהם לצבא כמעט ללא כל פיקוח והגנה מפני הסכנות הרוחניות שצינו (למעט ישיבות ההסדר, אך גם שם הנפילות והאבדות הרוחניות רבות), ראו איזה נזקים נוראים, חלקים גדולים מהם עזבו את דרך התורה והיראה, והוקרבו על מזבח המולך של הצבא והלאומיות.

בספר קוממיות לארצנו להרב משה צוריאל (מרבני הציונות הדתית, למד גם אצל הרצי"ה), הביא הרב שאלה ששאל את הדיין המפורסם הרב שמואל דביר (למד בישיבת כפר הרא"ה אצל הרב משה צבי נריה), לגבי תלמידי ישיבות הסדר ששאלו אותו, אם להתנדב לקורס קצינים ולהאריך בשנה את שירותם בצה"ל, וכן אם יש לדחות את שנות שירותם? וע"כ השיב לו הרב.

א. "התורה הבטיחה כי ה' אלוהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך, ולתת אויבך לפניך" (דברים כ"ג, ט"ו) אבל זאת בתנאי של "והיה מחנך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר". אבל כאשר יש בנות המשרתות בצה"ל, ויש מהחיילים הצעירים הנכשלים מפני זה בהרהורים אסורים, או בגרוע מכך, שוב אין השכינה מגנה ח"ו על החיילים. כיון שכך, הרי אנו שולחים את אותם השואלים לסכנה שהיא יותר גדולה ומאיימת".

הרב צוריאל הוסיף שם הערה על דברי הרב דביר: "ומה היה עונה הר"ש דביר על מצבנו היום, שמפני חינוך מושחת סידר המטכ"ל שהבנות ישרתו גם ביחידות קרביות, גם בתוך טנקים גם באוירונים, גם בצוללות. וכבר הרבה מהחילוניים התלוננו על קלקול האוירה הכללית במוסר ירוד. וכל זאת חוץ מהנהוהל הנפסד של "מדריכות ספורט", אשר כל נבון יבין הנזק שבכך. הרי זה נכלל "בערוות דבר" שבפסוק הנ"ל".

הערה לרב צוריאל ז"ל - המעניין בקטע הזה דלעיל הוא, שהרב צוריאל ז"ל טרח לשאול את הרב דביר על שירות בצבא בזמנם (לפני עשרות שנים) לאור הקלקול הנוראי שהיה אז, והביא את תשובתו החמורה, וז"ל הרב דביר: "אנו שולחים את אותם השואלים לסכנה שהיא יותר גדולה ומאיימת". ואף הרב צוריאל קרה לתערובת בצבא "חינוך מושחת", "קלקול האוירה הכללית במוסר ירוד", ובכל זאת, הרב צוריאל המשיך לתקוף את הציבור החרדי ורבניו על אי גיוסם של בני התורה, והרבה להקשות מעל כל במה את קושיותיו על החרדים, וחלק ניכר הבאתי לעיל. אתמהה!!!

דרך השירות בישיבות ההסדר - במהלך שירותם הצבאי משרתים חלק מתלמידי ההסדר בצוותא במחלקות מיוחדות להם, אשר מפוזרות בסוף מסלול ההכשרה הקרבי, וחלקם משרתים במחלקות "מעורבות", מתחילת השירות. חיילים לא קרביים, אשר מהווים מיעוט בהסדר, עוברים רק את הטירונות יחדיו. כמוכן שאם ברצונם להתקדם לקצונה, הם מוצאים ממסלול ההסדר ומשרתים בצה"ל ככל חייל בלי שום מסגרת דתית. (הרב צוריאל ז"ל הוא דוגמא מצוינת לרבני הצד"ל. מצד אחד הוא אמיתי ומראה את הסכנות הנוראיות שיש בשירות הצבאי, ממש שמד, ומאידך, הוא נלחם בחירוף נפש בעד גיוס כולל של בני התורה, ומתקיף נחרצות את החרדים על אי התגייסותם לצה"ל. אתמהה!).

זעקות גיוואלד (הצילו!) מהציונות הדתית

שנים רבות זעקנו זאת, אך מעצם היותנו חרדים דברינו לא היו מקובלים ונשמעו כקיצוניים וכמנותקים, עד שלאחרונה, בעקבות מאבק החרדים הבלתי מתפשר נגד הגיוס, ומאידך, המלחמה שהכריזו בציונות הדתית הם ורבותיהם נגד החרדים ובעד כפיית גיוסם ופגיעה בתקציבים ועוד, פתאום נשמע קול שפוי מכיוון הציונות הדתית, וזה קולו של הרב דוד פנדל, ראש ישיבת הסדר שדרות. ביום שלישי ג' בתמוז התשפ"ד (9.07.24), הוא פרסם מאמר נפלא בשם 'די לכפיה חילונית' - לא נלך כצאן לטבח לצבא עם אג'נדה של כפיה חילונית. נדרוש אוירה שמתאימה לבחור בן תורה. מאמרו בא בתגובה למאמרו של הרב חיים נבון מרבני הצד"ל, בגנות אי גיוסם של החרדים. הרב למעשה ביטא במאמרו את חששותיהם של הרבנים החרדים מחילון נוראי בצבא, והוכיח שלמעשה רבני הצד"ל הפקירו את נשמות תלמידיהם בעבור הערך שנקרא 'צבא' או 'לאומיות'. בשל חשיבותו הרבה של המאמר, אביאו כעת כלשונו וככתבו.

'די לכפיה חילונית' - הרב דוד פנדל - ראש ישיבת הסדר שדרות

"אני מוחה על דברים שכתב הרב חיים נבון במאמרו 'קבוצת סיכון' ב'מקור ראשון' בשבת האחרונה.

הרב כתב: "אינני מכיר הוראה הלכתית לוותר על ערכים קדושים וחשובים כדי להימנע מכל סיכון". סליחה! אבל אני לא צריך הוראה, כי זה פשוט מסברא.

הרב ממשיך וכותב: "אם חרדים רבים מתירים לעצמם משום מה סיכון בעישון ... קל וחומר שהם צריכים להסתכן בשירות בגולני". שוב סליחה! אבל ממש לא הבנתי את הקל וחומר.

הרב ממשיך להרגיע: "זה קורה בכל העולם ... מחקרים מלמדים שרק שני שלישי מהמורמונים ממשיכים בדרך אבותיהם. זה לא מנחם, אלא מלמד שמדובר בתופעה אוניברסלית".

סליחה! שוב, אבל מה ענין דת אמת, עם סגולה, זרע קודש בני נביאים, למורמונים?

במקום להכות על חטא ביחד כציבור, ולהודות שבמשך שנים בעבר שלחנו את

הבנים להתאבדות (!) המונית. זה נשמע קיצוני אבל חז"ל אמרו את זה לפני - "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו".

מי פסק לנו שאפשר לשלוח את בנינו לתוך אווירה חילונית, ש"מה יעשה הבן ולא יחטא"? מי לקח אחריות על שליחת בנים במשך הרבה שנים (כיום המצב הרבה יותר טוב) לאווירה מעורבת חילונית ש"מה שאצלם אהבה אצלנו זה כרת", כשההורמונים עובדים שעות נוספות, כשהם מיעוט מסכני ופגיע? זאת, כשחז"ל הדריכו אותנו ואנחנו מתפללים 'לא להביאנו לידי ניסיון וביזיון'.

מי עודד במצפון נקי גיוס לסיירת מטכ"ל או שייטת 13 כשאחוזי חילון היו גבוהים מאוד? אני זוכר חיילים שחזרו בתביעה ובבכי ותהו איך אני כראש ישיבת הסדר, לא אכפת לי לשלוח למודיעין, כשלפעמים יש חיכוך רציני עם בנות ועם חילון. שאלו, מדוע לא התרענו מניסיונות קשים מאוד.

אולי גם אנחנו צריכים לבחון את עצמנו אם נכנענו לכפיה חילונית סמויה באונס, כשנכנסנו בידועין בחוסר אחריות?

אם היו אומרים לי ש-25% מבחורים מתחת לגיל 25 עם רישיון נהיגה נהרגים בתאונות, הייתי אוסר מיד על הבן שלי לנהוג והייתי עושה הכל לקחת ממנו את הרישיון. האם באמת אנו מודעים מספיק לטרגדיה שבחילון, לחומרת איסורי כרת ל"ע? האם הזהרנו את הבנים? האם הכנו אותם מספיק? האם סיפרנו להם שהיו יושבים פעם שבעה על בחור של"ע יצא לתרבות רעה?

הרב סדן הכניס את השואל ("האם אנחנו לא מפחדים מסכנה רוחנית לבן כשהם בצבא?") לחדר הנצחה של הקדושים שמסרו נפשם ואמר שיש סכנות אחרות.

הרב סדן, הסכנות האלו הן גופא המצווה, אבל המחטיא גדול יותר, והחילון הוא ממש לא גזירת גורל. אני בטוח שגם הרב סדן יודע את זה וחרד מזה.

לא נלך כצאן לטבח - לצבא עם אג'נדה של כפיה חילונית. נדרוש אווירה שמתאימה לבחור בן-תורה. אמנם המצב היום הרבה יותר טוב, אך החרדים שמתגייסים צריכים להיות בטוחים שמי שמתגייס חרדי - חוזר חרדי.

איזה חלום זה להקים ישיבות הסדר חרדיות בכל עיר, ולהציב סטנדרטים של תורה וטהרה, ושהחוויה הצבאית תהיה מתוך מחנה קדוש.

הדברים שנכתבו נשמעים קיצוניים, אבל הם נכתבים בכאב ובתקווה. הצבא צריך להתרגל "שלא עוד" - נגמרו הימים שאנו לא זהירים ונכנעים לכפיה חילונית. יש לנו מאות רבות של

חיילים שמשרתים בעוז ובגבורה, ובעז"ה ימים גדולים לפנינו של שיתוף פעולה ונשיאה בעול יחד עם כלל ישראל, עם אחדות ושותפות בזכות הענקית למצווה החביבה עד מאוד וחלום כל הדורות - לשרת בצבא ההגה לישראל". (עד כאן דברי הרב פנדל).

שלושה שבועות לאחר פרסום מאמרו המדהים, האמיתי והכנה של הרב דוד פנדל, שהיכה גלים רבים בחברה הישראלית בכלל, ובדתית לאומית בפרט, יצא מגדרו רב נוסף מהציונות הדתית, וגם הוא בוידוי מצמרר, ביקר בחריפות את ההפקרות בקרב מתגייסי הציונות הדתית, ואת חוסר ההשתדלות במשך עשרות שנים למען קדושת המחנה, ויצא בקריאה, **לא עוד!**

החטיבה החרד"לית - הרב אברהם אנגל, משגיח בישיבה הגבוהה "עטרת מרדכי" בצפת.

כמו שהמלחמה הזאת ריסקה הרבה קונספציות, היא תרסק עכשיו את הקונספציה שבחור דתי לאומי יכול לשרת עם בנות לוחמות.

לפני כעשרים וחמש שנה, הבן שלי, אז תלמיד ישיבת הסדר, מפקד בתותחנים ברמת הגולן, מתקשר אלי בדאגה.

"אבא מביאים אלינו בנות לסוללה בשטח, מה אני עושה? אמרתי למפקדים שאנחנו בני ישיבות הסדר, איננו יכולים להיות עם חיילות בשטח".

היו אלה הימים בהם התחילו לשבץ בנות ביחידות הלוחמות. התותחנים היו ראש החץ למשימה הזאת.

התגובה שלהם הייתה: "טוב, אז נוציא אותך מכאן, ונעביר אותך לפקד על טירונים בבסיס טירונים בשבטה".

סנקציה קשה ביותר למפקד לוחם בשטח. "בוא נדבר עם ראש הישיבה שלך", הצעתי.

ראש הישיבה נדהם, הדבר לא היה ידוע לו, אינני יודע אם לראשי הישיבות האחרים הדבר היה ידוע.

אכן, הייתה זו ראשית הדרך בה החלו לשלב בנות, בתפקידי לחימה ביחידות קרביות. זו הייתה מגמה חד משמעית.

אמרתי לבן שלי: "אתה מוסר על זה את הנפש, קדושת המחנה זה הדגל של הצבא הישראלי, וכוח הניצחון שלנו. גם אם תצטרך לעזוב ולעבור לבסיס הטירונים.

"כן, אבל אלה החיילים שלי, אני הכשרתי אותם, אני גידלתי אותם, איך אעזוב אותם?". ניסיון בהחלט קשה לכל מי שהיה מפקד בצבא.

בסוף, המפקדים שאהבו אותו מאד, מצאו פתרון, והעבירו אותו לסוללה מקבילה שם לא היו בנות.

אמרתי אז לראש הישיבה, אסור לנו לשתוק, אין לנו רשות להשחית את נשמת הילדים שלנו, ולא להפקיר את קדושת המחנה. תכנס מיד את כל ראשי הישיבות ותגידו לצבא, בנות זה קו אדום! בחורים דתיים, ולא דווקא בני ישיבות, לא יכולים לשרת עם בנות בחיילות השדה. תגידו לצבא, שאם יביאו בנות ליחידות שלנו, אנחנו נעצור את הגיוס של הבחורים שלנו, במחזור הגיוס הבא אין הסדרניקים!

אז עוד אפשר היה לעשות את זה, תהליך שיבוץ הבנות היה ממש בראשיתו. כפי שאתם רואים הדבר לא נעשה. אבל בתותחנים אין היום הסדרניקים, ובבית הכנסת של שבטה אין מנין. אנחנו "ממלכתיים", "הולכים עם הצבא ולא נגדו" "אנחנו מבינים את צרכי הצבא", ועוד כהנה עמדות ציוניות, דתיות שימושיות.

75 שנה הפקרנו את נשמות הילדים שלנו בצבא, הבאנו אותם לעשרות אחוזי חילון, שרבים התחילו בוודאי בצבא, היינו ילדי הכאפות של האג'נדה הפרוגרסיבית של היוה"ל"ם (יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר) וכל המטה הכללי. כל זאת כדי לא לזלזל בקדושת השירות, עזרת ישראל מיד צר, וכהנה וכהנה.

והנה היום אני שומע להפתעתי הרבה, שלמען החיילים החרדיים, צה"ל הגדול יכול לעשות הכל. לא יהיו נשים. אין פקידות שלישות, אין פקידה פלוגתית, אין משקית ת"ש, אין מדריכות ירי, אין מדסיות. אין, אין, אין בנות בכל טווח הראיה והשמיעה. ומעל הכל, הבטחה מפורשת של האלוף זיני מקים החטיבה: "אם חייל אחד מהחטיבה ירד ברמה הדתית שלו, יהיה זה כשלון של הצבא כולו".

ואני בוכה, איפה היינו 75 שנה? איזה מחיר של נשמות קדושות שילמנו? למה לא יכולנו לעמוד על שלנו?

איזה היתר יהיה עכשיו לבחור דתי לשרת ביחידה שיש בה משקיות, מדסיות, שירת נשים, ועוד, אם הוא יכול לעשות זאת בחטיבה החרדית. מה שאסור לבחור חרדי, מותר לבחור דתי לאומי? אולי, אולי בגלל שאנחנו מזרוחניקים, ממלכתיים, תקראו לזה איך שתרצו, מותר לבחורים שלנו לישון עם חיילות בנמ"ר (נגמ"ש מרכבה), ... ועוד ועוד. על מדריכות, ומדסיות כבר מזמן וויתרנו. כי אנחנו מבינים את הצורך. מסתבר שאין "צורך", אפשר לעשות חטיבה שלמה בלי "צורך".

אז מורי ורבותי, רבנים ומנהיגי הציבור הדתי לאומי, הגיעה השעה. כמו שהמלחמה הזאת ריסקה הרבה קונספציות, היא תרסק עכשיו את הקונספציה שבחור דתי לאומי יכול לשרת עם בנות לוחמות.

לא ולא! הגיע הזמן שהצבא יכיר בכך, שקדושת הנשמה של הבחורים שלנו, לא פחותה מקדושת הנשמה של כל מתגיסי חרדי. אני פונה לצבא הגדול, שמסתבר שכשהוא רוצה הוא כל יכול, תבטיחו בבקשה לכל בני הציונות הדתית מה שהבטחתם לחרדים. "אתם תצאו מן הצבא כמו שנכנסתם!"

ולא, לא התכוונתי שנעשה חטיבה חרדלית, אנחנו כן מחוברים, ומרגישים חלק מכל עם ישראל, ושמחים להיות איתם יחד תחת אלונקה אחת, כפי שראינו במלחמה האחרונה. אבל אנחנו מבקשים לדאוג גם לקדושה של הבנים שלנו. מורי ורבותי, הרבנים, ראשי הישיבות, מחנכים, מנהיגים, וחיילים קדושים, זוהי שעת מבחן לכולנו. עכשיו צריכים לצאת בקריאה, אנחנו נילחם על נשמתו הקדושה של כל חייל שלנו.

עכשיו במסגרת ניפוץ הקונספציות, אולי כמו שאפשר בצבא קטן וחכם, אפשר גם "צבא קטן וקדוש" בלי בנות לוחמות. איך נסתדר בלי בנות לוחמות? פשוט, "צבא קטן וקדוש!" לא עוד צבא קטן וחכם, "צבא קטן וקדוש". גדעון וויתר על 33,000 חיילים וניצח עם 300 שלא כרעו על ברכיהם לשתות מתרבות הפרוגרס, בניצוחה של היוה"ל"ם.

ולא, אל תתבלבלו, זוהי מלחמה על כל הצבא, על הניצחון במלחמה, על כל חייל שלא ייפגע, כי כדי שה' יהיה במחנה, הוא חייב להיות קדוש. "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש". (ערוץ 7 (30/7/24)).²³

23. בספר פניני הלכה - העם והארץ (פרק ו', מצוות הצניעות בצבא) להרב אליעזר מלמד (מבכירי רבני הצד"ל), כתב הרב מאמר חשוב ביותר על חשיבות הצניעות והקדושה בצבא, וכמה יש להיזהר ולהישמר.

"פרשייה שלימה ישנה בתורה על אופיו של מחנה ישראל, שצריך להיות קדוש וטהור (דברים כג, י-טו): "כִּי תֵצֵא מִמִּחַנֶּה עַל אֲבִיבְךָ וְנִשְׁמֶרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע. כִּי יִהְיֶה בָּךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מִקְרָה לְיָלֵה וְיִצָּא אֶל מַחֲוֵץ לְמִיחַנֶּה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּיחַנֶּה. וְהָיָה לְפָנֹת עָרְב יִרְחֵץ בְּמַיִם וְכָבֵא הַשְּׂמֶשׁ יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּיחַנֶּה. וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מַחֲוֵץ לְמִיחַנֶּה וְיִצָּאתָ שָׁמָּה חוּץ. וְיִתַּד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזָנֶיךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרָתָה בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צַעְתְּךָ. כִּי ה' אֱלוֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקִרְבְּךָ מִיחַנֶּה לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אֲבִיבְךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִיחַנֶּה קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בָּךְ עֲרֹת דְּבַר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ".

ככלל, הדרכת התורה לחיילים שבמחנה, להישמר "מכל דבר רע", היינו מכל העבירות שבתורה, ובכללן העבירות שנחשבות רעות במיוחד, כמו עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. ומזה שאמרה התורה "דבר רע", למדנו שיש להיזהר במיוחד מעבירות של דיבור. ופירשו חכמים שהכוונה לרמוז לאיסור קללת השם ולאיסור לשון הרע (ספרי שם). וכבר אמרו חז"ל (ערכין טו, ב): "כל המספר לשון הרע - מגדיל עוונות כנגד שלש עבירות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים".

אולם באופן מפורט הדגישה התורה להישמר במחנה בענייני צניעות, שזו הכוונה המפורטת של "דבר רע", שצריך להישמר

מהרהורי עבירה, וכפי שמובא בתלמוד (ע"ז כ, ב): "תנו רבנן: וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבָר רָע - שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה". וכן משמע מסוף הפרשייה, שעיקר הכוונה להזהיר מהרהורים של ערווה, שנאמר: "וְלֹא יִרְאֶה בָּךְ עֵרְוַת דְּבָר וְיִשָּׁב מֵאַחֲרֶיךָ". ובכלל זה להיזהר מניבול פה וליצנות, שאיסורים אלה קשורים הן לדיבור והן לענייני ערווה. ומדברי חז"ל למדנו, שדיבורים גסים וליצנות עלולים לגרום לנפילת נפשות מישראל (שבת לג, א; ע' תנחומא כי תצא ג).

כמה טעמים נאמרו לצייווי מיוחד זה, וכולם דברי אלוקים חיים. הטעם שנזכר בתורה הוא "פִּי ה' אֵלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ", שישאל את בניו של הקב"ה, והחיילים היוצאים להילחם למען ישראל חביבים לפניו, ועל כן הוא משרה את שכינתו ביניהם כדי "לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אֶיְבֹיֶךָ לְפָנֶיךָ". הרי שהמחנה קדוש כעין קדושת המקדש, והחיילים צריכים להתקדש כעין הכהנים הנכנסים לעבודת הקודש. אבל אם יראה במחנה ערוות דבר, יסלק שכינתו מעמנו. והוסיף רש"י ופירש על פי חז"ל, שדווקא החיילים זקוקים ליותר סייעתא דשמיא, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, ועל כן עליהם להיזהר יותר מכל דבר רע.

והרמב"ן פירש, שידועים מנהגי החיילים במחנות שפרוצים בכל האיסורים. כפי הנראה החיילים שנמצאים בלחץ נפשי של אימונים קשים וסכנות, רוצים להשתחרר מהלחץ, והדרך הקלה לכך, על ידי קלות ראש, ניבול פה ועיסוק בענייני ערווה. בנוסף לכך, הצורך להילחם תוך סיכון נפשות פורץ את המסגרות, פתאום דבר נורא כהרג אנשים נעשה מותר. פתאום החייל מגלה בתוכו כוחות נפשיים ועוצמות שלא הכיר, ואם יזהר לגדור את עצמו, כוחות החיים הללו יכולים לנטות לכיוונים שלילים. ועל כן באה התורה להזהיר את החיילים, שיישמרו מכל דבר רע.

לבד מזאת, כאשר אדם נמצא עם משפחתו, הוא גודר את עצמו יותר מענייני ערווה ופריצות, וכשהוא פורש לצבא, כל הסדרים הרגילים נפרצים, והחשש לפריצת הגדרים גובר. בנוסף לכך, יש חשש שהיהו חיילים, שמרוב עיסוקם בענייני הצבא, באימונים, שמירות ופעולות למען העם והארץ, יבואו לזלזל במצוות פרטיות, כמו שמירת הפה והמחשבה מהרהורי עבירה. ועל כן באה התורה לומר לנו כי מחנה ישראל צריך להיות קדוש, ודווקא בזכות קדושתו נצח במלחמות. וגם אחר המלחמה החיילים צריכים לבנות את משפחתם, ואם יפגעו בצניעותם וקדושתם, יגרמו לעצמם נזק נפשי, ולא יוכלו לאהוב בשלמות את בת וגם. שהצניעות והקדושה היא היסוד לבניית האהבה במשפחה.

נמצא אם כן שהכלל הוא, שבצבא צריך להיזהר במיוחד מאיסורי ערווה, ניבול פה, והרהורי עבירה.

הלם!!

לאחר הדברים הנפלאים הללו שכתב הרב מלמד על חשיבות קדושת המחנה, אני שואל אותו ואת חבריו, מה עשיתם כדי להציל את תלמידים וילדיכם כששלחתם אותם לצבא, בידועכם את המצב הרוחני הקשה שישנו בצבא? מה תענו ביום הדין על הפגיעה האנושה שפגעתם בתלמידים והכל בשם הלאומיות?

לא רק שאינם מתחרטים או עושים תשובה (למעט שלשה שהזכרנו לעיל, שאומנם התחרטו אך לא שמענו שעשו צעדים אופרטיביים בנושא כמו למשל התניה או איום על הצבא שאם לא ייעשו התאמות בנושא זה תלמידיהם לא יתגייסו), או מחשבים מסלול מחדש, הרב אליעזר מלמד עצמו, לאחרונה פירסם מאמר בערוץ 7 ("כ"ז מרחשון התשפ"ה - 28/11/24) תחת הכותרת 'כשלים בפקוד אינם מבטלים את המצווה', בעניין המציאות של אי הצניעות בצבא, וזה מה שהיה לו לכתוב, וז"ל: "אף שלרבים יש תלונות צודקות על מפקדים, ועל האווירה החילונית ועל המדיניות הצבאית, אין זה משנה את המצווה להתגייס לצבא. מפני שאחרי כל הביקורות, בלא צה"ל היו אויבנו קמים עלינו לכלותנו. יתר על כן, מכיוון שמצוות השירות בצבא מתקיימת על ידי אנשים, על כרחם שלעיתים יטעו טעויות אסטרטגיות או טקטיות. וכך היה במשך כל הדורות שעם ישראל החזיק צבא, ופעמים רבות היו בקרב המלכים והמפקדים חטאים רבים, ואף על פי כן המצווה להילחם למען העם והארץ הייתה שרירה וקיימת. וכאשר לא הצלחנו לקיים את המצווה הגדולה הזאת, באו עלינו צרות נוראות. על כן, כאשר יש ביקורת על צה"ל, צריך לאומרה כדי לשפר את המצב ולתקנו, אבל המצווה להתגייס לצבא לא סרה ממקומה".

פשוט לא יאומן, בספרו הוא מדבר בחומרה רבה על חוסר הצניעות שגורם להסתלקות השכינה, וחושף את החיילים לסכנות כי

ישיבות הסדר

ישיבת הסדר היא ישיבה המשלבת לימודים תורניים גבוהים ושירות בצה"ל במסגרת דתית. ישיבות ההסדר הן ישיבות ציוניות המשתייכות לזרם הדתי לאומי, ונחשבות בחברה זאת לשילוב בין החובה הדתית ללמוד תורה ולהתפתח רוחנית, לבין תפיסתה את המחויבות לשרת בצה"ל ולהשתלב בחברה הישראלית. תלמידי ישיבות ההסדר, המכונים בצה"ל בראשי תיבות "בני"שים" (נהגה בְּיַיִנְשִׁים) - בני ישיבות, מגיעים ברובם מהזרם הציוני דתי, לאחר סיום הלימודים בתיכון דתי או ישיבה תיכונית.

לרוב, תלמידי ישיבות ההסדר נמצאים במסגרת זו כחמש שנים, שמתוכן: שלוש שנים ושבעה חודשים מוקדשים ללימודי ישיבה (של"ת). כשנה וארבעה חודשים בשירות צבאי בפועל. בשנת 2014 הוארך משך השירות הפעיל לשנה וחמישה חודשים, כלומר 17 חודש מתוך 36.

במסלול ההסדר הצבאי, כל שנה מכונה בפי בני הישיבות "שיעור", בדומה לשמותיהן של הכיתות בבית ספר.

שיעור א' - בשנה שלאחר התיכון דוחים בני הישיבות את הגיוס לצבא בשנה (דחיית שירות, דח"ש) ומקדישים ימיהם ללימוד.

שיעור ב' - לרוב, בתחילת השנה (או בסוף השנה שלפניה) עוברים התלמידים חיול חלקי, אך ממשיכים ללמוד בישיבה עד גיוס מרץ או אוגוסט (לפי החלטת הישיבה). במקרה כזה, נחשבת

השטן מקטרג בשעת הסכנה, וכאן הוא אומר שנכון שהמצב קשה אך אין ברירה וחייבים צבא, למרות שאנו יודעים שהחילום חוטאים. הוא עוד ממשיך בקונספציה המוטעית שכאשר יש בעיות של צניעות בצבא צריך לומר אותה למפקדים כדי לשפר את המצב ולתקנו. שמתם לב! "צריך לאומרה", אמירה רכה, 'כה תאמר לבית יעקב', לא אומר לזעוק ולהפוך כיסאות, אלא בעדינות, ועל זה בדיוק זעקו הרבנים דלעיל, הרב פנדל והרב אנג'ל, על האפאטיות הזו ועל ההשלמה עם חילונם של הבנים החיילים. וזה מה שזעק הרב פנדל לעיל: "במקום להכות על חטא ביחד כציבור, ולהודות שבמשך שנים בעבר שלחנו את הבנים להתאבדות (!) המונית. זה נשמע קיצוני אבל חז"ל אמרו את זה לפני - 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו'. וכן הרב אנג'ל: 'לא נלך כצאן לטבח - לצבא עם אג'דה של כפיה חילונית'".

היום מצוי כמעט בכל רכב 'נווטן', הידוע יותר כוויז (waze) אשר מכוון אותנו בנסיעותינו. בד"כ אנחנו מתהלכים על פיו, אך לפעמים 'לא נראה לנו' ואז אנחנו הולכים נגדו ונוסעים בדרך אחרת, ובד"כ טועים ומסתבכים. בד"כ כשאנו מבינים שטעינו לו, אז אנו חוזרים אליו לרעיונות חילוני, וכל פעם שאנו נשמעים אליו אז הכל כשורה, אך כשמתחכמים אתו, אנו שוב מאבדים את הדרך ואת 'הצפון'. רבני הציונות הדתית רואים את כישלונותיהם ואף מודים בהם, ובמקום לחזור לנווטן שזה התורה או גדולי ישראל החרדים (שאינם חשודים בשום נטויה), הם חוזרים ללאומיות ואז הגיוס נהפך למצות עשה דאורייתא שבעבורה צריך למחוק גם התורה.

לתלמידים התקופה כשירות צבאי ללא תשלום (של"ת). לאחר מכן, מצטרפים התלמידים למסגרת הצבאית הרגילה.

שיעור ג' - בשנה זאת נמשך השירות הצבאי הרגיל. תקופה זאת נמשכת שנה וחמישה חודשים.

שיעור ד' - בשנה הראשונה לאחר השירות הרגיל מחויבים השייכים למסלול ההסדר ללמוד בישיבה. שנה זאת נחשבת להם כשנת שירות ללא תשלום.

שיעור ה' - הלימוד בישיבות נמשך במהלך שיעור ה', והשיחרור מהשירות ללא תשלום נעשה החל מאמצע השנה.

בחלק מישיבות ההסדר, מתבצע הגיוס בפועל בסוף שיעור ג', כשנה מאוחר יותר מאשר בשאר הישיבות, וכן גם זמן השחרור מן הישיבה נדחה בשנה, לסוף שיעור ו'.

ב־2023, ישנן 80 ישיבות הסדר ברחבי הארץ, ובהן כ־12,000 תלמידים.

מזה הסיבה האמיתית שבעבורה הקימו את ישיבות ההסדר?

חיפשתי רבות למצוא באמת את הסיבה האמיתית שבעבורה הקימו את ישיבות ההסדר, אך לא בדיוק מצאתי, וניסיתי להבין מה באמת עמד מאחרי ההקמה.

עד להקמת ישיבות ההסדר היו שני מסלולים, האחד שירות רגיל בצבא, והשני דחיית שירות לצורך לימודים בישיבה. מאז שהוקמו ישיבות ההסדר, מסיימי התיכון (דת"ל) דוחים את שירותם ואז מתחילים שנת לימודים בישיבה שנמשכת בין שנה וחצי לשנתיים, ואז מתגייסים לצבא לשירות של 17 חודשים, ובסיומם חוזרים לישיבה להשלמת החודשים שנותרו.

ואני שואל: אם הם סוברים שכח הצבא הוא המגן על עם ישראל, אז שיתגייסו לשרות רגיל כמו כל החיילים, ויישאו בנטל בשווה ולא ישרתו רק 17 חודשים בפועל, ואם הם סוברים שלימוד התורה הוא המגן, אז שישבו ויעסקו רק בתורה ברצף עם כל היתרונות האדירים שבכך, כמו החרדים וכמסורת ישראל מזה אלפי שנים.

אלא מה באמת הרעיון שעמד מאחרי הקמת ישיבות ההסדר? לענ"ד, נראה שמטרת לימוד לפני הגיוס היא כדי להתחזק רוחנית בישיבת ההסדר, ואז כשיגיעו לצבא יהיו חזקים דיים מול כל הניסיונות והפיתויים. א"כ, אחרי שהתחזקו במשך שנה וחצי עד שנתיים שהכינו אותם רוחנית להתמודד עם הקשיים והניסיונות הרוחניים, למה אח"כ הם משרתים רק 17 חודש ולא 36 חודשים כמו שאר החיילים?

בנוסף, למה אחרי ששרתו בצבא 17 חודשים הם חוזרים לישיבה ללימוד תורה במשך כ-20

חודשים, הרי הלימוד הראשוני שלמדו היה כדי להתכונן ולהתחזק לשירות הצבאי, וכעת לאחר שסיימו את המסלול הצבאי אז אין צורך בלימוד לשם חיזוק, כי אינם חוזרים לצבא. אלא מה תאמר, שהם חוזרים לישיבה ללמוד תורה כי התורה מגנה על עם ישראל, אז הוא אשר אומרים החרדים, שהתורה היא מגנה לא פחות משרות צבאי ולכן לא מתגייסים, אז למה לעשות מסלול עקום כזה? ואם תאמר שהם חוזרים ללמוד תורה כדי להרבות בדיעות התורה, אז שיעשו זאת אחרי השירות המלא כמו שאר חיילי צה"ל, ובפרט לשיטתם שאנו כאן במדינת ישראל כל הזמן במצב של מלחמת מצוה.

בשלמא החרדים שאינם מתגייסים, הם טוענים שתי טענות: 1. לימוד התורה מגן עלינו יותר מכל. 2. חוששים מקלקול רוחני בצבא, למרות רמתם הרוחנית הגבוהה. וכעת יוצא שגם בציונות הדתית מודעים לשתי הנקודות הללו, אך יצרו מודל חדש שהוא לא בשרי ולא חלבי, וגם מסוכן רוחנית.

בנוסף, הרי גם ההכנה הרוחנית שעושים בישיבת ההסדר לפני השירות היא אינה מספקת מול הניסיונות, הפיתויים והקשיים הרוחניים שיש בצבא, וכולם מודעים לנפילות הרבות שישנן בקרב הבינישנים (בני ישיבות הסדר), שברוב המקרים משרתים בבסיסים וביחידות מעורבות, אז מה תועיל תקופת הלימוד לפני הצבא. וגם אם היא מועילה בחלקה, עדיין מי התיר להיכנס למקום שכנה רוחנית?

לאחר כותבי כל זאת, הגיע לידי ספר "דת הציונות" להרב יואל אלחנן, ובו ציטוט של הרב יהודה עמיטל ז"ל, מריאיון בספר המופת ("ספר המופת - אנשי מופת ומעש בישראל", בעריכת מיכאל בר זוהר, הוצ' משרד הביטחון, התשמ"ט, עמ' 94). הרב עמיטל מוגדר בספר כ"אבי ישיבות ההסדר", ומוצג כראש הישיבה הראשון ששלח את בחוריו לצה"ל. הרב נשאל: למה הסדר? וזו תשובתו: 1. "הבעיה הייתה שאי אפשר לחנך לציונות בלי שרות בצה"ל. 2. חשבנו גם, שאם כל הרבנים וגדולי ההלכה לא ישרתו בצה"ל, יעמיק הניכור בין הנושאים בעול בטחון המדינה לבין עולם התורה. 3. יתרה מזו, במרוצת הזמן ניקלע למצב מביך, שכל מנהיגיו הרוחניים של הציבור הציוני דתי יגיעו מן הישיבות שבהן אין משרתים בצה"ל, ושהם עצמם לא נשאו נשק מימיהם".

היוצא מדבריו, שהשרות בצבא הוא לא בגלל מלחמת מצוה ולא שום נימוק הלכתי אחר, אלא כל הסיפור הוא "חינוך לציונות", חשש מהעמקת הניכור בין דתיים לחילונים וכד', ובשביל זה מוטב אם צריך גם לסגור את הגמרא וללכת לצבא, ולסכן את חייהם הרוחניים של הבחורים. האם לזאת יקרא דעת תורה או יחסי ציבור?²⁴

24 אין אני בא חלילה וחס להמעטי בערך בחורי ישיבות ההסדר, המקדשים שם שמיים בעיני החילונים בשירותם הצבאי. כל

למה לא נשלב תורה עם ישיבה וצבא כמו ישיבות הסדר? למה לשלב?

1. עיין לעיל בהרחבה.

2. הרי אני שומר בתורתי על עם ישראל לא פחות, ואולי יותר מכל אחד אחר, וכמאמר החפץ חיים ע"ה: "לימוד התורה חוסך מעם ישראל שיהיו פחות חולים ופחות מתים", וכאשר בידי נשק עוצמתי כזה, האם עלי לוותר עליו בגלל שלמישהו זה לא נראה?!

3. חוץ מזה, מה זה לשלב? וכי נוכל לבוא להגיד לטייס תשמע אתה טסת הרבה מאוד, בא ונשלב אותך בעבודה במטבח, שבוע תהיה טייס ושבוע תהיה טבח, תקלף תפוחי אדמה, האם זה לא בזבז או יותר נכון טמטום?!

זמן שבאים ומתפארים בבני ישיבות ההסדר, שהם משלבים את השירות בצבא עם לימוד תורה, אין אני בא לטעון על כך דבר, זו זכותם וחובתם של אלו שאינם יכולים, או אינם רוצים ללמוד תורה ברצף. אך כאשר יש דתיים הבאים ומסיתים כנגד בני הישיבות דרך ישיבות ההסדר, בטענה שהנה יש אפשרות לשלב גם תורה וגם צבא, לאלו אני בא להשיב.

הקשיים לדתיים וחרדים בשירות בצה"ל

תמיד מטיפים לנו, מה הבעיה שלכם לשרת בצבא, הנה יש גם דתיים מהציונות הדתית - כיפות סרוגות - שמשרתים ומשלבחים גם תורה וגם צבא ויש בזה אף קידוש ה', ובהימנעותכם משרות בצבא יש בזה חילול ה'.

אני כמובן מסכים שיש זכות ומצוה לשרת בצה"ל ולהגן על עם ישראל, רק שכאשר אנו באים לקיים מצות קידוש ה' וכד', עלינו לבדוק דברים נוספים, האם ניתן לשרת בצבא וגם לשמור על הערכים המקודשים לנו עפ"י תורתנו? ולמה זה חשוב? כי מטרת הצבא היא להגן על הגוף וגם על הנפש, ואם נצליח להגן ולהצייל את הגוף אך נאבד חלילה את הנשמה, אז מה הועלנו בכך? חז"ל אמרו 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו'! אז קיבלנו גוף ללא נשמה, שההגדרה ההולמת לכך זה מוות רוחני.

לאור זאת, כאשר באים לשרת בצבא צריך שיהיו כל הכלים והאמצעים שיאפשרו לחייל הדתי והחרדי לשמור ולשמר את אורח חייו ללא כל מורא שמא יתדרדר, ושהוריו יוכלו לישון בלילה בשקט, ללא חשש 'שמה יתקלקל'.

נבדוק כעת, מהם החששות והבעיות שישנם היום בשירות בצה"ל, שלצערנו הרב הוא מונהג בידי חילונים עם סדר יום חילוני, ועם מטרות לחלן אותן כמה שיותר, ומה הפתרונות שאני מציע.

כשרות - 1. לא בהכשרים של בד"ץ. 2. הפיקוח בתוך הבסיסים לא תמיד נשמר, ויש בעיות קשות של הפרת הכללים, כגון בישול דברים טרפים בסתר בכלים הכשרים, ערבוב בשר וחלב ועוד. 3. משגיחי הכשרות, בחלקם אינם ראויים לתפקידם.

מדסיו"ת ומדריכות בקורסים - חיילים דתיים נאלצים לעבור אימונים והכשרות עם נשים ביחד, וכן המדריכות הן נשים והוא נמצא איתן קרוב במשך שעות ארוכות (מדריכות ירי וכד'), מה יעשה הנער ולא יחטא?

שירת נשים - מקובל שבטקסים חיילות שרות, וכידוע ששירת נשים אסורה לשמיעה, כמובא במסכת ברכות (דף כ"ד): "קול באשה ערוה, שנאמר: "כי קולך ערב ומראך נאוה", וכנפסק בשו"ע

(סימן ע"ה, ג'). לצערנו הרב, כל החיילים חייבים להשתתף בטקסים הללו, ללא יוצא מן הכלל, ומי שמתחמק צפוי לעונש.

שמירות ופטרולים עם זוגות מעורבים - לא הייתי מרגיש בטוח להיות בבסיס כזה כאשר יש שמירה מהסוג הזה.

שהות בתוך טנק או נגמ"ש עם חיילות וכד' - במשך שעות ולפעמים גם ימים.

הרב שמואל אליהו כתב על השירות המשותף בנגמ"ש (נמר) - הרבה שאלות מורכבות וקשות נשאלתי במלחמה הזו. השאלה המורכבת מכולן נשאלה על ידי קצין במערך הלוחם שנתבקש לקבל על עצמו פיקוד על יחידה שמצילה חיים. הוא מוכן למלא כל משימה חשובה. אשתו והילדים מבינים את החשיבות וגם הם מוכנים שימלא את התפקיד למרות שהוא היה כמה חודשים בלחימה מתמשכת.

הבעיה הייתה בכך, שכדי למלא את התפקיד החשוב שהציעו לו, הוא צריך להיות בנמ"ר ביחד עם רופאה וחובשת 24 שעות ביממה. רוב הזמן הם נעו במקומות מאוד מסוכנים כשאי אפשר לצאת מתוך הנמ"ר, בוודאי לא לישון מחוץ לו, לא להתלבש מחוץ לו, וזו בעיה קשה מאוד. (הרב שמואל אליהו, י"ז אדר ב' תשפ"ד).

חילון הדתיים - יותר מעשרים אחוז מבוגרי החינוך הדתי מורידים את הכיפה במסגרת הצבא ומפסיקים לשמור שבת (זהו חוץ מאחוז הנושרים הגבוה בתיכון) ... כך אנו מוצאים מפקדים רבים ביחידות הקרביות שהם דתיים לשעבר, ועוד בוגרים רבים של החינוך הדתי שנחלשו מאוד מבחינה דתית...

אי אפשר לתלות בשירות הצבאי את הסיבה היחידה לעזיבת הדת, אבל הוא בהחלט מעצים ומאיץ את תהליכי החילון ... בעיני אלה שהתורה והמצוות הם מרכז הווייתם, עזיבה של כעשרים אחוז מהילדים את דרך התורה והמצוות היא בלתי נסבלת". (הרב אליעזר מלמד, ראש ישיבת ההסדר בהר ברכה, החייל התורני וקדושת המחנה, ערוץ 7, 03/09/12).

תא"ל עופר וינטר - "יש מפקדים בצה"ל, קרובים, שאני יודע שהם הורידו את הכיפות שלהם, כי זה לא נח להסתובב עם כיפה. ככה היינו רוצים להיראות? זה הצבא שהיינו רוצים? מסתירים את יהדותם? מה זה אינקוויזיציה פה? באינקוויזיציה היית יכול... צריך להתנהג בחוץ, להסתיר את זה שאתה יהודי בכלל, זה בושה בעיניי, בסדר? זה מה שקורה היום, יש קצינים בכירים בצה"ל שהולכים בלי כיפה, אני מכיר אישית, הם פשוט יודעים, אם עשו את זה לעופר וינטר (שהעיפו אותו בגלל שהחצין את דתיותו ואמונתו), אז יעשו את זה לכולם". (תא"ל עופר וינטר, הדתי לאומי, בראיון לערוץ 11, כסלו התשפ"ה, לאחר שהעיפו אותו מצה"ל מסיבות של דתיות).

ארגוני נשים - המצב בצה"ל לא הולך להשתנות לטובה, להיפך, הוא רק מחמיר מיום ליום. ארגוני הנשים הדוגלים בפרוגרסיביות בצבא ובשוויון מלא לנשים, דהיינו שישירותו בכל היחידות הצבאיות ביחד עם החיילים, הם למעשה הכח המוביל בצבא, ויש להם את כל הגיבוי מהדרגים הגבוהים ביותר, כולל בית המשפט העליון, לעשות את כל המהפכה הפמיניסטית והלהטבי"ת בתוך הצבא.

הרב אליעזר מלמד - "הצבא החל לשלב בנות ביחידות הקרביות, ועם המתירנות הגוברת בקרב הציבור החילוני, האווירה בצבא נעשית הרבה פחות צנועה, ולא מתאימה לאורח החיים היהודי, ואף התודעה הכללית בצבא התרחקה ממחויבות בסיסית להיותו של צה"ל צבא יהודי...". (הרב אליעזר מלמד, ראש ישיבת ההסדר בהר ברכה, החייל התורני וקדושת המחנה, ערוץ 7, 03/09/12).

עמנואל שילה - "הרבה יותר חשוב היום לצה"ל לפתוח את כל יחידותיו הלוחמות לשירות של חיילות, מאשר להקים עוד ועוד יחידות חרדיות שבהן, מטבע הדברים, לא תהיה לחיילות דריסת רגל". (עמנואל שילה, עורך עיתון "בשבע").

ואם מישהו חושב שהמצב ילך וישתנה, אז קראו את דברי שר הביטחון גלנט:

שר הביטחון לשעבר יואב גלנט - "שירות הנשים בצה"ל יעבור שינוי דרמטי ... כל אחת בגיזרה שלה - ביבשה, באוויר, במודיעין, בעורף ובים - סוחפת אחריה את הלוחמים שנמצאים מתחתיה ומובילה אותם לאן שצריך... שבעקבות מה שאתן עשיתן והפקודים והפקודות שלכן, יהיה שינוי דרמטי, את ההתחלות של קידומים במערכים ראשיים אנחנו כבר רואים וזה ילך ויתחזק". (ערוץ 7, כ"ח באדר תשפ"ד 8.03.24)

הרב צבי פסח פרנק, בהסכמה לספר משפט הצבא בישראל (בשנת התש"ט - 1949), מתאר את המצב הקשה בבסיסי צה"ל בקום המדינה, ואת הסכנה הנוראית הביטחונית שקיימת באי קדושת המחנה, וז"ל: "... אולם מתוך האור הגדול המאיר והולך (הקמת המדינה), נתגלו גם כמה צללים המאפילים פה ושם, וחלילה לנו מהחרש לעת כזאת אל שמועה כי באה, שכנגע נראה לנו במחנה הצבא, ובכמה עניינים העומדים ברומו של עולם ויסודי הדת נתגלו פריצים במחיצת הכרם, ויש לפקח בעין ולקיים את הכתוב בתורה "והיה מחניך קדוש". ואשמם בראשם, בהיות שנמצאים אחדים מראשי השלטון, ובפרט העומדים בראש הצבא, אשר ינקו מתרבות הגויים, רובם נעשו רחוקים מתורת ישראל וזה משפיע על החייל ההמוני החושב, שמכיוון שנכנס לעבודת הצבא נעשה חפשי מן המצוות, ועבודתן מחנכתן לכל תועבה ר"ל. הלב מתכווץ לראות את הנוער הישראלי אשר שש להתגייס לצבא ישראל במטרה קדושה, וחרף נפש בעד הצלת ישראל, אשר באמת זכות גדול נתגלגל ע"י. אבל כמה לא חלי ולא מרגיש את גודל האסון אשר הנהו ממיט על עצמו בחילול ש"ק (שבת קודש) ואכילת נז"ט (נבילות וטריפות), והוא לא ידע כי בנפשו הוא,

ובמעשהו הנהו מאבד את עולמו, כי לא זאת היא דרך עם ישראל במלחמתו, וכמפורש בתורה בפרשת המלחמה, שהכרוז היה יוצא: "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", ומבואר ברז"ל שהכוונה הייתה לירא מעבירות שבידו, כי הוא מסכן את עצמו וגם את כל הלוחמים אתו".

דברים אלה נכתבו ממש בשנה השנייה להקמת צה"ל, וכבר אז היו פרצות נוראיות שזעק עליהם הרב. הפגמים שהיו אז הם כאין וכאפס לעומת מה שקורה היום, והקלקול היום הוא נוראי ביותר ומצריך חריש עמוק כדי לטהר את האויר שהזדהם במחנות צה"ל.

הקשיים והפתרונות לחייל החרדי

נשים - הבעיה המרכזית ביותר בשירות חרדים בצה"ל היא בעיית הצניעות, דהיינו שהות עם נשים באותו בסיס, ולכן הדרישה הבסיסית והחשובה ביותר של הרבנים בזמן הקמת הנחל החרדי הייתה, הקמת בסיסים רק על טהרת הגברים, ללא נשים וללא כל קשר לנשים במהלך השרות הצבאי, הן בבסיס החרדי והן מחוצה לו.

שירת נשים - מקובל שבטקסים חיילות שרות, וכידוע ששירת נשים אסורה לשמיעה, כמובא במסכת ברכות (דף כ"ד.): "קול באשה ערוה, שנאמר: "כי קולך ערב ומראך נאוה", וכנפסק בשו"ע (סימן ע"ה, ג'). בעיה זו נמנעת כאשר אין נשים בבסיס.

מפקדים יראי שמיים - כדי שהחיילים החרדים לא ייחשפו לדעות והשקפות חילוניות ואפילו דתיות לאומיות, על המפקדים להיות חרדים ויראי שמיים, כי למפקד בגלל מעמדו הגבוה מול החייל הפשוט, יכול לגרום לכך שהמפקד יבטא דעות המנוגדות לתורה ולהשקפה החרדית, והחייל עלול להיות מושפע לרעה.

הכשרים - הטובים ביותר, ושמירה והשגחה קפדנית שלא תהיה תערובת כלשהי.

שיעורי תורה ותפילות במניין - זה החמצן היחידי שמשאיר את החרדי ביראתו, ולכן צריך להביא רבנים יראי שמיים שילמדו גמרא, הלכה ומוסר, ורב צבאי יר"ש צמוד.

חיילים יראי שמיים - כדי שהמסגרת תהיה חזקה, צריך שהחיילים המתגייסים למסגרת החרדית יהיו יראי שמים ועומדים בסטנדרטים של החרדים, שאם לא כולם יהיו כאלה, די באחד או שניים שיקלקלו את האחרים.

שרות בצה"ל רק ביחידות הייעודיות לחרדים - דהיינו, לאורך כל השרות הסדיר, וכן במילואים

החיילים ישרתו רק בבסיסים הייעודיים שמייוחדים לחרדים, ולא לניידים לבסיסים מעורבים או משולבים.

כאמור, אלה הבעיות ופתרוןן, ובהקמת היחידות החרדיות בשנת התשנ"ט (1999), גורמים בכירים בצה"ל התחייבו בפני הרבנים והעסקנים החרדים שהם ידאגו שכל הדרישות דלעיל ימומשו. האם צה"ל עמד בהתחייבויותיו?

צה"ל לא עמד בהתחייבויותיו

הפתרונות שהבאתי לעיל, למעשה הם היו הסטנדרטים שעליהם נתנו הרבנים את ההיתר להקים את הנחל החרדי וגם את 'שחר כחול', כדי שהחרדים יוכלו להתגייס אליו, רק שבפועל חלק מהותי מכל ההתחייבויות שניתנו בהתחלה, הצבא נסוג מהם ולא קיים אותם, ולמעשה "תקע" את אותם בחורים שהתגייסו בין השמים לארץ וגרם להם נזקים.

אביא כעת דוגמאות ועדויות של הפרת ההתחייבויות מפיו של קצין מילואים.

נשים

גדוד נצח יהודה אמור להתנהל ללא מגע עם נשים, אך הצבא לא עומד גם בהתחייבות זו.

1. **הדרכה בקורסים** - אחד מבכירי נצח יהודה העיד כי חיילי נצח פוגשים חיילות צעירות, למשל פראמדיקיות נשים שמוצמדות אליהם בלחימה, או בקורס נהיגה שם ההדרכה נעשית על ידי נשים, ובעוד מצבים.

2. **תשפ"ד** - מאות חיילי מילואים מגדוד נצח יהודה, חלקם רווקים, נלקחו על ידי צה"ל לימי נופש שהתקיימו במלון ליאונרדו בירושלים ובכפר הנופש ביאנקיני בים המלח, במסגרת שנקראת "סדנת עיבוד לחימה". הכוונה לעיבוד העומס הנפשי של המלחמה. יוזמה טובה. אבל אל הנופש הוזמנו על ידי הצבא נשים, נשות מקצוע, כדי לשוחח עם החיילים, בשיחות שכוללות החלפת דעות ושיתוף רגשות. כך העידו בפני כותב השורות שני חיילי נצח יהודה שהשתתפו במפגשים האלה.

ידוע כי יש גדודים אליהם הוזמנו אנשי מקצוע גברים, מדוע זה לא נעשה גם בנצח יהודה?

3. "בפקודת השירות המשותף נכתב שאין להקים יותר גדוד 'מגדרי', כלומר רק של גברים, מחשש להדרת נשים. כלומר, הגדודים יהיו מעורבים.

4. פלוגות חץ בצנחנים ותומר בגבעתי, שמיועדות לחרדים, הוקמו בתור פלוגות ולא בתור גדודים. פלוגה איננה מתמרנת לבד ולא עושה אימונים לבד, יש לה הרבה נקודות חיבור עם הגדוד המעורב, והחיילים החרדים יהיו במגע עם נשים.

אפילו גדוד 'נצח יהודה' הוותיק שלפחות מוגדר כגדוד 'חרדי' ומתנהל בליווי עמותת רבנים, מזמן כבר לא פרח מוגן. לעיתים קרובות אני שומע על בעיה זו או אחרת. דבר חמור שנעשה לאחרונה הוא שהעבירו את הטירונות של נצח יהודה מבסיס נפרד שהיה מיועד רק להם, בלי כניסה לנשים, לבסיס של חטיבת כפיר שיש בו גם נשים. זה עבר בשתיקה והרבנים המלווים לא יכלו למנוע זאת.

אינני מאמין בביטוי 'לתקן מבפנים' כי שראיתי שהדוגלים בשיטה זו שהתגייסו, נהיו להיפך ממה שהתורה רוצה". (דבריו של א', סרן במילואים).

המגויסים חלקם הגדול לא היו בני תורה יראי שמים

רוב החיילים שהתגייסו היו בחורים המוגדרים 'שבאבניקים', או 'נושרים'. הבעיה איתם היא, שכאשר הם כבר התגייסו, הם היו קודם ברחוב במשך חדשים ארוכים, סגלו לעצמם את תרבות הרחוב, רכשו סמארטפונים לא כשרים, דיברו בשפה לא נקיה ועוד, וממילא הם היו במצב רוחני ירוד, והטובים שהתגייסו איתם נפגעו מהם רוחנית. זו אחת הסיבות שגדולי ישראל מתנגדים לגיוס גם כאשר המסגרת היא חרדית, משום שאחת הבעיות היא השהות ביחד עם אנשים בעייתיים מבחינת יראת שמיים. דבר זה צריך להיות אחד מהלקחים שיצטרכו לתקן.

שיבוץ במילואים בבסיסים מעורבים

1. שניים מבני עשו את כל השירות הסדיר בנצח יהודה, אבל במילואים הם הוצבו במסגרות שאינן נצח יהודה.

2. שובץ לגדוד מעורב, ביקש לעבור ושוחרר ממילואים - יוסף, חרדי ששירת בצה"ל במסלול חרדי, קיבל בשבוע שעבר צו מילואים לגדוד 8416 מעורב של פיקוד העורף. כשגילה שמדובר בגדוד מעורב, זאת בניגוד לאורחות חייו אותם כיבד צה"ל בזמן שירותו הסדיר בחיל האוויר במסלול שח"ר (שילוב חרדים). כאשר פנה למפקדיו בבקשה לעבור ליחידה אחרת, נתקל בסירוב ודרישה להתייצב לשירות. יוסף אמר שיתייצב לשירות, אך רק במסגרת שתכבד את אורח חייו החרדי, ותאפשר לו לשרת עם גברים בלבד. לאחר שהתעקש על הנושא, קיבלו אתמול (רביעי) בצה"ל החלטה לשחררו ממילואים, ולא לזמנו ליחידה אחרת. בארגון תורת לחימה שטיפל במקרה מסרו: "מדובר בחייל מילואים עם מוטיבציה גבוהה, אותה הביא לידי ביטוי בשירותו הסדיר במסלול

שילוב חרדים. יוסף רוצה להמשיך ולשרת את עם ישראל, אך מצפה שרשויות הצבא יכבדו את אורח חייו החרדי גם בשירות המילואים". "המקרה הזה, של זימון אדם חרדי לגדוד מעורב, תוך התקוטטות אתו ולבסוף שחרורו מצה"ל במקום לשבצו במקום ראוי לו, מוכיח את מה שאנחנו טוענים מזה שנים: אין רצון אמיתי לגיוס חרדים ומדובר בקמפיין מתמשך. גם במלחמה הנוכחית לא גויסו כ-100 אלף בוגרי צבא שנמצאים מחוץ למאגר המילואים. גיוס חרדים הוא חשוב אך יצליח רק אם יכבדו את התרבות החרדית". (ערוץ 7 כ"א בסיוון תשפ"ד 27.06.24).

קשיים נוראיים בדרך להתמנות לקצין חרדי

בסיום קורס קצינים שהיה במהלך חודש תמוז התשפ"ד, הרמטכ"ל הרצי הלוי שאל: "מדוע שלא יהיו כאן בעתיד ברחבה קצינים חרדים?" "שאלה טובה המעידה או על חוסר התמצאות של הרמטכ"ל במה שקורה בצה"ל, ובפרט עם החרדים, או שהוא נהיה פוליטיקאי, ציני וצבוע, מדוע? יש בצה"ל טופס וזיתור, עליו מחתימים חיילים חרדים שיוצאים לקורס קצינים, (הם חותמים עליו כבר בגדוד, והוא מועבר לחתימת מנהלת החרדים), ובו המועמד החרדי לקצונה חותם על ויתור זכאות לתנאי שירות באורח חיים חרדי, דהיינו יחידה חרדית, וזיתור על זמן לימוד תורה, והחמור מכל לשרת במשותף עם נשים, וז"ל: "אני הח"מ, מבקש לבטל את התנדבותי למסלול נצח/שחר, מהסיבות כדלקמן: הנני מצהיר, כי אני מודע לכך שבעת עזיבת המסלול לא אהיה זכאי מעתה לכלל תנאי חרדים שבמסמך מדיניות שילוב חרדים בצה"ל. וכמו כן, לא תתאפשר חזרתי לאחד ממסלולי שילוב חרדים".

כעת, כמה חרדים רציניים יסכימו למהלך זה? ואם יסכימו, אז בפועל זה כבר מעיד על פגיעה ביראת השמיים של החייל החרדי שמסכים לשרת בצה"ל בלי כל המסננים שקבעו גדולי ישראל, וזה מעיד שאכן הצבא משפיע ופוגע רוחנית בנפש החייל החרדי.

יוצא, כפי שאמרנו, צה"ל רוצה בחרדים ואף בקידומם, אך זאת בתנאי שישרתו עפ"י רצונות הצבא החילוני, ולא עפ"י התאמה לאורח חיי החרדי.

דרך אגב, כפי שראינו הצבא לא תמיד עומד בהתחייבויות שלו לחרדים או דתיים שמתגייסים, הן בפרט הדתי, והן בפן המקצועי. לא תמיד עומד במניעת תערובת עם חיילות, שחרור מטקסים עם שירת נשים, מתן זמני תפילות וכדומה, כפי שסוכם. לא תמיד עומד בהבטחות למימון לימודים לתואר אקדמי או מקצוע, ואז החייל עומד בפני שוקת שבורה, כי חל עליו הדין הצבאי והוא חייב לציית, אחרת יענש. בהרבה מקרים, הרבנות הצבאית או רכזי הגיוס החרדים לא יכולים לפעול לטובתו.

כנס חברת הכנסת גלית דיסטל אטבריאן, הליכוד, (ז' מנחם אב תשפ"ד)

"לפני כשבועיים הרמתי כנס מיוחד כדי לעשות משהו שאף אחד לא חשב עליו קודם: אשכרה להקשיב ללוחמים חרדים בעבר ובהווה כדי להבין את הבעיות. הממצאים היו מדהימים:

1. לוחם חרדי אחד סיפר שמתוך 200 חרדים שהתגייסו אתו ב 2013 רק הוא חזר ללמוד בישיבה, כל השאר נשרו.

2. אחות של לוחם חרדי השמיעה בכנס שיחה טלפונית עם אחיה בה הוא מתוודה, שאלמלא היה מתגייס הוא היה נשאר חרדי. היום הוא חילוני לחלוטין.

3. לוחם חרדי נוסף הודה בפה מלא, שכשהילדים שלו יתבגרו הוא לא יעודד אותם להתגייס. "בלתי אפשרי לשמור על צביון חרדי בצה"ל", כך אמר בכאב, "אתה מאבד את הזהות שלך תוך שבועות", הוא הוסיף.

4. מפקד נצח יהודה סיפר, שהדרך היחידה להגיע לקצונה היא לחתום על כתב וויתור של כל דרישה דתית מצד החייל. ולכן לחיילים החרדים כמעט ואין מפקדים חרדים, רק חילונים, כלומר כאלה שלא מבינים מה רע במדריכת ירי שמאמנת אותך מקרוב.

5. עוד ועוד עדויות על מחסור במקומות לינה כי אין הפרדה מגדרית.

על לוחמים שהולכים לישון עם בטן ריקה, בגלל שאין הקפדת זמן בין ארוחה בשרית לחלבית. על הבטחות למקוואות שלא מומשו.

על חגים שעוברים כמו ימי חול, על חילול חגים ולא בגלל סיבות מבצעיות אלא סתם כי ההסעה הגיעה בערב למרות שהחיילים היו מתוקתקים כבר מהבוקר כדי לא לחלל את החג.

6. עדויות של אבות ואימהות חרדים שאמרו באופן מפורש - אנחנו גאים שהבן שלנו משרת כלוחם, אבל אם זה אומר שהוא יוצא מהצבא חילוני, אז זה הקו האדום שלנו, כי זה אומר הכחדת המגזר.

7. רוב החיילים החרדים מדווחים על הלם תרבות טוטאלי, שגרם להם לבעיות זהות קשות. מהבחינה הזאת הם שונים מאוד מהחיילים מהציונות הדתית, שמורגלים הרבה יותר בחוויה הישראלית.

מסקנות

צה"ל לא ערוך.

צה"ל מפזר הבטחות ולא מקיים.

רוב הבעיות שמונעות מצעירים חרדים להתגייס הן פתירות!

אבל- אף- אחד-לא-מקשיב-להם.

במקום להקשיב לבעיות - מתעלמים מהן.

במקום לייצר אמון ושיח - מכים בהם בעוד ועוד מקלות.

במקום להיות חכמים - המערכת המשפטית והביטחונית מעדיפה להיות צודקת ומטומטמת עד כאב.

ועכשיו גם מונעים מהם סבסוד מעונות כי אם הם לא מתגייסים, אז שהנשים גם לא תצאנה לעבוד.

אנחנו סוגרים אותם. מצמידים את הגב שלהם לקיר. לא מוכנים להקשיב.

נותנים במה תקשורתית רק למיעוט קיצוני.

לא נותנים במה לאלה ששרתו ויצאו עם תובנות.

לא מפיקים לקחים ובעיקר - מסלימים את המצב במקום לפתור אותו.

מצעד האיולת והייאוש."

תרומת החרדים לחברה במדינת ישראל

מה תורמים החרדים למדינת ישראל

בניגוד לסטריאוטיפים שמודבקים לחרדים כגון 'טפילים', 'פרזיטים', 'בטלנים', 'לא תורמים כלום לחברה', 'משתמטים' ועוד, בכל הסקרים שנערכים יוצא שהציבור התורם ביותר בישראל הוא הציבור החרדי, אך מכיוון שיש הסתה נוראית הגובלת באוטו אנטישמיות (שנאה עצמית), אין תרומתו הרבה ידועה עד שנזקקים לו.

אביא כעת לקט קצר מתרומת הציבור החרדי בישראל.

הגנה רוחנית ע"י לימוד התורה - כפי שהוכחתי והסברתי בהרחבה לעיל, תרומת לומדי התורה לעם ישראל איננה פחותה מאף לוחם, ובלומדם תורה הם מגנים על עם ישראל בצורה הטובה ביותר. אך איננו מסתפקים רק בכך, אלא אנו תורמים לחברה בעשיית צדקה וחסד ברמות הגבוהות ביותר. הציבור החרדי הוא הציבור שתורם לחברה הכי הרבה מכל רבדי החברה הישראלית.

ארגוני החסד - חושבני שיחידות העילית של הציבור החרדי (כמובן אחרי תלמידי הישיבות והאברכים) הם ארגוני ההצלה והחסד לאלפיהם. בארגונים אלו כדוגמת: זק"א, הצלה, איחוד הצלה, עזר מציון, עזרא ומרפא, לב לאחים, יד לאחים, קופת העיר, וועד עולמי, יד שרה, יד אליעזר, יד עזרא ושולמית, קו החסד, חסדי נעמי ועוד ועוד, מתנדבים רבבות רבבות חרדים בפריסה ארצית עם מתן שירות לכולם, יהודים וערבים, דתיים וחילונים כאחד.

מתנדבים אלו פועלים 24 שעות ביממה 365 ימות השנה, ללא הגבלת זמן, שנים או גיל. לחלקם כבר יש וותק של 10 ו-15 שנים, ומבחינתם עוד היד נטויה. הם אינם מקבלים תשלום, תעודה או הטבה כלשהיא לאחר שירותם או תוך כדי שירותם, כפי שמקבל בצדק כל חייל המשרת בצה"ל, וכן לאחר שחרורו (מדובר בעשרות אלפי שקלים, כן ירבו), וכן מתנדבי השרות לאומי. להיפך, כאשר הם עוברים ברחוב כשהם אינם בתפקיד, במקום לקבל מחיאות (כפיים) הם מקבלים רק מחאות קולניות על "השתמטותם", ובטח לא המחאות. אך עם כל זאת, הם אינם מרגישים "פראירים",

ואף לא הקימו "מאהל פראיירים". הם אינם מרגישים בעבודתם נטל או חובה, אלא זכות, וכמה תמוה לשמוע מאדם שחירף נפשו למען עם ישראל, שהוא מרגיש "פראייר". וכי בעשותך דבר חסד ערכי מהרמה הגבוהה ביותר, אתה מתנה זאת רק אם חברך יישא עמך בעול? האם אינך רואה בכך זכות גדולה לשרת את עמך - עם ישראל דרך הצבא? גם אם לכאורה לשיטתכם טענותיכם צודקות, כדאי שתמחקו מהלקסיקון שלכם את המילה הזו שאינה לכבודכם.

לפי כל הסקרים והמחקרים שנעשו בשנים האחרונות, הציבור החרדי הוא המתנדב ביותר, בהשוואה לכלל האוכלוסייה. כ-40% מתנדבים בהשוואה ל-25% התנדבות בקרב החילונים, ורק 7% מהאוכלוסייה הערבית מתנדבים. (הלמ"ס - 5/12/21).

מחקר של האוניברסיטאות תל אביב ובן גוריון בדק את דפוסי התרומה וההתנדבות של אזרחים בישראל בימי שגרה ובימי חירום (תקופת הקורונה), והגיע למסקנה - החרדים תורמים יותר מהחילונים והדתיים. המחקר, הראשון מסוגו בישראל, נערך בשנים 2019 - 2020 ועקב מדי שבוע, ובמשך כ-90 שבועות אחר כ-600 משיבים (יהודים וערבים) שנבחרו בכל שבוע בצורה אקראית.

ככלל, ככל שרמת הדתיות עולה, גדלה גם הנטייה לתרום, הן באופן פורמאלי לארגונים והן באופן בלתי פורמאלי. כך למשל בעוד שבקרב החילוניים, הן בימי שגרה והן בחירום שיעור התרומות הפורמאליות לארגונים ומוסדות הוא כ-27%, הרי שבקרב החרדים שיעור התרומה בימי שגרה הוא 60%. (המחקר נערך בהובלת גליה פיט, המכון למשפט ופילנתרופיה, הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב וחגי כץ, מנהל עסקים, הפקולטה לניהול ע"ש גילפורד גלייזר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב).

כמה כסף חוסכים החרדים למדינה?

הכסף שחוסכות העמותות החרדיות, לסעד וסיוע, הכסף שנחסך לקופת המדינה על ידי אותן עמותות עומד על סכומים בלתי נתפסים.

בכתבה שהתפרסמה באתר NRG הכותרת מציינת: "ארגונים חרדיים חוסכים מיליארדי שקלים בשנה לקופת המדינה, ומופעלים על ידי מתנדבים שתורמים לא 3 שנים, אלא 10 שנים ויותר".

"יד שרה, ארגון שהוקם על ידי הרב לופוליאנסקי במטרה לעזור בצידור רפואי, תוך מתן אפשרות לחולה לשהות בבית במקום להתאשפז. חישוב של ימי האשפוז שהארגון חוסך בשנה מעלה שמדובר בסכום של 1,400,000,000 שקלים. במילים: מיליארד וארבע מאות מיליון שקלים בשנה. הארגון הוקם ומנוהל על ידי חרדים, וחלק גדול המסניפים שלו מנוהל על ידי חרדים".

אז הנה, ארגון שהוקם על ידי חרדים למען כלל הקהילה והקהל בישראל, כולל סניפים ערביים, חוסך מדי שנה למדינה את הסכום העולה על תקציב הישיבות השנתי.

"אחריו תוכלו למצוא את 'עזרה למרפא', ארגון שהוקם על ידי הרב פירר, מסייע למעלה 100,000 איש בשנה. הן על ידי ייעוץ מהרב פירר שהינו בגאון רפואי המפנה כל חולה למקום לו הוא נזקק, וזאת ללא תשלום. ייעוץ של הרב פירר דומה לייעוץ של פרופסור בכיר, רק ללא אלפי השקלים שתשלמו לרבע שעת ביקור אצלו. הארגון עוזר גם בהפעלת מרכז שיקומי לבעלי נכויות כתוצאה מאירועים רפואיים שונים כמו שברים, אירוע מוחי ועוד, בטיפול בחולים בביתם, במועדונית לילדי צרכים מיוחדים, ובמערך טיפול ביתי לילדים חולי סרטן. כל הפעילויות הללו שוות אלפי שקלים כנגד כל פונה, ואם תכפילו 'רק' 1000 ₪ כנגד כל משתמש בשירותי הארגון, שלא רק העומד בראשו אלא גם חלק גדול משאר המתנדבים שלו חרדים, תמצאו כי מדובר בסכום של 100 מיליון ₪ לשנה.

ארגון 'חסדי נעמי' וארגון 'יד עזרא ושולמית', 'קו החסד' ועוד רבים שמחלקים עשרות טונות של אוכל בכל שבוע לכאלה שבלעדי אותם סלי מזון היו רעבים ללחם, כפשוטו ממש.

זהו לקט קטן ביותר ממפעל העמותות הכביר של העמותות החרדיות, המפעילות מאות אלפי מתנדבים, ונותנות מענה למיליוני אנשים, ובכך חוסכות למדינת ישראל מיליארדי שקלים בכל שנה.

בשורה התחתונה, גם אם חלק ניכר מהציבור החרדי אינו מתגייס לצה"ל, ומשרת את עמו דרך לימוד התורה בישיבות, הוא מגויס לפעולות אחרות, פעולות של חסד באלפיו וברבבותיו. פעולותיו של ציבור זה אינם מקבלות כותרות חיוביות כלל וכלל, למעט כשיש, ה' ישמור, פיגועים, שאז מקבלים אנשי "זק"א" "והצלה" צל"ש (ציון לשבח) זמני לכמה שעות, עד החזרת התואר האהוב והחביב על החילונים "משתמט" ו"פרזיט".

האם באמת אין חרדים שהתגייסו לצה"ל?

בשיחה ראשונית עם רוב אזרחי המדינה, מתקבל הרושם הראשוני שאף חרדי לא שרת ולא משרת בצבא! אך לא זו האמת. מאז קום המדינה ועד היום, ישנם מאות אלפי חרדים ששרתו בצבא בכל מיני מסגרות, יחידות קרביות בתור לוחמים, תומכי לחימה ועוד.

בעלי תשובה - במדינת ישראל יש כיום כארבע מאות אלף חוזרים בתשובה, כאשר רובם עשו צבא! לפיכך, לא כל מי שהוא בעל חזות חרדית הוא לא עשה צבא (כמו שלא כל בעל חזות חילונית שרת בצבא"ל, או שאם שרת היה פייטר, ראה ערך לפיד וליברמן), לכן אל תכלילו בדבריכם את כל החרדים.

נחל חרדי - ישנם עשרות אלפי חרדים ששרתו ומשרתים עד היום בנחל החרדי ביחידה קרבית, ומאז הקמתו לפני 25 שנה שרתו בו עשרות אלפי חרדים.

שח"ר כחול - תוכנית שח"ר (שילוב חרדים בצה"ל), נועדה לאפשר לגברים חרדים צעירים רכישת מקצוע וניסיון בעבודה באמצעות השתלבות בצבא. ישנם 6 מסלולים לשירות במסגרת התוכנית: שח"ר תוכנה, בינה בירוק, שח"ר כחול, שח"ר ים, שח"ר אט"ל ושח"ר אכ"א. במסגרת תוכנית שח"ר משתלבים צעירים חרדים במערכות צבאיות מקצועיות תוך כדי לימוד מקצוע איכותי וניסיון תעסוקתי. עד היום שרתו ומשרתים אלפי חרדים במסגרת זו.

שלב ב' - שלב ב' הוא מסלול גיוס שהקים צה"ל עבור בני הציבור החרדי שקיבלו פטור משירות צבאי על סעיף 'תורתו אומנותו', או כאלו שעשו שירות אזרחי, ומעוניינים להשלים שירות צבאי, וכן עבור עולים חדשים שעשו 'עליה' לארץ לאחר גיל הגיוס, וכדומה (השר לשעבר ויו"ר 'ישראל ביתנו' אביגדור ליברמן, מגדולי המטיפים לשרות בצה"ל, שרת בצה"ל במסגרת זו במשך שנה אחת, בהיותו בגיל 20!!). המסלול נחשב לשירות סדיר מקוצר של עד כשנה, אשר במהלכם עוברים המתגייסים טירונות ברמת הכשרה של רובאי 02, ולאחר מכן משתלבים בתפקידים שונים במערך המילואים.

מורה חייל - הוא מקצוע בצה"ל הדורש מיונים מוקדמים. יחידת המורים והמורות החיילות שייך למערך מגן בחיל החינוך, והיא יחידת ימ"ל (יחידה מחוץ לסד"כ). המורים והמורות החיילות פועלים במסגרות אזרחיות, במגוון תחומים בהתאם להכשרה המיוחדת הניתנת להם בכל מסלול ביחידה. ביחידה זו בצה"ל שרתו אלפי חרדים במשך השנים.

אין בהבאת הנתונים דלעיל רצון להצטדק או להתנצל על אי גיוסם של החרדים לומדי התורה, כי אנו מאמינים בני מאמינים ששחרורם בגלל שתורתם אומנותם הוא מוצדק, והוא מועיל לעם ישראל לא פחות מכל לוחם בצה"ל, אלא המטרה בהבאת הנתונים לעשות צדק עם מי ששרת, וגם להראות שתמיד היה רצון מצד החרדים הלא לומדים להתגייס, והיה מו"מ עם הצבא למציאת מסגרות מתאימות לחרדים שיוכלו לקיים אורח חיים חרדי בשירותם אך זה לא סופק, הצבא לא עמד בהבטחותיו.

למה צה"ל לא גייס בעבר ולא מגייס בהווה חרדים?

האם בעבר באמת היו חסרים חיילים לצה"ל?

בלי קשר לדרישה לגייס את החרדים, ברצוני לבדוק לפני כן את אמיתות הטענה של מחסור בחיילים.

כאשר כולם מדברים על שוויון בנטל, מפריכים סיסמאות ש"הם קורסים כי לא כולם מתגייסים", ו"אם המצב יימשך כך מצבנו בעתיד מסוכן". בואו נבדוק מה אמרו ראשי הצבא והוגי דעות חילוניים.

אהוד ברק (הרמטכ"ל לשעבר)

בחנוכה תשנ"ד הציע הרמטכ"ל אהוד ברק בפני פורום הממשלה, לקצר את השירות הצבאי. הוא טען שהצבא בנוי בעיקרו על יחידות קומפקטיות, ואינו זקוק לכל כוח האדם הגדול המצטרף מידי שנה.

דבריו אלו נאמרו בעבר כאשר הוא לא היה פוליטיקאי, כאשר הוא ראה לנגד עיניו רק את טובת הצבא, רק שיקולים אמיתיים נטולי פניות פוליטיות. ואכן ראה את דבריו של העיתונאי עמוס כרמל.

עמוס כרמל (עיתונאי)

"מה יש לרמטכ"ל לשעבר ברק לומר, על הניצול האופטימאלי של כוח האדם העומד לרשות צה"ל בעבר ובהווה? מה הוא יודע שלא ידע עד שרוני מילוא התחיל לעשות כותרות נגד הדתיים, על התרומה המעשית הצפויה של תלמידי הישיבות, אם אכן ילבשו מדים?"

אל"מ במילואים ד"ר ראובן גל (הפסיכולוג הראשי בצה"ל לשעבר מנהל מכון "כרמל" למחקרים צבאיים).

"הצבא גם מעודד את מגמת הפטורים. האוכלוסייה היהודית הלכה וגדלה, אבל הצבא לא גדל, ואפילו קטן. ועדת שפיר שמינה הרמטכ"ל כדי לבדוק את צרכי צה"ל לקראת שנות האלפיים

המליצה על צמצום הדרגתי של כוח האדם בצה"ל - הקטנת מסגרות, צמצום הגיוס, קיצור השירות, הורדת גיל המילואים".

"דיברתי על דו"ח וועדת שפיר עם ראש אכ"א ושאלתי אותו, אם הוא לא מודאג מהשפעת הצמצום במספר המשרתים בצה"ל על החברה בישראל? תשובתו הייתה, ובצדק, שאין זה תפקידו של צה"ל לדאוג לפני החברה בכללותה". (עיתון הארץ 11.10.94).

פרופ' משה ליסק (החוג לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית)

"אין מחסור באנשים ליחידות השדה, וגם רמת הגיוס לקבע מניחה את הדעת. צה"ל...הפך ליברלי מאוד במדיניות הפטור. זה היה נוח לצבא, כי רצו לבנות כאן צבא קטן וחכם ברמה טכנולוגית גבוהה, שלא זקוק לכל אחד. צה"ל בעצם הפסיק להיות צבא העם ויותר על החזון של בן גוריון... שהצבא צריך להיות מחנך, המכשיר שיביא ליבראליזציה של הנוער". (הדברים נאמרו במסגרת ראיון למקומון "ירושלים").

אורית שוחט (עיתונאית בכירה ב"הארץ")

"כבר כמה שנים הצבא רוצה להקטין את שורותיו, והחברה הישראלית לא מרשה לו. הבעיה החמירה פי כמה מאז גדלה אוכלוסיית המדינה ב-600 אלף עולים. הצבא אינו זקוק להמוני המתגייסים המתדפקים על שערינו, ההופכים אותו למוסד בזבזני ואיכותי פחות, אבל מדינת ישראל אינה מוכנה לוותר על תפקידו של צה"ל ככור היתוך חברתי. הטענה, כי הצבא הוא גורם מרכזי בחברה, היא טענה שמנציחה את עצמה. כל עוד לא מקטינים את שורותיו, צריך למצוא לו עוד ועוד תפקידים. ככל שיש לצבא יותר תפקידים, מוקצב לו יותר כסף והוא נעשה עוד יותר מרכזי בחברה. כדי לעצור את התהליך הסיבובי הזה צריך להחליט שצבא הוא רק צבא...".

האם באמת חסרים כיום חיילים בצה"ל

הדחיפות והבהלה לגייס חרדים תוך כדי מלחמת 'חרבות ברזל' בשנת התשפ"ד, (מלחמה שנפתחה בעקבות המתקפה הנוראית בעוטף עזה, ביום שמחת תורה התשפ"ד. במלחמה זו נהרגו מאות חיילים ונפצעו אלפים, דבר שגרם למחסור בחיילים. וכן, בשל התארכות המלחמה היה צורך בחיילים נוספים, שיחליפו את חיילי המילואים שמשרתים תקופות ארוכות), עוררה מספר שאלות, ואחת מהם, האם אין בנמצא כעת חיילים נוספים, כגון חיילי מילואים שיכולים לתת פתרון ומענה למחסור בחיילים בשדה הקרב? פרסום ראשון בערוץ 7 (ט' בניסן תשפ"ד 17.04.24) - צה"ל שחרר בעשור האחרון מעל 170 אלף משירות מילואים.

"172 אלף שוחררו בעשר השנים האחרונות משירות מילואים בשל קיצוץ בכוח אדם כאשר 40

אלף מתוכם שירתו בתפקידי לוחמה. בנוסף, 20 אלף לוחמים במיל" לא זומנו בחצי שנה האחרונה לשירות מילואים.

מנתונים שהגיעו לידי ערוץ 7 עולה, כי מעל 170,000 אזרחים ששירתו בצה"ל בעשור האחרון שוחררו ממילואים כאשר 40 אלף מתוכם שירתו בתפקידי לוחמה.

יצוין כי הפטור ניתן להם בשל קיצוץ בכוח אדם של צה"ל, וכולם עד גיל 45 שהיו יכולים להצטרף עוד היום ללחימה כמילואימניקים פעילים.

גורם המעורה בפרטים הסביר, כי צה"ל העדיף לשחרר אותם ממילואים כדי לקבל ממשדד האוצר הגדלה בתקציב הביטחון. "הם באים לאוצר ובעצם אומרים לו שהם קיצצו בכוח אדם ובתמורה לזה מקבלים תקציב או הגדלה בתקציב הביטחון על בסיס הקיצוץ", הסביר הגורם.

עוד נודע לערוץ 7, כי צה"ל לא זימן למילואים בחצי שנה האחרונה 20 אלף לוחמים, מאחר ובין היתר פורקה חטיבת המילואים שלהם. ברקע סערת חוק הגיוס, הארכת שירות המילואים לחיילים בשבועות נוספים והארכת שירות הסדיר תהו חברי כנסת מדוע בצה"ל ממחרים להאריך את השירות כשאפשר להחזיר לשירות מילואים את 172 אלף האזרחים שקיבלו פטור.

בדיון שנערך בוועדת החוץ והביטחון לפני כחודש וחצי הודו בצה"ל לראשונה כי לא ידוע להם הסיבה מדוע שוחררו רבים משירות מילואים לפני שנת 2020.

היועמ"שית בדיון שאלה בהלם: "אין לכם נתונים למה שחררתם בעשר השנים האחרונות מצה"ל? מה?".

ח"כ עידן רול (יש עתיד) נותר חסר מילים בדיון ואמר: "זה ערפל מוחלט על עשור שלם של משרתי מילואים שכבר לא משרתים. זה מחדל אדיר. זה מחדל אדיר".

חבר הכנסת צבי סוכות סיפר בדיון כי היועץ שלו קיבל פטור ממילואים כי סגרו לו את היחידה, "הוא רוצה להתגייס".

העיתונאי אריאל כהנא מעיתון מקור ראשון, פנה בשאלה/תמיהה זו לשר הביטחון:

"אדוני שר הביטחון!

1. יש עדיין 40,000 (!) חיילי מילואים קרביים, מהם 15,000 (!) מתחת גיל 35, שטרם קראת להם (!), אף שהדבר בסמכותך הישירה.

2. מדוע לא הנחית אתה בתחילת 2024 שהוגדרה כ"שנת מלחמה", לגייס כל מי שרק אפשר ומה יותר מהר?

לא שזה פוטר את החרדים מחובת השירות, אבל למה אתה לא עושה את המינימום המוטל עליך? במקום להוריד את הירח, עליך קודם כל לבצע את מה שמתחת לפנס".

המקור לנתונים שהביא פרשן ישראל היום אריאל כהנא, הם דבריו של ראש חטיבת תכנון כוח האדם בצה"ל, תת אלוף שי טייב. טייב אמר את הדברים בממשלה (ביום ראשון י"ז סיון - 23/6/24), בתגובה לשאלה של השרה אורית סטרוק, שביקשה לברר כמה חיילי מילואים כשירים שוחררו משירות, וזאת על רקע העומס הקיצוני המוטל יחידות המילואים הקיימות. ושם גילה תא"ל טייב כי ישנם 40,000 חיילי מילואים קרביים פוטנציאליים, שלא נקראו לשירות מתחילת המלחמה. עוד ציין כי 15,000 מתוכם הם מתחת לגיל 35. (סרוגים - 23/6/24).

בהבאת הנתונים דלעיל, אין כוונתי לתרץ למה חרדים לא מתגייסים, כי נימוקיי לא נובעים מטיעון כזה ש'תטפלו באחרים ואח"כ תבואו אלינו', כי אצלנו הנימוקים הם כבדי משקל מאוד כפי שציינתים בהרחבה לעיל, אלא מטרת דבריי להראות שכנראה אין מחסור אקוטי בחיילים, שאם באמת חסרים כעת וזהו צורך בהול (כמו הבהלה לגיוס חרדים), אז למה לא מגייסים בדחיפות את אותם חיילי המילואים? הלא זה הדבר הכי יעיל והכי מציאותי כעת!

למה היום לאחר החלטת בג"ץ, צה"ל לא מגייס את החרדים בהמוניהם?

ביוני 2024 פסק בג"ץ שאין מסגרת חוקית המאפשרת להבחין בין בני ישיבות לתושבים אחרים במדינת ישראל המחויבים בגיוס, ולכן לממשלת ישראל אין סמכות חוקית למנוע את גיוסם לצבא, ובהתאם לכך חובה לפעול לגייסם.

למרות החלטת הבג"ץ שביטל את חוק הגיוס ואיפשר למעשה את גיוס כל בני הישיבות, צה"ל הודיע שבשנה הקרובה הוא יכול לגייס 3,000 חיילים בלבד!! ונשאלת השאלה, למה רק 3,000? אם באמת חסר כל כך הרבה חיילים, אז שיגייסו גם עשרת אלפים!

אלא שהצבא לא ערוך ולא מעוניין לגייס חרדים. לא ערוך, הכוונה שלחרדים יש דרישות רבות שונות ומשונות משאר החיילים: 1. הם דורשים אוכל בהכשרים הטובים והמחמירים ביותר (בדצ"ם), וגם כל חסידות או קבוצה אוכלים הכשר כזה ולא אחר. 2. הם לא מוכנים לשרת בבסיסים עם בנות בגלל סיבות של צניעות, ולכן צריך לבנות להם בסיסים רק על טהרת הגברים, וזה בכלל נוגד את עמדת הפרוגרסיבים בצבא שדורשים שילוב נשים בכל מקום ובכל תפקיד. 3. החרדים דורשים זמני תפילות ארוכים יותר מהפק"ל הצה"ל, וכן דורשים שיעורי תורה כחלק מהפעילות היומית. 4. חלק מהחרדים רוצים מקווה על בסיס יומי. 5. בבסיסים הללו המפקדים והמדסי"ם חייבים להיות רק גברים, והחרדים רוצים שגם הם יהיו דתיים חרדים, וזו עוד מגבלה שצריך להתמודד אתה, כי חלק גדול מהמדסי"ם הן נשים. 6. חלק מהם נשואים כבר בגיל צעיר, ולכן צריך

לשלם להם משכורת גבוהה ותנאי יציאה לבית נוחים יותר, חופשות מיוחדות, וכן סיוע למשפחה בתנאים גשמיים, דבר המייקר את שירותם בעשרות אחוזים.

לאור זאת, ברור שהצבא לא ערוך לכל התנאים הללו, כי זה מחייב שינוי ארגוני בקנה מידה גדול שייקח זמן רב, כסף רב ועומס רב, ולכן הוא לא רוצה ולא מוכן לגייס חרדים בתנאים שלהם, וזה כאב ראש עצום בשבילו, אך אם החרדים יסכימו להתגייס לפי תנאי הצבא (דהיינו לוותר על יהדותם), אז לצה"ל לא תהיה בעיה לגייסם.

אם הצבא לא רוצה ולא ערוך לגייסם, אז על מה כל המהומה?

מאז קום המדינה מפלגות ופוליטיקאים רבים עשו קריירה משנאת חרדים, ומההצהרות לגיוסם לצבא. אין לאף אחד מהם רצון לגייסם באמת, כי גם הם מודעים לקשיים בגיוסם, וגם הם יודעים שצה"ל לא מעוניין בהם, אך אין להם כלי ניגוח והסתת המונים יותר גדולה מאשר לצייר את האמא השולחת את בנה לצבא ל-3 שנים תוך סכנת חיים, ושאינה ישנה בלילות מחששה לחיי בנה (ובצדק), מול אימו של האברך שישנה בשקט בלילותיה, מחוסר דאגה לבנה שברוך ה' שמור ומוגן בישיבה.

אם באמת יגויסו החרדים בכפיה או מרצונם, זה יהיה יום שחור לאותם עוכרי ישראל מהמפלגות הללו, כי בעצם הסתיים 'תיקונם הפוליטי' ויצטרכו כעת לקושש רעיונות אחרים, להסית כנגד קבוצה זו או אחרת.

בנוסף לאינטרס הפוליטי של אותם פוליטיקאים קטנים ומגעילים, אנחנו נמצאים במלחמת תרבות בעלת מאות שנים, החל מתחילת תנועת ההשכלה והרפורמים, והמשכם הקמה התנועה הצינונית החילונית שבראשה עמד הרצל, שמטרתם הייתה לבולל את העם היהודי, להופכו לחילוני, ובעצם לבנות כאן עם חדש, עם חופשי בארצנו, חופשי מעריצות הגוי, אך גם חופשי מהתורה והמצוות. חלק מדרכי יישום מטרתם הזדונית הזאת זה היה דרך השירות הצבאי, וכפי שהיטיב להגדיר זאת דוד בן גוריון שאמר, שהצבא הוא כור ההיתוך של החברה הישראלית. ביאליק אמר שהישיבה היא 'בית היוצר של העם היהודי', ואילו ב"ג לקח את הצבא וניצלו למטרה להיות 'בית ההורס יהדות של העם היהודי'.

למה מדינת ישראל לא גייסה את החרדים במשך 76 שנים?

כידוע, במלחמת העצמאות פנו גדולי רבני ישראל לבן גוריון ודרשו ממנו שיימנע מלגייס את בני הישיבות, כאשר נימוקם היה, כי מאחר שכל הישיבות שהיו בחו"ל, נחרבו ע"י הצר הצרור, ולפליטה נשאר הישיבות בארץ, עלינו לשמור על הגחלת של התורה שלא תיכבה, ובן גוריון

הסכים לכך שכ-400 בחורי ישיבה שהיו אז לא יתגייסו. היום טוענים המסיתים, שב"ג הסכים רק ל-400 אך לא למספרים מפלצתיים כמו היום, ולכן צריך לגייסם, ולהשאיר מיעוט של עילויים שילמדו תורה.

לאחר מלחמת העצמאות והתפתחותה של מדינת ישראל, מספרם של בני הישיבות עלה לאלפים ולרבבות, אך המעניין הוא שהם לא גויסו. שמא תאמר שלחרדים היה אז כח פוליטי כמו היום, והם החזיקו את הממשלות בכוחן הפוליטי, לכן מנעו את גיוסם של בני הישיבות, אז זה לא נכון, משום שהחרדים נכנסו לראשונה לממשלות ישראל רק בשנת 1977!! זה אומר ש-29 הייתה אפשרות לגייסם בלי שום התנגדות או כח פוליטי. מאז היו הזדמנויות נוספות לגייסם, כגון בממשלת שרון ולפיד (האבא) בין השנים 2003 - 2006 כשהחרדים לא היו בממשלתם, וכן בין השנים 2013 - 2015 ממשלת בנט ולפיד (הבן), וכן ממשלת בנט, לפיד, גנץ, ליברמן בין השנים 2021 - 2022, וממשלות אלה היו על טהרת הרצון הרע לגייס את החרדים, ולא גייסו! ולא רק שלא עשו כלום לגייס את החרדים, אלא אפילו כשח"כ חיליק טרופר ממפלגתו של בני גנץ העלה את נושא הגיוס בפני בנט ולפיד הם התנגדו, וכך אמר טרופר בריאיון ב'כיכר השבת' אצל ישי כהן, מתאריך ב' אדר ב' (12/3/24), והנה הציטוטים: "השר חילי טרופר מ'המחנה הממלכתי' חושף בריאיון ל'כיכר השבת' כי ראשי הממשלה יאיר לפיד ונפתלי בנט מנעו מהם להעביר ב'ממשלת השינוי' את חוק הגיוס. לדבריו: "אני עשיתי את המשא ומתן הקואליציוני ושמתו את זה בקווי היסוד. לצערי מי שהיו ראשי ממשלה - לא סייעו בדיעונו. "ניסינו להעביר, הם (לפיד ובנט. י-כ) לא איפשרו לנו לקדם את זה!"

הסיבות לאי גיוסם של החרדים

החרדים מהווים כאב ראש לא קטן עבור הצבא, בגלל השוני באורח חייהם יש להם דרישות שונות ומשונות המנוגדות לערכי הצבא.

1. רוצים רק מפקדים דתיים, ולאחרונה רוצים לחרדים רק מפקדים חרדים. 2. כל הפיקוד והצוות צריכים להיות רק גברים. 3. אסור שתהיינה נשים במגע כלשהו איתם, ואפילו לא בבסיס, וזה מנוגד לכל ההפיכה הנשית הפרוגרסיבית שבצבא. 4. אוכל ברמות כשרות גבוהות, וכל אחד לפי הכשרות שמתאימה לו. 5. צריך לתת להם כל יום שיעורי תורה ע"י רבנים יראי שמיים. 6. תפילות עם זמן תפילה ארוך, ולא זמן פק"ל צה"ל של כמה דקות. מקוואות בבסיסים. 7. הם מתחתנים בגיל צעיר מאוד, ואז הם צריכים תנאי שירות מיוחדים, יציאות מיוחדות, וכן משכורת גבוהה יחסית כדי שיוכל לקיים את משפחתו. 8. אינם יכולים להשתתף בכנסים עם נשים, ובטח לא לשמוע שירת נשים. 9. הצבא צריך להתאים את עצמו להלכה המחמירה בעניין פעילות בשבתות

ובחגי ישראל, מה שלא בדיוק קורה היום בצבא (כלומר לא כל פעילות מבצעית תותר, ולא כל נסיעה, ולא כל מבצע שמסכן סתם חיילים ועוד).

לאור כל התנאים והדרישות הללו, הצבא ויתר מראש על החיילים החרדים, והסתפק בחיילים הדתיים והמסורתיים, וכן בעיקר מבני הציונות הדתית שמעיקרא ויתרו על החמרות דתיות בצבא, למעט מקרים בודדים.

גם כשחרדים רוצים כבר להתגייס הצבא דוחה אותם

מאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל (7 באוקטובר) ועד פברואר 2024 התגייסו מעל 1000 מבני הציבור החרדי לצבא, כאשר מעל 600 מהם גויסו לשלב ב', לצד 540 לשירות סדיר.

על פי מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בין ה-7 באוקטובר לסוף פברואר 2023, כ-4,000 חרדים הגישו בקשות גיוס לצה"ל, ומתוכם 3,120 הוגדרו כבלתי כשירים לשירות!!! מתוך ה-880 הנותרים גויסו רק 600!!! (ויקיפדיה).

אם חסרים כל כך הרבה חיילים, ופתאום יש רצון עז מקרב חרדים שאינם לומדים תורה כל היום להתגייס, איך ייתכן שלמעלה משלשת אלפים נדחו בגלל חוסר התאמה? חסר תפקידים פשוטים שיוכלו למלא? כנראה שלא כולם היו מגדולי הפייטרים, אבל רצון היה להם, ואנו רואים פעמים רבות שצה"ל מגייס נכי גוף ונכי נפש בעלי רצון להתגייס, אז מה קרה כאן?

אלא, אתה הראת לדעת, שלא רצו ולא רוצים לגייסם, וגם אם כל החרדים יגיעו ויבקשו להתגייס מרצונם הם לא ירצו אותם, ואז יתמצו זאת שהצבא הולך להשתנות, ותהיה כאן הדתה והתחרדות, והנשים ייפגעו, והמשיחיים והמשיחיות ישתלטו על הצבא.

אם יש למישהו ספק שאף פעם לא רצו לגייס את החרדים, אביא כעת לקט קצר מאמירות של פוליטיקאים, קציני צה"ל, עיתונאים ועוד המחזקים את דבריי.

אורית שוחט (עיתונאית בכירה בארץ)

"כשיחפשו פעם הגדרה קולעת ל"מיהו ישראלי", אפשר יהיה לומר, כל מי שמצדד בגיוס בחורי הישיבות. כאילו שמדינת ישראל היא לא יותר מלשכת גיוס אחת גדולה. לאף אחד אין כוונה לגייס את החרדים, הצבא אינו זקוק להם, ולכן הדיון החוזר הזה הינו לא יותר מאופיום לחילוניים. כל אחד משתמש בקלישאות כדי לשרת את יחסי הציבור שלו, כדי להתחבב בלי להתאמץ. במשחק הזה משתמש השמאל כמו הימין, כל אחד מהסיבות שלו. הדרישה לגיוס חרדים היא מסיתה, כי אין בה כוונה של מימוש אלא רק יצר התעללות".

"לא ניתן לבסס צבא על חוק. א"א לגייס קבוצת אנשים בכוח, וחקיקה זו עשויה להביא למרד

אזרחים גדול. צה"ל אינו ערוך, אינו מעוניין ואינו יכול לקלוט את היהדות החרדית בתוכו, אם היא תגיע לבקו"ם מכוח החוק בלבד. מי יסכים כי בצה"ל יהיו מטבחים נפרדים עם הכשרים, איסור הדרכת חיילות, שמירה על צאת הכוכבים לשיטת ר' תם וכד". (א. ש. "הארץ" 15.4.98).

שלי יחימוביץ (יו"ר מפלגת העבודה והאופוזיציה)

"מצער אותי, שנושא שהוא כ"כ משמעותי וכ"כ בליבת החברה הישראלית, הפך לחומר בעירה, לספינים פוליטיים חסרי שחר, שאין מאחוריהם שום כוונה אמיתית.

ראש הממשלה תפר לעצמו קואליציה מפוררת טלאי על טלאי, שחלק מהמרכיבים שלה נמצאים בה רק בשביל הישרדות צינית ובלי מצע ערכי, והנה כשיש להם הזדמנות לשפוך נפט למדורה הם עושים את זה... כל החבורה שבוחשת בסיר סתם עושה מניפולציות.

שום חקיקה ומניפולציה, ודילים, וקומבינות, לא יפתרו את הסוגיה. אף אחד מעולם, שום ראש ממשלה ושום שר ביטחון לא ניסה לגייס חרדים בני 18 שהולכים ללמוד, והסיבה היא שצה"ל לא רצה את החרדים. אני יושבת בוועדת חוץ וביטחון כשבאו נציגי החרדים ורצו לפתוח עוד בסיס נח"ל חרדי כי יש ביקוש לגיוס, שר הביטחון אמר לא, זה עולה לי יותר מידי כסף". (בראיון לקול ישראל, תמוז התשע"ב).

ח"כ רן כהן (לשעבר מרץ)

צה"ל לא מגייס את תלמידי הישיבות, כי הוא לא רוצה אותם. הרמטכ"ל אמר לי במפורש שתלמידי הישיבות לא גויסו כי לצה"ל אין צורך בהם. לדברי הרמטכ"ל גיוס בני הישיבות אינו משתלם לצה"ל גם מבחינה כלכלית, כי את הכסף שעולה גיוסם לצבא ניתן לנצל בצורה טובה יותר בקניית אמצעי לחימה חדשים, שתועלתם תהיה גדולה יותר". (דברים שאמר ביום עיון שערכה תנועת הקיבוץ הדתי בקיבוץ עין צורים בנושא "לחיות ביחד", מובא בעיתון "הצופה" 12/6/94, וב"יתד נאמן" 17.6.94).

יהורם גאון (זמר, קול ישראל)

"כמה קל ופשוט בארץ המטורפת שלנו, ובימים טרופים וחמים אלה להביט בתלמידי הישיבות שאינם מתגייסים ולשנוא אותם בשל כך... כמה ברור לכל חילוני פנאט שהם פרזיטים, אוכלי חינם וגונבי דעת. כמה קל היום לפוליטיקאי להיכנס בהם ו"לכסח אותם", מבלי שאף אחד יחשוד בו שהוא מנסה בסך הכל ע"י הבאשת ריחם לקנות לו ציבור אחר, ... כי הם החרדים, בשבילו כבר אבודים ממילא".

צבי לביא (עיתונאי "גלובס")

"מפלגת העבודה מעוניינת יותר בעצם הגשת החוק לגיוס בני הישיבות, כדי לקשור את שמה

למהלך הפוליטי, מאשר בגיוס עצמו. בחוק עצמו אין תועלת ממשית רבה. גיוס בחורי הישיבות הוא דגל חברתי - פופוליסטי מאשר צורך ביטחוני אמיתי. הגיוס והשירות הצבאי, מזמינים כאבי ראש שאינם חסרים לצה"ל. החזקתם בצה"ל אולי תעלה יותר מאשר התמיכה בהם בישיבות".

נחום ברנע (עיתונאי, ידיעות אחרונות)

מבחינה מעשית, אין דבר מופרך יותר ודמגוגי יותר מהדרישה לגייס את בני הישיבות לצבא. צה"ל שסובל עכשיו ויסבול בשנים הבאות מעודף בני אדם, היה שמח להחזיר הביתה חלק ניכר מהנערים והנערות שמגיעים לבקו"ם".

תת אלוף (במיל') שמוליק זכאי (לשעבר מפקד חטיבת גולני ואוגדת עזה בריאיון ברדיו רשת ב')

תא"ל זכאי - "מה שאגיד לך עכשיו הוא מאוד לא פופולרי. הצבא לא צריך את כל החרדים שיתגייסו לצבא. תלכי עכשיו למחנה הקריה ואת תראי שם מאות חיילים שפותחים וסוגרים ממטרות, והבנות של כולנו שם מגישות קפה.

שיקחו את הבנות הללו, וגם את החרדים והערבים שאינם מתגייסים, לדברים שהם הרבה יותר חשובים מלפתוח ממטרות בקריה. למשל, למשמרות בטיחות בדרכים, עזרה לגנות כסייעות, לחינוך, לעבודה בבתי חולים, לאלף דברים אחרים שהם שירות לא פחות חשוב מבחינת התרומה.

איילה חסון - אבל זה לא משרת את האג'נדה של הפוליטיקאים, ולא נשמע הכי טוב.

תא"ל זכאי - ברור, הרבה יותר קל להגיד "שויון בנטל", אבל מי שהוא יכול להסביר לי מה זה נטל? דבר שני שאני רוצה להגיד. הבן שלי מתגייס עתה ואני שירתתי 25 שנה בצ"ל, אני לא רואה את השירות שלי או של בני כחובה, אלא כזכות.

ואני חושב שלבוא בבת אחת ולעשות צעדים כאלה, בסופו של דבר, מה שלא מובן שהם יגרמו כאן לקיטוב, לשנאה שהיא שנאה מיותרת. לגייס חרדים - לא צריך אותם, פשוט לא צריך אותם, אין מה לעשות איתם, מדברים עכשיו על קיצוצים ומצד שני רוצים לגייס אותם.

איילה חסון - (נכנסת לדבריו ואומרת) "גם הצבא אומר את אותם דברים". (מתוך ריאיון בתכנית "הכל דיבורים" עם איילה חסון, בתאריך ד' מנחם אב התשע"ג (11/7/13)).

רגעי אמת של פוליטיקאים מן העבר

כפי שאמרתי כבר לעיל, הפוליטיקאים בכל הזמנים יכלו לגייס את בני הישיבות לו רק רצו, כי כל הצעה כזו הייתה עוברת בכנסת ברוב גדול, אך לענ"ד, בסתר ליבם ידעו הפוליטיקאים את

ערך לימוד התורה, ולכן לא נגעו בהם לרעה. מצורת התבטאותם ניכר שדבר זה לא נעשה מכורח פוליטי, אלא מהכרה פנימית בערך הלימוד.

דוד בן גוריון (ראש הממשלה הראשון)

"התשובה על השאלה מדוע הסכים בן גוריון לשחרור... מהדברים שאמר הוא עצמו, וממקורות אחרים, אפשר לסכם כדלקמן - לאחר השואה חובה על מדינת ישראל לדאוג להמשכיות ערכי הדת והמסורת, כפי שהם משתקפים בישיבות. מוטל על מדינת ישראל להיות מרכז רוחני - דתי לעם היהודי כולו, והישיבות בארץ ישראל צריכות לספק מנהיגים רוחניים (רבנים) לעם היהודי". (עפ"י פרופ' מנחם פרידמן החוג לסוציולוגיה באוניברסיטת בר אילן, מובא ב"החברה החרדית" עמ' 55).

ראינו לעיל שבעקבות מעשהו של שר הביטחון דאז - לבון, שרצה לגייס את בני הישיבות, כתב לו בן גוריון מכתב, וז"ל: "אולי יועיל אם תדע זאת: אף פעם לא נעשה ביני ובין שום מפלגה דתית הסכם בעניין פטורי בחור ישיבה. עשיתי הדבר מתוך התנדבות חופשית... הפטורים, בניגוד למה שראיתי באחד העיתונים, לא היה פרי הסכם קואליציוני".

דברים אלו מחזקים את התחושה שבן גוריון בסתר ליבו האמין בלומדי התורה, ולכן לא נגע בהם לרעה, וזאת למרות שהוא היה אנטי דתי מובהק, וכפי שאמר מקורבו במשך שנים פרופ' ישעיהו ליבוביץ: "הכרתי אנשים ששונאים יהדות אולם כמו בן גוריון לא ראיתי, אצלו השנאה הייתה אי רצינאלית", ובכל זאת ראינו שכאשר באו אליו ראשי הישיבות מיד נעתר לבקשתם ופטר את בני הישיבות משירות בצה"ל, ובשנים הבאות פטר אותם ואף הרחיב את יריעת המשוחררים, מפני שידע שכאן טמון חוסנו הרוחני והערכי של עם ישראל.

משה דיין (שר הביטחון)

לא הייתי מציע למדינת ישראל להסתבך עם חוגים המאמינים אמונה שלימה בלימוד תורה, ולגייס אותם על כורחם לצה"ל. ... בשום פנים איני יכול להתעלם מהעובדה שלימוד תורה בעם ישראל במשך 2,000 שנה נהפך יסוד חייהם, ולא הייתי מציע שבגלל גיוס קומץ קטון של בני ישיבות ננפץ אמונה זו". (בהרצאה בפני סטודנטים ב-ם, שם נשאל על אודות גיוס בחורי ישיבות. "הצופה", ט' בשבט תשכ"ח).

יצחק שמיר (ראש הממשלה)

בפגישה של ראש הממשלה עם ראשי הסיעות הדתיות בכנסת שהתקיימה הבוקר, אמר ראש הממשלה יצחק שמיר: "אין לכם מה לחשוש בכלל. אני האחרון שידבר על הפרת הסטטוס קוו. אלחם בכל כוחי במי שיפר אותו... לא תיפול ארצה אף שערה אחת מראשו של בחור ישיבה אחד

שתורתנו אומנותו". (דברי שר התחבורה חיים קורפו בהצעה לסדר. מובא בדברי הכנסת תשמ"ח עמ' 834, י"ח כסלו תשמ"ח).

שמעון פרס (ראש הממשלה ושר הביטחון)

"מוסד הישיבה החזיק מעמד בעם ישראל 2,000 שנה, לא ייתכן שדווקא במדינת ישראל יסלקוהו".

"מר פרס התריע נגד השנאה העצמית כלפי הדת היהודית שלנו, בעוד שלהבדיל אילו הייתה בארץ כת בודהיסטית שהייתה מסרבת לשלוח בניה לצה"ל, בנימוק שזה נגד עקרונות דתם, היה הציבור מקבל זאת בהבנה. גם בארצות רבות מבינים זאת, ובארה"ב למשל אין מגייסים את בני הישיבות. לבסוף קרא לציבור לא לעסוק בנושא מתוך שיסוי, אלא ללמוד את הבעיה בצורה תרבותית, להיכנס לביקור לישיבות ולשוחח עם התלמידים, וכך בצורה כזו, לקבל תמונה על העניין". (בערב שאלות ותשובות שנערך בבית הפרקליט בת"א. התפרסם בעיתון שיערים בי"ד שבט התשכ"ח).

ואכן, באירופה ובארה"ב בזמן מלחמת העולם השנייה, פטרו שם את אנשי הכמורה ובני הישיבות משירות בצבא, בזמן שגייסו כל אדם לשירות צבאי כי היו זקוקים לכל אחד.

אהוד ברק (ראש הממשלה ושר הביטחון לשעבר)

"אין לנו שום ספק. זה לא עניין אפילו שבאמונה, אלא ממש עניין שבעובדה, ש... לימוד מורשת ישראל, יותר מאשר אנחנו שמרנו עליו הוא שמר עלינו, והעביר את הזיק הזה של רציפות, דרך כל הגזירות והשמד והפורענויות והחורבנות, והביאו אותנו עד היום. ואפילו, אילו רק הטעם הזה היה עומד, אז היה צריך לקיים לימוד תורה, קל וחומר שאנשים מאמינים אומרים, שזה גם מה שיבטיח לעתיד לבוא את הרציפות הזאת וחובה. לכן באמת אנחנו נסייע בעניין הקמח, כדי שתוכלו לגבות את לימוד התורה.

ואני אומר, זה לא רק עוצמה של שינון. זה עוד מאבי למדתי, שפה בעניין הזה, זה הרבה יותר מזה, זו עוצמה רוחנית ואינטלקטואלית, שמייחדת את עם ישראל ומקרינה אל הכוחות שלו וליצירה שלו בכל תחומי החיים ובכל תחומי ההווה, גם מעבר ללימוד תורה. וגם על הדבר הזה באמת תבורכו ובאמת שה' יהיה אתכם". (הדברים נאמרו במהלך סיור מיוחד שערך במוסדות תורה בבני ברק לפני הבחירות תשנ"ו - קלטת הנאום נמצאת במשרדי מנף).

ח"כ השר חיים כץ - "... הצבא לא יודע לקבל היום את החרדים לצבא. ואני מדבר הבן שלי למעלה משלש מאות יום במילואים, ואנחנו לא יכולים לקבל אותם, ואם אנחנו רוצים, אנחנו לא רוצים אותם שם בכלל, עזוב פוליטיקה, לא רוצים אותם שם, אני לא רוצה אותם שם, אני הצבעתי בזמנו נגד גיוסם". (דיון במליאת הכנסת, ליל י"א במרחשון התשפ"ה).

אל"מ אהרן דוידי (קצין צנחנים ראשי בשנים 65 - 68)

דוידי פיקד על אחת החטיבות המפורסמות בצה"ל, ואומרים עליו שהיה גדול המפקדים הקרביים שהיו לצה"ל. במשך 25 שנה שירת בצבא בתפקידי פיקוד רבים וראה מקרוב דם רב נשפך במלחמות.

"לי חשוב שהיהדות תתקיים. חשוב לי שיהיו כמה שיותר אנשים שיכירו את התרבות של היהדות, ולא כדי להביס את הפלסטינים באופן מספרי. מספר האנשים הלומדים בישיבות, כמעט אינו רלוונטי למלחמה שלנו בפלסטינאים. הרי תלמידי הישיבות ממילא לא יילחמו, ויוכלו למלא אולי רק תפקידי סיוע. אז בתור אנשים שנושאים את התרבות היהודית הם חשובים לי יותר מאשר עיקרון השוויון עם הבנים שלנו הנהרגים בקרב".

אביא כעת ציטוטים לא מהעבר הרחוק, אלא ממש מהתקופה האחרונה.

פרופסור יגיל לוי, חוקר היחסים צבא - חברה בישראל.

"סוגיית גיוסם של החרדים לצבא, נכון, צה"ל לא ממש צריך או רוצה את החרדים, אבל יש פוליטיקאים ואנשי ציבור שזה לא ממש מרשים אותם. הם ימשיכו לפמפם את קלישאות השוויון בנטל, יעלו כל יומיים עוד הצעה הזויה לגיוס כפוי של חרדים, ויסמנו אותם כמשתמטים ולא מספיק ישראלים. כי ככה זה בפוליטיקה הישראלית עם דמדומי שלטונו של נתניהו.

אני כופר בהנחה שאם אינך משרת בצבא אינך ישראלי. יש תהליך ישראליות ברור של החרדים. הביטוי עליהם להשתלב בחברה כאשר גבולות החברה מגודרים על פי אמות המידה החילונית היהודיות, זה בעיקר ביטוי של התנשאות ולא ביטוי סוציולוגי אמיתי.

החרדים הם חלק מן החברה בישראל לכל דבר ועניין, הם משתלבים יותר ויותר בשוק העבודה, והם אינם זקוקים לצבא כדי להיהפך לישראלים.

כל הטענה הזאת שאנחנו יום אחד נתעורר ונמצא את עצמנו חרדים וכל ילד שלישי בגן חרדי... אלה טענות שבעצם נועדו ליצור איזשהו מאזן אימה דמוגרפי שיש לו תכלית פוליטית, אידיאולוגית סמלית מאוד מאוד ברורה, אבל אין מאחורי זה כל ממש.

סוגיית גיוסם של החרדים היא סוגיית חיונית למחנה החילוני, שפרוס היום ביש עתיד והיה פרוס בעבר במפלגת שינוי של טומי לפיד, וחלקים מתוכו נמצאים במפלגתו של ליברמן.

הסוגייה הזאת חיונית עבורם, משום שהיא מחדדת בצורה מאוד מאוד ברורה את גבולות הישראליות התקנית, כפי שהם רוצים לראות אותה. וכדי לחדד את הזהות הזאת, הם זקוקים

למאבק הבלתי פוסק עם המחנה החרדי. ולכן אין מי שחושש יותר שמא המאבק הזה יצליח מאשר בסתר ליבם, יאיר לפיד וחבריו ביש עתיד ובמפלגתו של ליברמן.

ירון לונדון (חדשות 10) - איך הבעיה תיפתר? או איך החברה תפתור את הבעיה?

פרופ יגיל לוי (התשובה לירון לונדון) - תראה, כמו שאמר פרשנכם, הסיפור הזה של ניסיון לאכוף שוויון בנטל הוא סיפור מתמשך, הוא נועד לכישלון, אני לא מכיר שום מדינה מערבית היסטורית שהצליחה לאכוף גיוס טוטאלי, תמיד השוויון הזה הוא שוויון חלקי, מדינה מתוקנת התפקיד שלה הוא לחוקק חוקים שמציבים קריטריונים מאוד מאוד ברורים, מי כשיר להתגייס, ומי שלא - לא, ולהפוך את הבררנות הסלקטיביות בגיוס למהו פורמלי, מה שמדינת ישראל נמנעה לעשות כל השנים, חלק מהקריטריונים בגיוס כנראה ממה שאני שומע מחבר הכנסת מוזס קשורים לכשירות תרבותית, וכאשר אנחנו מבינים, ומבינים כבר הרבה מאוד שנים, והצבא הבין את זה מצוין כבר מעל 30 שנה ולמעלה, שהחרדים אינם כשירים תרבותית לשרת בצבא מפאת אורח החיים, הדרישות המיוחדות שלהם וכדומה. הצבא לפני 30 שנה ואותם בגצי"ם שהם מענה לבג"ץ הידוע של רסלר, אמר הבג"ץ בצורה מאוד ברורה, "הגיוס ההמוני של חרדים יזיק לצבא, יש חוסר תועלת בגיוס של אנשים שאינם מתאימים לשירות צבאי", ועם הזמן הוא נאלץ להתקפל מחמת הלחץ הציבורי, כך שאין מנוס בסופו של מודל שהוא קובע קריטריונים ובתוך כל זה קובע שכשירותם התרבותית של חרדים להתגייס איננה בנמצא, ולכן פותר אותם ולא משחק בכל מיני משחקים שמזיקים, בדיוק כמו שנשים דתיות פוטרו מחובת שירות כבר ב-1949, תחת קריטריונים.

ירון לונדון (נכנס לדבריו של יגיל לוי) - איפה עוד מגזר גדול באוכלוסייה שאיננו משרת?

פרופסור יגיל לוי (התשובה לירון לונדון) - והמגזר הגדול הזה יש רמז שצריך להדאיג בדברים שאומר השופט רובינשטיין באותו פסק דין שציטטנו, שיכול להיות שגם הציבור הערבי צריך לפתור את הבעיה הזו של העדר שוויון בנטל, על ידי למשל אכיפה, הוא אומר את זה ברמז של שירות אזרחי, סיטואציה שבה מדינה אוכפת אכיפה שבסופו של דבר אלימה, משום שאין דרך אחרת. חובת גיוס על אלפי אנשים שתרבותית או פוליטית אינם רוצים לעשות את זה, היא תופעה שאיננו מכירים היסטורית בעשרות השנים האחרונות, בשום מדינה מערבית מתוקנת, ועל כן הגיע הזמן שישראל ...

ירון לונדון (נכנס לדבריו של יגיל לוי) - ברוב המדינות בעשרות השנים האחרונות אין בכלל שירות חובה.

יגיל לוי (מגיב ללונדון) - לא, אני מדבר על מדינות שהיה שירות חובה, והיה שירות חובה לכאורה

אבסולוטי, תמיד היו הסדרים, הסדרי פטור, רק שהם היו חוקיים, הם היו ברורים, היו לגיטימיים, היו מספיק ברורים כך שהמחוקק בית המשפט נמנע מלגעת בזה.

ירון לונדון (נכנס לדבריו של יגיל לוי) - אתה מכיר מדינה שבה כ-50% או 60% אם אנחנו מחשיבים את הנשים הדתיות ואת כל המגזר הערבי וחלק גדול מהאחרים איננו חייב בשירות, אתה מכיר בשיעורים כאלה של יחס כזה?

יגיל לוי (מגיב ללונדון) - הדגם הסקנדינבי שהוא בהחלט דגם ראוי לחיקוי, בכמה מדינות סקנדינביות לא בכלום, היכן שנותר גיוס חובה מדבר על שיעורים של בין 20 ל-40% של מי שמתגייס.

לונדון ליגיל לוי - מי אלו המתגייסים?

יגיל לוי - מתגייסים אנשים שהמדינה קבעה שהם התגייסו, זה שירות חובה, זה לא שירות התנדבותי, והם באים.

לונדון - ולמה הם עושים את זה?

יגיל לוי - הם עושים את זה מתוך כך שהם מכירים בכך שזו חברה אזרחית והמדינה תקבע כיצד החובה הזאת תתממש, על פי קריטריונים של כשירות גופנית.

ירון לונדון - אתה מתאר לעצמך שהסדר כזה יכול לעבוד בחברה הישראלית לאורך זמן? שחלק, שנכדי ישרת 14 שנה או 15 שנה אם נכלול שירות מילואים, ונכדו של חבר הכנסת מוזס לא ישרת, זה יעלה על הדעת?

יגיל לוי - אני אתן לך שתי תשובות קצרות בעניין הזה, תשובה אחת היא, שכל אלטרנטיבה אחרת שמוצעת היום פרט לאלטרנטיבה של שירות חובה בכלל, היא אלטרנטיבה שבסוף משאירה את המצב הזה, אבל עם הרבה מאוד טלאים, כך שבסופו של דבר אנחנו הולכים לזה. דבר שני הוא, שבסופו של דבר החוסר לרפא, חוסר שוויון שכזה הוא על ידי הכרה במחיר שמשלמים אותם חיילים שמשרתים הוא במחיר אובדן יכולת ההשתכרות וכדומה, ולפצות אותם פיצוי.

פרופ' יגיל לוי בראיון אצל מזל מועלם בערוץ הכנסת

מזל מועלם: אז מה, למה זה לא קורה, כי אין אומץ פוליטי? כי אין מי שיגיד את הדברים האלה באופן ברור? כי כשאומרים אותם אז מראש מחריגים איזה ציבור, וכל האגדה הזו אולי של שוויון בנטל וגיוס לכולם מתנפצת, כי זה לא יכול לקרות?

יגיל לוי: משום שהמפלגות החילוניות יש להם עניין, כמה שזה נשמע מוזר, בקיבוע הפער הזה שבין הסיסמה הדי ריקה מתוכן, בוודאי מבחינה מעשית של שוויון בנטל לבין המציאות, זה מאפשר לחלק מהמפלגות החילוניות, בוודאי החילוניות היותר רדיקליות, להציג את החרדים

כמי שמשתמטים משירות, לקבוע או לצייר איזו שהיא היררכיה ברורה בחברה הישראלית בין האזרחים התקניים לבין האזרחים המשתמטים, היררכיה שמין הסתם תתחדד בעקבות אירועי הקורונה, ולכן ככל שזה ישמע מוזר, אינני חושב שלמפלגות החילוניות הרדיקליות יש עניין מצד אחד שהחרדים יתגייסו, ומצד שני אני לא חושב שיש להם גם עניין לוותר על שוויון בנטל ולהכיר בכך שמודל הגיוס חייב להיות בררני, ולכן המתח הזה, האידיאולוגי ואולי אפילו הסמלי, שבו המפלגות החילוניות פועלות מקבע מציאות שבה נדונו גם בשנים הקרובות, לנוע בין פסיקות של בג"ץ להוראות של המחוקק הלוך ושוב, עד להסדרה סופית של העניין הזה.

מזל מועלם: כן, וחבל, הקיבעון הפוליטי והעדר אולי אומץ להגיד את הדברים הכל כך ברורים ופשוטים שאמרת עכשיו.

הרב יגאל לוינשטיין, ראש המכינה הקדם צבאית 'בני דוד' בעלי

במאמר מרתק מוכיח הרב לוינשטיין שבפועל צה"ל לא מעוניין לגייס חרדים, כי לשם כך יצטרך ליצור שינוי עמוק במעמד הנשים בבסיסי צה"ל, ובשל הערך הזה של שוויוניות הוא מוותר על גברים לוחמים, ולכן אין סיכוי שגם החרדים יוותרו על עקרונותיהם, וממילא לא יהיו גיוס חרדים רבים, אלא של בודדים.

"האם הצבא באמת מעוניין בחרדים? האם באמת החברה החילונית מוכנה לאפשר לחרדים להשתלב באופן שישמור על זהותם החרדית? כי המשמעות של השתלבות תוך שמירה על זהות היא שינוי עמוק של אופי רשות הרבים בצבא. יהיה צריך לשנות את חוקי הצבא מהיסוד כדי ליצור רשות רבים שחרדי יוכל להשתלב בה תוך שמירה על זהותו, ובעברית שלנו, מניח הרב את הפצצה, "קוראים לזה הדרת נשים". הוא מדגים את הבעייתיות המובנית באמצעות פקודת השירות המשותף, אשר קובעת למשל כי בכל התנגשות בין אדם חרדי לאישה - האישה קודמת. פקודה שבשום אופן אינה מאפשרת את המרחב שהחייל החרדי יהיה זקוק לו כדי לשמור על זהותו החרדית.

המציאות הוכיחה, מזכיר הרב לוינשטיין, כי החברה החילונית לא הסכימה ליצור את השינויים שיאפשרו את גיוס החרדים, מה שמוכיח את הפער בין ההצהרות הפופוליסטיות ובין חוסר הרצון האמיתי שלה בגיוס חרדים. "האם ניסו לגייס חרדים? בוודאי, זה כבר קרה פעמיים. אלו היו ניסיונות מדהימים שהצליחו, החרדים כבר הסכימו והתחילו להתגייס, אבל העולם החילוני קבר במו ידיו את ההצלחות הגדולות האלה".

ביטול חוק טל - הפעם הראשונה הייתה במסגרת חוק טל. החוק הציע לחרדים שירות מקוצר שלאחריו יתאפשר להם לצאת לעבודה. התהליך החל בהצלחה, עוד ועוד חרדים התגייסו, עד שבשנת 2012 הגיעה האגודה לאיכות השלטון בראשות עורך הדין אליעד שרגא וסתמה את

הגולל על התהליך, בסיועם של שופטי בג"ץ כמובן. בתנועה טענו כי החוק אינו שוויוני ויוצר אפליה, שופטי בג"ץ קיבלו את העתירה וביטלו את החוק. "במקום לתת לתהליך החברתי להתרחש, הם מחקו אותו. ברגע שבג"ץ מתערב הוא מוחק כל תהליך חברתי טוב שמתרחש".

ביטול שח"ר כחול - הפעם השנייה הייתה במסגרת פרויקט שח"ר כחול. הפרויקט הוקם על ידי מפקד חיל האוויר דאז, האלוף אליעזר שקדי, בשיתוף רב חיל האוויר דאז הרב רמי ראב"ד. הפרויקט הציע לשלב חרדים במקצועות טכניים בחיל האוויר, כאשר הם יגיעו מדי יום לטיסת וישהו בה משמונה בבוקר עד חמש בערב. הרווח היה של כולם: החרדים ירכשו מקצוע באמצעות הצבא, וגם יחזרו מדי ערב למשפחה ולקהילה באופן שזהותם החרדית לא תיפגע בשירות, וצה"ל ירוויח את החיילים החרדים. כדי להתאים את מסגרת השירות, דרש הרב רלב"ג שבטייט שבה משרתים חיילי שח"ר כחול לא יהיו נשים כלל. הפרויקט יצא לדרך וזכה להצלחה. מאות חרדים התגייסו דרכו, ובצה"ל סימנו וי על גיוס חרדים.

כוחה וכוחניותה של היוה"ל"ם - "החלום התגשם, ובא לציון גואל", מתפייט הרב לוינשטיין, "אבל אז התעוררה מתרדמתה היוה"ל"ם - יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר. היא שמעה שיש מקום בצה"ל שבו נשים לא יכולות לשרת! ניסו להסביר לה שבטייטות האחרות משרתות נשים, רק לא באלה שיש בהן חרדים. היא סירבה לשימוע: 'אסור עקרונית שתהיה הפרדה בין נשים לגברים בצה"ל'. אסור שיהיה מקום אחד בצה"ל שבו באופן עקרוני אישה לא יכולה לשרת! ההסכמה העקרונית להפרדה, גם כדי שחרדים יתגייסו, היא אסורה', קבעה היוה"ל"ם".

התוצאה הייתה שצה"ל הכניס נשים לפרויקט שח"ר כחול, הרב של חיל האוויר, רם משה ראב"ד הניח את דרגותיו והתפטר בתאריך 10/1/12, לאחר שצה"ל הפר את הסיכומים איתו ומעל באמונו - והפרויקט המצליח לשילוב חרדים בצה"ל נמוג בעשן הפרוגרס.

"שתי ההצלחות המסחררות של שילוב החרדים בצה"ל - החילונים קברו במו ידיהם!" תוקף הרב לוינשטיין, "ואז צועקים לגייס חרדים? זה קשקוש. הם לא מוכנים לשלם את מחיר הגיוס, כי הם לא מוכנים לשנות בשבילם את רשות הרבים הצה"לית. זה אגב אותו מאבק נגד הרפורמה המשפטית", הוא משליך, "השאלה הייתה בעצם האם מותר שתהיה זהות יהודית לרשות הרבים הישראלית. אם בג"ץ סובר שאסור להציב מחיצה בדיזנגוף בתפילת יום כיפור, אזי קל וחומר שאסור שיקרה דבר כזה בצבא. יש פה קואליציה שמורכבת מבג"ץ, יוה"ל"ם ופורום דבורה (גוף פמיניסטי שנאבק למען קידום נשים במוקדי קבלת ההחלטות הביטחוניים והמדיניים, ח"ר), שכולם רוצים לסכל כל אפשרות של ניסיון לחיות ביחד, חרדים וחילונים, גברים ונשים.

"באמת, במובן העמוק, החילונים האקטיביסטים בעלי האג'נדה מפחדים משינוי אופייה של המדינה כתוצאה מהשתלבות החרדים במרחב הציבורי, ואין מרחב ציבורי מובהק יותר מאשר

צה"ל. שילוב החרדים שם יתבטא בשינוי הפקודות, וזה ישנה להם את המרחב הציבורי שהם כל כך נלחמים עליו". (ערוץ 7 - כ"ז באדר א' תשפ"ד 7.03.24).

עדויות עדכניות ממש מתקופתנו שצה"ל לא רוצה את החרדים, הפוליטיקאים כופים את החרדים על הצבא.

השופט צבי טל - (מי שהיה בזמנו יו"ר ועדת טל שיזמה את הסדר דחיית השירות לבחורי הישיבה והיתה אמורה להביא בהדרגה לגיוס חרדים לצה"ל). אמר בזמנו כאשר הבג"ץ עמד לפסול את חוק טל: "צה"ל לא רוצה את החרדים". "אפשר בקלות ליצור עוד גדוד נחל חרדי, ולא מהבחורים הנושרים אלא מהטובים, אך הצבא לא מעוניין". (ערוץ 7 כ"ה טבת התשע"ב, 20/1/12).

ענבר גיטי - לשעבר, פרויקטורית מתווה השירות במשרד הביטחון, ומנכ"לית תנועת אחריי! הייתה אחראית על גיוס חרדים, וגם עוזרת אישית של ח"כ גנץ.

המראיין שאל אותה, מה התובנה מספר 1 שדלית משם, מהתקופה הזו (שהייתה פרויקטורית)?

"המערכות המגייסות במדינת ישראל לא באמת רוצות לגייס חרדים, לא רצו בזמנו לגייס חרדים. למה? זה נורא קשה, זה באמת קשה. כאילו, אני זוכרת שדיברתי עם קצינים זוטרים, רצינו לבנות את תכנית קודקוד, אז אמרתי להם (עם כל המוטיבציה שהייתה לי), "חבר'ה אנחנו רוצים להביא חרדים שיתגייסו, אנחנו רוצים למצוא להם את המרחב הנכון, באיזה תפקידים הייתם רוצים?" הם הסתכלו עלי במבט כזה של, תקשיבי, כאילו, יש לנו נוער מהפריפריה, יש לנו נוער בסיכון, יש לנו אנשים עם צרכים מיוחדים, יש לנו משימות כל כך הרבה יותר חשובות, מה את מטרידה אותנו במשימה הזאת? ממש הרגשתי ככה.

תשמע! זה צבא העם, אנשים לא מנותקים ממה שקורה בחברה. מה שאתה מרגיש בבית אתה מביא גם למרחב הצבאי. והתובנה הכי חשובה שיצאתי ממנה היא דווקא, שבעיית שירות החרדים היא לא רק אצל החרדים, והדבר הזה הוא יותר עמוק, כי דמוגרפית מדינת ישראל משתנה, זה אומר שגם תרבותית וחברתית היא צריכה להשתנות, אין מה לעשות, אי אפשר להחזיק מרחב חילוני ולצפות שאנשים חרדים יבואו לשרת בתוכו, זה לא קשור לגיוס, זה קשור לעצם הציפיה של ההשתנות, האם אתה אורח או מארח, כאילו הצבא הוא המקום שמארח את החרדים, וחרדים לא רוצים להתארח, הם רוצים להרגיש בעלי הבית". (התראיינה בערוץ 1 בתכנית 'המנגנון' בהנחיית שאול

אם הפרוייקטורית החילונית שהייתה אחראית על הגיוס של החרדים לצה"ל, מעידה לעיני ואוזני כל ישראל שהצבא לא רצה ולא רוצה לגייס חרדים, מה לנו יותר חזק מעדות זו?

יוסי יהושע, הכתב הצבאי של "ידיעות אחרונות"

"צה"ל לא צריך עוד חיילים חרדים, הם יקרים מאוד. אנחנו עם עודף חיילים שאין מה לעשות איתם. מערכת הביטחון לא זקוקה לעוד חיילים חרדים, ולכן הדיון על חוק הגיוס הוא מיותר לחלוטין. אתה שואל אם צה"ל צריך עוד חרדים בשירות? אז התשובה היא לא. יש כ-3,000 חרדים שמתגייסים בשנה, הרוב למסגרות לוחמות, ועוד לוחמים חרדים יגרמו לעוד כאב ראש לצה"ל. כל מסגרת חרדית עולה הרבה יותר כסף לצה"ל, יוצרת המון מגבלות עם המגמות החדשות של עליה בגיוס בנות לוחמות".

יהושע הסביר מדוע אין צורך בגיוס חרדים נוספים לשירות צבאי: "בשנת 2021, בעוד שנתיים, צה"ל יהיה עם גידול שיגיע עד 17 אלף חיילים שאין לו מה לעשות איתם ב-2025. 17 אלף חיילים! הוקמה ועדה בראשות האלוף מוטי אלמוז שצריכה למצוא פתרון לאותם חיילים, איך משחררים אותם. אנחנו עם עודף חיילים החל מעוד שנתיים. באמת לא צריך אותם. הגדוד החרדי החליף גזרה לא מזמן, וצה"ל נאלץ להוציא את הבנות שמשרתות באותה חטיבה כי התחייבו לגדוד החרדי שלא יהיו בנות בגזרה. מי צריך אותם?".

יהושע סיכם: "ברור לכל שצה"ל לא צריך חיילים חרדים, גם לא במסגרות הלוחמות ובקרוב ישחרר המון חיילים, הם יקרים מאוד, חייל חרדי עולה יותר מכפול מאשר חייל בחובה, ולכן כל הדיון הזה היה מיותר". (ריאיון בגלי צה"ל בתאריך כ"ו באייר תשע"ט 31.05.19, ודבריו הובאו גם בערוץ 7).

השר חילי טרופר חושף – לפיד ובנט מנעו העברת חוק גיוס

בריאיון של ח"כ חילי טרופר (מסיעת כחול לבן של ח"כ בני גנץ) נשאל הח"כ ע"י ישי כהן: "הייתה כאן ממשלה של בנט, לפיד, גנץ וליברמן, למה לא העברתם חוק גיוס של חרדים? (החרדים לא היו בממשלה הזו בכלל, וכל מרכיבי הממשלה היו ונשארו עד היום מיליטנטים בנושא גיוס החרדים, והיה להם רוב להעביר חוק כזה).

תשובתו המדהימה של ח"כ טרופר – "אני עשיתי את המשא ומתן הקואליציוני, ושמתי את זה בקווי היסוד. לצערי, מי שהיו ראשי ממשלה (בנט ולפיד) – לא סייעו בידינו. "ניסינו להעביר, הם (לפיד ובנט. י-כ) לא אפשרו לנו לקדם את זה!". (כיכר השבת, ב' אדר ב', 12/3/24).

פשוט לא יאומן! כל השקר נחשף, ומתברר שנושא הגיוס בעבורם הוא כלי הסתה שבונה אותם

פוליטית, ואם באמת יעבור חוק כזה, אז הם למעשה יסיימו את דרכם הפוליטית, כי לא יהיה להם חומר בעירה כזה מניב מנדטים.

המכון למחקר ביטחון לאומי (inss)

בחוברת הסברת שהוציא המכון (תמוז התשפ"ד - ביולי 2024) בנושא הגיוס, בחלק השלישי - המלצות, הם כותבים שזכויות הנשים חשובות להם יותר מהחיליים החרדים, וז"ל: "במקרים שבהם העיקרון של גיוס חיילים דתיים וחרדים ושילובם בצה"ל מתנגש עם העיקרון המשמר את מעמדן של הנשים בצה"ל, יגבר האחרון, גם אם המשמעות היא ויתור על מתגייסים פוטנציאליים. יעדי הגיוס שייקבעו לגיוס חרדים, צריכים להיות כאלו שלא יפרו את האיזון הנחוץ למניעת פגיעה במעמדן של נשים.

ואנחנו חשבנו לתומנו שבאמת חסר אלפי חרדים, ושזהו מצב חרום ומצב של סכנה מידית אם חרדים לא יתגייסו, והנה התברר שזכויות הנשים ומעמדן קודם לביטחון ישראל, ולצערי עמדתם היא גם עמדת הצבא שהשתלטו עליו כוחות האופל הפרוגרסיביים מהשמאל.

סיפור מדהים על כוחן של ארגוני הנשים בצה"ל / גיוס חרדים - כיצד? / איתי אסמן (תשרי התשפ"ה)

"לפני כחמש שנים התקיים בכנסת כנס של 'השדולה החילונית' על 'ההדתה בצה"ל'.

הנושא היה נראה לי מעניין אז החלטתי להגיע ולהקשיב.

נכחו שם ארגוני שמאל רדיקלי, ביניהם: 'הפורום החילוני', 'שדולת הנשים', 'המרכז הרפורמי לדת ומדינה', 'התנועה הקונסרבטיבית' ושאר ארגוני 'הקרן לישראל החדשה'. וכמובן, סגנית היוה"ל"ם שסיפרה לכולם על שיתוף הפעולה בינה לבין שדולת הנשים ו**כנדיחה ציינה שהיא צריכה לקבל חצי משכורת מהם**. מיותר לציין שנוכחותי הייתה חריגה מאוד בין המשתתפים.

המושג 'הדתה בצה"ל' לא מכון 'כפייה דתית', אלא ל'נוכחות של דתיים בצה"ל'. בכנס הזה כולם דיברו על כך שהנוכחות המוגברת של דתיים בצה"ל תביא להדרת נשים ולכן צריך לערבב נשים וגברים יחד ולכפות זאת על הדתיים, אחרת תהיה הדרת נשים ולא תהיה מח"טית קרבית ולא אלופה בפורום מטכ"ל.

אחרי שעתיים של דיון הגיע שלב התייחסויות הנוכחים. רק לאחר שציינתי בפני עוזר יו"ר השדולה, חה"כ עמר בר לב, שאני רב צבאי במילואים קיבלתי את רשות הדיבור כראשון המתיחסים.

ציינתי בפניהם שבאתי להציל אותם מהמונולוג רב-המשתתפים ועכשיו הם ישמעו דעה שונה.

אמרתי שאני מסכים עם נציגת המרכז הרפורמי שצה"ל צריך להחליט - או לוחמות או לוחמים חרדים, כי אי אפשר לערבב את שניהם יחד (גם לדתיים אסור, אבל זה כבר סיפור אחר). באותו רגע חה"כ תמר זנדברג התעצבנה, לקחה את המיקרופון ואמרה "אנחנו נגייס חרדים ונשים ביחד".

אמרתי לה "את רוצה לעשות להם חינוך מחדש", והיא חזרה על דבריה.

ח"כ אליהו רבינו (ליכוד)

"החרדים יהפכו את צה"ל לדתי יותר, ולכן ראשי הצבא לא רוצים באמת חרדים בצבא הגנה לישראל. הם חוששים שישנו את התרבות והאופי של צה"ל. זה קצינים עם אג'נדה מסוימת, ולא חסר להם את החרדים בצבא". ('קול ברמה', כ' מרחשון התשפ"ה).

אהוד אולמרט, לשעבר ראש ממשלת ישראל

"הבעיה הכי גדולה שלנו היום היא לא אירן, היא לא חיזבאללה, היא לא חמאס, היא אם אתם רוצים לדעת, האויב מבפנים, והאויב מבפנים זו הקבוצה ההולכת וגדלה של אנשים, שחלקם משרתים היום בגופים ביטחוניים, שאין בהכרח לסמוך על הנאמנות שלהם לממשלה ישראלית, אלא יש סיבה לחשוש שהנאמנות שלהם היא למה שהקדוש ברוך הוא הבטיח לנו, ולמה שפרשניו המוסמכים, הרבנים במקומות שונים שמפוזרים, בגבעות כאלה או אחרות, יורו להם לעשות". (כנס של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 20/11/24).

כלומר, הם רואים בחייל הדתי סכנה ואויב, אז בוודאי שאינם רוצים אותנו בצבא.

מהי המטרה האמיתית ברצון החילונים לגייס את החרדים

כפי שכבר הוכחתי לעיל, הצבא רוצה את החרדים, אבל לא בתנאים שהם רוצים, אלא בתנאים שלו, כדי שיוכל להגשים גם את מטרותיו החילוניות.

בצה"ל רוצים לחנך - הרב אליאב תורג'מן

"אחרי שדיברתי בפטרויטים, התקשר אלי מפקד בכיר שהוא עדיין בקבע ואמר לי: "תשמע, היה לי איזה פרוייקט שהייתי צריך לקבל 20 תקנים של תצפיתניות ולא קיבלתי, אכ"א עשו לי בלאגן. ואז הבריק לי רעיון, בדיוק היה עוד פעם איזה שסן כזה של גיוס חרדים, אמרתי מה הבעיה, אני אבנה כולל, אני אביא אותם אלי, הם יהיו תצפיתנים מעולים, יעשו משמרות". הוא השיג את כל האישורים מהאדמורי"ם, סיפור מדהים!

איך זה טורפד בסוף? הוא אומר לי, "הגעתי לעוזר שר הביטחון, הגעתי לרמטכ"ל, הרמטכ"ל אישר את זה, אמר לי, תשמע, סגור לי את הפרטים עם ראש אכ"א. ראש אכ"א אמר לו, תקשיב, אם הם לא עוברים ארבעה תכני חובה, אני לא מוכן שזה יקרה. מהם תכני החובה? רוח צה"ל, יום רבין, יד ושם, ואני לא זוכר את הרביעי. רציתי לדפוק את הראש בקיר! מה הקשר יד ושם? למה שילך ליד ושם?! יש לו את הדרך שלו לזכור את השואה, החברה החרדית זיכרון השואה בה חי, הם לא רוצים להיות שותפים לזיכרון כמו שאתה חווה אותו, הם לא רוצים להיות שותפים עם המפעל הציוני, נקודה! לא הר הרצל, ולא יום רבין, לא רוח צה"ל ולא כלום, הוא רצה להעביר אותם טירונות שלהם ושהם יגיעו בלי מדים. בקיצור, זה נפל בסוף על הדברים האלה שבעצם אומרים שהצבא רוצה לחנך את החיילים שלו מחדש". (רב גדס"ר 551, וכיום מנהל אגף הרבנים באיגוד רבני קהילות).

ח"כ עופר שלח (ממפלגת יש עתיד) מודה שמטרת גיוס החרדים היא לצורך שינויים

"השירות בצבא אינו נובע רק מצורך ביטחוני, אלא בעיקר מהצורך לייצר 'כור היתוך' של החברה הישראלית כפי שהגדירו זאת מייסדי המדינה. הבעיה המרכזית איננה השירות של החרדים בצבא, אלא הצורך בהשתלבות של החרדים בחברה הישראלית. תוצאות הבחירות האחרונות משקפות את הרצון של החברה הישראלית להכניס את הציבור החרדי לתוך כור ההיתוך. החברה

הישראלית החליטה שיש לדאוג שמקסימום אנשים יכנסו בשער זה של החברה הישראלית". (דבריו נאמרו בועדה הפרלמנטרית המיוחדת (וועדת פרי שהוקמה בשנת 2013, בממשלת בנט לפיד הראשונה) שהוקמה כדי לדון בהצעת החוק בעניין השוויון בנטל).

מהו כור היתוך? כור היתוך (או כור מצרף) הוא ביטוי מטפורי לתהליך שינוי שבו חברות הטרוגניות (לא זהות, שונות) המורכבות מאנשים מרקעים תרבותיים, חברתיים, אתניים ודתיים שונים הופכות להומוגניות יותר על ידי חיים זה לצד זה, ואימוץ מאפיינים תרבותיים שונים. תהליך זה מכונה גם "הטמעה תרבותית".

בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל הנהיג ראש הממשלה דוד בן-גוריון מדיניות של מיזוג גלויות, על פי תפיסת קיבוץ הגלויות ושיבת ציון. בשונה מכור ההיתוך האמריקאי, מיזוג הגלויות בבסיס מדיניות ממשלת ישראל שאובה מרעיונות יהודיים ואף משיחיים. אחד הביטויים למיזוג הגלויות הישראלי הוא הניסיון לעצב את דמות הצבר - היהודי החדש, הישראלי, כתוצר של כור היתוך - מפגש הדדי ונישואי תערובת בין יהודים מעדות שונות בארץ הקודש.

באותו נאום, לאחר שהעלה בן גוריון את הבעייתיות בחברה הישראלית המתהווה ע"י קיבוץ גלויות, הציע ב"ג פתרון של "כור מצרף" (היתוך) לנוער, בגיל צעיר באמצעות חוק חינוך חובה ובגיל בוגר יותר באמצעות גדנ"ע וצה"ל.

את תפיסת כור ההיתוך פרס בן-גוריון בנאומו בפני מפקדי הגדנ"ע בל' בחשון, ה'תשי"ב (כ"ט בנובמבר 1951), וז"ל: "היעוד ההיסטורי הגדול של גדנ"ע: לחנך נוער זה, בין שזה נוער לומד, או נוער עובד או נוער הרחוב, המופקר לבטלה ולבערות ואולי גם לחיי-פשע, ולעשותו מנוף מרכזי לתמורה המוסרית, התרבותית, החברתית, שיש לחולל ביישוב מנומר ורב-קרעים, על-מנת לצרפו ולמזגו ליחידה היסטורית, יחידת רצון ושאיפה לשון וכוח ויצר ומאוויי יצירה, כלומר - להופכו לעם". (ויקיפדיה - כור ההיתוך).

והוכחה ניצחת לדברנו. צא וראה את בני הציונות הדתית שמקריבים קורבנות יקרים בשדה הקרב, והם מעורים בתוך מערכות השלטון ובכל מרכזי הכוח הממלכתיים של המדינה, האם אחינו החילונים, מנדינו מעטרים אותם בזרי תהילה ופרחים?! בדיוק ההיפך! מבזים אותם ומכנים אותם "משיחיים", 'קיצוניים' ועוד, ולמה? הרי כל צעקתם היא רק על גיוס בני הישיבות, וברגע שנהיה כמותם מיד יחבקו אותנו אל חיקם, לא?! לא ולא, אחיי ורעי! אין הם מסתפקים בכך שחיילים דתיים נהרגים בשדה הקרב, הם רועדים מהכיפה והציצית שמעטרת את ראשם ואת בגדיהם. הם רוצים חיילים חילוניים שיחיו לפי האג'נדה החילונית הבן גוריונית, ולא דרך ישראל סבא.

צא ולמד מיאיר גולן שאומר, שיש לחנך בצבא את בני הציונות הדתית להשתחרר מכל התפיסות התורניות שלהם, ולתת להם חינוך בכור ההיתוך הבן גוריוני.

הקמת החטיבה החרדית – התשפ"ה

כאשר צה"ל קיבל החלטה להקים את החטיבה החרדית, והיה בעיצומן של ההקמה, בכנס של 'אחים לנשק' בהרצליה (נובמבר 2024) התבטאו שם נגד רעיון ההקמה וקראו לא להקים את החטיבה החרדית.

סגן אלוף במילואים יהודה פולק, בכיר בארגון אחים לנשק - "אחד הטיעונים שלהם (הכוונה של החרדים) זה גם בין היתר שהצבא לא רוצה אותם. ואני רוצה להגיד משהו לא נעים, יש בזה משהו. הצבא כבר שנים גורר רגליים, לצערי הרב. ועכשיו הצבא עומד לעשות טעות עוד יותר גדולה. מתוך הנוחות שלו הוא הולך להקים חטיבה חרדית, וזאת טעות נוראית. רבותי! זה יהיה לנו 'נצח יהודה' על סטרואידיים. אני נפגשתי עם אכ"א, שלחתי להם מכתבים והסברתי להם בדיוק את הסכנה. יש פרופסורים באקדמיה שאומרים להם את הדבר הזה. זה יהיה בכיה לדורות הדבר ... אנחנו מקימים בידיים שלנו את משמרות המהפיכה". (מתוך ערוץ היוטיוב - מחאת הרצליה למען הדמוקרטיה, נובמבר 2024).

הוא שאני טוען, מצד אחד הם רוצים את החרדים בצבא, אבל בתנאים שלהם, של הצבא, צבא חילוני במטרה לחלץ אותם, אך כשהחרדים כבר רוצים להתגייס אבל בתנאים שלהם, של החרדים, הם אינם מוכנים, ומבחינתם שלא יתגייסו, כי הם כבר מהווים עבורה סכנה לדמוקרטיה.

יאיר גולן - לשעבר ח"כ ואלוף בצה"ל, והיום יו"ר מפלגת הדמוקרטים, בריאיון לעקיבא נוביק ברדיו כאן - רשת ב', ברגע של אמת, מודה בריש גלי שהקמת היחידה החרדית כעת היא זמנית, ובהמשך יש לפרקה ולשלב את החרדים בכל יחידות צה"ל.

העיתונאי עקיבא נוביק - "דיברת פה, שאם וכאשר ב"ה יום אחד יהיה כאן גיוס מאסיבי ואמיתי של חרדים, זה כמעט יהיה בוודאות התנגשות ערכית גדולה, למשל עם הדרישה ליחידות נפרדות, דרישה להתאים את הצבא לחרדים. אתה בימים אלה רץ להנהגת המחנה הליברלי בישראל, המחנה החילוני, הדמוקרטי, אתה חושב שצה"ל צריך להתאים את עצמו ליחידות נפרדות, מסלולים נפרדים לחלוטין שנשים לא דורכות בהם?

יאיר גולן - ניתן למצוא את דרך הביניים. שום דבר לא קורה בין לילה. לאפשר תהליך, והתהליך הזה יכול להתחיל ביחידות נוספות לחרדים בלבד, אבל בהמשך הוא צריך להגיע בסופו של דבר לאינטגרציה מלאה ללא שום הבדל, המודל הנכון הוא המודל שצה"ל קיים במשך שנים ארוכות עם העדה הדרוזית הם בהתחלה היו לה שתי יחידות שלה וביטלנו אותם וכו'.

יחידות סקטוריאליות בצה"ל זה דבר רע, נקודה. אנחנו יודעים את זה, התעסקנו בזה, שנים ארוכות, אני לא סתם מדגיש שהגדוד הדרוזי בוטל והפלס"ר הדרוזי בוטל זה לא קרה במקרה, זה

קרה כי הבנו שזה דבר לא נכון לא לעדה ולא לצה"ל, אבל אנחנו רוצים לייצר תהליך ושינוי, ולכן כל זמן שההיקפים הם היקפים צנועים, אני חושב שיש מקום ליחידה סקטוריאלית שגם בה צריך לקבוע כללים ועקרונות". (יום חמישי ט' באב התשפ"ה (9/1/25)).

מה הם התנאים שיאפשרו לחרדים להתגייס

אחזור שוב על העיקרון, לומדי תורה לא מתגייסים, נקודה!

לומדי התורה הם מחוץ לתחום, כנאמר: "אל תגעו במשיחי" - אלו תינוקות של בית רבן, "ובנביאי אל תרעו" - אלו תלמידי חכמים". (מסכת שבת דף קי"ט:), וכאזהרת החת"ם סופר (חלק ו' - ליקוטים סימן כ"ט): כל הנוגע בהם, נוגע בבבת עין".

כעת, מי שלא לומד וצה"ל באמת מעוניין בו למרות היותו חרדי (לאורך כל החיבור הוכחתי שצה"ל אף פעם לא היה באמת מעוניין בחרדים, והם כאב ראש עבורו), אז צה"ל צריך לעשות את הפעולות הבאות: א. תחילה למנות יועץ הרמטכ"ל לענייני חרדים (יוה"ח) בדרגה גבוהה, ושהוא בעצמו יהיה ירא שמיים חרדי. ב. להקים בסיס על טהרת הקודש שייקרא 'מאה שערים', ושלמעשה הוא יכול: 1. רק מפקדים חרדים. 2. מיון קפדני של המתקבלים, שיהיו יראי שמיים וללא כל מכשירים אסורים. 3. בלי שום בנות באף שלב של השירות, החל מהגיוס ועד לשחרור ואח"כ במילואים. 4. כל האוכל בהכשרים הגבוהים ביותר. 5. רבנים יראי שמיים. 6. שיעורי תורה. 7. מקווה. 8. שיתפסו קו מבודד בבקעה או במקום שיש בו צורך, בלי שיצטרפו להתמודד עם בעיות תערובת וצניעות. 9. הקמת וועדת רבנים לענייני גיוס בתיאום עם גדולי ישראל לגבי זהות הרבנים (רצוי שתהיה נציגות לספרדים, חסידים, ליטאים, חב"ד ועוד), שאיתם ייוועץ הרמטכ"ל בכל השאלות המתעוררות.

לאור התנאים שהבאתי לעיל, צה"ל חוזר שוב על טעויותיו מהעבר ומנסה לקדם את הקמת 'החטיבה החרדית' לבד, בלי התייעצות עם ההנהגה החרדית, בלי הקמת וועדת רבנים מייעצת ומפקחת, בלי מפקדים חרדים, בלי יוה"ח, וכל זה נראה כמאחורי גבם של הרבנים.

הערה חשובה! כל מה שכתבתי על התנאים שיכולים לאפשר שירות חרדים שלא לומדים, ושאכן הצבא ייעתר ויבצע את כל התנאים שהעליתי, הגיוס יהיה רק בתנאי שגדולי ישראל יחליטו שמוותר להתגייס, אך אם יחליטו שלא, אז דבריי הם רק בגדר של עצה טובה קא משמען לן. או דרוש וקבל שכר. או כשם שקיבלתי שכר על הדרשה, כך אקבל שכר על הפרישה!

שוויון בנטל

האם באמת יש שוויון בנטל?

ראשית, אין מצב שיהיה שוויון בנטל בין כל המתגייסים, וזאת, משום שלא שייך להשוות בין שירות של חייל קרבי שמתאמן אימונים קשים ומפרכים בתנאים לא תנאים, מסכן את חייו ואת בריאותו, ממעט בשינה ובשאר דברים ערבים, למול חייל המשרת בעורף, במשרד ממוזג ביחידת 804 (הכוונה - מגיע בשעה 8, עושה 0 ויוצא ב-4), וכן לשקמיסט או לאלחוטן ב-8200. אז כאשר קוראים לשוויון בנטל, צריכים להיות מודעים שאין מושג כזה של שוויון, כי תרומתו של כל אחד היא שונה מתרומת חברו באיכותה ובקושי שלה. למרות שהתרומה של כל אחד מהחיילים היא חשובה לתפקוד הצבא, אך מה לעשות אין היא שוויונית בטורח ובעמל וכו'.

לאחר שכתבתי את דבריי לעיל על השוויון בנטל, הגיע לידי מאמר נפלא ביותר שהבהיר בצורה מדהימה את חוסר השוויון בנטל בחברה הישראלית, ואת השקר הזה שנקרא 'שוויון בנטל'. את המאמר לא כתב רב חרדי אלא רב מהציונות הדתית, כך שאין כאן שום הטיה פוליטית, דתית או חברתית, לפיכך אביא אותו כאן בשלימותו, לשיפוטכם!

שקר ושמו שוויון בנטל

טענת השוויון בנטל המופנית שוב ושוב כנגד החרדים בנויה על מניפולציות רבות ושקרים. חשוב מאד להכיר את העובדות כדי לא ליפול לדמגוגיה ולהסתה הזו. האמת צריכה להיאמר - מעולם לא היה, ומעולם לא יהיה שוויון בנטל.

כמו בסבב צפוי מראש, עולה שוב ושוב סוגיית גיוס החרדים לצבא. זו באמת סוגיה חשובה וכבדת משקל שיש לדון בה ברצינות, אולם השמאל נוהג להשתמש בה בצורה מניפולטיבית כדי להסית כנגד החרדים ולהעצים את השנאה כלפיהם.

התקשורת ומובילי המחאות משתמשים במניפולציות ומידע חלקי כדי להנדס את תודעת ההמון לצרכיהם, ועל מנת להבין את המניפולציה שלהם, אין ברירה אלא להכיר את המציאות.

הטענה הראשית שלהם היא הצורך ב"שוויון בנטל". לטענתם בזמן שיש כאלו שמסכנים את עצמם בצבא ותורמים למדינה, יש אחרים שלא תורמים למדינה ולא מסכנים את עצמם. איך הם אומרים: אמא חילונית שבנה משרת בצבא לא ישנה בלילה, אבל אמא חרדית שבנה לומד בישיבה ישנה היטב.

הגיע הזמן להפסיק עם השקר שנקרא שוויון בנטל. מעולם לא היה ומעולם לא יהיה שוויון בנטל בצבא ההגנה לישראל. ונסביר מדוע.

1. יש עוד חלקים באוכלוסייה הישראלית שכלל לא משרתים בצבא: רוב מוחלט של החרדים אכן לא משרתים כלל בצבא מטעמי דת (החרדים מהווים 13% מכלל האוכלוסייה). אבל גם רוב מוחלט של הבנות הדתיות לאומיות לא משרתות מטעמי דת בצבא, מה שאומר שמחצית מהציבור הדתי לאומי לא משרת בצבא (הבנות הדתיות הן 5% מכלל האוכלוסייה בישראל).

ערביי ישראל, המהווים 20% מכלל האוכלוסייה גם לא משרתים בצבא.

בנוסף לכל אלו, יש עוד מספר מועט של צעירים בעלי פטור מהצבא מטעמי פציפיזם.

כך שאי אפשר לטעון שרק החרדים לא מתגייסים, ואי אפשר לעשות חוק שמחייב רק אותם. מי שרוצה לעשות חוק שמחייב את כולם להתגייס - הוא חייב לכלול את כולם ללא יוצא מהכלל. (הבהרה: אני נגד חוק שיכפה על כל הנ"ל להתגייס. לפי ההלכה בנות דתיות וחרדיות לא צריכות להתגייס לצבא, לפי ההיגיון אי אפשר באמת לכפות על בנים חרדים גיוס, ולא ברור לי שאפשר לסמוך על האוכלוסייה הערבית מבחינה ביטחונית).

2. אורך השרות הצבאי אינו זהה בין כל החיילים: חייל "רגיל" משרת כיום 32 חודשים בצבא.

אולם בנות משרתות בצבא רק 24 חודשים בלבד.

בחורי ישיבות הסדר וגבוהות משרתים 16-12 חודשים. זה ממש לא מצב שוויוני.

יש תפקידים בצבא בהם החיילים משרתים שבוע בבית ושבוע בצבא מה שאומר שהם משרתים בפועל רק מחצית מזמן השרות הרגיל. מעולם לא שמעתי אנשי שמאל שקוראים לבטל את חוסר השוויון בנטל בין בנים לבנות (להיכן נעלמו הפמיניסטיות?).

חייל שמשרת בבסיס סגור הנמצא 24 שעות ביממה בצבא ובד"כ סוגר הרבה שבתות, נמצא פי שניים בצבא מאשר חייל בבסיס פתוח שנמצא בצבא 12-10 שעות ביממה בלבד, וכמעט לא סוגר שבתות.

גם חיילים המוגדרים ספורטאים או אומנים מקבלים קיצור שרות והקלות משמעותיות בתנאי השרות שלהם. לסיכום מעולם לא היה שוויון באורך השרות בין כלל חיילי הסדיר.

3. רף הסכנה לא זהה בין כל החיילים: חיילים שמשרתים בקרבי (כולל הנלווים אליהם) משרתים שירות שמעמיד אותם במצבי סכנת חיים.

אך רוב חיילי צה"ל לעולם לא יהיו במצב של סכנת חיים במהלך שרותם הצבאי. כלומר אין שוויון בהקרבה וברמת הסיכון הנדרשת בין כלל החיילים. (חייל המשרת בקריה, או ב-8200, או שקמיסט וכד', אינו מסתכן בכלום, אפס סכנה, לעומת חייל קרבי, שאפילו באימונים הוא בדרגת סיכון חיים, כל שכן בשעת פעילות מבצעית).

4. תנאי השרות לא זהים בין כלל החיילים: חיילים קרביים ותומכיהם, משרתים בתנאים פיזיים קשים. הם מתאמנים בחום ובקור, הם ישנים בתנאים לא קלים והם נדרשים למאמץ פיזי גדול. אבל רוב חיילי צה"ל שאינם קרביים, לא נדרשים לאותו המאמץ ולאותם תנאים קשים. הם ישרתו במזגן ובחדר מחומם, ולא יזחלו על חולות. אין שוויון בתנאי השרות.

5. תועלת לאזרחות: יש חיילים שהשרות הצבאי בחובה מכשיר אותם מבחינה מקצועית לחיים. (כגון: 8200, מקצועות טכנולוגיה שונים, מוסך וטכנאים, גלי צה"ל, להקות צבאיות, טייסים, צילום, גרפיקה ועוד). הם יוצאים עם הכשרה וניסיון ומיד אחרי השחרור הם יכולים להתחיל לעבוד ולהרוויח כסף. לעומתם רוב החיילים רק אחרי השחרור יתחילו את ההכשרה המקצועית שתיקח לרובם כמה שנות לימוד ותעלה להם כסף רב. מצב שבו חלק רוכשים מקצוע וחלק לא הוא לא שוויוני.

6. מילואים: כ 10% מחיילי צה"ל ישרתו במילואים לאחר השחרור, וימשיכו לתרום חודש בשנה לצבא במשך 25-20 שנה. אבל רוב מוחלט של החיילים לא ישרתו במילואים. מה שאומר שמשרתי המילואים מחויבים להוסיף למשך השרות שלהם עוד כ 20 חודשי שרות (למשל בחור מישיבת הסדר ששירת "רק" שנה וחצי אבל יעשה מילואים עשרים שנה, ישרת יותר זמן בצבא מחיילת ששרתה שנתיים ואפילו מחייל ששרת שלש שנים אבל לא נקראו למילואים). אין שוויון בנטל המילואים בישראל.

אז מה עושים? ברור שלא יכול להיות שוויון מלא בצבא, משום שלכל תפקיד יש את המאפיינים שלו. אבל בשורה התחתונה אין שוויון בנטל ומעולם לא היה. לא כולם משרתים באותם תנאים ולמשך אותו הזמן. גם לא כולם מסכנים את נפשם למען בטחון המדינה. וכן, יש עוד מגזרים שלא משרתים כלל בצבא מלבד החרדים שעליהם משום מה אף אחד לא מדבר.

כל האימהות החילונית לא ישנות בלילה? רק אחרי ההבנה הזו אפשר לגשת עניינית ולא בצורה דמגוגית או מסיתה לסוגיית החרדים והצבא. אי אפשר להמשיך עם השקר האומר שרק החרדים לא מתגייסים לצבא. אי אפשר להמשיך עם השקר שכל אמא חילונית לא ישנה בלילה כאשר בנה

בצבא, כי רוב האימהות החילוניות ישנות היטב בלילה (מכיוון שרק כ-12% מחיילי צה"ל הם קרביים, זה אומר ש-88% מהאימהות ישנות בשקט, וא"כ אותן אימהות שילדיהן קרביים צריכות לבוא בתלונה לאותן אימהות שילדיהן אינם קרביים!!).

רק החילונים מסכנים את נפשם? שקר נוסף שאנשי המחאה חוזרים עליו הוא, הטענה שרק החילונים מסכנים את נפשם עבור המדינה. יש כמובן מיעוט חיילים חילונים שאכן עושים כך, אולם לא פחות מהם יש גם דתיים שעושים זאת. האמת היא שכמות הדתיים ביחידות הקרביות גדול בהרבה ממשקלם היחסי בכלל האוכלוסייה, מה שאומר שהציבור עם אחוז החיילים הכי גבוה שמשרת בקרבי או במקום סכנה היא, דווקא הציבור הדתי לאומי.

חרדים לא תורמים כלום למדינה? צורת הסתה נוספת בה משתמשת התקשורת ואנשי המחאה היא, הטענה שחרדים "פרזיטים" משום שאינם תורמים למדינה רק בגלל שהם לא מתגייסים לצבא. זה כמובן שקר נוסף. מלבד התרומה של לימוד תורה למדינה, תרומה למדינה איננה נעשית רק במסגרת השרות הצבאי. שרות לאומי וארגוני חסד רבים הם גם כן תרומה למדינה. ובכלל, העיקרון האומר שאדם צריך לתרום שנתיים או שלש למדינה הוא עקרון חילוני, משום שלפי התורה אדם צריך לתרום כל חייו לכלל. לא בכדי לפי נתוני הלמ"ס הציבור עם אחוז המתנדבים הגדול ביותר הוא הציבור החרדי (ובטח לא השמאלני "הנאור"). ואחרי כל זה, הכינוי 'פרזיטים' או 'טפילים' מעולם לא הופנה על ידי השמאל לציבור הערבי בישראל, למרות שהם לא עושים צבא וגם לא תורמים בהתנדבות בשום בדרך אחרת למדינה. אני מכיר עשרות ארגוני חסד חרדים שכלל האוכלוסייה נהנים מהם, ולא מכיר אף ארגון חסד ערבי אחד שפונה לכלל האוכלוסייה.

לסיום, השרות הצבאי בעיני הוא מצווה גדולה, אידיאל גדול וזכות גדולה (ובטח לא נטל). לדעתי האישית גם מי שלומד תורה צריך להתגייס במצבים מסוימים, ויחד עם זאת איני כופה את דעתי על החרדים. סוגיית גיוס החרדים היא מורכבת גם מכך שהצבא לא רוצה באמת להכיל אותם ואת הצרכים שלהם. הסוגייה תיפתר בתהליך איטי שבו ככל הנראה רק חלק מהציבור החרדי יתגייס, והוא יתגייס ליחידות ייחודיות שיותאמו עבורם. זה יותר ריאלי מאשר תרחיש של כפייה על כולם להתגייס.

בכל מקרה, המציאות היא מורכבת ולא תמיד נעימה. לא כיף לשמוע שאין שוויין בנטל (או שוויין בזכות), אולם כדאי מאד להכיר בעובדות לפני ששומעים את תעמולת השנאה והשקרים שמופנים יומם וליל כנגד החרדים. (הרב איתן קופמן, 'בני דוד', (המכינה הצבאית והישיבה לבוגרים, עלי, י"ד באלול תשפ"ג 31.08.23).

שוויון בנטל הוא גם בלימוד התורה וקיום המצוות

הטענה נגד החרדים המשתמטים משירות בצבא, היא גם טענת היהדות כנגד המשתמטים החילונים שאינם לומדי תורה ומקיימי מצוותיה. בהתנתקותם מהתורה ומצוותיה, הם מביאים עלינו פורענויות וגזירות קשות, וגם מלחמות.

בגמרא במסכת בבא בתרא (דף ח'), מובא סיפור עם רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, הממחיש זאת היטב.

”אמר רבי, אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ! יום אחד נגנב נזר המלך, ואז החליט המלך הגוי שאת הכסף לעשיית הנזר החדש ישלמו אנשי טבריה. באו אנשי טבריה לפני הנשיא - רבי יהודה ואמרו לו שהם רוצים שגם תלמידי החכמים ישתתפו עמהם בתשלום העטרה למלך. אמר להם רבי, לא! אין תלמידי החכמים צריכים להשתתף בתשלום מיסים (כנפסק גם בשו"ע סימן רמ"ג, ב'). אמרו לו, אם כך אנו נברח מן העיר (ואז יישארו הת"ח והם ישלמו לבד). אמר להם רבי, ערקו! יכולים אתם לברוח, ואכן מחצית מאנשי העיר ברחו. לאחר שברחו חצי מאנשי העיר, מחל המלך על חצי מכסף העטרה. ואז באו החצי שנשארו בעיר לפני רבי ואמרו לו, רוצים אנו שגם תלמידי חכמים ישתתפו עמנו בתשלום חצי העטרה. אמר להם, לא! אין תלמידי החכמים צריכים להשתתף בתשלום. אמרו לו אם כן אנו נברח מן העיר, אמר להם רבי, יכולים אתם לברוח, ואכן כולם מן העיר, ונשאר בעיר רק כובס אחד. כשראו משרתי המלך שלא נשאר בעיר אלא הכובס, הטילו את כל הוצאות העטרה על הכובס. ברח הכובס מהעיר ומיד בוטל המס לעטרת המלך. אמר להם רבי, ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ, כי כשעזבו כל עמי הארץ, אז בטל המס. מסיפור זה למדנו גם, איך צריך להתנהג גדול ישראל, לא להיכנע, לא לפחד מאיומים, לעמוד על העקרונות, וסוף האמת לנצח.

למה רק אמא שבנה בצבא לא ישנה בלילה?

למה אמא של חייל לא יכולה לישון כל לילה בשקט, וחייה בחשש שמא כל רגע יבואו וידפקו לה בדלת ויבשרו לה בשורת איוב, בזמן שאימא של בן ישיבה ישנה בלילה ללא כל דאגה?

זו ממש דמגוגיה שפלה! בואו נבדוק, כמה חיילים נמצאים בתפקידי לוחמה ברמת סיכון גבוהה שאמא בבית מודאגת?! המדובר בסך הכל ב-12%, כן 12 אחוז בלבד! שהם גיבורים וראויים לכל הערכה וברכה, וכן בני משפחותיהם. עכשיו אני שואל, ולמה 88% אימהות בצבא ישנות ממש בשקט ובשלווה, ללא חשש שידפקו להם בדלת מטעם קצין העיר, ואין הם מפחדות כל רגע מהודעות ומבשורות איוב? וכי חיילי הקריה וחיילי יחידת 804, (באים בשמונה, עושים אפס והולכים בארבע) הם תורמים יותר מתורתנו הקדושה, הנצחית, שהחזיקה אותנו אלפי שנים כעם

הנצח?! אם כך, אני כופר בקביעה הזו, וחד משמעית אני לא חושב שבני הישיבות תורמים פחות מאחד שהוא טבח, או נהג, או עובד מפקדה, או מוכר מצופים בקנטינה הצבאית, למה עיניכם צרות דווקא באימהות החרדיות שישנות, ולא ב-88% אימהות שילדיהן לא נמצאים בשום דרגת סיכון?! אלא בכל חברה יש חלוקת עבודה, ולא כולם יכולים להיות באותה רמת סיכון, כי התפקידים שונים, וכל אחד תורם בתפקידו בדרך שירותו, וכך בנויה המערכת הצבאית, שחלק בדרגת סיכון גבוהה, והרוב בדרגת סיכון נמוכה, ואף אחד מהמשרתים לא מתלונן למה זה ככה, רק עד שמגיעים לבני הישיבות שאז מוציאים את הטענה הארסית הזאת שמשווים בין דם לדם ויוצרים את ההתקוממות נגד החרדים, וממילא נוצרת כאן איבה ושנאת חינם מיותרת.

דרך אגב, איזה סיכון עבר יו"ר 'יש עתיד' ח"כ יאיר לפיד, לשעבר ראה"מ, כתב העיתון הצבאי 'במחנה' שמנע מאמא שלו שינה? מה הייתה דרגת הסיכון שהוא ייפגע? מקסימום שהמיקרופון יפול לו על רגלו, או שיידקר מהעט. שר האוצר בצלאל סמוטריץ' שעשה טירונות וצבא מספר חודשים, ומדבר גבוהה כנגד בחורי ישראל המסולאים בפז, גם אימו הייתה מהנשים הערניות שלא ישנה בגלל סיכון מחמד נפשה? איזה צבא עשה איווט ליברמן שהותיר את אמו ערה ודואגת? (שירת בצה"ל כמש"ק הגנה מרחבית בממשל הצבאי בחברון במסגרת שירות מקוצר של שנה!!! - "שלב ב" (ראוי שמישהו ישאל את הפטריוט הזה שלא מפסיק להצליף בחרדים, מדוע שרת רק שנה אחת בזמן שעלה לישראל בגיל 20!!! וכן לשאול אותו על ח"כ רבים מסיעתו שלא התגייסו בכלל לצבא, כמובא מיד). סגנית השר ח"כ פאינה קירשנבאום (ישראל ביתנו) לא שירתה בצה"ל. ח"כ יוליה מלינובסקי (ישראל ביתנו) 1998, לא שירתה בצה"ל. ח"כ והשרה סופה לנדבר (ישראל ביתנו), אנסטסיה מיכאלי (ישראל ביתנו), ליה שמטוב (ישראל ביתנו). ח"כ ולדימיר בליאק (יש עתיד), לא שירת בצה"ל. ח"כ טניה מזרסקי (יש עתיד) - עלתה בגיל 17 מברית המועצות בשנת 1993, לא שירתה בצה"ל. השרה ח"כ יעל גרמן (יש עתיד) לא שירתה בצה"ל. שמעון פרס שהיה שר ביטחון, אפילו לא שרת בצה"ל לשמחת אימו של המשתמט. ומה עם ראש השב"כ (לשעבר) יעקב פרי, שהתברר שגם הוא לא עשה צבא, לא מטעם של לימוד תורה? מה עם ספורטאים מצטיינים שחלקם אינם מתגייסים, והמתגייסים ברובם עושים צבא של ישראלוף? מה עם הסלבריטאים (מפורסמים, כגון דוגמנים, שחקנים, זמרים ועוד) שרבים מהם לא התגייסו כי כבוד מעלתם עסקו בקריירה האישית שלהם, ואם התגייסו אז גם הם היו במחלקת ישראלוף. ומה עם רוב אנשי התקשורת, מטיפי המוסר, מחרחרי הריב, יוצרי הפילוג בעם, מפיצי השנאה ועוד ועוד רשע ופשע, רובם עשו צבא בעיתון 'במחנה' או בגל"צ ביפו (חלק קטן עשו שרות משמעותי), ממש רחמנות על אימותיהם!! הם מגלגלים עיניים לשמיים ומסיתים נגד החרדים, ומצד שני קורצים לאימותיהן המאושרות.

האם כל החילונים מתגייסים?

מנכ"ל משרד הביטחון ואלוף פיקוד הצפון לשעבר, אלוף (במיל') אודי אדם - "מי שלא רוצה לשרת

לא משרת מה שלא יהיה. גם הרבה נוער מתל אביב לא משרת, אחד זה מטעמים דתיים, והשני זה מטעמים אחרים. לדעתי יש יותר כאלה שלא משרתים מטעמים אחרים. (הקלטת הוידאו ביד).

האלוף (במיל) יצחק בריק - דרך אגב מדברים רק על חרדים שלא מתגייסים, תדע לך! בתוך החילונים בגוש דן, יכול להיות שיש יותר משתמטים מאשר כל מה שאתה יכול לגייס אצל החרדים, זה לא רק לגייס חרדים, זה גם לגייס חילונים משתמטים מהעשירונים הכי גבוהים". (הקלטת הוידאו ביד).

דניאל קושמרו בכתבת תחקיר בערוץ 12 - ההשתמטות החילונית - "אבל גם החילונים הם רחוקים מלהיות מקשה אחת. הלכנו לבדוק עד כמה קל להשתמט מצה"ל, והאמת שנדהמנו, זה קל, זה קלי קלות, בשל כך הערכה היא ששיעור הצעירים שמסיימים שירות צבאי מלא עומד על פחות מ-25%!! שוב, רק משהו בין 1 מ-4 או 1 מ-5 ישראלים מסיימים שירות חובה מלא בצה"ל. ברור לכל שהצבא לא מתאים לכולם, בשביל אלו יש חריגים בחוק, כשהחריג הופך למסלול עוקף, צריך לזכור! ששוויון בנטל זה לא רק לחרדים". (הקלטת הוידאו מחודש תמוז התשע"ג ביד).

ח"כ משה סעדה (ליכוד) - "במחזור גיוס במדינת ישראל יש 144,000 מלשבי"ם (מועמדים לשירות ביטחון), שלמעלה מחצי מהם לא משרתים, דהיינו 67,100 שהם 47% מתגייסים, ואילו 66,500 שהם 46% לא מתגייסים, בנוסף ל-10,000 שהם 7% המשרתים בשירות לאומי, סה"כ מתגייסים ולא מתגייסים = 144,000, יוצא שיותר מחצי לא משרתים, והרוב שאינם משרתים הם לא חרדים בכלל, 54% בני מיעוטים, 36% חרדים, 10% חילונים.

עוד הוסיף, אברך מקבל תמיכה כ-700 ₪ לחודש שבשנה מגיעים לכ-8,000 ₪, לעומת סטודנט ערבי לרפואה שממומן בכ-53,000 ₪ לשנה וכשתכפיל את זה ב-7 יוצא 371,000 ₪, אתה מבין איזה אבסורד! (במחקר שערך בנושא הגיוס (ריאיון בחודש תמוז התשפ"ד) הקלטה ביד).

"מעט מדי תל אביבים בשירות משמעותי" - רועי אלקבץ, חבר מועצת עיריית תל אביב מטעם מפלגת 'יש עתיד' מתח ביקורת על אחוזי הגיוס לשירות קרבי בעיר.

בישיבת מועצה אמר אלקבץ: "אנחנו צריכים לעשות יותר, יש מעט מדי ילדי תל אביב במכינות, יש מעט מדי באופן כללי בשירות משמעותי, לא 8200 או דובר צה"ל ודברים כאלה".

ב - 2023 פרסם צה"ל את הערים בהם אחוזי הגיוס לגברים ונשים בקרבי הם מהגדולים ביותר, תל אביב לא מופיעה בהן.

10 ערים הגדולות המובילות בשירות צבאי לגברים: מודיעין, רעננה, כפר סבא, הרצליה, ראשון לציון, רמת גן, רחובות, באר שבע, חדרה ופתח תקווה.

ברשימת עשר הערים הגדולות בהם שיעור הגברים שיצאו לקצונה גבוה, מדורגת תל אביב תשיעית. (סרוגים - י"ח מרחשון התשפ"ה, 20/11/24).

חלק נכבד מפוליטיקאים ואפילו בכירים ביותר, וכן סלבריטאים לא עשו צבא, וביניהם חברי כנסת מ'יש עתיד' ו'ישראל ביתנו' שהן נושאות את דגל המלחמה נגד בני הישיבות, ומהם: ראה"מ שמעון פרס (מפלגת העבודה) שהיה אף שר ביטחון. ומה עם ראש השב"כ (לשעבר) השר ח"כ יעקב פרי, שהתברר שגם הוא לא עשה צבא. סגנית השר ח"כ פאינה קירשנבאום (ישראל ביתנו) לא שירתה בצה"ל. ח"כ יוליה מלינובסקי (ישראל ביתנו), לא שירתה בצה"ל. ח"כ ולדימיר בליאק (יש עתיד), לא שירת בצה"ל. ח"כ טניה מזרסקי (יש עתיד) - עלתה בגיל 17 מברית המועצות בשנת 1993, לא שירתה בצה"ל. השרה ח"כ יעל גרמן (יש עתיד) לא שירתה בצה"ל.

מי הם שומרי העיר האמיתיים?

בתלמוד הירושלמי במסכת חגיגה (דף פ"א, ה"ז) מסופר שרבי יודן (יהודה) הנשיא, ביקש מרבי חייה, ומר' אסי ומר' אמי, לעבור בעיירות שבארץ ישראל כדי לתקן להם מלמדי תינוקות למקרא ולמשנה. בהגיעם למקום ישוב אחד, הם לא מצאו לא מלמד מקרא ולא מלמד משנה, אמרו להם (לאנשי העיר): "הביאו לנו את נטורי קרתא (את שומרי העיר). הלכו והביאו להם את השומרים העומדים בשערי העיר. אמרו להם: אלו הן שומרי העיר? אינן אלא מחריבי העיר! אמרו להם אנשי העיר: אז מי הם שומרי העיר שהתכוונתם? אמרו להם: מלמדי תינוקות ומלמדי המשנה הם שומרי העיר, כמו שכתוב בתהלים (קכ"ז, א'): "אם ד' לא יבנה בית וגו' אם ד' לא ישמר עיר שווא שקד שומר", ובזכות התורה ד' משמר אותנו. (סיפור זה מובא גם בפתיחה למדרש איכה רבה, ב').

ובמושכל ראשון גמ' זו צריכה ביאור, כי בשלמא שאינם נטורי קרתא (שומרי העיר) הדבר מובן, וזאת מכיוון שוודאי שהקב"ה הוא המשמר אותנו אך ורק בזכות התורה, אולם מדוע הם חרובי קרתא - מחריבי העיר? סוף כל סוף הם עושים את ההשתדלות הנצרכת על פי דין. והביאור בזה הוא, מכיוון שתושבי העיר חושבים לתומם שהשומרים בשערי העיר הם המגנים על העיר, ולא לומדי התורה שבזכותם השי"ת משמר את העיר, (והראיה שלמשמר בשערי העיר היה מי שדאג ולמלמדי מקרא ומשנה לא היה מי שדאג), א"כ, נמצא שלמעשה תושבי העיר שמים את ביטחונם בשומרים היושבים בשערי העיר, וכבר כתב בספר 'חובת הלבבות' (ריש שער הבטחון), כי מי שבוטח בזולת ד', מסיר האלוקים את השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבטח עליו, ע"כ נמצא שאדרבה על ידי זה שיושב משמר בשערי העיר, ואין מלמדי תורה בעיר, תושבי העיר בוטחים בשומרי העיר, שלמעשה נמצא שהם מחריבי העיר, שבגלל שבוטחים בהם הקב"ה מסיר השגחתו מיושבי העיר הזאת.

הגורמים לפורענות

אמנם הביאור בדברי הירושלמי הוא יותר עמוק ויותר נוקב. בגמרא במסכת בבא בתרא (דף ח'), מובא סיפור עם רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא הממחיש זאת היטב. "אמר רבי, אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ! יום אחד נגנב נזר המלך, ואז החליט המלך הגוי שאת הכסף לעשיית הנזר החדש ישלמו אנשי טבריה. באו אנשי טבריה לפני רבי יהודה הנשיא - המכונה 'רבי' ואמרו לו שהם רוצים שגם תלמידי החכמים ישתתפו עמהם בתשלום העטרה למלך. אמר להם רבי, לא! אין תלמידי החכמים צריכים להשתתף בתשלום מיסים (כנפסק גם בשו"ע סימן רמ"ג, ב'). אמרו לו, אם כך אנו נברח מן העיר (ואז יישארו הת"ח והם ישלמו לבד). אמר להם רבי, ערקו! יכולים אתם לברוח, ואכן מחצית מאנשי העיר ברחו. לאחר שברחו חצי מאנשי העיר, מחל המלך על חצי מכסף העטרה. ואז באו החצי שנשארו בעיר לפני רבי ואמרו לו, רוצים גם אנחנו שגם תלמידי חכמים ישתתפו עמנו בתשלום חצי העטרה. אמר להם, לא! אין תלמידי החכמים צריכים להשתתף בתשלום. אמרו לו אם כן אנו נברח מן העיר, אמר להם רבי, יכולים אתם לברוח, ואכן ברחו כולם מן העיר, ונשאר בעיר רק כובס אחד. כשראו משרתי המלך שלא נשאר בעיר אלא הכובס, הטילו את כל הוצאות העטרה על הכובס. ברח הכובס מהעיר ומיד בוטל המס לעטרת המלך. אמר להם רבי, ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ, כי כשעזבו כל עמי הארץ, אז בטל המס.

וכן הובא להלכה בשו"ע (ח"ד סימן רמ"ג סעיף ב') שרבנן לא צריכי נטירותא (שת"ח לא צריכי שמירה) משום שתורתם משמרתם, ואינם צריכים לשלם את שכר שומרי העיר וכל הנלווה לזה. ואדרבה, עיר שכולה לומדי תורה אינה צריכה שמירה, ואם יש פורענות על העיר, היא בגלל עמי הארץ שבה. ובאם הם יסתלקו מן העיר תסור הפורענות, נמצא שעמי הארץ היושבים על המשמר בשערי העיר, הם אינם נטורי קרתא, אלא חרובי קרתא.

ובמדרש ויקרא רבה (פרשת בחוקותי סימן ל"ה ו' וש"נ): "תני בשם ר' אלעזר: הסייף והספר ניתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקב"ה, אם שמרתם מה שכתוב בספר, הרי אתם ניצולים מן הסייף, ואם לאו, סוף שהוא הורג אתכם".

כל לשון תקום למשפט איתך תרשיעי", ולכן כל אותם חבל אפיקורסים עם כיפה על ראשם, ששנתו את כוס התרעלה ושכחו את בוראם, יתבטלו הם ואלף כמותם מול כל גדולי ישראל ותורתנו הקדושה.

"אם בחוקותי תלכו ... ונתת שלום בארץ", וכשרבותינו לימדונו והרחיקו אותנו מגיוס, הם חשו כך ברמ"ח אבריהם ובשש"ה גידיהם, די אם נזכיר כי במלחמת 'ששת הימים' רבי יוסף שלמה כהנמן נכנס לשיבתו ואמר, מי שלא לומד עכשיו הרי הוא בגדר של רוצח, הוא מסכן את החיילים, לכן כששואלים אתכם, תשריינו את עצמכם עם מספר מדרשים, והם רבים, ותדברו בביטחון ובלי

משוא פנים, ולא לדבר בהתנצלות. כן! אנחנו מגנים על החיילים שלנו, כי "אלמלא למד דוד תורה לא עשה יואב מלחמה" שנאמר "עומדות היו רגלנו בשערייך ירושלים".

הסיבה שאנחנו לא מתגייסים, בגלל שצריך תורה, שזה החמצן של הבריאה, גם בדורו של דוד המלך שהיו יודעים לדרוש מ"ט פנים על כל דבר מהתורה, היו יושבים ועוסקים בתורה במלחמותיהם.

ואם הוא יאמר כי זה לא נשמע לו ריאלי?

תראה לו שזה הכי ריאלי שיכול להיות, כי אלפיים שנה אנחנו ללא צבא וללא מדינה ועם ישראל עם הנצח ניצח את כולם, וכמאמר הרב ש"ך זצ"ל: "הם היכו אותנו אולם נעלמו למרתפי ההיסטוריה, ואנו המשכנו הלאה בצורה מפליאה וניסית בזכות תורתנו הקדושה". אך תדגיש, בוודאי שצריך וצבא חזק, אך מנגד צריך גם את צבא ה' ובשילוב של שני הכוחות הללו באה הישועה.

אם יאמר כי הוא לא מאמין בזה חס ושלום?

אף אתה אמור לו והקהה את שיניו, "גם אני לא מאמין במה שאתה מאמין, 'שכוחנו בטנקים ומטוסים ושאר ירקות, וכוחנו בידינו', היינו בסרט הזה של כוחנו וקבלנו תזכורת נפלאה מה 7 באוקטובר "אם ה' לא ישמור בית שוא שקד שומר", ותן לו עוד תזכורת קטנה, כי האלוף שלמה גזית אמר: "המקום הכי מסוכן כיום ליהודים זה מדינת ישראל, שמוקפת עם מיליארדים של ערבים המשחרים לטרפה".

אינני מבקש ממך שתאמין לי, אולם דבר אחד אני מבקש ממך כי תבין אותי, וכמו שלך יש אמונות בצבא שלך, אני מאמין בכל לב באלוקים שלי ובתורתו הקדושה.

אל לנו לשכוח כי אנו מגויסים לחזית נוספת שלצערנו אחינו החילוניים הם עריקים ממנה, והיא החזית הרוחנית ששמרה עלינו לאורך כל הדורות, והיא הייתה החומר המשמר של נצחיות עם ישראל, והיא שמירת התורה והמצוות בצורה קפדנית, והיא שהשאירה אותנו והביאה אותנו להקים פה מדינה יהודית, כי אם סבו של השואל היה מ'הפועל מינסק' ואבא שלי היה מ'הפועל מרוקו', היום אף אחד מאיתנו לא היה פה. דורות שעברו כולם נשאו את לפיד התורה, והרחובות היו קודש קדשים, אולם, כיום לצערנו רוב העם רחוק מהתורה, והחזית הזאת נשארה פרוצה לחלוטין, ואנו בני התורה והציבור החרדי אמונים לעמוד ולשמור בקנאות על התורה המסורה לנו מסיני ללא כחל וסרק, ולהזכיר לעם היושב מציון מאין הוא בא ולאן הוא הולך.

אנו נושאים את היהדות כמו בדורות עברו, כי אין מי שיישא את האלונקה של היהדות, ומתחת לאלונקה הזאת, לא רק שהציבור החילוני לא נכנס, אלא הוא גם יורה על אלה שמרימים את

האלוהים, וברחוב לצערנו הרב יש רוח של מרד נגד קדשי ישראל, אז מי יקום לי עם מרעים, מי יתייצב מול אותם פועלי אוון אם לא בני התורה ולומדי התורה והציבור החרדי?!

מיהו המשתמט האמיתי?

אם במשתמטים עסקינן, אז לפי השקפת היהדות מי שהוא מעם ישראל ואינו מקיים את חוקי התורה, הוא הנקרא משתמט, הוא הפוגע בכלל ישראל, וזאת בגלל שישינה ערבות בעם ישראל, כדברי חז"ל במסכת שבועות (דף ל"ט). על הפס' (ויקרא כ"ו): "וכשלו איש באחיו" - דרשו חז"ל: איש בעוון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה! לכן, אם אינו מקיים מצוות הוא המשתמט האמיתי מחובתו היהודית.

עיקרון זה של ערבות מתחדד יותר בפסיקתא זוטרטא (לקח טוב, דברים פרשת עקב דף ט"ו עמוד א'), וז"ל: "תחילה היה מדבר בלשון יחיד, שנאמר: "ועתה ישראל, מה ה' אלהיך שואל מעמך"? מלמד שכל אחד ואחד מישראל צריך לומר בשבילי נברא העולם, ולי נתנה התורה ועלי לקיימה כולה. חזר ודבר להם בלשון רבים מן, "וידעתם היום כי לא את בניכם", ללמדך שכל ישראל ערבים זה בזה, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את תורת אלהינו".

ובמדרש ויקרא רבה (מרגליות, פרשת ויקרא פרשה ד') רשב"י מביא משל יפה, הממחיש את דין הערבות, וז"ל: "תני ר' שמעון בן יוחאי, משל לבני אדם שהיו נתונין בספינה, ונטל אחד מהן מקדח והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו חבריו למה את עושה כן? אמר להן מה איכפת לכם, לא תחתי אני קודח! אמרו לו: מפני שאתה מציף עלינו את הספינה.

הוא הדין עם החילונים הטוענים שזכותם לעשות כרצונם כי זו דמוקרטיה, נכון שזו דמוקרטיה, אך אנו בספינה אחת וכאשר אינכם מקיימים מצוות, ויותר מזה עושים עבירות כולנו נפגעים. ואני קורא מעל במה זו לכל "המשתמטים", לחזור בתשובה ולתרום להגנת עם ישראל.

ואלו המכנים בכינויי גנאי את בני הישיבות המסולאים בפז, וגם משתמטים מחובתם היהודית ללמוד תורה ולקיים מצוות, מזכירים לי את אחאב הרשע מלך ישראל, אשר בחוצפתו וברשעותו, כינה את אליהו הנביא בכינויי גנאי, באומרו לו: (מלכים א' פרק י"ח, י"ז) "האתה זה עוכר ישראל"? ואנו נשיב להם כתשובת אליהו לאחאב (שם י"ח): "ויאמר: לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך, בעזובכם את מצות ה' ותלך אחרי הבעלים".

מספרים שפעם שאלו את ר' ישראל סלנטר שאלה: מה יותר חשוב להביא לעיר, רב או רופא? רב עדיף, אמר ר' ישראל, ונימק - הרב יאמר להביא רופא, הרופא לא יאמר להביא רב...

אם כולם ילמדו בישיבות, אז מי יילחם בצבא²⁵

♦ שאלה זו כבר נשאלה ע"י דוד בן גוריון בביקורו אצל גדול הדור אז 'חזון אי"ש' - ר' אברהם ישעיה קרליין: "אם העם יבחר כך כראש ממשלה, האם היית שם לכולם גמרות תחת הזרוע, ומבקשם ללכת לישיבות? האם היית סוגר את צה"ל? מה יהיה על עם ישראל?"

ה'חזון אי"ש' חייך והשיב לו: "אמשול לך משל: מעשה באדם שנסע בעגלה רתומה לסוסים, ביום חורף באחת מארצות הצפון הקרות. אוזניו החלו קופאות, והאיש חשש לגורלן, שמא יהפכו לגליד קרח וישברו (תופעה מצויה בארצות הצפון הקר). שאל את העגלון מה לעשות. עצתו של העגלון הייתה לשפשף את האוזניים בשלג, כדי שישמרו על חומן. האיש עשה כמצוותו ואכן - אוזניו נשארו שלימות".

"ראי" - פנה הלה לאשתו - אירע לי נס".

"מה הנס?" שואלת האשה.

והוא משיבה: "ראי איזה מזל שזה קרה לי בחורף, אם זה היה קורה לי בקיץ, מהיכן הייתי לוקח שלג כדי לשפשף את האוזניים..."

ו'החזון אי"ש' סיים: אתה שואל אותי, אם צריך היום את צה"ל. ודאי שצריך! אחרי שיצרתם את "החורף הרוחני", העברתם את העם על דתו ודעתו, פרצתם כל גדר מוסרי, חונקתם ב"היגיון" מסולף, שהעם היהודי חי רק על "כוח ועוצם ידו", אין כל פלא בכך שאנו חיים במלחמת מגן מתמדת, ואנו צריכים צבא למצב דיעבד זה..."

♦ הרב שיינפלד משה מספר, כי בקרבת בני ברק התאמנו בימים טרום המדינה חיילי ההגנה בירי ביום שבת קודש, ושהדי היריות הגיעו לאוזניו. והנה כאשר עבר ה"חזון אי"ש" ברחובה של עיר, לחש חייל חילוני לאוזניו: "כבוד הרב לא צריך לפחד, זה יריות מהבחורים שלנו".

ענהו החזו"א: "אני חושש מהיריות של הבחורים שלנו ביום שבת קודש, יותר מיריות אויבינו הערבים ביום חול".

♦ משל דומה מובא בחפץ חיים, על אדם שנפל לבור ורגלו נשברה. בא חופר הבור והוציאו וטיפל בו. הודה לו הפצוע מאוד. אמרו לו חבריו למה הודית לו, הלא אם הוא היה מכסה את הבור שחפר, לא היית נפגע כלל.

♦ בברמינגהם שבאנגליה פורסם שכבאי פשוט עלה בסולם הדרגות במהירות מסחררת, לאחר

25. שאלה זו כבר שאלתי לעיל בתחילת הקונטרס והשבתי עליה באריכות מזוויות אחרות, וכאן מזווית נוספת.

שמדיו היו עמוסים בעיטורי כבוד, דרגות ואותות הצטיינות, התגלה שהוא היה תמיד מצית את הדליקות כדי לכבותן ולזכות לאותה הערכה, לכן ידע תמיד היכן מוקדי השריפה.

זה בערך מה שקורה כאן!

החכמה היא לא לכבות את השריפה לאחר פריצתה, אלא, ליצור את כל הנתונים לכך שאש כזו כלל לא תפרוץ! מנהיגים "עיוורים" גורמים ליצירת מצבים שבהם אנשים צריכים להקריב את חייהם.

♦ "פני הדור כפני הכלב" (מסכת סוטה דף מ"ט:) כך נאמר על דורנו, דור של עקבות המשיח. הסביר זאת אחד מגדולי ישראל, שכאשר מכים את הכלב במקל, הכלב מסתובב אחורה ומתקיף את מתקיפו - המקל. הוא חושב שהמקל הוא המכה, אין לו מעט הבנה לראות שאדם מחזיק במקל והוא המכה.

כך המנהיגים "ההגיוניים" שלנו. נדמה להם, שהפלסטינאים או החיזבאללה או אחרים המתקיפים אותנו בהם רק צריך להילחם, במקום להילחם בסיבות האמיתיות, שהובילו לכך שנצטרך להכאה במקל זה, בחטאים הנובעים מחוסר תורה. וכפי שהעיד הכתוב: "ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה', וימכרם ביד..."

לימוד התורה ברצף

(א) למה אתם צריכים ללמוד כל כך הרבה? (ב) למה צריך כל כך הרבה בני ישיבה? (ג) כמו כן, מה יקרה אם תעזבו את הישיבה למספר שנים, ולאחר מכן תחזרו לישיבה להמשיך לימוד התורה, כפי הדגם של ישיבות ההסדר?

לימוד התורה אינו כלימוד שאר החכמות. בשאר החכמות אפשר ללמוד ולעשות הפסקות ולאחר מכן לחזור שוב ואין בכך פגם גדול, משא"כ בלימוד התורה. לימוד התורה מצריך לימוד ברצף, בעמל, בהתמדה, בשקידה, בחריצות ובעיון רב (עיי' לעיל בדברי הגרא"ה קוק שכתב כן באריכות).

רבים הם המתחילים בלימודי התורה, אך רק חלקם הקטן זוכה להגיע למדרגות הגבוהות, דהיינו מורה הוראות וכד', וזה כמובא בילקוט שמעוני קהלת (רמז תתקע"ז): "נוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסים למקרא ויוצאים מהם מאה, מאה נכנסים למשנה - יוצאים מהם עשרה ואחד לתלמוד, הוי אדם אחד מאלף מצאתי".

וכן פירש רש"י קהלת (פרק ז'): "אדם אחד מאלף מצאתי - בנוהג שבעולם אלף נכנסים למקרא אין יוצאים מהם להצליח שראויים למשנה אלא מאה, ואותם מאה שנכנסו למשנה אין יוצאים

מהם לגמרא אלא עשרה, ואותן עשרה שנכנסין לגמרא אין מצליח מהם אלא אחד להוראה, הרי אחד מאלף".

להעמיד תלמידי חכמים, מורי הוראות, מנהיגים רוחניים לקהילות ישראל בארץ ובעולם יש ללמוד ברצף במשך שנים רבות, בכמות גדולה של תלמידים, וכל המרבה הרי זה משובח - המרבה מלשון רבים בלימוד זה משובח, וגם המרבה בלימוד משתבח. (בנושא זה של לימוד תורה ברצף, עיין עוד בהרחבה בקונטרסי 'מלחמת מצוה').

כאשר בר הפלוגתא אומר לחרדי, אני לא מאמין בזה שהתורה מגנה עלינו

יש הטוענים, אני לא מאמין שהתורה הקדושה מגינה על עם ישראל, כי הוא לא מאמין שהתורה הקדושה ניתנה מסיני, ולכן למה זה צריך לחייב אותו להאמין בדבר שהוא לא חלק מאמונתו? תתגייס לצבא ומצידי תמשיך להאמין באמונותיך!?

תשובתי אליו - כמו שאתה לא מאמין באמונותי אני גם לא מאמין באמונותיך, אתה מאמין בכוחי ובעוצם ידי, אני מאמין באמונה שלימה באלוקי ישראל שהוא כתב בתורתו וחקק בתורת הנצח שלו את סוד הנצח של עם ישראל, שיזכו לזה רק אם יעסקו בתורה אפילו בשעת מלחמה.

איך אתם רגילים לומר "איש באמונתו יחיה" מה קרה? לך מותר על פי אמונתך לחיות כמעט כגוי גמור בלי שום מצוה מהתורה, ולי נשללת הזכות לחיות על פי אותה אמונה שהחייט אותנו אלפי שנים, ושמרה אותנו לאורך כל ההיסטוריה!?

אדרבה אם מחפש אמת אתה, ומתהדר בפלורליזם, יש לי אתגר פשוט בשבילך, בא לסמינר לקירוב רחוקים, תציג את כל שאלותיך ותיחשף לכל הידע שאליו נחשפתי ותראה למול עיניך מסכת חיים שהיא בנויה על אדני פז של אבותיך ואבות אבותיך. תיחשף לתורה ולאותה אמת שהעלימו ממך ואחר כך נוכל להמשיך את הויכוח ביננו, ואם אתה מסרב - הבעיה אצלך, כי את התרבות שלך אני מכיר, את התרבות שלי (שהיא גם שלך) אתה לא מכיר. למה שאכפוף את קומת העגלה המלאה בפני העגלה הריקה? אי רצונך לבדוק את האמת ולסכן את כלל ישראל בגלל כפירתך, מבחינתי זה לא בא בחשבון. אינני מוכן לקחת על צווארי לסכן אותך בסכנת חיים, משל לאדם שרוצה להתאבד ומבקש ממני 'בא איתי למגדל שלום ותדחוף אותי לתהום', ודאי שלא אסכים לדבר כזה. הבקשה מבחור ישיבה להתגייס בגלל שאתה לא מאמין, הוא דבר שמבחינתי הוא לא מוסרי כי אני מסכן את כלל ישראל.

אמתיק את העניין במשל, כדי שהרעיון יובן עד תום. לו יצויר שאדם רואה כוס של מים על גבי השולחן, והנה לפתע נכנס מאן דהו ושם רעל ציאניד בתוך הכוס. ומיד אחריו אתה רואה כי לחדר נכנס חייל שלוקח את הכוס כדי להרוות את צימאונו, אתה בוודאי צועק לעברו "אל תשתה, ראיתי

ששמו בתוך הכוס ציאניד", החייל מסתכל לעברך בבוז ופוטר בפיו "אני לא מאמין שיש פה רעל". נו! מה תאמר בגלל שהוא אינו מאמין שיש רעל אתן לו למות?! ודאי שלא! אני אקום ואחטוף את הכוס מיודו, ואשפוך את המים, ואם אצטרך להגיע עימו לעימות פיזי לא אהסס כלל, וזה מכוח המצוה האמורה "לא תעמוד על דם רעך". אי האמונה של החייל, אינה מתירה לי לנהוג ולהיגרר לאמונה הפנאטית שלו חסרת ההיגיון.

החייל ודאי יכעס, ויגיש נגדי תביעה על תקיפה בנסיבות מחמירות בכך ששפכתי לו את כוס המים, ואולי גם שהתייחסתי אליו בברוטאליות מסוימת. אך בהגיעי לבית המשפט אוכיח לשופט כי אכן היה בתוך המים רעל ציאניד, בכך שאציג בפניו ממצא שהבאתי מבידקת מעבדה, שאכן בתוך המים היה רעל ציאניד. אין ספק כי אקבל עוד פרס ישראל, על אזרחות ראויה לשמה.

הנזק מול 'הרווח' הצפוי בפגיעה בעולם התורה

סביב שנת 1960 התרחש בסין הרחוקה רעב נורא. מספר המתים ברעב נאמד בכ- 30,000,000 בני אדם, ונחשב לאחד האסונות הגדולים בהיסטוריה האנושית. מה שמייחד את האסון הזה, בניגוד לרעידות אדמה, הרי געש ושיטפונות, הוא שהרעב הזה נבע לא מכוח עליון, אלא לחלוטין מהתנהלות מוטעית של הממשלה הסינית. כיצד? בשנים שקדמו לרעב, זיהתה הממשלה בסין שציפורי הדרור התרבו במדינה, וכי הם פוגעים ביבולים החקלאיים. בצעד הגיוני לכאורה, הוציאה הממשלה הנחיה שיש להרוג את הדרורים, והפעילה את כל המנגנון הענק והממושם של סין לטובת העניין. המאבק בדרורים נחל הצלחה מסחררת, והם נכחדו כמעט לחלוטין. נהדר, לא?

ממש לא. בדיעבד התברר שהדרורים ניזונו לא רק מהיבולים, אלא גם מחרקים שמזיקים ליבולים. השמדת הדרורים גרמה לעלייה בלתי מבוקרת של המזיקים הללו, כולל להקות ארבה, שכילו לחלוטין את היבולים באזורים רחבי ידיים בסין, וגרמו לרעב נורא שהביא אנשים אף לאכול את בשר בניהם ובנותיהם. בסופו של דבר נאלצה סין לייבא מברית המועצות מאות אלפי דרורים, על מנת לשקם את המערכת האקולוגית שנפגעה.

מדוע אני מספר סיפורים על סין ועל ציפורים? כי זו דוגמה למקרה בו בני אדם מזהים בעיה, ניגשים לפתור אותה באופן ישיר בלי לראות את התמונה הרחבה יותר, בלי להבין את המערכת כולה, ובלי להבין מה הם עומדים להפסיד מ'פיתרון' הזה. הבעיה איתה ניסו להתמודד הייתה בעיה אמיתית וקשה, אך הפתרון היה גרוע יותר מאשר הבעיה.

לפעמים מגיע צופה מהצד או מבפנים ואומר משהו כמו: 'החברה הזאת היא באמת חברה נפלאה ויש בה כל כך הרבה טוב, אבל נקודה אחת נראית לי בעייתית, אם רק נתקן אותה, אזי היא תהיה חברה מופת' מושלמת'. טוב ויפה, זיהית בעיה אמיתית ואתה מציע גם פתרונות, אבל בדיעבד

עלול להתגלות שהפתרון פתר אולי את הבעיה הזו, אך פגע באיכויות חשובות אחרות ללא תקנה. (המשך בקטע הבא).

'מערכת ההפעלה' החרדית

על מנת שהדברים לא יישארו עמומים, אסביר יותר מה הנזק שעלול להגרם מכך שהחברה החרדית תתגייס לצבא.

לפני כ-200 שנה עמדה היהדות בפני אתגרים שטרם ידעה כמותן. רוח נאורות שטפה את אירופה, חומות הגטו קרסו, יהודים נחשפו לתרבות ולהשכלה וקיבלו זכויות אזרחיות. המפגש הזה עם התרבות הכללית הוליד במהלך המאה ה-19 שלש גישות בקרב היהודים. גישה אחת נטתה לאמץ את רוח התרבות האירופאית על חשבון היהדות המסורתית, גישה שהולידה את תנועת הרפורמה על גווניה השונים. גישה שניה הייתה לשלב בין הנאמנות לתורה ולהלכה לבין פתיחות כלפי התרבות הכללית [המזרחי]. הגישה השלישית לא האמינה באפשרות של היהדות להתקיים לצד התרבות הכללית, וסברה שעליה להסתגר בד' אמותיה ולנסות למנוע כל מגע, עד כמה שאפשר, עם התרבות הסובבת.

החרדיות של היום היא המשך של הגישה השלישית. גישה שאיננה מאמינה באפשרות לאחוז ברצינות בשני דגלים בו זמנית, גישה שמרגישה שאם היהדות תבוא במגע עם התרבות הכללית, היא תילכד בכוח המשיכה שלה ובסופו של דבר תתמזג בה. זו הסיבה שחרדים מתנהגים כאילו שהם עם בפני עצמו. הלבוש, השפה, מקומות המגורים, מוסדות החינוך, תחומי העיסוק, ועוד מאפיינים, שונים ונפרדים מאלה של כלל הציבור במדינת ישראל. הכול כחלק מהרצון לשמור על הזהות היהודית ועל הנאמנות לתורה למסורת. לאור זה אפשר להבין ששירות צבאי מהווה אנטיטזה מוחלטת לדרך החיים החרדית. את החשש מקלקול בצבא אפשר אולי למתן ע"י הקמת יחידות חרדיות (למרות שזה לא לגמרי עבד עד היום), אבל המפגש עם ערכי צה"ל ועם התרבות הכללית הוא בלתי נמנע, ומהווה פרצה גדולה מאד בחומה שהחברה החרדית הקיפה את עצמה בה. לא רחוק לומר שאם החברה החרדית תתגייס לצבא היא תחדל להיות חרדית.

החרדיות איננה אידיאל, אבל היא משמשת מסגרת חברתית ומצע לשימור ערכי הליבה של היהדות. תהליכי החילון בעם ישראל במאתיים השנים האחרונות גרם לרבים לחשוב שאין לדת תקומה. גם השנים הראשונות למדינת ישראל היו שנים של סחף לכיוון נטישת הדת. ההצלחה של החרדיות לשמור את לימוד התורה בעוצמה גדולה ואת הנאמנות לשמירת מצוות היא מרשימה, ונזקפת במידה רבה לזכות אסטרטגיית הבידול. אמנם קיים ציבור גדול דתי לאומי ששומר מצוות לצד השתלבות במערכות המדינה והחברה, אך יש לזה מחירים. עשרות אחוזים מהמגזר הדתי

לאומי, בוגרי ישיבות תיכוניות אינם שומרים מצוות היום. דווקא האגף התורני יותר בציבור הזה הולך ונוקט עם השנים גישה חרדית בתחומים רבים, לאחר שהוא הבין את מחירי הפתיחות.

לימוד תורה מול לימוד סינית

אחת השאלות האוויליות שמקשים העולם היא - לו יצויר כי מחר יופיע סטודנט שלומד חכמה סינית או מתמטיקה ויאמר כי לימודו זה מגן עלינו, האם גם אותו נפטור אותו משירות בצבא?

א. פשוט שאין להתייחס לטענה זו ברצינות, כי אצלנו הטענה קדמה להקמת המדינה והצבא, כך חיי עם ישראל לדורותיו, מה שאין כן אדם זה, הקמת הצבא קדמה לטענתו, ובוודאי כוונתו היא אך ורק לקנטר, ולכן אין להתייחס לטענותיו הקנטרניות ברצינות.

ב. העם היהודי לדורותיו, מיום היותו לעם נהג כך להפריש חלק מבניו ללימוד התורה וחלק לצבא, והבאתי לעיל מדרשי חז"ל למכביר המראים זאת, כי זו האמונה שהצעידה אותנו לאורך כל ההיסטוריה. האם לאורך ההיסטוריה מאן דהו אמר כי לימוד סינית או מתמטיקה מגינה עלינו, שאתה בא וטוען טענת סרק כזו?! ודאי שלא, אם כך זו שאלה קנטרנית מתחמקת מדיון רציני שאני מציג לפניך, ולא מתחמק לאיזה מקלט מחשבתי חשוך.

אין אני מתיימר לשכנע אף חילוני להאמין במה שאני מאמין, אולם עלינו לפחות להגיע למצב בו כל צד יבין את הצד שכנגד, שכמו שלציבור החילוני והסרוג יש אג'נדה ומחשבה ואמונה כי עם ישראל יכון רק על חרבו ואין קיום לעמנו ללא צבא, אף אנו באים ומציגים את דעת התורה הנצחית שלנו ואין לנו מה להתבייש בה, ואדרבה צא וראה שעם הדרך הזו צעד העם היהודי אלפי שנים בצורה ניסית מופלאה ככבשה בין שבעים זאבים, כאשר כיום כמה דורות בלבד אחר קום המדינה כל התאוריות והערכים החילוניים מתרסקים אחת לאחת, ורבבות אנשי הייטק ורופאים נוטשים את הארץ, וכל הדיבורים על ציונות ואהבת הארץ מתחלפים באהבת הדולר האמריקאי ורדיפת החומר הבלתי פוסקת.

למה החרדים יוצאים לחופשות בין הזמנים?

טענה נוספת היא, אם אתם סוברים שהתורה מגנה על ישראל ולכן צריך לומדי תורה, והרבה, אז למה יש לכם חופשות "בין הזמנים" שבהם בני הישיבות מתבטלים ואינם לומדים תורה, ובכך אתם לשיטתכם מסכנים ומפקירים את עם ישראל?

ראשית אסביר ש"בין הזמנים" אלו חופשות הנוהגות בישיבות, בחודש ניסן, מיום כיפור עד ר"ח חשון, ומתשעה באב עד ר"ח אלול. חופשות אלו נועדו לבני הישיבות ולרבניהם לנוח מעט מהעמל הרב שהשקיעו בלימודיהם (אין אף מקום בעולם שלומדים בו באינטנסיביות כזו כמו בעולם הישיבות.

התפילות והלימודים מתחילים מהשעה 7 בבוקר ומסתיימים בשעה 23:00 בלילה. הלימודים הינם מעמיקים ביותר המצריכים ריכוז מחשבתי גבוה וגם מאמץ נפשי, כדי שיוכלו לחזור לאחר מכן בכוחות חדשים ורעננים להמשיך לימוד התורה. מנוחה זו חשובה גם למניעת שחיקת הרבנים (וגם לסייע בעבודות הבית) וגם התלמידים. תקופת 'בין הזמנים' ניתנה כדי לאפשר לבני הישיבה לשהות עם משפחתם תקופה מסוימת.

מצוות לימוד תורה היא החשובה מכל, אולם המנוחה היא הכרחית. כך כתב הרמב"ם: "כמו שילאה הגוף בעשותו המלאכות הכבדות עד שיינפש, כך צריכה הנפש להתעסק במנוחת החושים ... עד שיסור ממנה הליאות".

כמובן שאין משמעות בין הזמנים הפקרות מלימוד התורה וקיום המצוות, אלא זוהי ירידה לצורך עלייה, כשהכוונה לא לירידה ברוחניות, אלא ירידת מתח הלימודים, לצורך עלייה בתחילת זמן הלימודים הבא.

טענה זו שאל לנו להתבטל מלימוד תורה, במקורה יש בה הרבה מן האמת, אך אי אפשר וזה לא אנושי לדרוש מאדם שיעבוד ויעמול 365 יום בשנה ללא מנוחה. לפי שיטה זו יהיה אסור על בחורי הישיבות לישון, גם לא לאכול, אין לדבר סוף, אלא הנהג בהם מנהג דרך ארץ. גם חיילים העומדים על משמרתם בקו הראשון של הגבול, הם אוכלים, ישנים, יוצאים ל"אפטרים", לחופשות שבת, חגים ו'לרגילות', וכולם מבינים שכך צריך להיות, ואף אחד לא בא אליהם בטענה של הפקרת שמירה. ה"ה בני הישיבות שצריכים וחייבים מנוחה, אך כמובן אל להם לשכוח שאינם פטורים מלימוד התורה בימים אלו הן מחובתם האישית, והן מאחריותם הכוללת למען כלל ישראל.

גם בימים אלו של בין הזמנים מצווים בני הישיבות לקבוע להם סדר לימוד בכל יום, וכפי שמורים ודורשים זאת כל הרבנים מתלמידיהם. מרן ראש הישיבה הרב מנחם אלעזר ש"ך זצ"ל (במכתבים ומאמרים של הרב אלעזר ש"ך ראש ישיבת פוניבז', ח"ו דף י"ב), פרסם כרוז, המבקש מכל התלמידים לקבוע לימוד תורה בבין הזמנים, לא פחות מארבע שעות ביום.

דרך אגב, ברוב המקומות בארץ קיימות ישיבות בין הזמנים, שבהם רבבות בני הישיבות מתכנסים שם ועוסקים בתורה לשמה, וממשיכים בהגנתם הרוחנית על עם ישראל.

ההגנה של התורה על עם ישראל אינה פוליסת ביטוח חומרית, במובן שאם שילמת כך וכך, תקבל כך וכך, בתאריך זה וזה. היא משהו עמוק, רוחני ומתמשך לאורך חיי האדם והאומה. הצלחת עם ישראל במאבקיו תלויה גם במידת אהבת ישראל שבתוכו, ובמעשי החסד והעזרה לזולת, שהעולם החרדי מצטיין בו. כל יהודי צריך לתרום לזה בהתאם ליכולתו, ולפעמים צריך לנוח מעט כדי שיתאפשר להמשיך.

ראוי לזכור שתלמידי ישיבה אינם מפיקים תועלת חומרית כלשהי מהיותם בישיבה. מגיל 14, הם מקדישים את עצמם ללימוד התורה בספרים עתיקים, מבוקר עד ערב, משבע בבוקר עד 11 בלילה, בשנים התוססות ביותר בחייו של גבר צעיר, בגלל שהם מאמינים שהתורה הכרחית לקיומו של עם ישראל ולניצחוננו על אויביו.

יש הטוענים שרוב החרדים עובדים ולא לומדים בישיבות

לאחרונה, צצה בתקשורת טענה חדשה, האומרת שחלק ניכר מבני הישיבות המצהירים על 'תורתם אומנותם', אינם באמת לומדים, והם מרמים ועובדים לפרנסתם. הם אפילו ציינו שמדובר ב-35% השווים לכ-28,000 מוצהרים (לצערי הרב, פוליטיקאים ואנשי תקשורת חרדים חסרי אחריות, אישרו שאכן זו 'תופעה' ידועה). זה"ל, בדחיפת פוליטיקאים והתקשורת עט על הידיעה הזאת, ופנה לביטוח הלאומי בבקשה לקבל פרטים על אלה שמקבלים דיחוי מצה"ל, האם הם מוצהרים בביטוח לאומי כעובדים? והנה, תוך מספר ימים הגיעו הנתונים מהביטוח לאומי, והתברר שרק 10%!! מהמצהירים 'תורתם אומנותם' (כ-8,000) מקבלים תלוש שכר. אך אז התברר עוד, שחלק נכבד מהם הם אברכים שעובדים מחוץ לשעות הלימוד (חייבים ללמוד כ-45 שעות שבועיות) ושזה מותר עפ"י החוק, ובפרט שהתלוש מעיד על שכר נמוך המלמד על עבודה של שעתיים שלש ביום. בנוסף, גם יש כאלה שמצהירים על עבודה חד פעמית, דהיינו כשעתיים בשבוע ומקבלים תלוש שכר חד פעמי שזה גם מותר עפ"י חוק. עוד עלה מהבדיקה, כי מתוך העשרה אחוזים, היו גם נערים מתחת לגיל 18, שהם כלל לא ברי גיוס. (כיכר השבת ט' תמוז התשפ"ד).²⁶

יוצא שבפועל, רוב המצהירים על 'תורתם אומנותם' אכן לומדים ונמצאים בישיבות, ואחוז קטן יש לגביו סימן שאלה, ונתון זה הוא תעודת כבוד לעולם הישיבות.

26. לאורך חובה מבחינת הצבא ללמוד 45 שעות שבועיות, ובשלב דתות צריך ללמוד 35 שעות שבועיות. השעות מדווחות ע"י הכולל. מחוץ לשעות הלימוד המדווחות ע"י הכולל אין בעיה לעבוד גם לפי 5,000,000 ש"ח לשעה, אין הגבלת סכום הכנסה, אלא רק הגבלת שעות.

ביזוי תלמיד חכם, ועונש המבזהו

בדורנו אנו רואים את הזלזול הרב בתלמידי חכמים, שכל זב חוטם ומצורע פוער את פיו כנגדם, בבחינת: "כל המצר לישראל נעשה ראש" (גיטין נ"ו:). מן הסתם אין הם יודעים את גודל עוונם, לפיכך אביא כעת מהו ביזוי ת"ח ומה עונשו.

♦ בחומש ויקרא (פרק כ"ו, ט"ו) מובא: "וְאִם בְּחֻקֵי תִמְאָסוּ" (שם פס' ט"ו) - (פירש"י - אם תמאסו את החכמים), וְאִם אֶת מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי" - (פירש"י - תשנאו את החכמים), או אז "וְנִתְּתִי פָּנֵי בְּכֶם וְנִגְפְתֶם לְפָנַי אֵיבֵיכֶם, וְרָדוּ בְּכֶם שְׂנְאֵיכֶם וְנִסְתָּם וְאֵין רִדְף אֶתְכֶם" (שם י"ז), כלומר, התורה מתרה ומזהירה שישנאת תלמידי חכמים גורמת לאסונות מול האויבים.

מסכת שבת (דף קי"ט:) א"ר יהודה: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר (דברי הימים ב' ל"ו): "ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים, ובוזים דבריו, ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו, עד (אין) [לאין] מרפא", מאי עד לאין מרפא? - אמר רב יהודה אמר רב: כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו."

וכן מובא שם עוד: "אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב (דברי הימים א' ט"ז): "אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו?" "אל תגעו במשיחי" - אלו תינוקות של בית רבן, "ובנביאי אל תרעו" - אלו תלמידי חכמים."

הכתב סופר (בדרשת שבת הגדול תר"ז) ביאר מדוע אמרו חז"ל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח וכו', הלא באותו דור עשו עבירות חמורות יותר, כגון: ע"ז, ג"ע ושפיכות דמים, וא"כ מדוע תלו חז"ל את החורבן דווקא בביזוי החכמים? ותירץ הרב שגם אם הדור הוא רע ומר, עוזבים תורת ה', והולכים בשרירות ליבם הרע, מ"מ כאשר חשובים בעיניהם יראי ה' ולומדי תורה, עדיין יש תקוה כי עוד ישובו מדרכיהם ומעשיהם הרעים, כי יכנסו דברי החכמים באוזניהם ובליבם בהוכיחם אותם, ופעמים מחמת הבושה מהם יעשו מצוות, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ויש תקוה לאחריתם כי טוב יהיה.

אבל עיקר הרעה היא אם בוז יבוזו לת"ח וזקנים, וירחיבו הנער בזקן, וילעגו על דברי חכמים,

וילגלו על מוכיחיהם ויבזו אותם, וילכו אחרי זרים המסיתים להרוס גדרי חז"ל ומנהגי ישראל, ומשימים דופי בתורת ה' ובמצוותיו, אותם הם מאשרים ומהללים. הנה לדור כזה אין תקוה שיחזרו בתשובה. ולכן כל זמן שלא ביזו ת"ח לא חרבה ירושלים אם כי היו רעים וחטאים לה' מאוד, כי ה' החפץ בתשובה המתין להם, אולי ישובו ויתמו חטאים מן הארץ. אבל כשבאו לידי מידה רעה זו שביזו ת"ח - אז אפסה תקוה, ונחרבה ירושלים, ובצע ה' אמרתו. (אוצרות התורה, ט' באב עמ' ק"ה).

הרמב"ם הלכות תלמוד תורה (פרק ו' הלכה י"א) פסק, וז"ל: "עוון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנאותן, לא חרבה ירושלים עד שבזו בה תלמידי חכמים, שנאמר: "ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו", כלומר בזוים מלמדי דבריו, וכן זה שאמרה תורה: "אם בחקותי תמאסו", מלמדי חוקותי תמאסו, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא, והרי הוא בכלל "כי דבר ה' בזה".

וכן פסק בשולחן ערוך (חיו"ד, הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם, סימן רמ"ג סעיף ו'): "עוון גדול הוא לבזות תלמידי חכמים או לשנאותן, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא, והוא בכלל: "כי דבר ה' בזה" (במדבר ט"ו, ל"א).

ז) "מי שהעידו עליו שביזה ת"ח, (אפילו בדברים אפילו שלא בפניו), בית דין היו מנדין אותו, ואין מתירים לו עד שירצה החכם שנידוהו בשבילו. ואם ביזה את החכם לאחר מותו, בית דין מנדין אותו והם מתירים לו משיחזור בתשובה".

המשנה במסכת סנהדרין (דף צ'). דנה במי שיש לו או אין לא חלק לעולם הבא, וז"ל: "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס".

ובגמ' שם במסכת סנהדרין (דף צ"ט): דנה הגמ' מהו אפיקורוס?: "אפיקורוס - רבי ורבי חנינא אמרי תרוייהו: זה המבזה תלמיד חכם. אפיקורוס כגון מאן? - אמר רב יוסף: כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן? לדידהו קרו, לדידהו תנו (מה הועילו לנו החכמים, לצורכם הם למדו ושנו). (רש"י - מאי אהני לן - והם אינן יודעין שעולם מתקיים עליהם).

אמר ליה אביי: האי מגלה פנים בתורה נמי הוא, דכתיב: (ירמיהו ל"ג) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי". (רש"י - אם לא בריתי יומם ולילה וגו' - שמהנין לעולם ומקיימין [אותו], והוא אומר דלא מהני מידי).

אמר רב נחמן בר יצחק: מהכא נמי שמע מינה, שנאמר: (בראשית י"ח) "ונשאתי לכל המקום בעבורם". (רש"י - מהכא נמי שמענין - שהצדיקים מהנין לאחרים).

הרמב"ם בפירושו למשנה (מסכת סנהדרין פרק י') פירש את המילה אפיקורוס, וז"ל: "ומילת אפיקורוס היא מילה ארמית, ענינה ההקלה והזלזול בתורה או בחכמי התורה, ולפיכך מניחים שם

זה בסתם על מי שאינו מאמין ביסודות התורה, או מבזה את החכמים, או איזה תלמיד חכמים שיהיה, או רבו".

וכן פסק הרמב"ם עוד בהלכות תשובה (פרק ג', י"ד): "כל אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים אלו שמנינו, אף על פי שהן מישראל אין להם חלק לעוה"ב, ויש עבירות קלות מאלו ואעפ"כ אמרו חכמים שהרגיל בהן אין להם חלק לעוה"ב, וכדי (וכדאי) הן להתרחק מהן ולהיזהר בהן, ואלו הן: ...והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה רבותיו והמבזה" וכו'.

מסקנה - המבזה ת"ח באומרו "מה הועיל לנו לימודך", וכן המכנהו בכינויי גנאי, כגון: "פרזיט", "משתמט" וכד', הריהו אפיקורוס ומגלה פנים בתורה, שדינו הוא שאין לו חלק לעולם הבא.

בנוסף לכך שאין לו חלק לעולם הבא, מובא ברמב"ם ובשו"ע שגם בעולם הזה הוא מנוודה.

♦ הרמב"ם בהלכות שחיטה (פ"ב הלכה י"ב), וכן מרן בשו"ע (חיו"ד סימן ב', ב') אסרו את שחיטתו: "אם היה מומר לעבודה זרה, או מחלל שבת בפרהסיא, או אפיקורוס והוא כופר בתורה ובמשה רבינו וכו', הרי הוא כעכו"ם ושחיטתו נבילה".

♦ הרמב"ם בהלכות אבל (פ"א הלכה י'): "האפיקורסים, והמומרים והמוסרים, כל אלו אין מתאבלים עליהם... שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה, ועליהם הכתוב אומר: "הלא משנאיך ה' אשנא".

♦ הרמב"ם בהלכות עדות (פרק י"א הלכה י"א) פסק שהוא פסול לעדות: "המוסרים, והאפיקורסים, והמינים והמשומדים, לא הוצרכו חכמים למנות אותם בכלל פסולי עדות, שלא מנו אלא רשעי ישראל. אבל אלו המורדים והכופרים פחותים הם מן הגויים, שהגויים לא מעלים ולא מורידים, ויש לחסדיהם חלק לעולם הבא. ואלו מורידים ולא מעלים, ואין להם חלק לעוה"ב".

♦ הרמב"ם הלכות תפילין (פ"א הל' י"ג) פסק שספר תורה, תפילין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ישרפו".

♦ מרן השו"ע (חיו"ד סימן קכ"ד, ח') פסק, שאם נגע האפיקורוס ביין, היין יין נסך ואסור בשתייה.

♦ הרמב"ם בשו"ת הרמב"ם (סימן רס"ה) פסק, שאין לצרף את האפיקורוס למניין של מתפללים.

חילול ה'

יש הטוענים כנגד בני הישיבות שהם גורמים לחילול ה' בכך שהם אינם מתגייסים לצבא, והמתגייס לצבא כמו בני ישיבות ההסדר וחובשי הכיפות הסרוגות הם המקדשים שם שמיים. אך כנגד הטוענים הללו אנו נשיבם, בענייני חילול ה' וקידוש ה' ישנם כללים ברורים בהלכה מתי זה קידוש ה' ומתי זה חילול ה', ולא כל הרוצה ליטול את קידוש ה' וחילולו יטול.

הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ה' סעיף א') הבהיר לנו מהי מעלת קידוש ה', ומהו גודל עוון חילול ה', וכן פירט לנו מהו קידוש ה' ומהו חילול ה', וז"ל: "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר: ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר: ולא תחללו את שם קדשי. כיצד? כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג, שנאמר במצוות: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו".

ובהמשך שם (סעיף י"א) הוסיף הרמב"ם עוד מספר דברים שהם בגדר חילול ה' וקידוש ה', וז"ל: "יש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואף על פי שאינן עבירות הרי זה חילול את השם, כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר, והוא שיש לו, ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן, או שירבה בשחוק או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ וביניהן, או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים האלו, הכל לפי גודלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין. וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה, עטוף בציצית, מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה', ועליו הכתוב אומר: "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

מדברי הרמב"ם הללו הובהר לנו חד משמעית מהו קידוש ה' ומהו חילול ה', ובוודאי שהיושבים

ועמלים בתורה לשם שמיים כדי לעשות את רצון אבינו שבשמיים, שציווה שכל יהודי חייב בלימוד התורה ובקיומה הם המקדשי שם שמיים ברבים, ואלו שמשמטים מחובתם היהודית ואינם לומדים תורה, ואינם מקיימים את מצוותיהם הם המחללים שם שמיים. המחללים את שם ה' הגדולים ביותר הם אותם אנשים הנקראים דתיים, והם עומדים בראש המסיתים נגד בני התורה, וחושבים שבכך שהם מבליטים את תלמידיהם שהם כן משרתים בצבא, ושהם שונים מהחרדים המשתמטים מחובתם אז זה קידוש ה' לעיני החילונים, הם המחללים את שם ה' וייתנו על כך את הדין יותר מהחילונים, כי גדול היודע וכופר משאינו יודע וכופר.

על רבנים אלו כתב הרב צבי פסח פרנק, במבוא לספר הלכות מדינה (עמ' 12) להרב אליעזר ולדינברג, וז"ל: "... ועל סוג רבנים אלה שהזכרתי שמרכינים ראשם ונותנים חרב ביד שונאינו, מנדינו לרמוס ברגל גאה את כל הקדוש לנו, קורא אני עליהם את מאמר המדרש רבה (בראשית), וז"ל: "כיוון שנברא הברזל התחילו האילנות מרתתין, אמר להם: מה לכם מרתתין? עץ מכם אל יכנס בי, ואין אחד מכם ניזוק", עכ"ל. והדברים הקדושים האלה נוקבים ויורדים עד התהום, וכן הדבר בעינינו שאלמלי ידע ראש הממשלה שכולנו מאוחדים בדעה אחת שזוהי גזירת שמד ממש, אין ספק שהיה נכנע לקול הקורא מנהמת לב להצלת עם ישראל ותורתו, ומעט מן האמת דוחה הרבה מן השקר וכו', עכ"ל.

אם בחילול ה' עסקינו, אז אדרבא, להיפך, מי שעשה בשנה האחרונה את חילול ה' זה הציבור הדתי"ל ורבניו, הם שזעקו מעל כל במה שלומדי התורה הם מחללי שם שמיים ועוברים על ההלכה, והם משתמטים ממלחמת מצוה. בדבריהם אלה יצרו מצג שווא מטעה, שכאילו כוחנו הוא אך ורק במלחמה פיזית מול האויב ובלמוד תורה אין שום הגנה. זה חילול ה' נוראי שאין כדוגמתו, לתלות את כל כוחנו וישועתנו בחיילי צה"ל, השם ישמרם ויחיים.

רבנו יונה בספרו שערי תשובה (השער השלישי אות קנ"ט) כתב שישנן כתות שאין להם הלק לעוה"ב, ואחת מהם היא 'כת שונאי ה', ושם (באות ק"ס) ביאר מי הוא הנכלל בכלל שונאי ה', וז"ל: "ענין שונאי ה', נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוות ונזהרים מכל עברה במעשה ולשון, והכונה שנזהרים מכל מעשי עברה ואפילו מדיבורים אסורים, אם נפשם רעה ובקרב ליבם יקשה להם כאשר חבריהם עוסקים בתורה, וירע בעיניהם להיות בני אדם עובדים את ה' ויראים מלפניו, והרי זה דומה לאיש אשר לא יחפוץ שיכבדו בני אדם את המלך ויעבדוהו, כי הוא שונא את המלך, וכל זאת אפילו במחשבה שחושב האדם כך, כל שכן אם הוציאו מחשבתם אל הפועל, שהם מניעים את לב בני אדם מעסק התורה ומקיום המצוות, כי הם שונאי ה'", עכ"ל.

בספר אהל משה (עמ' 239) הביא חידוש בשם ספר מליץ יושר על מהו גדר חילול ה', וז"ל: "ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך" (י"ב, א') איתא במדרש (בר"ר ל"ט, ז'): מה כתיב למעלה מן הענין וימת

תרח בחרן וכו', לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר: אצא ויהיו מחללין בי שם שמים ואומרים: הניח אביו והלך לו לעת זקנותו. אמר לו הקב"ה: לך אני פוטר מכיבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם" וכו'.

לכאורה תמוה, שהרי הקושיא במקומה עומדת, שעדיין יהיו מחללין בו שם שמים ואומרים הניח אביו והלך לו, כי הבריות לא ידעו ולא שמעו שהקב"ה פטרו מכיבוד אב ואם. ודואים מכאן מהו חילול ה', שעושה היפוך מרצונו יתברך, וכאן כיוון שהקב"ה פוטרו לא שייך חילול ה', ומה שאנשים יאמרו אינו כלום, "עכ"ל.

וחושבני לומר שה"ה בעניין בני הישיבות שתורתם אומנותם ואינם מתגייסים לצבא, שמכיוון שה' הוא זה שפוטר אותם משירות בצבא אין זה בגדר חילול ה', אלא להיפך הם המקדשים שם ה' בכך שעושים את רצונו יתברך נגד הזרם, ושכרם גדול משל כולם, אף מאלה המתגייסים לצבא. חיזוק לכך ניתן להביא מהצפרדעים במכת צפרדעים שקפצו לתנורים על קידוש ה', למרות שה' לא אמר איזו צפרדע תקפוץ, ואותם שקפצו ה' גמל להם שהם היחידות שחזרו לחיים ביאור.

הרב צבי יהודה הכהן קוק, ראש ישיבת מרכז הרב נשאל (מכתב מח' אדר התשל"ח): יש הטוענים שיש בכך (בלימוד התורה) חילול ה' בעיני אנשים חילונים.

על כך השיב להם הרב, וז"ל: "יש צורך להסביר להם בכל תוקף ועוז את הערך של בניין מספר רב של תלמידי חכמים, גדולי תורה עבור עם ישראל. כל הדיבורים האלה הם דיבורים של חולשה שאינם מוסיפים שמירת הלשון. אדרבה, ביטול תורה הוא חילול ה', וקידוש ה' הגדול הוא להגדיל תורה ולהאדירה! צריך אומץ להסביר לאנשים המכונים לא דתיים, כמה נחוץ וחיוני שיהיו אנשי תרבות בישראל".

סיכום

בצאתי מן הקודש, לאחר שגוללתי כאן באריכות את נימוקי החרדים למה אינם מתגייסים לצבא בהמוניהם, חשוב לי להביא כאן את מכתב רבני הציונות הדתית שפורסם בר"ח סיון התשפ"ד, ובו הם קוראים לרבנים החרדים שיורו לתלמידיהם לסגור את הגמרות ולשולחם לצבא כי עת צרה היא ליעקב, אין ברירה וחייבים לוחמים ולא זה הזמן ללמוד. אביא את המכתב כלשונו ואח"כ אתיחס לדבר המוזר הזה של פניה לגדולי עולם דרך מכתב בתקשורת, ובו משובצות אמרות חז"ל בודדות, ומהם הם רוצים לשכנע את גדולי ישראל לשנות את תפיסת עולמם, ובעצם לשנות את ההלכה.

מכתב רבני הציונות הדתית בדבר החובה להתגייס לצ"ח

בעיצומה של מלחמת חרבות ברזל, חלק ניכר מרבני הציונות הדתית פרסמו מכתב הפונה לציבור החרדי ולגדולי ישראל החרדים, שיפעלו לגיוס חרדים ובני תורה, בשל המצב הקשה והמחסור בחיילים.

"הרינו להבהיר כי חובה ברורה וגמורה על פי תורתנו הקדושה על כל אדם מישראל להשתתף במלחמת עזרת ישראל מצר שבא עליהם, לרבות לומדי תורה ותלמידי חכמים". (רמב"ם הלכות מלכים ה', א', ד', ד', קרן אורה, סוטה מ"ד:).

המלחמה הקשה שנכפתה על עם ישראל עת אויבנו נשאו ראש "אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד" (תהילים פ"ג, ה'), אשר עלולה להתפתח למלחמה רב זירתית רחבה, יצרה צורך קיומי בהגדלה משמעותית של מספר הלוחמים, וכבר כעת הצבא נאלץ לבחור בין גזירות שונות. אין מדובר אפוא רק בחובה הלכתית ומוסרית גרידא, כי אם בסכנה קיומית לעם היהודי היושב בציון. סכנה שהינה בכלל פיקוח נפש לאומי כפשוטו על כל המשתמע מכך.

המחסור החמור בכוח הלוחם בצה"ל מביא לנטל רב על הציבור המשרת אשר נקרא שוב ושוב לשירות מילואים להצלת העם והארץ, תוך כדי עזיבת המשפחה, הלימודים, העבודה וסיכון חיים.

הכבדת הנטל על הציבור המשרת במקביל לחקיקת פטור לרבבות עלולה ליצור, חלילה, קרע לאומי הרה אסון, שאחריתו מי ישורנו והוא כשלעצמו מהווה סכנה קיומית ממשית לעם ישראל.

אל אחינו החרדים!

מכוח הערבות ההדדית בעם ישראל, וכמי ששותפים יחד אתכם בהכרת החשיבות הבלתי מעורערת של לימוד התורה לקיומו של העם היהודי, אנו קוראים לציבור החרדים לדבר ה' בשעה קשה וגורלית זו להתגייס למערכה הקשה ולומר הנני!

הננו קוראים לצבא ההגנה לישראל להכשיר במהירות מסלולים.

"אנו דורשים מנבחרי הציבור, על כל גוונים וחלקיו, שלא לפרוש מהציבור, ולא לתמוך במתווה הממשלתי המוצע כעת, אשר אינו מהווה אף לא התחלה של מענה אמיתי לצורכי הביטחון והחברה הקיומיים של ישראל, בטווח הקצר והארוך", הוסיפו.

"אנו קוראים לנבחרי הציבור, מכל גוונים וחלקיו, להתעשת, לא להתעלם מדרישה מוסרית ותורנית צודקת זו, להתעלות מעל לשיקולים הפוליטיים הצרים ולקדם במשותף מתווה אמיתי אשר יוביל להגברה משמעותית של השתתפות כל חלקי החברה, כולל החברה החרדית, בהגנת העם והארץ, ולנקוט בכל האמצעים הנדרשים לכך", סיכמו הרבנים את קריאתם."

על המכתב חתומים בין היתר: הרב יצחק שילת, הרב יעקב מדן, הרב בני קלמנזון, הרב דוד סתיו, הרב דניאל שילה, רב בית כנסת, הרב יוחנן פריד יו"ר בית הרב קוק, ועוד אחרים נוספו אח"כ, עכ"ל.

במחילה מכבוד הרבנים הנכבדים דלעיל, אך חושבני שזה חוסר דרך ארץ מצידם לפנות לגדולי ישראל במכתב ציבורי המפורסם בעיתונות, כדי לשכנעם שהם טועים, ושעל גדולי ישראל החרדים להתעורר ולשלוח את בחורי הישיבות לצבא, ולהתעלות מעל לשיקולים פוליטיים צרים (כשפונים לפוליטיקאים החרדים, לכולם ברור שזה לרבנים). לצורך שכנועם הם מביאים טיעונים קלושים מהרמב"ם והקרן אורה ו... , ולמעשה כלום חוץ מהרמב"ם, ובזה ברצונם לשכנעם. לשכנע גדולי עולם בלי טענות או ראיות הלכתיות מהפוסקים. בנוסף, הם הוסיפו שזו מלחמת מצוה של 'עזרת ישראל מיד צר', וכן שאין זו רק חובה מוסרית, אלא יש כאן פיקוח נפש לאומי על כל המשתמע מכך.

כלומר, במשך 76 שנה גדולי ישראל לא ידעו את הרמב"ם והקרן אורה, וכעת הם באים להאיר את עיניהם. בלי להמעיט מכבודם של החותמים (ואני נזהר מאוד בלשוני), הם מעמידים את עצמם בשורה אחת עם החזון איש, הרב יוסף שלמה כהנמן - הרב מפוניבז', הרב אלעזר מנחם ש"ך, הרב שלום אלישיב, הרב אליעזר ולדינברג, הרב עובדיה יוסף, הרב יהודה צדקה, הרב בן ציון אבא שאול, הרב שלום משאש, זכר צדיקים לברכה, ועוד אלפי גדולי רבני ישראל וראשי הישיבות,

וכן מול גדולי רבני הציונות הדתית לדורותיהם, החל מהראי"ה קוק, הרב יעקב משה חרל"פ, הרב יצחק אריאלי, הרב שאול ישראל, הרב שמריהו אריאלי, הרב משה צבי נריה, הרב חיים דוד הלוי, הרב מרדכי אליהו זצ"ל ועוד, שכולם פסקו שאין לגייס את בני התורה גם במלחמת מצוה, ומדבריהם משתמע שכאילו הם אינם יודעים את התורה וההלכה ויש להם טעות בהוראה, ויבואו הם ויתנו להם מוסר על מעלת הגיוס וכמה שזה מצוה.

המוזר בכל המכתב הזה הוא, ההתעלמות מהבעייתיות הרוחנית שיש בעצם השירות בצה"ל, הפגיעה הקשה ברוחניות החיילים, שכידוע רבבות רבבות מבני הצד"ל זרקו את הכיפה והמצוות בהיותם בצבא או שנחלשו מאוד ביראתם, וזה מהנתונים שרבני הצד"ל מביאים, וברגע זה מה שמעניין אותם זה שכולם יתגייסו, כולל כל תלמידי החכמים. פשוט חוסר אחריות ודעת תורה אמיתית. ככה! לסגור את עולם התורה כי יש מצב חירום, איזה חירום אנחנו נמצאים? וכי המלחמות של ימינו הם כמו המלחמות בעבר שכולם יוצאים? הלא בימינו רק חלק קטן יוצאים, וגם אם חסרים, עדיין יש רבים אחרים כפי שהוכחתי בחיבורי. מילה אחת על מעלת התורה המגנה לא ראיתי מהם. וכן מילה על הסכנות הרוחניות, לזה יקרא דעת תורה?

לאחר שקראתם כאן את כל ההוכחות והראיות מדברי חז"ל, האם מישהו חושב שעדיין יש תוקף הלכתי או מוסרי למכתב כזה?

המהר"ל בחידושי אגדות למהר"ל (נדרים דף ל"ב), הסביר בדיוק מה היה חטאו של אברהם (וחטאו מקביל לחטאו של אסא, לכן דברי המהר"ל מתאימים בשני המקרים) כאשר עשה אנגריא עם תלמידי החכמים, וממנו נבין את חומרת רצונם של רבני הצד"ל לגייס מיידית את כל בני הישיבות, וז"ל: "מפני מה נענש אברהם וכו'". יש לפרש שדעת רז"ל, כי השם יתברך הביא את זרע אברהם בגלות, מפני שלא היה אברהם מתחזק כל כך באמונה לכך הביא השם יתברך זרעו בגלות, כדי שיקנו האמונה וידעו כח מעשיו שהוא עושה לאוהביו וגבורותיו אשר עשה לאויביו, כמו שעשה למצרים מן מכות הגדולות והנוראות והטובה שעשה לאוהביו, וכמו שמשמע מן הכתוב שכל אשר היה עושה [היה] שידעו שמו וגבורתו תמיד. ולפיכך סובר ר' אבהו, שנראה באברהם שלא היה בוטח בה' לגמרי שהרי עשה אנגריא בתלמידי חכמים ולקחם למלחמה מיראתו, ואילו לקח הראוי למלחמה אין זה חטא שאין סומכין על הנס, אבל [מה ש] לקח תלמידי חכמים, מורה שהיה ירא, והיה לו לבטוח בו יתברך ולא ליקח למלחמה אשר אין ראוי ליקח, ולפיכך נשתעבדו בניו ארבע מאות שנה, שיראו גבורותיו אשר עשה ובזה יקנו אמונה שלימה".

אסיים בדברי הנצי"ב בספרו העמק דבר (בראשית פרק י"ד, י"ז), הממחיש לנו מה הדבר הנכון ביותר לעשותו בשעת צרה, וז"ל: "וירק את חניכיו". בנדרים (דף ל"ב) איכא למ"ד שהוריקן בדברי תורה, והוא פלא, מה זה שעה לד"ת? אבל הענין הוא כמש"כ לעיל (י"ב, י"ז), דזכות התורה היא חרב של

ישראל, ובזה הזכות הגן ה' ולחם בשביל אברהם, על כן, כל שהמלחמה כבדה יש להעמיק יותר בהלכה ולשנן את החרב, וכך עשה אברם, הוריק את חניכיו בהלכה עמוקה עד שהיה קשה להם להבין והוריקו פניהם".

חיל השם

סוגיית גיוס החרדים עלתה בשנה האחרונה לשיא השיאים, בויכוח הפנימי המתנהל בתוך החברה הישראלית. מספר גורמים גרמו לכך כשהעיקרי שבהם הוא, מלחמת 'חרבות ברזל' שהוגדרה ע"י ראה"מ בנימין נתניהו כמלחמת קיום. המלחמה גרמה להרוגים ופצועים רבים, וכן, חיילי המילואים עשו שירות מילואים ארוך בסבבים ארוכים, כל אלה הצריכו גיוס חיילים חדשים. כדי לפתור את הבעיה, קמה הצעקה הידועה כבר מזה למעלה מ-76 שנות קיום המדינה והיא, גיוס החרדים. הטונים היו חזקים וחריפים מאי פעם מצד החילונים, אך הפעם התווסף קול חדש ועוצמתי ביותר והוא, קולם של אנשי הציונות הדתית על רבניהם, נציגיהם הפוליטיים, לבלריהם ועוד ועוד. התערבותם המאסיבית והקולנית ליבתה מאוד את המחלוקת ואת אש השנאה כלפי החרדים לומדי התורה, וזאת מכיוון שהם הביאו טיעונים מלווים בפסוקים ובפסוקים מדברי חז"ל, וכן מדוגמא אישית שלהם, באומרם, 'הנה אנו תלמידי חכמים וגם נמצאים בצבא, ספרא וסייפא, ואם אנו יכולים וחייבים, אז גם אתם יכולים וחייבים להתגייס'. ואכן, כל מי שהיה שומע אותם היה משבחם ומפארתם על גדלותם, ומאידך היו מגנים ומבזים את בני התורה החרדים על השתמטותם.

במעשיהם אלה הם גרמו לחילול ה' שאין לו מחילה וכפרה, גרמו לביזיון תלמידי חכמים, בזיונם של גדולי ישראל, והכי חמור ביזיון התורה, משום שציירו תמונת מצב שכאילו כל כוחנו תלוי רק בצבא ובמתגייסים לצבא, ובכלל לא בכח התורה. הם היו כל כך רציניים והחלטיים שחלק לא מבוטל מדובריהם ורבניהם אמרו שזה שקר לומר שהתורה מגנה, ואין דבר כזה בדברי חז"ל, ובטח בשעת מלחמה מצוה חובה על כולם להתגייס. לחיזוק טענותיהם הם גייסו את הגמרא במסכת סוטה (דף ל"ד:), וכן הרמב"ם בהלכות מלכים (ד', ד') שכתבו שבמלחמת מצוה כולם חייבים ואין פטור לאף אחד, כולל לנשים וכמובן לגברים. כל מי ששמע אותם מהציבור החילוני והדת"ל היה משוכנע שהצדק עימם, ולצערנו, אנשים חרדים לא ידעו מה לענות, ואף הרכינו את ראשם בהכנעה המבטאת הסכמה, כאילו אומרים 'מה נעשה? זה הרבנים קובעים'!

לאור חילול ה' המתמשך, החלטתי בחודשים האחרונים להשיב מלחמה שערה נגד האפיקורסות הזו, שהופצה בעולם כאמת לאמיתה ואין אחרת בלתה. נערת חצני ולקחתי את שני הקונטרסים הקודמים שכתבתי בעבר, 'תורתו אומנותו' ו'מלחמת מצוה', ליקטתי מהם חלק חשוב ועליהם הוספתי חומר רב הנותן מענה הלכתי רחב לכל הטענות נגד לימוד בני הישיבות, ומאידך הבאתי

את כל המקורות הנאמנים מדברי חז"ל והפוסקים והשבתי על הטענות והקושיות. הקונטרס הנוכחי נותן מענה רחב להרבה סוגיות, וחשוב לעיין ולראות את אמת התורה למי שבאמת מחפש אותה.

הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל

ישנן שלש סיבות עיקריות לאי התגייסותם של החרדים לצבא:

1. ערך לימוד התורה הוא עצום - ולמעשה הוא מהווה את ההגנה הטובה ביותר על עם ישראל.
2. צה"ל אינו המקום המתאים מבחינה רוחנית לאנשים חרדים הרוצים לשמור על יראת השמים שלהם ואורח חייהם, כפי שצריך להיות בצבא יהודי, ולמעשה הוא מהווה סכנה רוחנית ביותר לאורח חייהם היהודי דתי - חרדי.
3. צניעות - הבעיה שאף יותר חמורה מקודמתה היא, הימצאות מאסיבית של נשים.

מהי מלחמת מצוה?

הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ה', א'), פסק כדברי הגמרא דלעיל (בסוטה) המגדירה לנו מהי מלחמת מצוה, וז"ל: "אין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה? 1. זו מלחמת שבעה עממים, 2. ומלחמת עמלק, 3. ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם". (עיין בספרי 'מלחמת מצוה' ששם הארכתי כיצד הגיע הרמב"ם להלכה זו של 'עזרת ישראל מיד צר', שהרי אינה מופיעה בגמרא).

מלחמת 'עזרת ישראל מיד צר', הכוונה, שאם האויבים באים להילחם נגד ישראל אז זו מלחמת מצוה לצאת להילחם נגדם, אך מלחמה יזומה נגד האויב כדי להחלישו, או להרחיב שטחים וכד' אינה מלחמת מצוה.

מי היוצאים להילחם במלחמת מצוה?

אכן, לאחר שלמדנו שבמלחמת רשות יש פטורים רבים לכל מיני אנשים מיציאה למלחמה, הגמרא במסכת סוטה (דף מ"ד:), מלמדת אותנו שבמלחמת מצוה אין כל פטור, כולם יוצאים למלחמה, וז"ל: "אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה".

וכן פסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז' הלכה ד') כהמשנה בסוטה, שאפילו חתן מחדרו יוצא למלחמת מצוה, וז"ל: "... במה דברים אמורים שמחזירין אנשים אלו מעורכי המלחמה? במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה".

האם בימינו יש דין של מלחמת מצוה?

בספרי 'מלחמת מצוה' אני מביא דיון נרחב ביותר, האם בימינו יש למלחמות מהסוג של 'עזרת ישראל מיד צר', דין מלחמת מצוה? ומסקנתי שם היא אחת, אין דין מלחמת מצוה בימינו. וזאת משום שהרמב"ם והרמב"ן ועוד הצריכו עפ"י חז"ל תנאי בסיסי ביותר להגדרת מלחמת מצוה והוא, שיהיו אורים ותומים, וכן בית מקדש, מלך וסנהדרין, וכאשר אין את התנאים הללו, אז הגדרת המלחמה משתנה ואין בה את הגדרים המחמירים בגיוס של כולם ללא יוצא מן הכלל (וכן הלוחמים חייבים במצוות שרק במלחמת מצוה פטורים מהמצוות, מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה, וכן אין דין יפת תואר). המלחמות היום נכנסות לגדר של מלחמת רשות, וכאן כבר לא כולם חייבים להתגייס ויש פטורים, ובוודאי שלומדי התורה פטורים (מיד ארחיב את המקור המיוחד של הפטור לבני התורה).

וכן הבאתי פוסקים רבים מהראשונים והאחרונים הסוברים שאין בימינו דין מלחמת מצוה, ויש הסוברים שיש.

תנאים המחייבים יציאה של כולם למלחמת מצוה

גם כאשר המלחמה מוגדרת כמלחמת מצוה (למרות שלענ"ד הוכחתי שבימינו היא לא, אבל על הצד שכן, וכך התבטאו רבנים רבים), אין זה אומר שמיד כולם יוצאים באופן גורף למלחמה, אלא רק בהתקיים מספר תנאים, המובאים בספר הלכות מדינה (ח"ב שער ג' פ"ד אות ד' וה' עמ' נ"ז) להגרא"י ולדינברג, וכן בספר שמ"ש ומגן (חלק ג' סימן כ') לרבי שלום משאש.

התנאים לפי הספר שמ"ש ומגן:

א. הגדר של מלחמת מצוה הוא, שהאויבים עומדים מצד א' והישראלים מצד א', בזה הוא דאמרו דגם חתן מחופתו חובתו לבוא להשתתף במלחמה", דהיינו מצב של מלחמה.

ב. דווקא כשכל ישראל יוצאים למלחמה אז גם חתן וכלה ות"ח חייבים לצאת, ראיה לכך הביא הרב מדברי הרא"ה קוק, וז"ל: "גם דברי מרן הגרא"י הכהן זצ"ל שהביא המשיג מסכימים לדברי,

וז"ל: "אבל כשכל ישראל יוצאים למלחמה מחויבים גם הם לצאת, ומלחמה של כלל ישראל, זאת היא עבודת ה' וכו', עכ"ל. מוכח דכשאין כל ישראל רק שמירה בעלמא הנעשית במתי מעט, אין זה בכלל מצוה ות"ח פטורים" וכו'.

ג. דווקא כשאין מספיק חיילים אז כולם מחויבים לצאת, וז"ל: "ודעדיפא מזה נראה לי, דגם חתן מחדרו וכו' דחייבים במלחמת מצוה, וה"ה לת"ח, דווקא אם אין להם מספיק חיילים לעמוד במלחמה, והם צריכים לחתן וכלה ולתלמידי חכמים, אבל אם יש די מספיק לעמוד בקשרי המלחמה, גם במלחמת מצוה, החתן והת"ח אין יוצאים", עכ"ל.

ובימינו בוודאי שאין מצב כזה של גיוס כלל האזרחים, וזאת משום שדרכי ושיטות המלחמה השתנו, ולמלחמה לוקחים רק חלק מסוים מהעם, הראוי להילחם ולסייע ליחידות הלוחמות. בזמנם המלחמה הייתה פנים מול פנים בחרבות ובכידונים, ולכל חייל הייתה משמעות, היום שיטות ודרכי הלחימה השתנו, חלק ניכר מהלוחמים נלחמים עם כפתורים במיעוט יחסי של כוחות לוחמים. במציאות של ימינו אין מחסור בחיילים ובידיים מסייעות, ורוב העם משוחרר מהמלחמה (בערך כ-2% - 3% מאזרחי המדינה מגויסים לצבא סדיר ואולי עוד 1% לצבא הקבע!!), וכך נוהגים בכל העולם). יתירה מזאת, אין צה"ל מגייס כל אדם לצבא, אלא הוא נוהג לשחרר אנשים שאינם ראויים מבחינת הרמה האישית של החיילים, ואף בורר את המתגייסים, דבר המעיד שאיננו נמצאים במציאות שדיברו חז"ל בעבר, שאפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

מהם המקורות ההלכתיים הפוטרים את הת"ח משירות בצבא?

מקורות מהתנ"ך והגמרא

בתחילת חיבורי זה הבאתי מקורות רבים מהתנ"ך, מהגמרא, ממדרשי חז"ל והפוסקים המדברים על מעלת לימוד התורה ומעלת לומדיה, החובה ללמוד תורה, התורה מגנה ובזכותה מנצחים, עונש על ביטול תורה. וכן הבאתי תקדימים היסטוריים לכך, שכולם למדו תורה וניצחנו את אויבינו ללא צבא, ועוד ועוד.

א. ישנם שני אירועים מלחמתיים המובאים בתנ"ך ובגמרא, ומהם ניתן ללמוד שתלמידי החכמים פטורים משירות צבאי.

מסכת נדרים (דף ל"ב עמוד א'): "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו, ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח". (הר"ן - שהולכן למלחמה, שנאמר: (בראשית י"ד) וירק את חניכיו ילידי ביתו)."

מסכת סוטה (דף י' עמוד א'): "דרש רבא: מפני מה נענש אסא? (רש"י - לחלות) מפני שעשה אנגריא (רש"י - עבודת המלך) בתלמידי חכמים, שנאמר: (מלכים א', ט"ו) "והמלך אסא השמיע את כל יהודה". מהגמרות הללו מוכח שהן אברהם אבינו ע"ה והן אסא מלך יהודה הצדיק נענשו קשות, וזאת בגלל שלצורך מלחמתם שהייתה מלחמת מצוה לקחו תלמידי חכמים, בזמן שההלכה אוסרת להשתמש ב"ח גם למלחמת מצוה. בכל אחד מהמקרים הבאתי ממקורות חז"ל והן מהפוסקים הראשונים עד אחרוני דורנו הפוסקים שאף במלחמת מצוה ת"ח פטורים משירות בצבא. כמו כן, הבאתי את שיטת החולקים על מסקנותיי - מסקנות הפוסקים, הסוברים שמהדוגמאות שהבאתי דווקא מוכח ההיפך, ושבמלחמת מצוה גם ת"ח אינם פטורים, אך דחיתי את דבריהם.

המקור ההלכתי המרכזי מהפוסקים לפטור תלמידי חכמים משירות צבאי הוא מהרמב"ם הרמב"ם פוטר משירות בצבא את הלויים ובני התורה

לעיל, הבאתי את כל המקורות מדברי חז"ל בגמרות ובמדרשי חז"ל, על ערך התורה ועל כך שבני התורה פטורים משירות בצבא גם במלחמת מצוה, כעת אביא את הפוסקים שדנו ופסקו כך, כאשר הראשון שבהם היה הרמב"ם.

הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג הלכה י"ב) כתב בפירוש ששבט לוי לא לחמו, אלא עסקו בעבודות הקודש, וז"ל: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה', לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים, שנאמר: "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל", לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר: "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: אני חלקך ונחלתך".

הרמב"ם (שם בהלכה י"ג) הוסיף לפטור זה מהצבא גם את הת"ח, וז"ל: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר: "ה' מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך גורלי".

היוצא מפסק הרמב"ם, ששבט התורה - שבט לוי, וכל מי שנדבה רוחו לשרת ולעבוד לדעה את ה' הוא פטור משירות בצבא.

הבאתי רשימה ארוכה של כל גדולי ישראל בעבר ובהווה, מהציבור החרדי ומהציונות הדתית, אשר פסקו כדעת הרמב"ם.

למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל' שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים?

הרב שמריה אריאלי (בנו של הרב יצחק אריאלי שהיה מגדולי תלמידי הראי"ה קוק, למד עמו בחברותא במשך 15 שנים עד לפטירת הראי"ה, וכן היה המשגיח של ישיבת מרכז הרב) בספרו **משפט המלחמה** (עמ' מ"ד), תירץ קושיה זו, וז"ל: "האם תלמידי חכמים חייבים בשירות צבאי? הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל (פי"ג הל' י"ב - י"ג) כתב: 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל וכו'". (הביא ציטוט מלא של הרמב"ם) והמשיך: "הרי מדמה הרמב"ם תלמידי חכמים לשבט לוי, וכשם ששבט לוי אינם עורכים מלחמות משום שעליהם מוטלת משימה אחרת, כך גם ת"ח אינם חייבים ביציאה למלחמה, משום שעליהם למלא תפקיד אחר. יתר על כן, הרי הרמב"ם כתב שכל הטעם של פיטור שבט לוי ממלחמות הוא, **בגלל זה שעליהם להורות דרכי ומשפטי ה'**. (ואני מוסיף, וזה בדיקת תפקידם הזוהה של בני התורה).

ומבואר בדברי הרמב"ם שאף ממלחמת מצוה הם משוחררים, שהרי הרמב"ם מדבר ממלחמת כיבוש ארץ ישראל, והוא משום שהרמב"ם סבור ששחרור זה אינו כשאר השחרורים, שאילו היה כן היה צריך הרמב"ם להביא דין זה בהלכות מלכים ששם הוא מפרט את כל השחרורים, אלא שהנימוק לשחרור זה הוא משום שהם ממלאים תפקיד חיוני אחר, ובכן, אין הבדל בזה בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה", עכ"ל.

איך מתרצים את דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (י"ג, י"ג) עם דברי הגמ' במסכת סוטה (דף מ"ד; ושגם הרמב"ם פסק כמותה), שבמלחמת מצוה אפילו חתן יוצא מחופתו למלחמה?

תרוץ הגר"ש משאש זצ"ל: 1. שבמסכת סוטה איירי דאין שיעור מספיק של חיילים לעשות מלחמה ואז יוצאין גם חתן מחדרו, וה"ה לת"ח, ובהל' שמיטה איירי ביש שיעור מספיק דאזי פטור הת"ח וגם חתן וכלה".

תירוץ הגר"ש משאש מתבסס על תירוץ הפרישה שאמר שת"ח פטורים כאשר יש אחרים שיילחמו, וז"ל הפרישה (ביו"ד סי' רנ"א אות י"ג) לרבי יהושע פלק (תלמיד המהרש"ל והרמ"א): "כיון שיש בו הצלת נפשות הוא קודם. תימה הלא מסקינן בסוף פ"ק דמגילה (ט"ז): "גדול תלמוד תורה

יותר מהצלת נפשות". מורי ורבי (מהרש"ל בהגהותיו לטור כאן). ונלע"ד דהתם מיירי שיש אחרים שיכולים להציל הנפשות, ולכן אף על פי שהוא מצוה גדולה, מי שמקדים להציל נפשות, מ"מ תלמוד תורה קודם הואיל שיש אחרים שיכולין להציל הנפשות, וכה"ג כתב רבינו (הכוונה לטור) לעיל בסימן רמ"ו (עמ' י"ז) בשם הרמב"ם (ת"ת פ"ג ה"ד) לענין תלמוד קודם למעשה ע"ש".

פשיטא לפרישה שאפילו שהצלת נפשות היא מצוה גדולה, מ"מ מצות ת"ת קודמת לה במקום שיכולה להיעשות ע"י אחרים, ולשונו של הפרישה מזכירה לי את דברי הראי"ה קוק שאמר באגרות הראי"ה (אגרת תת"י), וז"ל: "ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח", וכנראה מקור לשונו הוא מהפרישה.

וגם בפרישה (חיו"ד סי' רמ"ו אות מ"א) כתב כן (דהיינו, היכן שהמצוה נעשית ע"י אחרים אז ימשיך בלימוד התורה ומדרגתו גבוהה), ומביא ראייה מדברי הרמב"ם הלכות ת"ת (פ"ג ה"ד), הטור (חיו"ד סימן רמ"ו), והשו"ע (יו"ד סי' רמ"ז ס"ח) שפסקו: "ת"ת שקול כנגד כל המצוות, היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים לא יפסיק מתלמודו, ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתורתו", וסובר הפרישה דבכלל זה גם הצלת נפשות, והביא דבריו ג"כ הרב אברהם שרמן בתחומין (חלק ז' בדף 337), ע"ש".

וכן תירץ רבי משה סופר (החת"ם סופר) בספרו תורת משה (בראשית פרק מ"ה): "... שאחז"ל (מגילה ט"ז): גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, והביאו ראי' ממרדכי שנמנה אח"כ לבסוף עי"ש. והקשה בטו"ז (ט"ז יו"ד סי' רנ"א סק"ו) הלא אין לך דבר שעומד בפני הצלת נפשות. וי"ל, דבוודאי אם בא לאדם מצות הצלת נפשות צריך לבטל לימודו ולעסוק בהצלת נפשות, אך אחז"ל (מור"ק ט"ו): מצוה שאפשר לקיים ע"י אחרים ת"ת גדול, א"כ יען שבחר ה' בו בזה, ש"מ שתורתו אינו חביב כ"כ כמו של חבריו".

וכן פסק גם רבי ישראל מאיר הכהן (הח"ח) בספרו תורת הבית (פרק ה'): "ולכן רצונו ית' שאם יגיע לו איזה מצוה שא"א לעשות ע"י אחרים יבטל תורתו בשביל קיומה, אבל באפשר המצוה לעשות ע"י אחרים גדולה היא התורה מכל המצוות, ואף בענין פיקוח נפשות אם נזדמן לאחד להציל נפשות, ולהשני לא נזדמן זה ורק עסק לו בתורה, וישאלו אותנו, מן הפעיל יותר? לכאורה היו הכל משיבין כי המציל נפשות הגדיל לעשות, אבל חז"ל גילו לנו שאף שגדול מצותה של פיקוח נפש מאוד, אבל זה שלא נזדמן לו מצוה זו ורק עסק בתורה באותו הזמן לא נופל ממנו, ואדרבה הוא הגדיל לעשות, שגדול ת"ת מהצלת נפשות".

מכל הנ"ל אנו למדים בצורה הברורה והחדה ביותר, שמכיוון שבימינו שיטות הלחימה השתנו ולא

כולם יוצאים לצבא אלא רק חלק קטן ומסויים, בני התורה פטורים מגיוס לצה"ל ועליהם להמשיך ללמוד תורה כי זו מלאכה הנעיית בידי אחרים

2. תירוצו נוסף של הגר"ש משאש והוא, דשבט לוי וה"ה ת"ח פטורים לצאת אפ' למלחמת מצוה, ודווקא חתן מחדרו וכלה מחופתה אמרו, ולא ת"ח, ובכל מלחמת ל"א מלכים שעשה יהושע לא מצינו לשבט לוי שנשתתף במלחמה וכ"כ הגר"מ טוקצ'ינסקי בספר התורה והמדינה (קובץ ה' - ו' דף מ"ח) תשובה שכתב בשנת הת"ש (1940) לפי בקשת הרב הראשי לארץ ישראל מהר"א הרצוג, ע"ש". (שמש ומגן חיר"ד סימן י"ט, עמ' קנ"ב, להגר"ש משאש).

פסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה

יש רבנים מהציונות הדתית הטוענים שדברי הרמב"ם בהל' שמיטה אינם הלכה למעשה, שכן אלו דברי אגדה שהרמב"ם נוהג לסיים בהם את דבריו בכל נושא. אך בחיבורי הוכחתי מגדולי הראשונים והאחרונים, וכן מגדולי רבני הצד"ל שדברי הרמב"ם הם הלכה למעשה גם בימינו ושכולם פסקו את דבריו הלכה למעשה, ואף בנו רבי אברהם בספר 'המספיק לעובדי ה' (עמ' קכ"ח), הביא את דברי אביו הגדול להלכה ולמעשה, וז"ל: "זכבר אמר אבא מרי זצ"ל בסוף ספר זרעים (הל' שמיטה פ"ג ה"ג): "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותנו, והבינו מדעו להבדל, לעמוד לפני ה' ולשרתו, ולעובדו לדעה את ה' והלך" וכו', עכ"ל. מה יותר ברור מעדות ברורה ומפורשת, מבנו של הרמב"ם שאביו לא כתב זאת בתור דברי אגדה, אלא הלכה למעשה.

דעת רבני הציונות הדתית בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל

רוב גדולי רבני הצד"ל בדעה שהת"ח פטורים משירות בצבא אף במלחמת מצוה, ועליהם לשבת בישיבות וללמוד תורה ברצף. גדול רבני הצד"ל, הראי"ה קוק זצ"ל, היה החד והחרף ביותר, והנה לקט קצר מדבריו באגרות הראי"ה (ח"ג אגרת תת"י): "הממשלה הרוממה שהיא מתחשבת כראוי לממלכה נאורה עם הרגשות העדינים של תושביה, וזהירה ביותר מלפגוע בתוכן הקודש הנעלה של הדת והאמונה, צריכה לדעת שעפ"י תורת ישראל, תלמידי חכמים אסור ללוחצם ללכת למלחמה. וכ"כ גדול הוא החטא של לחיצת ת"ח למלחמה, עד שלא הניחו חז"ל מלבקר את מעשה מלך צדיק כאסא מלך יהודה, ואמרו שנענש שחלה את רגליו מפני שעשה אנגריא בת"ח.

כאמור (שם כ', ב') "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי, וישאו את אבני הרמה" ופירשו 'אין נקי' שגם תלמידי חכמים קרא לעבודה זו שהייתה צריכה לו לחזק את ערי ארצו במלחמתו עם בעשא".

ויותר מזה, ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בת"ח לכופם על יציאה למלחמה, **אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאוד** וכו', מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים שמן השמיים הסכימו על ידו וכו', ומכל מקום אמרו מפני מה נענש אברהם? מפני שעשה אנגריא בת"ח, וכו'.

והצלחת המדינה תלויה במלחמותה ע"י מה שנמצאים בה ת"ח העוסקים בתורה, שבזכותם המלחמה נוצחת, והם מועילים למדינה יותר מאנשי החיל הלוחמים.

וכ"כ גבוהה היא בישראל תעודת לימוד התורה ללומדיה הקבועים, עד שעפ"י המסורת התלמודית היא לא תוכל להיות נדחית גם מפני ציווי של כל מלך ושליט וכו'.

אומנם ללחוץ ת"ח לבטל תורתם וללכת למלחמה או לשום עבודה חומרית אחרת, זה אסור בכל, כמו שביארנו מהאיסור של עשיית אנגריא על ת"ח.

והכל סובב הולך על היסוד הגדול הזה, שהצלחת המדינה וניצחון המלחמה עצמה קשורה הרבה בעבודה הרוחנית, שהיחידים שבבני המדינה המיוחדים לעבודת שמיים ממשיכים את עבודתם הקדושה בתורה, ובעבודת ה' הנחוצה להתקדם תמיד בדבר יום ביומו. **על כן ת"ח העוסקים בתורה הם המגנים על הארץ, ועוזרים להצלחת הנשק הלאומי לא פחות, וגם יותר מכל החיל הלוחם**, ומזה תוצאה בטוחה שממלכה אידיאלית המכרת את הוד הקודש, לא תכוף את התלמידים השוקדים על דלתי התורה לבטל את תורתם ולעסוק בעבודה גשמית שאינם מסוגלים לה", עכ"ל.

דעת גדולי ישראל החרדים

לאורך כל הקונטרס ראינו בעליל, שדעת תורה המשתמעת מהגמרות והפוסקים ראשונים ואחרונים היא, שגם במלחמת מצוה תלמידי חכמים פטורים משירות בצבא, וכך פסקו הלכה למעשה כל גדולי ישראל (למעט אחד - הרצי"ה) במלחמת העצמאות, שאז נראה שזו הייתה מלחמת עזרת ישראל מיד צר, ומהם: רבי איסר זלמן מלצר, הגרי"מ חרל"פ, רבי צבי פסח פרנק, רבי יוסף צבי דושינסקי, רבי זעליג ראובן בענגיס וכל חברי הבד"ץ של העדה החרדית (עין לעיל בפרק היסטוריית הדיחוי). ועליהם הוסף את כל ראשי הישיבות וגדולי ישראל החרדים, שביטאו דעתם במשך כל השנים מאז קום המדינה ועד היום, שבני הישיבות פטורים מגיוס לצבא.

דעת מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

ראויה לציין דעתו של מו"ר מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל, אשר במשך כל ימיו הרבה תורה בעם ישראל, ולחם בכל כוחו למען בני הישיבות שלא יגויסו לצבא, וימשיכו ללמוד תורה. בשנתו האחרונה, בשבתו שבעה על בנו בכורו הרה"ג יעקב יוסף זצ"ל, הגיע ראש הממשלה מר בנימין נתניהו לנחם את מרן זצוק"ל. במהלך השיחה בין השניים, אמר מרן זצוק"ל לראש הממשלה בנימין נתניהו, כי למרות שאמנם הוא שרוי באבל על מות בנו הרב יעקב יוסף, הצער הגדול שלו נובע מפני סוגיית הגיוס והסכנה המרחפת על ראשם של בני הישיבות, וז"ל: "אני אמנם אבל עכשיו, אני אב שקובר את בנו אבל הצער הגדול שלי הוא צער גיוס בני הישיבות, יותר מהצער של האבלות".

בשנתו האחרונה הרבה מרן לספר על חששו מגזירת הגיוס הצפויה, אדמו"רים, ח"כים, ורבנים שעלו לנחם את מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל שמעו ממנו על החשש מפני הפגיעה במעמדם של בני הישיבות. הרב אף התבטא ואמר כי הסוגייה מקשה עליו לישון בלילות.

"מרחפת עלינו גזירה קשה, גיוס בני הישיבות, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, רוצים לבטל את הנחת רוח הזה. מוקפים שונאים, מוקפים אויבים, והרשעים האלה שונאי התורה - כל זה לא אכפת להם, רוצים לגזור גזירות עלינו, גזירות קשות ורעות, בצרה גדולה אנחנו". התורה בסכנה, מתי יהיו תלמידי חכמים אם יגייסו אותם לצבא. רבותי, אנחנו בצער גדול, סכנה גדולה, תחוסו על בני בניכם שיעסקו בתורה. נצטרך חס ושלום לעזוב את ארץ ישראל, לנסוע לחוץ לארץ, בכדי שישחררו את בני הישיבות, אנחנו בצער גדול, לכן עכשיו הזמן שכל אחד ואחד יפתח את ליבו ללכת ולהצביע בשביל המפלגות שהם בשביל התורה". (כיצר השבת | 16.04.13).

סמכות גדולי ישראל לגזור גזירה

גם אם נאמר שבימינו יש דין מלחמת מצוה, וגם מבחינה הלכתית בני הישיבות חייבים להתגייס לצבא, ואין כל היתר לא להתגייס, עדיין יש בסמכות גדולי ישראל לפסוק באופן גורף שאין להתגייס לצבא, וזה כפי הנאמר בתורה (דברים פרק י"ז): "(ח) פִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דְבַר לְמִשְׁפַּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשִׁעְרֶיךָ וְקִמַּתָּ וְעֲלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: (ט) וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאָל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הֵהֵם וְדַרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: (י) וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר

יִרְוֶה: (יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֶה וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמֹאל".

במציאות של ימינו כאשר הצבא מושתת על הנהגה חילונית, ערכים חילונים, חוסר קדושה וצניעות, סכנות רוחניות נוראיות עד כדי שמד רוחני, בוודאי שלגדולי ישראל הייתה בעבר בקום המדינה ועד ימינו הסמכות לפסוק הלכה אפילו שמנוגדת להלכה, כי זאת סמכות שנתנה להם התורה, כמובא (ויקרא י"ח, ל'): "ושמרתם את משמרת", ועל זה נאמר במשנה מסכת אבות (פרק א', א'): "ועשו סייג לתורה", ועל זה פירש שם הרמב"ם: "ועשו סייג לתורה - רוצה לומר הגזרות והתקנות אשר ירחיקו את האדם מן העבירה, כמו שאמר יתעלה: (ויקרא י"ח, ל'): "ושמרתם את משמרת", ואמר בפירוש זה: "עשו משמרת למשמרת".

סיכום החלק ההלכתי בדין הפטור לת"ח אף ממלחמת מצוה

הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ז', ד'), פסק שבמלחמת מצוה הכל יוצאים למלחמה, ויש שהבינו שכוונתו שאין יוצאים מהכלל, ואפילו חתן ות"ח שלדעת כולם פטורים במלחמת רשות, במלחמת מצוה גם הם חייבים להתגייס, ומזה הם טוענים שת"ח חייבים להתגייס למלחמת מצוה, ואם לאו עוברים על מצות עשה דאורייתא.

אך אני כאן בחיבורי, הגעתי למסקנות שונות והוכחות חד משמעיות מהתנ"ך, חז"ל, הש"ס ומדרשים, וכן מהפוסקים הראשונים והאחרונים, שת"ח פטורים אף ממלחמת מצוה, וזאת עשיתי ע"י הוכחות רבות.

א. מלחמת מצוה? הטוענים שעל כולם להתגייס, כולל ת"ח, אני שואל, האם בימינו יש למלחמות דין מצוה? לענ"ד, אין דין מלחמת מצוה בימינו, והוכחתי מהפוסקים, שבימינו מכיוון שאין בית מקדש אז אין אורים ותומים, מלך וסנהדרין, ובלעדיהם לא ניתן להגדיר את המלחמות בימינו כמלחמות מצוה. המשמעות לכך, שיש פטורים רבים, ובוודאי שת"ח וחתן פטורים לכל הדעות.

ב. בפסקו של הרמב"ם יש יוצאים מהכלל - גם אם נאמר שבימינו יש למלחמות דין מלחמת מצוה, מי אמר שבני הישיבות חייבים בגיוס? זה שהרמב"ם בהלכות מלכים כתב שהכל יוצאין, אין זה אומר שאין יוצאים מהכלל, שהרי הרמב"ם בפירושו למשנה בקידושין (פרק א' משנה ד'), הביא מספר כללים, ובפירוש הוא כותב שנשים פטורות ממלחמת עמלק, וקיי"ל שמלחמת עמלק היא מלחמת מצוה. א"כ, מכאן ראינו כבר שהרמב"ם פטר 50% מהמועמדים הפוטנציאליים לצבא, למרות שכתב שבמלחמת מצוה 'הכל יוצאין'.

בנוסף לכך, הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, הלכות י"ב), מחריג את שבט לוי מהשתתפות

במלחמת מצוה, ועליהם הוסיף (שם י"ג) גם את הת"ח, שגם אותם פטר מהשתתפות גם במלחמת מצוה.

ג. התנאים להגדרת מלחמת מצוה - גם אם נאמר שת"ח חייבים בגיוס במלחמת מצוה ואין יוצאים מהכלל, אין זה אומר שכל מלחמה מיד מקבלת דין מלחמת מצוה (ובטח לא מצב של שגרה או מתיחות בטחוניית), אלא רק בהתמלא כל התנאים הבאים: 1. שהאויבים עומדים מצד א' והישראלים מצד א', דהיינו מצב של ממש מלחמה. 2. דווקא כשכל ישראל יוצאים למלחמה (דהיינו מיצוי כל פוטנציאל החיילים הסדירים והמילואימניקים), אז גם חתן וכלה ות"ח חייבים לצאת, אך כשאין כל ישראל במלחמה, אלא רק שמירה בעלמא הנעשית במתי מעט (שגרה, מצב של מתיחות, אך זו לא מלחמה) אין זה בכלל מצוה ות"ח פטורים. 3. דווקא אם אין להם מספיק חיילים לעמוד במלחמה (דהיינו שהתמעטו מאוד, כגון שנהרגו או נפצעו וצריך חיילים חדשים ואין כבר בנמצא), והם צריכים לחתן וכלה ולתלמידי חכמים, אבל אם יש די מספיק לעמוד בקשרי המלחמה, גם במלחמת מצוה, החתן והת"ח אין יוצאים", עכ"ל.

היוצא מזה, שגם לדעה שזו מלחמת מצוה, אין זה אומר שהחתן ובעיקר ת"ח מתגייסים בתחילת המלחמה. קודם יש לגייס את כל מי שרק שאפשר שיכול להועיל לפעילות המלחמה, ואם חלילה נהרגים רבים ויש מחסור בחיילים ואין מהיכן להביא עוד, רק אז הת"ח יגויסו.²⁷

ה. בעיות רוחניות בצבא - גם אם נאמר שיש דין מלחמת מצוה בימינו והת"ח חייבים להתגייס, ואפילו בשלב הראשון של המלחמה, עדיין יש לנו בעיה חמורה שאי אפשר להתעלם ממנה והיא, הבעיות הרוחניות שיש בצבא. ישנן בעיות צניעות קשות וחמורות בתוך בסיסי צה"ל, בעיות של ראות שמיים, ניבולי פה, מראות אסורים, בעיות של כשרות ושמירת המועדים, חשיפה לדעות כפרניות ולמכשירים אסורים, סכנה קשה מאוד של חילון, וזה לא רק בגדר של חשש, אלא בגדר של מציאות קשה של רבים מהמתגייסים כבר מאז קום המדינה שאיבדו את יראתם, אמונתם ודתם, וגם הנותרים נשארו ברובם צולעים על ירכם.

27. במציאות בימינו, רק אחוז קטן מהעם יוצאים למלחמה, וזאת בגלל שהשתנו דרכי הלחימה והנשק. כמעט ולא היה מצב שהיו חסרים חיילים. גם המצב שנוצר לכאורה במלחמת 'חרבות ברזל', חוסר של חיילים, עדיין היו רבבות או אפילו מאות אלפים, שהצבא פטר אותם משרות מילואים בגלל רצונו לצמצם את הצבא בגלל העלויות הגבוהות, ולו באמת היה מצב חירום יכלו לגייסם, וזה שלא גייסו אותם העיד שלא היה צורך בת"ח. מאז קום המדינה היו מקרים ספורים שהוגדרו מלחמת מצוה, כמו מלחמת העצמאות, מלחמת ששת הימים, מלחמת יום כיפור ומלחמת חרבות ברזל, שבמלחמות אלו היה סיכון ממשי לאזרחי מדינת ישראל ולקיומה של המדינה. סיכונים אלו ארכו למשך זמן קצר, לזמן המלחמה, שברוך ה' המלחמות נסתיימו בס"ד בניצחונותינו ובמיגור האויב. יוצא מזה, שבמשך 76 שנות קיום המדינה, השירות בצבא היה לצורך שמירה על ביטחון הגבולות ומלחמות בטרור, ממילא לפעולות הללו היה מקסימום דין מלחמת רשות. יוצא שכל הדין על חובת גיוס הת"ח הוא על תקופות קצרות ביותר.

אמנם מדובר כאן על פיקוח נפש שדוחה אפילו שבת, וגם מצות עשה דאורייתא של 'לא תעמוד על דם רעך' ועוד, אך מאידך יש לנו חשש אחר של 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו'. הצבא נועד להגן על הגוף וגם על הרוח, אך כאשר הת"ח או אפילו היר"ש גם אינו ת"ח מאבד את הרוח והאמונה, מה הועילו חכמים בתקנתם?²⁸

ו. וכאן נכנס הקטע של סמכות חכמי ישראל, לבוא ולעקור אפילו מצוה עשה מהתורה. הקב"ה כתב בתורה את ההיתר ההלכתי, שבכל דור שחכמי ישראל יראו שיש סכנה קיומית לעם ישראל - סכנה רוחנית, אז בסמכותם לתקן תקנות ולגזור גזירות, ואף לבטל זמנית מצוות, כמו שראינו במגילת אסתר, שכאשר נודעו למרדכי היהודי על גזירת אחשוורוש והמן, גזר מרדכי על ישראל תענית של שלושה ימים, שהיום השני של התענית חל בפסח עצמו, יום שנאסר בתענית, ומרדכי ביטל את תוקפו של החג באותה שנה, כדי לפעול לביטול הגזירה. לאור זאת, חכמי ישראל, מאז קום המדינה כשראו שצה"ל מושתת ברובו על ערכים ועקרונות חילוניים שעלולים לפגוע בבני התורה, פסקו שאין להתגייס לצה"ל מחשש החילון. לגבי בני התורה, טענתם הייתה שלומדי התורה מגנים על עם ישראל וגם על החיילים לא פחות מכל לוחם או מטוס. ולגבי אלה שאינם לומדים, גם להם קראו לא להתגייס מהחשש של חילון בצבא.

ז. כח התורה ולומדיה - בנוסף לכל הנטען לעיל, הטיעון המרכזי שלנו הוא ערך לימוד התורה,

28. גדול המחטיאו מן ההורגו

עד כה הבאתי נימוקים הלכתיים הפוטרים את בני התורה מגיוס לצבא אף למלחמת מצוה, וכעת נדון בנימוק הלכתי אחר. לצערנו הרב, צה"ל הוא צבא עם הנהגה חילונית ועקרונות חילוניים, וזאת למרות שיש בו רבנות צבאית, כשרות ועוד. התנאים לשירות בצבא לאדם הדתי ירא השמיים הם כמעט בלתי אפשריים, וזאת משום שמשרתות בו נשים הנמצאות ביחד בבסיסים, והשירות הוא מעורב. הימצאותן של הנשים עם הגברים מהווה בעיה הלכתית חמורה ביותר, הפוגמת בקדושת המחנה, ופוגעת בחיילים הדתיים שהורגלו וחונכו כל חייהם על קדושה וטהרה, ובהגיעם לצבא הם נתקלים בהלם תרבותי של צניעות, ניבולי פה, גסויות, פגימת עיניים ועוד דברים רבים הגורמים להם נפילה רוחנית עד כדי תהליך של חילון. כל זה מנוגד למטרה שלשמה מתגייסים. מתגייסים לצבא כדי להילחם על הגנת הגוף וגם הרוח, אך בגיוס לצבא היום יתכן שבסוף הלוחם יגן על גופו ועל כל העם, אך על הדרך יאבד את נשמתו, א"כ מה הועיל שירותו? הרי אין אומרים לאדם חטוא כדי שיזכה חברך (מסכת שבת דף ד', שו"ע סימן רנ"ד, ו', הרמ"א סימן שכ"ח, י'). נימוק זה לאי התגייסותם של החרדים, הוא לא פחות חשוב מכל המקורות ההלכתיים הפוטרים את בני התורה מלהתגייס.

בגמרא במסכת ברכות (דף ס"א): "אמר רבי יוחנן: אחורי ארי ולא אחורי אשה". פירושים רבים נאמרו על דברי ר"י, ולענינו הבאתי את פירוש ספר מדרש חמדת ימים (בראשית כ"ד, אות ס"א) לרבי שלום שבזי זצ"ל: "ותלכנה אחרי האיש". אמר ר' יוחנן: "אחורי ארי ולא אחורי אשה", למה? שההולך אחורי הארי, אינו מזיקו אלא אם נתגרה בו, ואין הארי נושך אלא בעולם הזה בלבד. ועוון אשה זונה ואשת איש בעולם הזה ובעולם הבא דכתיב: "חטאם ישאו (ויקרא כ', כ') בעולם הזה, עיריים ימותו - לעולם הבא". מזה נבין יותר את חומרת התערובת שיש בצבא וכמה היא מסוכנת עד כדי כך שיכולה לגרום לאדם לאבד שני עולמות.

שבעצם הלימוד הוא מגן עלינו יותר מכל דבר, והפסק הלימוד גורר בעקבות כך נזק ועונש למי שגורם את הביטול. הארכתו בהבאת דוגמאות מהתנ"ך שהובאו בש"ס ובפוסקים. אביאם כעת בקצרה:

1. מלחמת אברהם נגד ארבעת המלכים, שאברהם נענש על גיוס תלמידי ישיבתו למלחמת המצוה שהייתה לו. 2. מלחמת אסא מלך יהודה נגד בעשא מלך ישראל, שגייס אסא את תלמידי החכמים למלחמת המצוה שהייתה לו מול מלך ישראל, ונענש על כך. 3. מרד שבע בן בכרי נגד דוד המלך, ואז דוד שלח את עמשא להזעיק את אנשי יהודה שיבואו לעזור לו במלחמתו, אך עמשא לא רצה להפסיקם מלימודם, ומזה גם למדנו שגם למלחמת מצוה אין מפסיקים לימוד תורה. 4. וכן ראינו במלחמת מדיין, שהייתה מלחמת מצוה, וממנה מוכח שבכל המלחמות שבט לוי לא השתתף בהן, וכידוע הת"ח הוקשו ללויים. וכן למדנו עוד ממלחמת מדיין, שאף במלחמת מצוה ת"ח לא מתגייסים אלא יושבים ומתפללים ולומדים תורה להצלחת אחיהם הלוחמים.

ח. עוד הבאתי ראיות מהפוסקים הראשונים והאחרונים, ומהם הוכחתי את העיקרון המנחה, שת"ח לא משתתפים אף במלחמת מצוה. גם הוספתי רשימה ארוכה של בכירי רבני הציונות הדתית שפסקו לפתור ת"ח מגיוס לצבא אף במלחמת מצוה, וזה בניגוד גמור לרבני הצד"ל היום שרובם קוראים לגיוס ת"ח בגלל שזו מלחמת מצוה, והם אף קורים לת"ח משתמטים ועוד ודורשים לפגוע בזכויותיהם.

למה החרדים שאינם לומדים תורה אינם מתגייסים?

החשש מפני החילון בצבא

מוסכם על כל גדולי ישראל האמיתיים (חרדים ורוב הצד"ל), הפוסקים לאמיתתה של תורה ובלי עירוב של שיקולים פוליטיים ולאומיים, שמי שלומד תורה הוא פטור מכל גיוס לצבא, ובעצם לימודו הוא מגן על עם ישראל לא פחות מכל חייל או מטוס וכד'. גם עצם לימוד התורה ברצף מביא להצמחת ת"ח אמיתיים, שהם יהיו דור ההנהגה של הדור הבא. הם יהיו ראשי הישיבות ומחברי הספרים, הם יהיו המשגיחים והרמ"ם, מלמדי תינוקות, שוחטים מוהלים ועוד.

אך לגבי אלה שאינם לומדים, או שאינם מתכוונים להמית את עצמם באוהלה של תורה, רבים

הסוברים שעליהם לשאת בנטל עם שאר אחיהם המשרתים בצבא, שחלקם מסכנים את עצמם, מקדישים מזמנם הפרטי והמשפחתי ועוד, א"כ למה הם אינם מתגייסים? מדוע אתם מגנים עליהם?

תשובה - ישנה בעיה קשה ביותר הניצבת לה בפנינו והיא, יראת השמיים העלולה להיפגע בצורה החמורה ביותר. לצערנו הרב, הצבא שלנו - צה"ל הוא צבא שמונהג ע"י חילונים, וככזה רוח הצבא והמוסר הינם בהתאם. הצבא אינו רואה את עצמו רק כצבא מגן ולוחם, אלא מנהיגיו רואים בו כמחנך, כמעצב אישיות וכן ככור ההיתוך של החברה הישראלית. הם רואים את הצבא כמקדם אג'דות פרוגרסיביות בתחום הנשים, הלהט"ב ועוד.

לאור זאת, החשש של הרבנים הוא מוחשי ומציאותי, שכל המתגייס לצבא הוא נכנס לסכנת חיים רוחנית מוחשית ומיידית. האדם הוא יצור חברתי (אריסטו) ומושפע ממראה עיניו וממשמע אזניו, ובטח במסגרת צבאית המנותקת מהבית והישיבה, התלות שלו במפקדיו, כל אלה הם קטליזטורים (זרזים) לנפילתו הרוחנית. כבר נאמר, "גדול המחטיאו יותר מההורגו" (במדרש במדבר רבה (וילנא, פרשת פינחס פרשה כ"א סימן ד'), ולצבא מתגייסים כדי להגן על הגוף וגם על הנשמה, וכן על החרות הרוחנית, אז בצבא כזה ייתכן מאוד שנצליח להגן על גופינו ושאר עם ישראל, אך הנשמה תאבד, אז מה הועילו חכמים בגיוסם?

גדולי ישראל בעיני הנץ שלהם, ראו כבר בקום המדינה את הסכנות הרוחניות הרבות העומדות לפני יראי השמיים, וכן ראו אח"כ את החורבן הרוחני כאשר חרדים התגייסו לצה"ל ונהיו חילונים גמורים, ומאז נלחמו כאריות כדי לפתור את בני התורה ויראי השמיים, בהבינם שהם יעברו שמד רוחני בצבא, והם ראו בבחורי הישיבה ובשאר יראי השמיים כבניהם ותלמידיהם. ואכן, בזכות זאת עולם התורה החרדי וכן הציבור החרדי שרד ומשגשג, וגדל מיום ליום הן בתורה ויראת שמים, והן במספר התלמידים, ומנפיק רבבות תלמידי חכמים לעם ישראל.

לעומת זאת, אחינו בני הצינות הדתית שהתחברו חיבור יתר עם הצינות החילונית, ושלחו את ילדיהם ותלמידיהם לצבא כמעט ללא כל פיקוח והגנה מפני הסכנות הרוחניות שצינו (למעט ישיבות ההסדר, אך גם שם הנפילות והאבדות הרוחניות רבות), ראו איזה נזקים נוראים, חלקים גדולים מהם עזבו את דרך התורה והיראה, והוקרבו על מזבח המולך של הצבא והלאומיות.

זעקות גיוואלד (הצילו!) מהציונות הדתית

שנים רבות זעקנו זאת, אך מעצם היותנו חרדים דברינו לא היו מקובלים ונשמעו כקיצוניים וכמנותקים, עד שלאחרונה, בעקבות מאבק החרדים הבלתי מתפשר נגד הגיוס, ומאידך המלחמה שהכריזו בציונות הדתית הם ורבותיהם נגד החרדים ובעד כפיית גיוסם ופגיעה בתקציבים ועוד, פתאום נשמע קול שפוי מכיוון הציונות הדתית, וזה קולו של הרב דוד פנדל, ראש ישיבת הסדר שדרות. ביום שלישי ג' בתמוז התשפ"ד (9.07.24), הוא פרסם מאמר נפלא בשם 'די לכפיה חילונית' - לא נלך כצאן לטבח לצבא עם אג'נדה של כפיה חילונית. נדרוש אווירה שמתאימה לבחור בן תורה. מאמרו בא בתגובה למאמרו של הרב חיים נבון מרבני הצד"ל, בגנות אי גיוסם של החרדים. הרב למעשה ביטא במאמרו את חששותיהם של הרבנים החרדים מחילון נוראי בצבא, והוכיח שלמעשה רבני הצד"ל הפקירו את נשמות תלמידיהם בעבור הערך שנקרא 'צבא' או 'לאומיות'. בשל חשיבותו הרבה של המאמר, אביאו כעת כלשונו וככתבו.

'די לכפיה חילונית' - הרב דוד פנדל - ראש ישיבת הסדר שדרות

"אני מוחה על דברים שכתב הרב חיים נבון במאמרו 'קבוצת סיכון' ב'מקור ראשון' בשבת האחרונה. הרב כתב: "אינני מכיר הוראה הלכתית לוותר על ערכים קדושים וחשובים כדי להימנע מכל סיכון". סליחה! אבל אני לא צריך הוראה, כי זה פשוט מסבא.

הרב ממשיך וכותב: "אם חרדים רבים מתירים לעצמם משום מה סיכון בעישון ... קל וחומר שהם צריכים להסתכן בשירות בגולני". שוב סליחה! אבל ממש לא הבנתי את הקל וחומר.

הרב ממשיך להרגיע: "זה קורה בכל העולם ... מחקרים מלמדים שרק שני שלישי מהמורמונים ממשיכים בדרך אבותיהם. זה לא מנחם, אלא מלמד שמדובר בתופעה אוניברסלית". סליחה! שוב, אבל מה ענין דת אמת, עם סגולה, זרע קודש בני נביאים, למורמונים?

במקום להכות על חטא ביחד כציבור, ולהודות שבמשך שנים בעבר שלחנו את הבנים להתאבדות (!) המונית. זה נשמע קיצוני אבל חז"ל אמרו את זה לפני - "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו".

מי פסק לנו שאפשר לשלוח את בנינו לתוך אווירה חילונית, ש"מה יעשה הבן ולא יחטא"? מי

לקח אחריות על שליחת בנים במשך הרבה שנים (כיום המצב הרבה יותר טוב) לאווירה מעורבת חילונית ש"מה שאצלם אהבה אצלנו זה כרת", כשההורמונים עובדים שענות נוספות, כשהם מיעוט מסכני ופגיע? זאת, כשחז"ל הדריכו אותנו ואנחנו מתפללים 'לא להביאנו לידי ניסיון וביזיון'.

מי עודד במצפון נקי גיוס לסיירת מטכ"ל או שייטת 13 כשאחוזי חילון היו גבוהים מאוד? אני זוכר חיילים שחזרו בתביעה ובבכי ותהו איך אני כראש ישיבת הסדר, לא אכפת לי לשלוח למודיעין, כשלפעמים יש חיכוך רציני עם בנות ועם חילון. שאלו, מדוע לא התרענו מניסיונות קשים מאוד. אולי גם אנחנו צריכים לבחון את עצמנו אם נכנענו לכפיה חילונית סמויה באונס, כשנכנסנו ביוזעין בחוסר אחריות?

אם היו אומרים לי ש-25% מבחורים מתחת לגיל 25 עם רישיון נהיגה נהרגים בתאונות, הייתי אוסר מיד על הבן שלי לנהוג והייתי עושה הכל לקחת ממנו את הרישיון. האם באמת אנו מודעים מספיק לטרגדיה שבחילון, לחומרת איסורי כרת ל"ע? האם הזהרנו את הבנים? האם הכנו אותם מספיק? האם סיפרנו להם שהיו יושבים פעם שבעה על בחור של"ע יצא לתרבות רעה?

הרב סדן הכניס את השואל ("האם אנחנו לא מפחדים מסכנה רוחנית לבן כשהם בצבא?") לחדר הנצחה של הקדושים שמסרו נפשם ואמר שיש סכנות אחרות.

הרב סדן, הסכנות האלו הן גופא המצווה, אבל המחטיא גדול יותר, והחילון הוא ממש לא גזירת גורל. אני בטוח שגם הרב סדן יודע את זה וחרד מזה.

לא נלך כצאן לטבח - לצבא עם אג'נדה של כפיה חילונית. נדרוש אווירה שמתאימה לבחור בן-תורה. אמנם המצב היום הרבה יותר טוב, אך החרדים שמתגייסים צריכים להיות בטוחים שמי שמתגייס חרדי - חוזר חרדי.

איזה חלום זה להקים ישיבות הסדר חרדיות בכל עיר, ולהציב סטנדרטים של תורה וטהרה, ושהחוויה הצבאית תהיה מתוך מחנה קדוש.

הדברים שנכתבו נשמעים קיצוניים, אבל הם נכתבים בכאב ובתקווה. הצבא צריך להתרגל "שלא עוד" - נגמרו הימים שאנו לא זהירים ונכנעים לכפיה חילונית. יש לנו מאות רבות של חיילים שמשרתים בעוז ובגבורה, ובעז"ה ימים גדולים לפנינו של שיתוף פעולה ונשיאה בעול יחד עם כלל ישראל, עם אחדות ושותפות בזכות הענקית למצווה החביבה עד מאוד וחלום כל הדורות - לשרת בצבא ההגה לישראל". (עד כאן דברי הרב פנדל).

הקשיים לדתיים וחרדים בשירות בצה"ל

תמיד מטיפים לנו, מה הבעיה שלכם לשרת בצבא, הנה יש גם דתיים מהציונות הדתית - כיפות סרוגות - שמשרתים ומשלבים גם תורה וגם צבא ויש בזה אף קידוש ה', ובהימנעותכם משרות בצבא יש בזה חילול ה'.

אני כמובן מסכים שיש זכות ומצוה לשרת בצה"ל ולהגן על עם ישראל, רק שכאשר אנו באים לקיים מצות קידוש ה' וכד' עלינו לבדוק דברים נוספים, האם ניתן לשרת בצבא וגם לשמור על הערכים המקודשים לנו עפ"י תורתנו? ולמה זה חשוב? כי מטרת הצבא היא להגן על הגוף וגם על הנפש, ואם נצליח להגן ולהציל את הגוף אך נאבד חלילה את הנשמה, אז מה הועלנו בכך? חז"ל אמרו 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו!' אז קיבלנו גוף ללא נשמה, שההגדרה ההולמת לכך זה מוות רוחני.

לאור זאת, כשבאים לשרת בצבא צריך שיהיו כל הכלים והאמצעים שיאפשרו לחייל הדתי והחרדי לשמור ולשמר את אורח חייו ללא כל מורא שמא יתדרדר, ושהוריו יוכלו לישון בלילה בשקט ללא חשש 'שמא יתקלקל'.

נבדוק כעת, מהם החששות והבעיות שישנם היום בשירות בצה"ל, שלצערנו הרב הוא מונהג בידי חילונים עם סדר יום חילוני, ועם מטרות לחלן אותנו כמה שיותר, ומה הפתרונות שאני מציע.

קשיים רבים לחיילים הדתיים המשרתים במסגרת הכלל צה"לית

כשרות - 1. לא בהכשרים של בד"ץ. 2. הפיקוח בתוך הבסיסים לא תמיד נשמר, ויש בעיות קשות של הפרת הכללים, כגון בישול דברים טרפים בסתר בכלים הכשרים, ערבוב בשר וחלב ועוד. 3. משגיחי הכשרות, בחלקם אינם ראויים לתפקידם.

מדסיו"ת ומדריכות בקורסים - חיילים דתיים נאלצים לעבור אימונים והכשרות עם נשים ביחד, וכן המדריכות הן נשים והוא נמצא איתן במשך שעות ארוכות (מדריכות ירי וכד'), מה יעשה הנער ולא יחטא?

שירת נשים - מקובל שבטקסים חיילות שרות, וכידוע ששירת נשים אסורה לשמיעה, כמובא במסכת ברכות (דף כ"ד): "קול באשה ערוה, שנאמר: "כי קולך ערב ומראך נאוה", וכנפסק בשו"ע (סימן ע"ה, ג'). לצערנו הרב, כל החיילים חייבים להשתתף בטקסים הללו, ללא יוצא מן הכלל, ומי שמתחמק צפוי לעונש.

שמירות ופטרוולים עם זוגות מעורבים - לא הייתי מרגיש בטוח להיות בבסיס כזה כאשר יש שמירה מהסוג הזה.

שהות בתוך טנק או נגמ"ש עם חיילות וכד' - במשך שעות ולפעמים גם ימים.

הרב שמואל אליהו כתב על השירות המשותף בנגמ"ש (נמר) - הרבה שאלות מורכבות וקשות נשאלתי במלחמה הזו. השאלה המורכבת מכולן נשאלה על ידי קצין במערך הלוחם שנתבקש לקבל על עצמו פיקוד על יחידה שמצילה חיים. הוא מוכן למלא כל משימה חשובה. אשתו והילדים מבינים את החשיבות וגם הם מוכנים שימלא את התפקיד למרות שהוא היה כמה חודשים בלחימה מתמשכת.

הבעיה הייתה בכך, שכדי למלא את התפקיד החשוב שהציעו לו, הוא צריך להיות בנמ"ר ביחד עם רופאה וחובשת 24 שעות ביממה. רוב הזמן הם נעו במקומות מאוד מסוכנים כשאי אפשר לצאת מתוך הנמ"ר, בוודאי לא לישון מחוץ לו, לא להתלבש מחוץ לו, וזו בעיה קשה מאוד. (הרב שמואל אליהו, י"ז אדר ב' תשפ"ד).

חילון הדתיים - יותר מעשרים אחוז מבוגרי החינוך הדתי מורידים את הכיפה במסגרת הצבא ומפסיקים לשמור שבת (וזה חוץ מאחוז הנושרים הגבוה בתיכון) ... כך אנו מוצאים מפקדים רבים ביחידות הקרביות שהם דתיים לשעבר, ועוד בוגרים רבים של החינוך הדתי שנחלשו מאוד מבחינה דתית...

אי אפשר לתלות בשירות הצבאי את הסיבה היחידה לעזיבת הדת, אבל הוא בהחלט מעצים ומאיץ את תהליכי החילון ... בעיני אלה שהתורה והמצוות הם מרכז הווייתם, עזיבה של כעשרים אחוז מהילדים את דרך התורה והמצוות היא בלתי נסבלת". (הרב אליעזר מלמד, ראש ישיבת ההסדר בהר ברכה, החייל התורני וקדושת המחנה, ערוץ 7, 03/09/12).

ארגוני נשים - המצב בצה"ל לא הולך להשתנות לטובה, להיפך, הוא רק מחמיר מיום ליום. ארגוני הנשים הדוגלים בפרוגרסיביות בצבא ובשויון מלא לנשים, דהיינו שישירותו בכל היחידות הצבאיות ביחד עם החיילים, הם למעשה הכח המוביל בצבא, ויש להם את כל הגיבוי מהדרגים הגבוהים ביותר, כולל בית המשפט העליון, לעשות את כל המהפכה הפמיניסטית והלהטבי"ת בתוך הצבא.

דוגמאות לקשיים ולפתרונות לחייל החרדי

נשים - הבעיה המרכזית ביותר בשירות חרדים בצה"ל היא בעיית הצניעות, דהיינו שהות עם

נשים באותו בסיס, ולכן הדרישה הבסיסית והחשובה ביותר של הרבנים בזמן הקמת הנחל החרדי הייתה, הקמת בסיסים רק על טהרת הגברים, ללא נשים וללא כל קשר לנשים במהלך השרות הצבאי, הן בבסיס החרדי והן מחוצה לו.

שירת נשים - מקובל שבטקסים חיילות שרות, וכידוע ששירת נשים אסורה לשמיעה, כמובא במסכת ברכות (דף כ"ד): "קול באשה ערוה, שנאמר: "כי קולך ערב ומראך נאוה", וכנפסק בשו"ע (סימן ע"ה, ג'). בעיה זו נמנעת כאשר אין נשים בבסיס.

מפקדים יראי שמיים - כדי שהחיילים לא ייחשפו לדעות והשקפות חילוניות ואפילו דתיות לאומיות, על המפקדים להיות חרדים ויראי שמיים, כי למפקד בגלל מעמדו הגבוה מול החייל הפשוט, יכול לגרום לכך שהמפקד יבטא דעות המנוגדות לתורה ולהשקפה החרדית, והחייל עלול להיות מושפע לרעה.

הכשרים - הטובים ביותר, ושמירה והשגחה קפדנית שלא תהיה תערובת כלשהי.

שיעורי תורה ותפילות במניין - זה החמצן היחידי שמשאיר את החרדי ביראתו, ולכן צריך להביא רבנים יראי שמיים שילמדו גמרא, הלכה ומוסר, ורב צבאי יר"ש צמוד.

חיילים יראי שמיים - כדי שהמסגרת תהיה חזקה, צריך שהחיילים המתגייסים למסגרת החרדית יהיו יראי שמים ועומדים בסטנדרטים של החרדים, שאם לא כולם יהיו כאלה, די באחד או שניים שיקלקלו את האחרים.

שרות בצה"ל רק ביחידות הייעודיות לחרדים - דהיינו, לאורך כל השרות הסדיר, וכן במילואים החיילים ישרתו רק בבסיסים הייעודיים שמיוחדים לחרדים, ולא לניידים לבסיסים מעורבים או משולבים.

כאמור, אלה הבעיות ופתרונן, ובהקמת היחידות החרדיות בשנת התשנ"ט (1999), גורמים בכירים בצה"ל התחייבו בפני הרבנים והעסקנים החרדים שהם ידאגו שכל הדרישות דלעיל ימומשו. האם צה"ל עמד בהתחייבויותיו?

תרומת החרדים לחברה במדינת ישראל

הגנה רוחנית ע"י לימוד התורה - כפי שהוכחתי והסברתי בהרחבה לעיל, תרומת לומדי התורה לעם ישראל איננה פחותה מאף לוחם, ובלומדם תורה הם מגנים על עם ישראל בצורה הטובה ביותר. אך איננו מסתפקים רק בכך, אלא אנו תורמים לחברה בעשיית צדקה וחסד ברמות הגבוהות ביותר. הציבור החרדי הוא הציבור שתורם לחברה הכי הרבה מכל רבדי החברה הישראלית.

ארגוני החסד - חושבני שיחידות העילית של הציבור החרדי (כמובן אחרי תלמידי הישיבות והאברכים) הם ארגוני ההצלה והחסד לאלפיהם. בארגונים אלו כדוגמת: זק"א, הצלה, איחוד הצלה, עזר מציון, עזרא ומרפא, לב לאחים, יד לאחים, קופת העיר, וועד עולמי, יד שרה, יד אליעזר, יד עזרא ושולמית, קו החסד, חסדי נעמי ועוד ועוד, מתנדבים רבות רבבות חרדים בפריסה ארצית עם מתן שירות לכולם, יהודים וערבים, דתיים וחילונים כאחד.

מתנדבים אלו פועלים 24 שעות ביממה 365 ימות השנה, ללא הגבלת זמן, שנים או גיל. לחלקם כבר יש וותק של 10 ו-15 שנים, ומבחינתם עוד היד נטויה. הם אינם מקבלים תשלום, תעודה או הטבה כלשהיא לאחר שירותם או תוך כדי שירותם, כפי שמקבל בצדק כל חייל המשרת בצה"ל, וכן לאחר שחרורו (מדובר בעשרות אלפי שקלים, כן ירבו), וכן מתנדבי השרות לאומי. להיפך, כאשר הם עוברים ברחוב כשהם אינם בתפקיד, במקום לקבל מחיאות (כפיים) הם מקבלים רק מחאות קולניות על "השתמטותם", ובטח לא המחאות. אך עם כל זאת, הם אינם מרגישים "פראירים", ואף לא הקימו "מאהל פראירים". הם אינם מרגישים בעבודתם נטל או חובה, אלא זכות, וכמה תמוה לשמוע מאדם שחירף נפשו למען עם ישראל, שהוא מרגיש "פראיר". וכי בעשותך דבר חסד ערכי מהרמה הגבוהה ביותר, אתה מתנה זאת רק אם חברך יישא עמך בעול? האם אינך רואה בכך זכות גדולה לשרת את עמך - עם ישראל דרך הצבא? גם אם לכאורה לשיטתכם טענותיכם צודקות, כדאי שתמחקו מהלקסיקון שלכם את המילה הזו שאינה לכבודכם.

לפי כל הסקרים והמחקרים שנעשו בשנים האחרונות, הציבור החרדי הוא המתנדב ביותר, בהשוואה לכלל האוכלוסייה. כ-40% מתנדבים בהשוואה ל-25% התנדבות בקרב החילונים, ורק 7% מהאוכלוסייה הערבית מתנדבים. (הלמ"ס - 5/12/21).

מחקר של האוניברסיטאות תל אביב ובן גוריון בדק את דפוסי התרומה וההתנדבות של אזרחים בישראל בימי שגרה ובימי חירום (תקופת הקורונה), והגיע למסקנה - החרדים תורמים יותר מהחילונים והדתיים. המחקר, הראשון מסוגו בישראל, נערך בשנים 2019 - 2020 ועקב מדי שבוע, ובמשך כ-90 שבועות אחר כ-600 משיבים (יהודים וערבים) שנבחרו בכל שבוע בצורה אקראית.

ככלל, ככל שרמת הדתיות עולה, גדלה גם הנטייה לתרום, הן באופן פורמאלי לארגונים והן באופן בלתי פורמאלי. כך למשל בעוד שבקרב החילוניים, הן בימי שגרה והן בחירום שיעור התרומות הפורמאליות לארגונים ומוסדות הוא כ-27%, הרי שבקרב החרדים שיעור התרומה בימי שגרה הוא 60%. (המחקר נערך בהובלת גליה פיט, המכון למשפט ופילנתרופיה, הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב וחגי כץ, מנהל עסקים, הפקולטה לניהול ע"ש גילפורד גלייזר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב).

כמה כסף חוסכים החרדים למדינה?

הכסף שחוסכות העמותות החרדיות, לסעד וסיוע, הכסף שנחסך לקופת המדינה על ידי אותן עמותות עומד על סכומים בלתי נתפסים.

בכתבה שהתפרסמה באתר NRG הכותרת מציינת: "ארגונים חרדיים חוסכים מיליארדי שקלים בשנה לקופת המדינה, ומופעלים על ידי מתנדבים שתורמים לא 3 שנים, אלא 10 שנים ויותר".

"יד שרה, ארגון שהוקם על ידי הרב לופוליאנסקי במטרה לעזור בציוד רפואי, תוך מתן אפשרות לחולה לשהות בבית במקום להתאשפז. חישוב של ימי האשפוז שהארגון חוסך בשנה מעלה שמדובר בסכום של 1,400,000,000 שקלים. במילים: מיליארד וארבע מאות מיליון שקלים בשנה. הארגון הוקם ומנוהל על ידי חרדים, וחלק גדול המסניפים שלו מנוהל על ידי חרדים".

אז הנה, ארגון שהוקם על ידי חרדים למען כלל הקהילה והקהל בישראל, כולל סניפים ערביים, חוסך מדי שנה למדינה את הסכום העולה על תקציב הישיבות השנתית.

"אחריו תוכלו למצוא את 'עזרה למרפא', ארגון שהוקם על ידי הרב פירר, מסייע למעלה 100,000 איש בשנה. הן על ידי ייעוץ מהרב פירר שהינו בגאון רפואי המפנה כל חולה למקום לו הוא נזקק, וזאת ללא תשלום. ייעוץ של הרב פירר דומה לייעוץ של פרופסור בכיר, רק ללא אלפי השקלים שתשלמו לרבע שעת ביקור אצלו. הארגון עוזר גם בהפעלת מרכז שיקומי לבעלי נכויות כתוצאה מאירועים רפואיים שונים כמו שברים, אירוע מוחי ועוד, בטיפול בחולים בביתם, במועדונית לילדי צרכים מיוחדים, ובמערך טיפול ביתי לילדים חולי סרטן. כל הפעילויות הללו שוות אלפי שקלים כנגד כל פונה, ואם תכפילו 'רק' 1000 ₪ כנגד כל משתמש בשירותי הארגון, שלא רק העומד בראשו אלא גם חלק גדול משאר המתנדבים שלו חרדים, תמצאו כי מדובר בסכום של 100 מיליון ₪ לשנה.

ארגון 'חסדי נעמי' וארגון 'יד עזרא ושולמית', 'קו החסד' ועוד רבים שמחלקים עשרות טונות של אוכל בכל שבוע לכאלה שבלעדי אותם סלי מזון היו רעבים ללחם, כפשוטו ממש.

זהו לקט קטן ביותר ממפעל העמותות הכביר של העמותות החרדיות, המפעילות מאות אלפי מתנדבים, ונותנות מענה למיליוני אנשים, ובכך חוסכות למדינת ישראל מיליארדי שקלים בכל שנה.

בשורה התחתונה, גם אם חלק ניכר מהציבור החרדי אינו מתגייס לצה"ל, ומשרת את עמו דרך לימוד התורה בישיבות, הוא מגויס לפעולות אחרות, פעולות של חסד באלפיו וברבבותיו. פעולותיו של ציבור זה אינם מקבלות כותרות חיוביות כלל וכלל, למעט כשיש, ה' ישמור, פיגועים, שאז

מקבלים אנשי "זק"א" "והצלה" צל"ש (ציון לשבח) זמני לכמה שעות, עד החזרת התואר האהוב והחביב על החילונים "משתמט" ו"פרזיט".

האם באמת אין חרדים שהתגייסו לצה"ל?

בשיחה ראשונית עם רוב אזרחי המדינה, מתקבל הרושם הראשוני שאף חרדי לא שרת ולא משרת בצבא! אך לא זו האמת. מאז קום המדינה ועד היום, ישנם מאות אלפי חרדים ששרתו בצבא בכל מיני מסגרות, יחידות קרביות בתור לוחמים, תומכי לחימה ועוד. בעלי תשובה, נחל חרדי, שח"ר כחול, שלב ב' ומורה חייל.

אין בהבאת הנתונים דלעיל רצון להצטדק או להתנצל על אי גיוסם של החרדים לומדי התורה, כי אנו מאמינים בני מאמינים ששחרורם בגלל שתורתם אומנותם הוא מוצדק, והוא מועיל לעם ישראל לא פחות מכל לוחם בצה"ל, אלא המטרה בהבאת הנתונים לעשות צדק עם מי ששרת, וגם להראות שתמיד היה רצון מצד החרדים הלא לומדים להתגייס, והיה מו"מ עם הצבא למציאת מסגרות מתאימות לחרדים שיוכלו לקיים אורח חיים חרדי בשירותם אך זה לא סופק, הצבא לא עמד בהבטחותיו.

האם באמת חסרים כיום חיילים בצה"ל

הדחיפות והבהלה לגייס חרדים תוך כדי מלחמת 'חרבות ברזל' בשנת התשפ"ד, (מלחמה שנפתחה בעקבות המתקפה הנוראית בעוטף עזה, ביום שמחת תורה התשפ"ד. במלחמה זו נהרגו מאות חיילים ונפצעו אלפים, דבר שגרם למחסור בחיילים. וכן, בשל התארכות המלחמה היה צורך בחיילים נוספים, שיחליפו את חיילי המילואים שמשרתים תקופות ארוכות), עוררה מספר שאלות, ואחת מהם, האם אין בנמצא כעת חיילים נוספים, כגון חיילי מילואים שיכולים לתת פתרון ומענה למחסור בחיילים בשדה הקרב?

פרסום ראשון בערוץ 7 (ט' בניסן תשפ"ד 17.04.24) - צה"ל שחרר בעשור האחרון מעל 170 אלף משירות מילואים.

"172 אלף שוחררו בעשר השנים האחרונות משירות מילואים בשל קיצוץ בכוח אדם כאשר 40 אלף מתוכם שירתו בתפקידי לוחמה. בנוסף, 20 אלף לוחמים במיל" לא זומנו בחצי שנה האחרונה לשירות מילואים.

מנתונים שהגיעו לידי ערוץ 7 עולה, כי מעל 170,000 אזרחים ששירתו בצה"ל בעשור האחרון שוחררו ממילואים כאשר 40 אלף מתוכם שירתו בתפקידי לוחמה.

יצוין כי הפטור ניתן להם בשל קיצוץ בכוח אדם של צה"ל, וכולם עד גיל 45 שהיו יכולים להצטרף עוד היום ללחימה כמילואימניקים פעילים.

גורם המעורה בפרטים הסביר, כי צה"ל העדיף לשחרר אותם ממילואים כדי לקבל ממשדד האוצר הגדלה בתקציב הביטחון. "הם באים לאוצר ובעצם אומרים לו שהם קיצצו בכוח אדם ובתמורה לזה מקבלים תקציב או הגדלה בתקציב הביטחון על בסיס הקיצוץ", הסביר הגורם.

עוד נודע לערוץ 7, כי צה"ל לא זימן למילואים בחצי שנה האחרונה 20 אלף לוחמים, מאחר ובין היתר פורקה חטיבת המילואים שלהם. ברקע סערת חוק הגיוס, הארכת שירות המילואים לחיילים בשבועות נוספים והארכת שירות הסדיר תהו חברי כנסת מדוע בצה"ל ממחרים להאריך את השירות כשאפשר להחזיר לשירות מילואים את 172 אלף האזרחים שקיבלו פטור.

בדיון שנערך בוועדת החוץ והביטחון לפני כחודש וחצי הודו בצה"ל לראשונה כי לא ידוע להם הסיבה מדוע שוחררו רבים משירות מילואים לפני שנת 2020.

היועמ"שית בדיון שאלה בהלם: "אין לכם נתונים למה שחררתם בעשר השנים האחרונות מצה"ל? מה?"

ח"כ עידן רול (יש עתיד) נותר חסר מילים בדיון ואמר: "זה ערפל מוחלט על עשור שלם של משרתי מילואים שכבר לא משרתים. זה מחדל אדיר. זה מחדל אדיר".

חבר הכנסת צבי סוכות סיפר בדיון כי היועץ שלו קיבל פטור ממילואים כי סגרו לו את היחידה, "הוא רוצה להתגייס".

העיתונאי אריאל כהנא מעיתון מקור ראשון, פנה בשאלה/תמיהה זו לשר הביטחון:

"אדוני שר הביטחון!

1. יש עדיין 40,000 (!) חיילי מילואים קרביים, מהם 15,000 (!) מתחת גיל 35, שטרם קראת להם (!), אף שהדבר בסמכותך הישירה.

2. מדוע לא הנחית אתה בתחילת 2024 שהוגדרה כ"שנת מלחמה", לגייס כל מי שרק אפשר ומה יותר מהר?

לא שזה פוטר את החרדים מחובת השירות, אבל למה אתה לא עושה את המינימום המוטל עליך? במקום להוריד את הירח, עליך קודם כל לבצע את מה שמתחת לפנס".

המקור לנתונים שהביא פרשן ישראל היום אריאל כהנא, הם דבריו של ראש חטיבת תכנון כוח האדם בצה"ל, תת אלוף שי טייב. טייב אמר את הדברים בממשלה (ביום ראשון י"ז סיון - 23/6/24), בתגובה לשאלה של השרה אורית סטרוק, שביקשה לברר כמה חיילי מילואים כשירים שוחררו משירות, וזאת על רקע העומס הקיצוני המוטל יחידות המילואים הקיימות. ושם גילה תא"ל טייב כי ישנם 40,000 חיילי מילואים קרביים פוטנציאליים, שלא נקראו לשירות מתחילת המלחמה. עוד ציין כי 15,000 מתוכם הם מתחת לגיל 35. (סרוגים - 23/6/24).

בהבאת הנתונים דלעיל, אין כוונתי לתרץ למה חרדים לא מתגייסים, כי נימוקיי לא נובעים מטיעון כזה ש'תטפלו באחרים ואח"כ תבואו אלינו', כי אצלנו הנימוקים הם כבדי משקל מאוד כפי שציינתים בהרחבה לעיל, אלא מטרת דבריי להראות שכנראה אין מחסור אקוטי בחיילים, שאם באמת חסרים כעת וזהו צורך בהול (כמו הבהלה לגיוס חרדים), אז למה לא מגייסים בדחיפות את אותם חיילי המילואים? הלא זה הדבר הכי יעיל והכי מציאותי כעת!

למה היום לאחר החלטת בג"ץ, צה"ל לא מגייס את החרדים בהמוניהם?

ביוני 2024 פסק בג"ץ שאין מסגרת חוקית המאפשרת להבחין בין בני ישיבות לתושבים אחרים במדינת ישראל המחויבים בגיוס, ולכן לממשלת ישראל אין סמכות חוקית למנוע את גיוסם לצבא, ובהתאם לכך חובה לפעול לגייסם.

למרות החלטת הבג"ץ שביטל את חוק הגיוס ואיפשר למעשה את גיוס כל בני הישיבות, צה"ל הודיע שבשנה הקרובה הוא יכול לגייס 3,000 חיילים בלבד!! ונשאלת השאלה, למה רק 3,000? אם באמת חסר כל כך הרבה חיילים, אז שיגייסו גם עשרת אלפים!

אלא שהצבא לא ערוך ולא מעוניין לגייס חרדים. לא ערוך, הכוונה שלחרדים יש דרישות רבות שונות ומשונות משאר החיילים: 1. הם דורשים אוכל בהכשרים הטובים והמחמירים ביותר (בדצ"ם), וגם כל חסידות או קבוצה אוכלים הכשר כזה ולא אחר. 2. הם לא מוכנים לשרת בבסיסים עם בנות בגלל סיבות של צניעות, ולכן צריך לבנות להם בסיסים רק על טהרת הגברים, וזה בכלל נוגד את עמדת הפרוגרסיבים בצבא שדורשים שילוב נשים בכל מקום ובכל תפקיד. 3. החרדים דורשים זמני תפילות ארוכים יותר מהפק"ל הצה"ל, וכן דורשים שיעורי תורה כחלק מהפעילות היומית. 4. חלק מהחרדים רוצים מקווה על בסיס יומי. 5. בבסיסים הללו המפקדים והמדס"ם חייבים להיות רק גברים, והחרדים רוצים שגם הם יהיו דתיים חרדים, וזו עוד מגבלה שצריך להתמודד אתה, כי חלק גדול מהמדס"ם הן נשים. 6. חלק מהם נשואים כבר בגיל צעיר, ולכן צריך

לשלם להם משכורת גבוהה ותנאי יציאה לבית נוחים יותר, חופשות מיוחדות, וכן סיוע למשפחה בתנאים גשמיים, דבר המייקר את שירותם בעשרות אחוזים.

לאור זאת, ברור שהצבא לא ערוך לכל התנאים הללו, כי זה מחייב שינוי ארגוני בקנה מידה גדול שייקח זמן רב, כסף רב ועומס רב, ולכן הוא לא רוצה ולא מוכן לגייס חרדים בתנאים שלהם, וזה כאב ראש עצום בשבילו, אך אם החרדים יסכימו להתגייס לפי תנאי הצבא (דהיינו לוותר על יהדותם), אז לצה"ל לא תהיה בעיה לגייסם.

למה מדינת ישראל לא גייסה את החרדים במשך 76 שנים?

כידוע, במלחמת העצמאות פנו גדולי רבני ישראל לבן גוריון ודרשו ממנו שיימנע מלגייס את בני הישיבות, כאשר נימוקם היה, כי מאחר שכל הישיבות שהיו בחו"ל, נחרבו ע"י הצר הצורר, ולפליטה נשאר הישיבות בארץ, עלינו לשמור על הגחלת של התורה שלא תיכבה, ובן גוריון הסכים לכך שכ-400 בחורי ישיבה שהיו אז לא יתגייסו. היום טוענים המסיתים, שב"ג הסכים רק ל-400 אך לא למספרים מפלצתיים כמו היום, ולכן צריך לגייסם, ולהשאיר מיעוט של עילויים שילמדו תורה.

לאחר מלחמת העצמאות והתפתחותה של מדינת ישראל, מספרם של בני הישיבות עלה לאלפים ולרבבות, אך המעניין הוא שהם לא גויסו. שמא תאמר שלחרדים היה אז כח פוליטי כמו היום, והם החזיקו את הממשלות בכוחן הפוליטי, לכן מנעו את גיוסם של בני הישיבות, אז זה לא נכון, משום שהחרדים נכנסו לראשונה לממשלות ישראל רק בשנת 1977!! זה אומר ש-29 הייתה אפשרות לגייסם בלי שום התנגדות או כח פוליטי. מאז היו הזדמנויות נוספות לגייסם, כגון בממשלת שרון ולפיד (האבא) בין השנים 2003 - 2006 כשהחרדים לא היו בממשלתם, וכן בין השנים 2013 - 2015 ממשלת בנט ולפיד (הבן), וכן ממשלת בנט, לפיד, גנץ, ליברמן בין השנים 2021 - 2022, וממשלות אלה היו על טהרת הרצון הרע לגייס את החרדים, ולא גייסו! ולא רק שלא עשו כלום לגייס את החרדים, אלא אפילו כשח"כ חיליק טרופר ממפלגתו של בני גנץ העלה את נושא הגיוס בפני בנט ולפיד הם התנגדו, וכך אמר טרופר בריאיון ב'כיכר השבת' אצל ישי כהן, מתאריך ב' אדר ב' (12/3/24), והנה הציטוטים: "השר חיליק טרופר מ'המחנה הממלכתי' חושף בריאיון ל'כיכר השבת' כי ראשי הממשלה יאיר לפיד ונפתלי בנט מנעו מהם להעביר ב'ממשלת השינוי' את חוק הגיוס. לדבריו: "אני עשיתי את המשא ומתן הקואליציוני ושמתי את זה בקווי היסוד. לצערי מי שהיו ראשי ממשלה - לא סיעו בידניו. "ניסינו להעביר, הם (לפיד ובנט. י-כ) לא איפשרו לנו לקדם את זה!"

הסיבות לאי גיוסם של החרדים

החרדים מהווים כאב ראש לא קטן עבור הצבא, בגלל השוני באורח חייהם יש להם דרישות שונות ומשונות המנוגדות לערכי הצבא.

1. רק מפקדים דתיים. 2. כל הפיקוד והצוות צריכים להיות רק גברים. 3. אסור שתהיינה נשים במגע כלשהו איתם, ואפילו לא בבסיס, וזה מנוגד לכל ההפיכה הנשית הפרוגרסיבית שבצבא. 4. אוכל ברמות כשרות גבוהות, וכל אחד לפי הכשרות שמתאימה לו. 5. צריך לתת להם כל יום שיעורי תורה ע"י רבנים יראי שמיים. 6. תפילות עם זמן תפילה ארוך, ולא זמן פק"ל צהל"י של כמה דקות. מקוואות בבסיסים. 7. הם מתחננים בגיל צעיר מאוד, ואז הם צריכים תנאי שירות מיוחדים, יציאות מיוחדות, וכן משכורת גבוהה יחסית כדי שיוכל לקיים את משפחתו. 8. אינם יכולים להשתתף בכנסים עם נשים, ובטח לא לשמוע שירת נשים. 9. הצבא צריך להתאים את עצמו להלכה המחמירה בעניין פעילות בשבתות ובחגי ישראל, מה שלא בדיוק קורה היום בצבא (כלומר לא כל פעילות מבצעית תותר, ולא כל נסיעה, ולא כל מבצע שמסכן סתם חיילים ועוד).

לאור כל התנאים והדרישות הללו, הצבא ויתר מראש על החיילים החרדים, והסתפק בחיילים הדתיים והמסורתיים, וכן בעיקר מבני הציונות הדתית שמעיקרא ויתרו על החמרות דתיות בצבא, למעט מקרים בודדים.

גם כשחרדים רוצים כבר להתגייס הצבא דוחה אותם

מאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל (7 לאוקטובר) ועד פברואר 2024 התגייסו מעל 1000 מבני הציבור החרדי לצבא, כאשר מעל 600 מהם גויסו לשלב ב', לצד 540 לשירות סדיר.

על פי מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בין ה-7 באוקטובר לסוף פברואר 2023, כ-4,000 חרדים הגישו בקשות גיוס לצה"ל, ומתוכם 3,120 הוגדרו כבלתי כשירים לשירות!!! מתוך ה-880 הנותרים גויסו רק 600!!! (ויקיפדיה).

אם חסרים כל כך הרבה חיילים, ופתאום יש רצון עז מקרב חרדים שאינם לומדים תורה כל היום להתגייס, איך ייתכן שלמעלה משלשת אלפים נדחו בגלל חוסר התאמה? חסר תפקידים פשוטים שיוכלו למלא? כנראה שלא כולם היו מגדולי הפייטרים, אבל רצון היה להם, ואנו רואים פעמים רבות שצה"ל מגייס נכי גוף ונכי נפש בעלי רצון להתגייס, אז מה קרה כאן?

אלא, אתה הראת לדעת, שלא רצו ולא רוצים לגייסם, וגם אם כל החרדים יגיעו ויבקשו להתגייס

מרצונם הם לא ירצו אותם, ואז יתמצו זאת שהצבא הולך להשתנות, ותהיה כאן הדתה והתחרדות, והנשים ייפגעו, והמשיחיים והמשיחיות ישתלטו על הצבא.

ציטוטים לא מהעבר הרחוק, אלא ממש מהתקופה האחרונה.

פרופסור יגיל לוי, חוקר היחסים צבא - חברה בישראל.

"סוגיית גיוסם של החרדים לצבא, נכון, צה"ל לא ממש צריך או רוצה את החרדים, אבל יש פוליטיקאים ואנשי ציבור שזה לא ממש מרשים אותם. הם ימשיכו לפמפם את קלישאות השוויון בנטל, יעלו כל יומיים עוד הצעה הזויה לגיוס כפוי של חרדים, ויסמנו אותם כמשתמטים ולא מספיק ישראלים. כי ככה זה בפוליטיקה הישראלית עם דמדומי שלטונו של נתניהו.

סוגיית גיוסם של החרדים היא סוגיה חיונית למחנה החילוני, שפרוס היום ביש עתיד והיה פרוס בעבר במפלגת שינוי של טומי לפיד, וחלקים מתוכו נמצאים במפלגתו של ליברמן.

הסוגייה הזאת חיונית עבורם, משום שהיא מחדדת בצורה מאוד מאוד ברורה את גבולות הישראליות התקנית, כפי שהם רוצים לראות אותה. וכדי לחדד את הזהות הזאת, הם זקוקים למאבק הבלתי פוסק עם המחנה החרדי. ולכן אין מי שחושש יותר שמא המאבק הזה יצליח מאשר בסתר ליבם, יאיר לפיד וחבריו ביש עתיד ובמפלגתו של ליברמן.

עדויות עדכניות ממש מתקופתנו שצה"ל לא רוצה את החרדים, הפוליטיקאים כופים את החרדים על הצבא.

השופט צבי טל - (מי שהיה בזמנו יו"ר ועדת טל שיזמה את הסדר דחיית השירות לבחורי הישיבה והיתה אמורה להביא בהדרגה לגיוס חרדים לצה"ל). אמר בזמנו כאשר הבג"ץ עמד לפסול את חוק טל: "צה"ל לא רוצה את החרדים". "אפשר בקלות ליצור עוד גודד נחל חרדי, ולא מהבחורים הנושרים אלא מהטובים, אך הצבא לא מעוניין". (ערוץ 7 כ"ה טבת התשע"ב, 20/1/12).

ענבר גיטי - לשעבר, פרויקטורית מתווה השירות במשרד הביטחון, ומנכ"לית תנועת אחריי! הייתה אחראית על גיוס חרדים, וגם עוזרת אישית של ח"כ גנץ.

המראיין שאל אותה, מה התובנה מספר 1 שדלית משם, מהתקופה הזו (שהייתה פרויקטורית)?

"המערכות המגייסות במדינת ישראל לא באמת רוצות לגייס חרדים, לא רצו בזמנו לגייס חרדים. למה? זה נורא קשה, זה באמת קשה. כאילו, אני זוכרת שדיברתי עם קצינים זוטרים, רצינו לבנות

את תכנית קודקוד, אז אמרתי להם (עם כל המוטיבציה שהייתה לי), "חבר'ה אנחנו רוצים להביא חרדים שיתגייסו, אנחנו רוצים למצוא להם את המרחב הנכון, באיזה תפקידים הייתם רוצים?" הם הסתכלו עלי במבט כזה של, תקשיבי, כאילו, יש לנו נוער מהפריפריה, יש לנו נוער בסיכון, יש לנו אנשים עם צרכים מיוחדים, יש לנו משימות כל כך הרבה יותר חשובות, מה את מטרידה אותנו במשימה הזאת? ממש הרגשתי ככה.

אם הפרוייקטורית החילונית שהייתה אחראית על הגיוס של החרדים לצה"ל, מעידה לעיני ואוזני כל ישראל שהצבא לא רצה ולא רוצה לגייס חרדים, מה לנו יותר חזק מעדות זו?

יוסי יהושע, הכתב הצבאי של "ידיעות אחרונות"

"צה"ל לא צריך עוד חיילים חרדים, הם יקרים מאוד. אנחנו עם עודף חיילים שאין מה לעשות איתם. מערכת הביטחון לא זקוקה לעוד חיילים חרדים, ולכן הדיון על חוק הגיוס הוא מיותר לחלוטין. אתה שואל אם צה"ל צריך עוד חרדים בשירות? אז התשובה היא לא. יש כ-3,000 חרדים שמתגייסים בשנה, הרוב למסגרות לוחמות, ועוד לוחמים חרדים יגרמו לעוד כאב ראש לצה"ל. כל מסגרת חרדית עולה הרבה יותר כסף לצה"ל, יוצרת המון מגבלות עם המגמות החדשות של עליה בגיוס בנות לוחמות".

יהושע הסביר מדוע אין צורך בגיוס חרדים נוספים לשירות צבאי: "בשנת 2021, בעוד שנתיים, צה"ל יהיה עם גידול שיגיע עד 17 אלף חיילים שאין לו מה לעשות איתם ב-2025. 17 אלף חיילים! הוקמה ועדה בראשות האלוף מוטי אלמוז שצריכה למצוא פתרון לאותם חיילים, איך משחררים אותם. אנחנו עם עודף חיילים החל מעוד שנתיים. באמת לא צריך אותם. הגדוד החרדי החליף גזרה לא מזמן, וצה"ל נאלץ להוציא את הבנות שמשרתות באותה חטיבה כי התחייבו לגדוד החרדי שלא יהיו בנות בגזרה. מי צריך אותם?".

יהושע סיכם: "ברור לכל שצה"ל לא צריך חיילים חרדים, גם לא במסגרות הלוחמות ובקרוב ישחרר המון חיילים, הם יקרים מאוד, חייל חרדי עולה יותר מכפול מאשר חייל בחובה, ולכן כל הדיון הזה היה מיותר". (ריאיון בגלי צה"ל בתאריך כ"ו באייר תשע"ט 31.05.19, ודבריו הובאו גם בערוץ 7).

השר חילי טרופר חושף – לפיד ובנט מנעו העברת חוק גיוס

בריאיון של ח"כ חילי טרופר (מסיעת כחול לבן של ח"כ בני גנץ) נשאל הח"כ ע"י ישי כהן: "הייתה כאן ממשלה של בנט, לפיד, גנץ וליברמן, למה לא העברתם חוק גיוס של חרדים? (החרדים לא היו בממשלה הזו בכלל, וכל מרכיבי הממשלה היו ונשארו עד היום מיליטנטים בנושא גיוס החרדים, והיה להם רוב להעביר חוק כזה).

תשובתו המדהימה של ח"כ טרופר - "אני עשיתי את המשיא ומתן הקואליציוני, ושמתני את זה בקווי היסוד. לצערי, מי שהיו ראשי ממשלה (בנט ולפיד) - לא סייעו בידינו. "ניסינו להעביר, הם (לפיד ובנט. י-כ) לא אפשרו לנו לקדם את זה!". (כ"כר השבת, ב' אדר ב', 12/3/24).

פשוט לא יאומן! כל השקר נחשף, ומתברר שנושא הגיוס בעבורם הוא כלי הסתה שבונה אותם פוליטית, ואם באמת יעבור חוק כזה, אז הם למעשה יסיימו את דרכם הפוליטית, כי לא יהיה להם חומר בעירה כזה מניב מנדטים.

המכון למחקר ביטחון לאומי (inss)

בחוברת הסברת שהוציא המכון (תמוז התשפ"ד - ביולי 2024) בנושא הגיוס, בחלק השלישי - המלצות, הם כותבים שזכויות הנשים חשובות להם יותר מהחיילים החרדים, וז"ל: "במקרים שבהם העיקרון של גיוס חיילים דתיים וחרדים ושילובם בצה"ל מתנגש עם העיקרון המשמר את מעמדן של הנשים בצה"ל, יגבר האחרון, גם אם המשמעות היא ויתור על מתגייסים פוטנציאליים. יעדי הגיוס שייקבעו לגיוס חרדים, צריכים להיות כאלו שלא יפרו את האיזון הנחוץ למניעת פגיעה במעמדן של נשים.

ואנחנו חשבנו לתומנו שבאמת חסר אלפי חרדים, ושזהו מצב חרום ומצב של סכנה מידית אם חרדים לא יתגייסו, והנה התברר שזכויות הנשים ומעמדן קודם לביטחון ישראל, ולצערי עמדתם היא גם עמדת הצבא שהשתלטו עליו כוחות האופל הפרוגרסיביים מהשמאל.

ח"כ אליהו רביבו (ליכוד)

"החרדים יהפכו את צה"ל לדתי יותר, ולכן ראשי הצבא לא רוצים באמת חרדים בצבא הגנה לישראל. הם חוששים שישנו את התרבות והאופי של צה"ל. זה קצינים עם אג'נדה מסוימת, ולא חסר להם את החרדים בצבא". ('קול ברמה', כ' מרחשון התשפ"ה).

אהוד אולמרט, לשעבר ראש ממשלת ישראל

"הבעיה הכי גדולה שלנו היום היא לא אירן, היא לא חיזבאללה, היא לא חמאס, היא אם אתם רוצים לדעת, האויב מבפנים, והאויב מבפנים זו הקבוצה ההולכת וגדלה של אנשים, שחלקם משרתים היום בגופים ביטחוניים, שאין בהכרח לסמוך על הנאמנות שלהם לממשלה ישראלית, אלא יש סיבה לחשוש שהנאמנות שלהם היא למה שהקדוש ברוך הוא הבטיח לנו, ולמה שפרשנו המוסמכים, הרבנים במקומות שונים שמפוזרים, בגבעות כאלה או אחרות, יורו להם לעשות". (כנס של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 20/11/24).

כלומר, הם רואים בחייל הדתי סכנה ואויב, אז בוודאי שאינם רוצים אותנו בצבא.

מהי המטרה האמיתית ברצון החילוניים לגייס את החרדים

כפי שכבר הוכחתי לעיל, הצבא רוצה את החרדים, אבל לא בתנאים שהם רוצים, אלא בתנאים שלו, כדי שיוכל להגשים גם את מטרותיו החילוניות.

ח"כ עופר שלח (ממפלגת יש עתיד) מודה שמטרת גיוס החרדים היא לצורך שינויים

"השירות בצבא אינו נובע רק מצורך ביטחוני, אלא בעיקר מהצורך לייצר 'כור היתוך' של החברה הישראלית כפי שהגדירו זאת מייסדי המדינה. הבעיה המרכזית איננה השירות של החרדים בצבא, אלא הצורך בהשתלבות של החרדים בחברה הישראלית. תוצאות הבחירות האחרונות משקפות את הרצון של החברה הישראלית להכניס את הציבור החרדי לתוך כור ההיתוך. החברה הישראלית החליטה שיש לדאוג שמקסימום אנשים יכנסו בשער זה של החברה הישראלית". (דבריו נאמרו בועדה הפרלמנטרית המיוחדת (וועדת פרי שהוקמה בשנת 2013, בממשלת בנט לפיד הראשונה) שהוקמה כדי לדון בהצעת החוק בעניין השוויון בנטל).

מהו כור היתוך? כור היתוך (או כור מצרף) הוא ביטוי מטפורי לתהליך שינוי שבו חברות הטרוגניות (לא זהות, שונות) המורכבות מאנשים מרקעים תרבותיים, חברתיים, אתניים ודתיים שונים הופכות להומוגניות יותר על ידי חיים זה לצד זה, ואימוץ מאפיינים תרבותיים שונים. תהליך זה מכונה גם "הטמעה תרבותית".

הקמת החטיבה החרדית – התשפ"ה

כאשר צה"ל קיבל החלטה להקים את החטיבה החרדית, והיה בעיצומן של ההקמה, בכנס של 'אחים לנשק' בהרצליה (נובמבר 2024) התבטאו שם נגד רעיון ההקמה וקראו לא להקים את החטיבה החרדית.

סגן אלוף במילואים יהודה פולק, בכיר בארגון אחים לנשק - "אחד הטיעונים שלהם (הכוונה של החרדים) זה גם בין היתר שהצבא לא רוצה אותם. ואני רוצה להגיד משהו לא נעים, יש בזה משהו. הצבא כבר שנים גורר רגליים, לצערי הרב. ועכשיו הצבא עומד לעשות טעות עוד יותר גדולה. מתוך הנוחות שלו הוא הולך להקים חטיבה חרדית, וזאת טעות נוראית. רבותי! זה יהיה לנו 'נצח יהודה' על סטרואידיים. אני נפגשתי עם אכ"א, שלחתי להם מכתבים והסברתי להם בדיוק

את הסכנה. יש פרופסורים באקדמיה שאומרים להם את הדבר הזה. זה יהיה בניה לדורות הדבר ... אנחנו מקימים בידיים שלנו את משמרות המהפיכה". (מתוך ערוץ היוטיוב - מחאת הרצליה למען הדמוקרטיה, נובמבר 2024).

הוא שאני טוען, מצד אחד הם רוצים את החרדים בצבא, אבל בתנאים שלהם, של הצבא, צבא חילוני במטרה לחלן אותם, אך כשהחרדים כבר רוצים להתגייס אבל בתנאים שלהם, של החרדים, הם אינם מוכנים, ומבחינתם שלא יתגייסו, כי הם כבר מהוויזם עבודה סכנה לדמוקרטיה.

מה הם התנאים שיאפשרו לחרדים להתגייס

אחזור שוב על העיקרון, לומדי תורה לא מתגייסים, נקודה!

לומדי התורה הם מחוץ לתחום, כנאמר: "אל תגעו במשיחי" - אלו תינוקות של בית רבן, "ובנביאי אל תרעו" - אלו תלמידי חכמים". (מסכת שבת דף ק"ט:), וכאזהרת החת"ם סופר (חלק ו' - ליקוטים סימן כ"ט): כל הנוגע בהם, נוגע בבבת עין".

כעת, מי שלא לומד וצה"ל באמת מעוניין בו למרות היותו חרדי (לאורך כל החיבור הוכחתי שצה"ל אף פעם לא היה באמת מעוניין בחרדים, והם כאב ראש עבורו), אז צה"ל צריך לעשות את הפעולות הבאות: א. תחילה למנות יועץ הרמטכ"ל לענייני חרדים (יוה"ח) בדרגה גבוהה, ושהוא בעצמו יהיה ירא שמיים חרדי. ב. להקים בסיס על טהרת הקודש שייקרא 'מאה שערים', ושלמעשה הוא יכלול: 1. רק מפקדים חרדים. 2. מיון קפדני של המתקבלים, שיהיו יראי שמיים וללא כל מכשירים אסורים. 3. בלי שום בנות באף שלב של השירות, החל מהגיוס ועד לשחרור ואח"כ במילואים. 4. כל האוכל בהכשרים הגבוהים ביותר. 5. רבנים יראי שמיים. 6. שיעורי תורה. 7. מקווה. 8. שיתפסו קו מבודד בבקעה או במקום שיש בו צורך, בלי שיצטרכו להתמודד עם בעיות תערובת וצניעות. 9. הקמת וועדת רבנים לענייני גיוס בתיאום עם גדולי ישראל לגבי זהות הרבנים (רצוי שתהיה נציגות לספרדים, חסידים, ליטאים, חב"ד ועוד), שאיתם ייועץ הרמטכ"ל בכל השאלות המתעוררות.

לאור התנאים שהבאתי לעיל, צה"ל חוזר שוב על טעויותיו מהעבר ומנסה לקדם את הקמת 'החטיבה החרדית' לבד, בלי התייעצות עם ההנהגה החרדית, בלי הקמת וועדת רבנים מייעצת ומפקחת, בלי מפקדים חרדים, בלי יוה"ח, וכל זה נראה כמאחורי גבם של הרבנים.

